

T.C.

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İSKİLİP MONOGRAFİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ali ŞİMŞEK

Niğde

Haziran,2019

T.C.

**NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

İSKİLİP MONOGRAFİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ali Şimşek

Danışman: Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Rabia Gökçen KAYABAŞI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Namık ASLAN

**Niğde
Haziran, 2019**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum '**İskilip Monografisi**' başlıklı bu çalışmanın ,bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım klavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını ,yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.25.06.2019

Ali ŞİMŞEK

ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Nedim BAKIRCI danışmanlığında Ali ŞİMŞEK tarafından hazırlanan " İskilip Monografisi" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

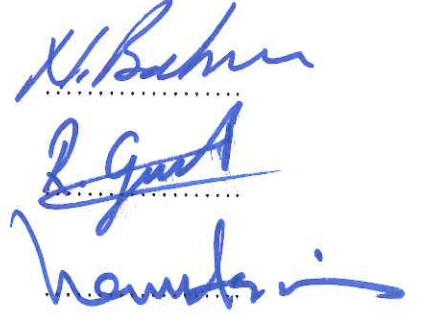
Tarih: 25/06./2019

JÜRİ :

Danışman : Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Rabia Gökçen KAYABAŞI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Namık ASLAN

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Halkbilim (folklor) bir ülkede yaşayan halkın kültürünü, yaşayışını inceleyen, sınırlayan ve bu konuda araştırmalar yapan bilim dalına denmektedir. Halkbilim bir bilim dalı olarak ilk önce Avrupa da hayat bulmuştur. Halkbilimin amacı toplumların somut, somut olmayan bütün kültürel miraslarını derleyerek toplum olma bilincini, millî özellikleri kaybolmadan yazıya aktarmaktır. Folklorik malzemeler derlenirken halkbilimcilerin hazırlamış oldukları sekiz civarındaki soru saha çalışması sırasında kaynak kişilere yöneltilmektedir. Kaynak kişilerin vermiş olduğu cevaplar bilimsel araştırmanın yapıldığı coğrafyanın kültürel mirasını ifade etmektedir. Derleme çalışmaları sırasında kaynak kişilerden alınan cevaplar ses kayıt cihazları ile kayda alınmakta, fotoğraf makineleri ile görsellikle zenginleştirilmekte ve unutulmaktan kurtarılarak yazıya geçirilmektedir.

Halkbilim çalışmalarıyla koruma altına alınan kültür unsurları, unutulmaktan kurtarılmaktadır. Kültür bir millet için varlığın özünü oluşturduğundan kültürel öğelerimiz derlenerek, bilimsellik kazandırılarak yazıya aktarılmıştır.

Yaptığımız araştırmaya göre Çorum ili İskilip ilçesinin halk kültürü mirasını her yönüyle kayıt altına almak amaçlı bir geniş çaplı çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu yüzden ilçenin sözlü, yazılı ve somut kültürel mirasını tespit etmek gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak İskilip ilçesi hakkında bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Karar doğrultusunda derleme yapılacak yerleşim yerleri ve kaynak kişiler belirlenmiş mülakat yöntemiyle kaynak kişilere sorular yöneltilerek derleme çalışması yapılmıştır. Bu çalışmayla günümüzde artık hafızalarda bile zor kalan bazı bilgiler de dâhil olmak üzere kültürel mirasımız, ses kayıt cihazları ve fotoğraf makineleri ile kayıt altına alınarak yazıya geçirilerek, kültürel mirasımıza bilimsellik kazandırılmıştır.

Araştırmanın asıl bölümü HAGEM(Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü)'in 100' lük tasnif sistemi esas alınarak yapılan: *Anonim Şiirler, Kalıplaşmış Sözler, Anlatmalar, Hayatın Dönüm Noktalarıyla İlgili Gelenek ve Görenekler, Bayramlar, Törenler, Kutlamalar, İnanışlar, Halk Bilgisi, Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim kurumları, Halk Mimarisi, Halk Sanatları ve Zanaatları Halk Müziği, Halk Mutfağı, Halk Tiyatrosu, Oyun, Eğlence, Sporana* başlıkları oluşturmuştur.

Sonuç bölümünde ise çalışmada ele alınan konular değerlendirilerek,içerikler ekler kısmındaki fotoğraflarla zenginleştirilmiştir.

Bu alışma boyunca yardım ve yönlendirmeleriyle bana her zaman destek olan Hocam Prof. Dr. Nedim BAKIRCI'ya, her zaman yanımda olan ve beni destekleyen İskilip Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı ğretmeni Esra TOPUZ'a,çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen ğrencilerime, Köy Muhtarlarına, Belediye çalışanlarından şaban BALCI'ya, Kütüphane alışanlarına,Araştırmacı yazar Nurettin TANAY'a, İskilip halkına ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ali şİMŞEK
Niğde- 2019

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İSKİLİP MONOGRAFİSİ

Ali ŞİMŞEK
Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof.Dr. Nedim BAKIRCI
Haziran 2019+226 sayfa

Anadolu bir medeniyetler manzumesidir. Ev sahipliği yaptığı her kültürden numunelik de olsa mutlaka bir iz taşımaktadır. Bu kültürel mirasın yanında bazı kaynaklara göre cennetin sınırlarını tanımlamak için kullanılan Fırat, Dicle, Nil, Aras, Kızılırmak gibi nehirlerin büyük çoğunluğu da Anadolu'dadır. Yani insan eliyle meydana getirilen paha biçilmez hediyelerin yanında Allah'ın lütfu, doğanın hediyeleri bakımından da zengin bir coğrafya... İskilip bu coğrafyanın özeti diyebileceğimiz bir mekânda kurulmuştur. Nil'in, Aras'ın bir nehir olmasının ötesinde bir kültürel unsur olmasına öykünen Kızılırmak havzası içinde birçok Anadolu medeniyetini misafir etmiş bir kenttir.

Çalışmamızda zengin kültürel mirasa sahip olan Çorum ili, İskilip ilçesi araştırma alanı olarak seçilmiştir. Araştırmamızdaki amaç birçoğu artık unutulmakta olan kültürel mirasları derleyip kaydetmek gelecek nesillere aktarmaktır. İlçenin kültür öğelerini derlemek için İskilip ve köylerinde araştırmalar yapıldı. Bu alanlarda kaynak kişilerle görüşülmüş olup saha çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında beş yüze yakın soru kaynak kişilere sorulup kaynak kişilerden sorulara alınan cevaplar kayıt altında alınmıştır. Araştırmamız HAGEM (Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü)'nin 100' lük tasnif sistemi esas alınarak yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: (İskilip, Monografi, Çorum, Halkbilim, Halk Kültürü)

ABSTRACT
MASTER THESIS

MONOGRAPH OF ISKILIP

ALİ ŞİMŞEK
Turkish Language and Literature Department
Tez Danışmanı: Prof.Dr. Nedim Bakırcı
Haziran 2019+226 sayfa

Anatolia is a realm of civilizations. It carries a trace even though it is sample from every culture it hosts. In addition to this cultural heritage, according to some sources, Euphrates, Tigris, Ganj, Nile, Aras and Kızılırmak are used to define boundaries of the heaven and take place in Anatolia. Together with these priceless gifts which are created by human hand and God's grace, it is a rich geography from the perspective of the gifts of nature. İskilip is located in a space that we can call a summary of this geography. It is a city that has hosted many civilizations in the Kızılırmak basin which emulates the existence of the Nile and the Aras river because they are not just river but also a culture.

In this study, İskilip district of Çorum province which has rich cultural heritage was chosen as the research area. The aim of our research is to gather and record the cultural heritage that is now forgotten. Research was conducted in İskilip and its villages to compile the cultural elements of the district. The source people in these areas were interviewed and study was conducted. During these studies, close to 500 questions were asked to the source person and the answers received and recorded from the source persons. Our research was completed according to 100 classification system of general directorate of research and development of Folk Culture.

Keywords: İskilip, Monographs, Çorum, Folklore, Folk Culture

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
GİRİŞ	1
1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	1
1.1. Konu.....	1
1.2. Amaç	1
1.3.Kapsam ve Sınırlılıklar	2
1.4. Yöntem.....	2
1.5 Verileri Toplama Teknikleri.....	2
2.İskilip İle İlgili Genel Bilgiler.....	3
2.1. İskilip'in Tarihi	4
2.2. İskilip'in Coğrafi Özellikleri.....	5
2.3.İskilip'in Ekonomik Yapısı	6
2.3.1.İskilip'te Tarım ve Hayvancılık.....	8
2.4. İskilip'in Nüfus Özellikleri	10
2.5. İskilip'in İdari Yapısı	10
2.6.İskilip'in Tarihî ve Kültürel Değerleri	11
2.6.1.Doğal Güzellikler	15
2.6.2. İskilipli Tarihi Şahsiyetler	17
BİRİNCİ BÖLÜM	21
1.Anonim Şiirler	21
1.1. Mâniler	21
1.2. Türküler.....	31
1.3.Ninni.....	41
1.4.Ağıt.....	45
1.5. Tekerleme.....	48
İKİNCİ BÖLÜM.....	52
2.Kalıplaşmış İfadeler	52
2.1. Atasözleri	52
2.1.1.Manzum Atasözleri.....	53
2.1.1.2.Mensur Atasözleri.....	53

2.2. Deyimler.....	56
2.3. Bilmeceler	63
2.3.1. Manzum Bilmeceler	63
2.3.2. Mensur Bilmeceler	65
2.4. Dua ve Beddualar	73
2.4.1. Dualar	73
2.4.2. Beddualar	75
2.5. Yeminler.....	78
2.6. İskilip Yöresel Ağız Sözlüğü	80
2.7. Lakaplar.....	83
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	84
3. Sözlü Anlatım Türleri	84
3.1. Masal	84
3.2. Fıkra	88
3.3. Efsane	89
3.4. Evliya Menkıbeleri.....	91
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	94
4. Geçiş Dönemleri.....	94
4.1. Doğum	94
4.1.2. Doğum Öncesi	94
4.1.3. Doğum Sırası	97
4.1.4. Doğum Sonrası.....	98
4.2. Evlenme	101
4.2.1. Evlenme Öncesi	101
4.2.3. Evlenme	104
4.2.4. Evlenme Sonrası	110
4.3. Ölüm	111
4.3.1. Ölüm Öncesi	111
4.3.2. Ölüm Sırası	113
4.3.4. Ölüm Sonrası	115
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	118
5. Bayramlar, Törenler, Kutlamalar	118
5.1. Dinî Bayramlar	118
5.1.1. Ramazan Bayramı.....	118

5.1.2.Kurban Bayramı	119
5.1.3.Kandiller.....	120
5.2.Millî Bayramlar	120
5.2.1.Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	120
5.2.2.Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı	120
5.2.3.Zafer Bayramı.....	121
5.2.4.Cumhuriyet Bayramı	121
5.3. Törenler	121
5.3.1.Dinî Törenler	121
5.3.1.1.Sünnet Törenleri.....	121
5.3.1.2.Mevlit Törenleri	122
5.3.1.3.Hacı Uğurlama, Hacı Karşılama Törenleri	122
5.3.1.4.Akşemsettin Hazretlerini Uğurlama	123
5.3.2.Mevsimsel Törenler	123
5.3.2.1.Hıdırellez Törenleri.....	123
5.3.3.Diğer Törenler	124
5.3.3.1.Asker Uğurlama, Asker Karşılama Törenleri	124
ALTINCI BÖLÜM	124
6.İnanışlar.....	124
6.1. Halk İnanışları	124
6.2. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar	125
6.3. Kurban/Adak ile ilgili inanışlar	125
6.4. Nazar-Nazarlıkla ilgili inanışlar	125
6.5. Büyü İle İlgili İnanışlar	126
6.6. Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar.....	127
6.7. Hayvanlarla İlgili İnanışlar.....	127
6.8. Günlerle İlgili İnanışlar	128
6.9. Diğer İnanışlar:.....	128
YEDİNCİ BÖLÜM.....	129
7. Halk Bilgisi	129
7.1. Halk Hekimliği.....	129
7.1.1. İnsanlarda Görülen Hastalıkların Tedavi Yolları	129
7.1.2. Hayvanlarda Görülen Hastalıkların Tedavi Yolları.....	130

7.2. Halk Tecrübeleri.....	131
7.2. 1. Halk Meteorolojisi	131
7.2.2. Halk Takvimi	132
7.2.2.1.İskilip'te Haftanın Günleri	132
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	133
8.Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları.....	133
8.1.Ailede İlişkiler.....	133
8.1.2. Günlük Hayat	133
8.1.3. Komşuluk	135
8.1.4. Misafir, Misafir Ağır lama, Misafir Uğurlama	135
8.1.5. Çocuk Eğitimi	136
8.1.6. Ailede İş Bölümü	136
8.1.7. Ailede Karar Alma	137
8.1.8. Aile Hukuku	137
8.1.9. Mektup Geleneği	137
8.1.10. Giyim- Süslenme.....	138
8.1.11. Kadın Kıyafetleri.....	138
DOKUZUNCU BÖLÜM.....	140
9.Halk Mimarisi:	140
9.1.Camiler	141
9.2.Çeşmeler.....	144
9.3. Türbeler	146
9.4.Tarihi Evler	147
ONUNCU BÖLÜM.....	148
10.Halk Sanatları ve Zanaatları.....	148
ON BİRİNCİ BÖLÜM	151
11. Halk Müziği	151
ON İKİNCİ BÖLÜM.....	152
12.Halk Mutfağı.....	152
12.1 Yiyecek Türleri ve Yapılışları.....	152
12.1.2 Çorbalar	152
12.1.3 Yemekler	156
12.1.4. Tatlılar	171

12.1.5.İçecekler.....	173
12.1.6.Çerezler.....	173
12.1.7. Sebze, Bakla ve Meyveler	174
ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	176
13.Halk Tiyatrosu	176
13.1. Meddahlık.....	176
ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	176
14. Oyun, Eğlence, Spor	176
14.1. Çocuk Oyunları	177
1.4.1.1. Taş ile Oynanan Oyunlar	177
1.4.1.2.Sopa İle Oynanan Oyunlar	179
1.4.1.3.İp İle Oynanan Oyunlar	181
1.4.1.4.Mendil İle Oynanan Oyunlar	182
1.4.1.5.Top İle Oynanan Oyunlar	183
1.4.1.6.Diğer Oyunlar	184
14.2.Yetişkin Oyunları	194
14.3. Halk Oyunları.....	195
13.5. Spor Oyunları	196
SONUÇ	197
KAYNAKÇA.....	201
EKLER.....	204
KAYNAK KİŞİLER.....	223
ÖZGEÇMİŞ	226

KISALTMALAR

Age: Adı geçen eser

bak: Bakınız

c: Cilt

ev. Çeviri

KK: Kaynak Kişi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

s: Sayı

ss: Sayfa Sayısı

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

TFA: Türk Folklor Araştırmaları

TTK: Türk Tarih Kurumu

ni: Üniversite

vb: ve benzeri

vs: vesaire

GİRİŞ

1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

1.1. Konu

Tezinkonusu,İskilipve yöresinin örf,gelenek,görenekler çeşitli yönleriyle incelenmesidir. Bunlara ek olarak tezimizde yöremizdekimanzum,mensur,manzum-mensur halk edebiyatı ürünlerinden yararlanılmıştır.

1.2. Amaç

Halkbiliminin amacı, insanların binlerce yıldan beri biriktirip getirdiği ve onların yaşantılarını devam ettiren ve bugün de halk tabakaları arasında yer edinen bilgileri araştırmak, inceleyip değerlendirdikten sonra bölgesel kültürlerden ulusal kültürlere ögeler aktarmak suretiyle onları güçlendirmek ve dolayısıyla insanlık kültürüne katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada Çorum ili İskilip ilçesinin kültürel değerlerinin yok olmaktan kurtarılarak kayıt altına alınması hedeflenmiştir.

Öncelikli olarak Çorum ili İskilip ilçesindeki bilimsel ögelerin derlenip kayıt altına alınarak, unutulmasını engellemek, bunun yanı sıra yazıya geçirilerek bilimsellik kazandırılan maddi ve maddi olmayan kültürel unsurların gelecek nesillere ulaştırmasını sağlamak, İskilip ilçesinin kültürel ve turistik açıdan tanıtımına katkıda bulunmak, ülkemizde yüzyıllardır var olan Halk Edebiyatına, kendine özgü halk yaşantılarına, kültürel birikimimize dikkat çekmek ve küreselleşmekte olan dünyaya, ülkemizdeki insanlara geçmiş yaşantılarını ve kültürlerini hatırlatarak farkındalık kazandırmak amaçlanmıştır.

Sadece kültürel değerlerin derlenerek yazıya aktarılması yeterli olmamaktadır. Geleneklerin geniş kitlelere aktarılması, anlatılması ve farklılıklara dikkat çekilmesine önem verilmelidir. Gelenek ve göreneklerin çoğu günümüzde köylerde devam etmektedir. Gelişen teknoloji ile şehirlere göç eden insanlar bu değerleri unutup yaşatmamakta ya da şehirlerde doğup büyüyen insanlar bu değerlere uzak kalmaktadır. Kültürel miraslarımız sadece köyde değil, şehirlerde de yaşatılırsa bu değerlerimiz yok olup gitmeyecek nesilden nesile devam edecektir.

1.3.Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma coğrafyamız İskilip ilçesidir. İskilip'e bağlı 14 mahalle bulunmaktadır. Bunlar: Bahabey Mahallesi, BüyüктаşMahallesi, Çavuş Mahallesi, Ekizoğlu Mahallesi, Erenler Mahallesi, HacıpiriMahallesi, Kale Mahallesi, Mutaflar Mahallesi, Meydan Mahallesi, Tabakhane Mahallesi, UlaştepeMahallesi, YenicamiMahallesi, Uludere Mahallesi, Kaleboğazı Mahallesi'dir.

İskilip'e bağlı 64 köy bulunmaktadır.Bunlar: Ahlatçık Köyü, Ahmetce Köyü, AkçasuKöyü, AkpınarKöyü, AluçKöyü, Aşağı Örenseki Köyü, Aşağı Şeyhler Köyü, Asarcık Köyü, Ahvat Yakası Köyü, Başmakçı Köyü, Beyoğlan Köyü, Çatkara Köyü, Çavuşoğlu Köyü, Çetmi Köyü, Çomu Köyü, Çukurköy, Dağkıyısı Köyü, Derekargın Köyü, Doğanşir Köyü, Elmalı Köyü, Eski Köy, Gölköy, Güneyaluç Köyü, Hacıhalil Köyü, Hallı Köyü Harun Köyü, İbik Köyü, İkikise Köyü, İkipınar Köyü,Karaağaç Köyü, Karaburun Köyü, Karaçukur Köyü, Karagöz Köyü, Karlık Köyü, Karmış Köyü, Kavak Köyü, Kayaagzı Köyü, Kılıçdere Köyü, Kızılcabayır Köyü, Kurusaray Köyü, Kutluözü Köyü, Kuzköy, Kuzuluk Köyü, Kuruçay Köyü,Musular Köyü, Onaç Köyü, Örübağ Köyü, Saraycık Köyü, Sarıkavak Köyü, Seki Köyü, Şeyh Köy, Seyirçay Köyü, Soğucak Köyü, Sorkun Köyü, Sugiylan Köyü, Yalak Köyü, Yalakçaayı Köyü, Yanoğlan Köyü, Yavu Köyü, Yaylacıkseki Köyü, Yenice Köyü, Yerli Köy, Yukarı Örenseki Köyü'dür. Coğrafi özellikler sonucunda dağınık yerleşmenin yaygın olduğu yöremizde araştırma yapmak da zorlaşmaktadır.

1.4. Yöntem

Halkbilimi halka dair bilgileri barındıran bir bilimdir. Araştırmanın doğru ve güvenilir biçimde yapılabilmesi için her bilim dalında olduğu gibi halkbilimde de metod ve yöntemler mevcuttur. Halkbilimi alan araştırmalarında takip edilmesi gereken yöntemin içeriği belirlidir ve bütün dünya için ortak özelliklere sahiptir. Çalışmamızda HAGEM(Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü)'in Yüzlük Tasnif Sistemi planına göre yapılmıştır.Ayrıca çalışmamızda aşağıda ayrıntıları verilen çalışma yöntemide takip edilmiştir.

1.5 Verileri Toplama Teknikleri

Araştırma için kullanılacak veri toplama araçları sırasıyla şu şekildedir:

- Derlemenin planlama ve hazırlık safhası

- Gözlem (müşahede) yoluyla derleme yöntemleri
- Görüşme (mülakat) yoluyla derleme yöntemleri(Çobanoğlu, 2012: 77).

Derlemeye başlanmadan önce ön hazırlıkların yapılmış olması gerekmektedir. Bunun yapılmasındaki amaç sahaya çıkıldığında herhangi bir sorunla karşılaşılmasını önlemek ve alana hâkim olarak folklorik ürünleri derlemektir. Derlemeye başlamadan önce araştırmacı, alan için gerekli olabilecek olan kaynaklardan bilgiler edinip derleme sırasında sorulacak sorular hazırlar. Saha çalışmasında derleme sırasında gerekli olabilecek teknolojik araçlar (fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı vb.) temin edilir.

Derleme esnasında mülakat (görüşme) ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Saha çalışmaları sırasında önceden hazırlanmış olan sorular kaynak kişilere yöneltilerek verilen cevaplar gerek ses kayıt cihazlarıyla kaydedilmiş gerekse notlar tutulmuştur. Derleme sırasında kaynak kişilerce cevap alınamayan veya sorulamayan sorular karşısında ise gözlem yöntemi kullanılmıştır. Gözlem yönteminin kullanılmasının bir başka nedeni de bazı konularda zaman zaman görüşme sırasında kaynak kişi tarafından değinilmemiş noktaların olduğunun görülmesidir.

Belirlenen ve konuşulan kaynak kişiler ile görüşme (mülakat) yoluyla derleme yapılması, samimi sohbet havası yaratılması kaynak kişilerin akıllarında kalan anımsayabildikleri bazı malzemelerin de gün ışığına çıkmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca kayıt cihazları vasıtasıyla görüşmelerin kaydedilmesi, bilgilerin eksiksiz, detaylı ve doğru olarak yazıya geçirilmesinde kolaylıklar sağlamıştır.

Kaynak kişilerle irtibata geçilmiş, müsait oldukları zamanlarda kaynak kişilerin mahallelerine giderek ya da kaynak kişilerle ortak kararlaştırılan mekânlarda buluşarak derleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünü oluşturan “Halk Bilgisi” bölümünde kaynak kişilerle mülakat yoluyla elde edilen bilgilerin yanı sıra gözlem metodundan da yararlanılmıştır. Geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm), halk inanışları, bayram- tören kutlama gelenekleri vb. konularda sıkça gözlem metodundan yararlanılmıştır.

2.İskilip İle İlgili Genel Bilgiler

Alan araştırmasında fotoğraf makineleri, telefonlar ve ses kayıt cihazı vasıtasıyla kaydedilen malzemeler incelenerek yazıya geçirilmiş ve fotoğraflarla birlikte görsellik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Derleme sırasında elde edilmiş olan folklorik malzemeler yazıya geçirilirken yazı dili standart Türkçe esas alınmıştır. Kaynak kişilerin derleme esnasında kullanmış oldukları, devrik cümleler ve anlatım bozuklukları anlam bütünlüğü bozulmadan düzeltilmiştir. Ancak yerel ağız özellikleri bulunan malzemelerin özüne dokunulmamıştır. Örneğin, derleme sırasında bir bilmece söylendiğinde yöresel kelimelerle ifade edilmiş şekli kayıt altına alınmış ve yazıya geçirilmiştir.

2.1. İskilip'in Tarihi

İskilip'in tarihi geçmişi araştırılırken Antik ve Klasik Çağlarda sahip olduğu konum dikkate alınarak incelenmelidir. İskilip'in kuzeyindeki dağlarda demir, bakır ve gümüş madenlerinin, güneyinde ise tuz yataklarının bulunması ve doğal koşullarının da uygun olması gibi nedenler yörede Antik Çağda yerleşmelerin yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Eski Yunan'dan, Doğu Roma/Bizans yıkılana kadar olan tarihi dönem içerisinde Karadeniz'e ulaşan ticaret yollarının kesiştiği yerde bulunan İskilip, o çağlarda önemli bir yerleşim yeridir. Zaman içerisinde yöre sürekli el değiştirince kentin bilinen en eski adı Andrappa'da Blocium (Galatlar), Cladio, Cladiopolis (Romalılar) ve Neocladiopois (Doğu Roma) adını alır. Daha sonra da kent, Esculap, Eskilep ve İskilip diye isimlendirilmiştir. Bu son ismin Hz. İsa'nın havarilerinden "Hesyhias"ın (okunuşu İsikius) Andrappa'da doğmasından dolayı İsikius'un, İskilip'e dönüştüğü ya da araştırmacı A.Gökoğlu Paflagonya/Andrappa'da bulunan bir paradan dolayı İskilip isminin Antik Yunan veya Roma sağlık Tanrısı Askelepios/Aesculapius (okunuşu escülap-ascülap)'dan geldiğini ileri sürer.

Şehrin bugünkü adına (İskilip) en erken, Orhan Gazi zamanında Bursa'nın fethine (1326) katılan daha sonra da Antalya/Elmalı'nın Akçainiş Köyü'ne yerleşen Abdal Musa'nın "Geyik Ne Melersin?" isimli şiirinde rastlıyoruz. Büyük ihtimal İskilip yaylalarında yaşayan mensup olduğu Çetmi Boyu'ndaki akrabalarını (halen bu isimde köy var) ziyarete gelen Abdal Musa buraları bildiği için şiirinde İskilip adını kullanıyor.

İşgilibi'ne ereyim

Gonca güller dereyim

Beriye geliver geyik

Ben yavrunu vereyim

İsgilibi'ne eremem
Gonca güller deremem
İnsanoğlu çiğ süt emmiş
Sözüne güvenemem

11. yüzyılda kitleler halinde gelen Türkler yerleştikleri yerlere Türkçe yeni isimler verdikleri gibi bir kısmını eski haliyle kullanıyorlar. Ya da kendi dillerine uygun hale getiriyorlardı. Büyük olasılıkla Aeculapius, okunuşu Escülap ya da Ascülap sözcüğü de Türkler tarafından İsgelib/İsgilib'e dönüştürülmüştür. Yaklaşık 1000 yıldır bu isim kullanılmaktadır.

İskilip tarihini Anadolu'nun en eski yerli halkı olan Hattiler'e (İ.Ö. 3000) kadar götürmek olasıdır. Ancak en doğru olanı İ.Ö.2000-1200 yılları arasında başkenti Hattuşaş olan bu coğrafyada büyük bir imparatorluk kuran ve yer altı ve yerüstünde zengin bir arkeolojik miras bırakan Hititlerle özdeşleştirmektir. Yekpare bir kaya bloğu üzerinde sularının kalıntısı günümüze kadar gelen tarihi İskilip Kalesi Hititler'e dayandırılırsa da elde kesin bir kanıt yoktur. Ancak kalenin doğu tarafında bulunan volkanik bir kütle olan Yivlik Kayası'ndaki devasa kartal, yılan ve diğer röliyeffer araştırılırsa bizi Hititler'e götürebilir. Antik Çağda Paflagonya sınırları içerisinde gösterilen Andrapa/İskilip, Hititlerden sonra Doğu Roma/Bizans ve 1071'den günümüze kadar Türklerin (Selçuklular-Osmanlılar) etkileri bu coğrafyaya damgasını vurmuştur(Tanay,2015: 10).

2.2. İskilip'in Coğrafi Özellikleri

Çorum ilinin 13 ilçesinden biri olan İskilip, İç Anadolu Bölgesinin Orta Kızılırmak Bölümü ile Karadeniz Bölgesinin Batı Karadeniz Bölümünde toprakları bulunan, jeomorfolojik ve klimatolojik özellikleriyle iki bölge arasında adeta bir geçiş alanı karakteri gösteren bir coğrafyadadır.

İlçenin kuzeyine gidildikçe Karadeniz, güneyine gidildikçe İç Anadolu Bölgesinin etkileri daha baskındır. Yüzölçümü 1170.8km² olan ilçenin kurulduğu merkez, 40 derece 44 dakika kuzey enlemi ile 34 derece 28 dakika doğu boylamının kesiştiği yerdir.

Burası kuzeyde Koroğlu dağlarının doğu uzantılarından kaynaklarını alan Meydan Çayı ve Akçay akarsularının vadilerinin arasındadır. Şehir daha sonra vadilerin doğu ve batı yamaçlarına doğru genişlemiştir.

1980 sonrası ise güney yönünde bir yapılaşma başlamıştır. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği şehir parkının olduğu yerde 720 m.dir.

Çevrede yer alan bazı tepelerde ise; İskilip Kalesi 842, Erenler 1084, Yivlik 1320 ve Çağıl 1410 m. yüksekliktedir.

İskilip İlçesi kuzeyde Tosya ve Kargı, güneyde Çorum ili ve Uğurludağ, doğuda Oğuzlar ve Osmaniye, batıda Bayat ilçeleri ile komşudur.

İlçe bağlı bulunduğu Çorum'a 53, Çankırı'ya 110, Tosya (Kastamonu) ilçesine 75 km ve Ankara'ya 210 km. mesafesindedir(Tanay,2015: 36).

2.3.İskilip'in Ekonomik Yapısı

İskilip ilçesinde Osmanlı'nın son devri ve Cumhuriyet'in ilanından 1970'li yılların sonuna kadar aile ya da kapalı ekonomik yapı etkindi. Ana yollara uzak kalması mevcut yolların ise yetersizliği halkı kendi ihtiyaçlarını kendi karşılama zorunluluğu ile baş başa bırakmıştı. Ayrıca geçmişten günümüze herkesin bildiği gibi İskilip topraklarından 3 değil 7 tane ilçe yaratılmıştır. Bunun yanında çağın koşullarına ayak uydurmamak için direnen küçük esnaf ve el sanatları ile uğraşanlar da zayıflayınca hızla artan bir göç furyası başlamıştır. Nitelikli iş gücü ve sermaye ilçe dışına çıkmıştır.

Tarım ve hayvancılığa dayanan ilçe ekonomisi hala kuru tarım yapıldığından tahıla dayalı ürünler yetiştirir. Sulu tarım isteyen bazı sanayi bitkileri yetişse de istikrarlı ve verimli olamaz. Hayvancılık da aynı durumdadır. Üç-beş besi ve kümes hayvanları çiftliğinden öte geçmez. Son yıllarda meyvecilikte, İskilip Tarımını Geliştirme Derneğinin büyük çabası yanında son dönemde Kaymakamlığın yapmış olduğu projeler kapsamında çilek de gelir getirici bir meyve olarak dikkat çekmekte her geçen gün dikim alanı artmaktadır. Ayrıca doğada bulunan cehri, salep,tetre(sumak)ve kuzugöbeği gibi endemik bitkilerde ilçe ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Cehri(Altın Ağacı-Boyacı Dikeni) : 19.yüzyılda İskilip cehrisi kalitesinden dolayı Avrupa'da yünlü kumaş boyamacılığında çok anılan bir hammadde-

dir.Gayrimüslim tüccarların topladığı bu ürün Samsun limanından İngiltere,Fransa ve Almanya gibi ülkelere ihraç edilirdi.Gelirin yüksek olması nedeniyle devlet cehri yetiştiriciliğini teşvik ederdi.Örneğin 1872 yılında 3000, 1873'te 15000ve 1875'te 19000 aşılı cehri fidanı gönderilerek halka dağıtılmıştır.Üçüncü yılında ağaçta ortalama 3-4 kilo meyve toplanırdı,onun için halk bu ağaca ‘‘Altın Ağacı’’derdi.Yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da sentetik boyanın bulunması ve yaygınlaşması cehri ticaretini olumsuz etkilemiştir.Bu durum karşısında 2.Abdülhamid 1888’de sentetik boya kullanımını yasaklamış;ama İngiltere’nin baskısına fazla direnemeyerek sonra vazgeçmiştir. İskilip halkı da önemli gelir kaynağını yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır.

Salep:İlçenin 1000 metreden yüksek kesimlerinde yabani orkidenin yumrulu köklerinden elde edilen bir üründür.Mevsim uygun olursa 2000 kilo civarında yaş salep,sütte 10 dakika kaynatılıp kurutulularak da toz haline getirilen 200-300 kilo kuru salep edilir.Kahramanmaraş dondurmasının en önemli hammaddesi İskilip salebidir.Ayrıca kış mevsiminde içecek,bazı hastalıklarda da ilaç tüketimi yapılır.

Tetre (Sumak): Yöre halkının tetre dediği çalı türü bitkinin meyvelerinden yaygın adıyla sumak elde edilir.İskilip’te yıllık hasılat 80-100 ton civarındadır.Önce meyve kurutulur,döğülürve elendikten sonra Gaziantep’te tüccara verilip tekrar işlenir. Bir kısmı iç piyasada bir kısmı da Orta Doğu ve Kanada’ya ihraç edilir.

Kuzugöbeği Mantarı:İlçenin kuzeyinde yer alan çam,meşe ve gürgen ormanlarında ağaç diplerinde tek ya da küme halinde nisan ve mayıs yağmurlarında ortaya çıkar. Yağışlar uygun olursa 3000-4000 kilo yaş mantar toplanır.Yaş ve kuru olarak alınır,satılır.Fransız mutfağının vazgeçilmez menüsü olduğu gibi İsviçre,Danimarka,İsveç ve Norveç gibi ülkelerde ilaç sanayinin hammaddesidir.

İlçenin tek yer altı zenginliğini birkaç yerde üretimi yapılan linyit kömürü oluşturur. Romalılardan bu yana işletilen Türkiye’nin en kaliteli iki tane tuzlası ise ticari sektöre kazandırılmayı beklemektedir.İskilip Halk Eğitim Merkezi ürettiği tüm ürünleri yurt genelinde pazarlayarak, ilçeye önemli girdi sağlamaktadır.Ayrıca fason üretimi yapan ayakkabı atölyeleri de önemli iş kollarıdır.Küçük sanayi sitesinde ağaç işleri içerisinde doğramacılık kulp,bilye,pul,köpeç vb. üretilmektedir.Ayrıca plastik

boru, oto kaporta,elektrik,boya ve tamiri ile torna tesviye atölyeleri buradadır (Tanay, 2015:111).

2.3.1.İskilip'te Tarım ve Hayvancılık

Arazi varlığı ve dağılımı:

İlçe yüzölçümü 116.871 hektar olup bunun dağılımı şöyledir.

CİNSİ	YÜZDE
Tarım Arazisi	31.17
Mera	8.04
Çayır	0.36
Orman	39.5
Yerleşim Alanı	0.63
Kayalık	20.3

Sulanan Tarım arazisi:6.062,30 hektar

Sulanabilir Tarım Arazisi: 8.200 hektar

Tarım Arazisinin dağılımı

ÜRÜNÜN ADI	YÜZDESİ
Hububat	62.7
Endüstri Bitkileri	6.66
Yem Bitkileri	2.1
Nadas	21.67
Bağ	0.3
Meyve	2
Sebze	1.2
Yemelik Baklagil	3.37

İlçede tarla bitkilerinden buğday, arpa, nohut,yeşil mercimek,fiğ,şeker pancarı,ayçiçeği,çeltik(pirinç),mısır,haşhaş,soğan,fasülye,yonca ve korunga ile meyvelerden elma,armut,erik,kayısı,kiraz,vişne,şeftali,üzüm,çilek,badem ve ceviz meyveleri yetiştirilmektedir.

ÜRÜNÜN ADI	EKİLİ ALAN(Ha)	ORT.VERİM(kg)	ÜRETİM
Buğday	17.582.00	325.00	57.141.50
Arpa	4.423.40	350.00	15.481.90
Çeltik	800	900	7.200.00
Ayçiçeği	2.172.60	175.00	3.802.05
Şeker Pancarı	85	5.000.00	4.250.00
Fiğ	900	1.000	900.00
Fiğ Yeşil	400	800.00	3.200.00
Mısır	10	4.700	3.270.00
Haşhaş	90	80.00	17.68

MEYVENİN ADI	MEYVE VEREN AĞAÇ SAYISI	VERİM(Ağaç/kg)	ÜRETİM
Armut	20750	25	518.25
Ayva	16500	25	412.50
Elma	70750	25	1.768.75
Erik	11500	20	230.00

Kiraz	33000	25	825.00
Ceviz	42500	25	1.062.50
Badem	8500	5	69.00
Kayısı	850	21	17.85
Çilek	100(Dekar)	1500	150.00
Muşmula	13000	15	195.00
Bağ	600000	2	1.200.00

(Tanay,2015: 110).

2.4. İskilip'in Nüfus Özellikleri

Türkiye İstatistik Kurumunun yayınladığı 2013 nüfus verilerine göre; ilçe merkezinde 19,953 köylerde ise 16,543 kişi olmak üzere toplam nüfus 36,496'dır. TÜİK'in 2014 verilerine göre ilçedeki 14 mahallede ve 63 köyde nüfus 34.951'tir. Nüfus sayısı yaz döneminde artmaktadır. Bunun sebebi ise iş nedeniyle farklı şehirlerde ve ülkelerde olan gurbetçilerin yazın tatil amaçlı İskilip'e gelmesidir (<http://www.iskilip.bel.tr>).

2.5. İskilip'in İdari Yapısı

İskilip adının Asklepios, yani sağlık İlahı manasına geldiği, Paflagonya tarihine ait kitaplarda belirtilmektedir. M.S. 2. yy. da İskilip, Britinya sınırları içinde bulunuyordu. Bizans Çağında İskilip'e Neoklauniopolis deniliyordu. İskilip 1075 tarihinde Selçuklu Komutanı Gümüştekin Ahmet Gazi tarafından fethedilmiştir. Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Belediye 1872 yılında kurulmuştur. 1921 yılına kadar bağımsız bir sancak olan Çorum, Cumhuriyet'in ilanından sonra il olunca İskilip de Çorum'a bağlanmıştır.

İskilip'e bağlı 14 mahalle bulunmaktadır. Bunlar: Bahabey Mahallesi, Büyüктаş Mahallesi, Çavuş Mahallesi, Ekizoğlu Mahallesi, Erenler Mahallesi, Hacıpiri Mahallesi, Kale Mahallesi, Mutaflar Mahallesi, Meydan Mahallesi, Tabakhane Mahalle-

si,UlaştepeMahallesi,YenicamiMahallesi, Uludere Mahallesi,Kaleboğazı Mahallesi-
dir.

İskilip'e bağlı 64 köy bulunmaktadır. Bunlar: Ahlatçık Köyü, Ahmetce Köyü,Akçasu Köyü,Akpınar Köyü,Aluç Köyü,Aşağı Örenseki Köyü, Aşağı Şeyhler Köyü, Asarcık Köyü, Ahvat Yakası Köyü, Başmakçı Köyü, Beyoğlan Köyü, Çatkara Köyü, Çavuşoğlu Köyü, Çetmi Köyü, Çomu Köyü, Çukurköy, Dağkırıyısı Köyü, Derkargın Köyü, Doğanir Köyü, Elmalı Köyü, Eski Köy, Gölköy,Güneyaluç Köyü, Hacıhalil Köyü, Hallı Köyü,Harun Köyü, İbik Köyü, İkikise Köyü, İkipınar Köyü,Karaağaç Köyü, Karaburun Köyü, Karaçukur Köyü, Karagöz Köyü, Karlık Köyü,Karmış Köyü, Kavak Köyü, Kayaagzı Köyü, Kılıçdere Köyü, Kızılcabayır Köyü, Kurusaray Köyü, Kutluözü Köyü, Kuz Köy, Kuzuluk Köyü, Kuruçay Köyü, Musular Köyü, Onaç Köyü, Örübağ Köyü, Saraycık Köyü, Sarıkavak Köyü, Seki Köyü, Şeyh Köy, Seyirçay Köyü, Soğucak Köyü, Sorkun Köyü, Sugıylan Köyü, Yalak köyü, Yalakçaayı Köyü, Yanoğlan Köyü, Yavu Köyü, Yaylacıkseki Köyü, Yenice Köyü, Yerli Köy, Yukarı Örenseki Köyü'dür.

2.6.İskilip'inTarihî ve Kültürel Değerleri

İskilip Kalesi: Yapımı Hititlere kadar indirilen, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde onarımlar yapılarak güçlendirilen İskilip Kalesi, üzerindeki 30 kadar konutuyla Türkiye'de hala yaşayan kalelerden birisidir. Kale, rakımı 820 metre yükseklikte olan volkanik bir kütle üzerindedir. Üç yanı çok sarp kayalık, yalnız kuzey batı kısmı girişe uygun, etrafı surlarla çevrilidir. Dört yanda olan burçlardan bazıları sağlamdır. Güney yönüne bakan bir kapısı vardır. Kale içinde sol tarafta bir tane zindanı vardır. Burası halk tarafından sonradan doldurulmuştur. Kalede ayrıca 2 gizli yol bulunduğu ileri sürülür. Birisinin Ulu Cami'ye, diğerrinin ise Tabakhane Mahallesi gittiğine dair. Kalenin doğu tarafında Akçay'dan su almak için yapılan merdivenin geçmişte bir tonozla örtülü olduğu, ancak yıkılarak günümüze ulaşmadığını biliyoruz. Aynı yerde kayaya oyulmuş belki de Yivlik kayasındaki röliyeleleri seyretmek içinKral'a ait bir taht/köşk hala durmaktadır. Evliya Çelebi "Selçuklulardan Sultan Alaüddin'in fethidir. Sonra Hicri (1416) senesinde Türk/Tatar şehirlerinin elinden, Çelebi Sultan Mehmet Han Hazretleri zapt etmiştir." diye yazar(Tanay,2015: 56).

Kaya Mezarları: İskilip Kalesi'nin güney cephesinde bazı araştırmacılar tarafından Paflagonya uygarlığına (M.Ö 3,4. yy.) bazılarınca da Roma dönemine ait olduğu belirtilen aynı hizada dört kaya mezarı vardır. Halk bunlara "Gâvur Evi" der (Tanay,2015: 57).

1.Mezar:Boğa başlıklı olan bu mezar yerden 3 metre yüksekte ve tek oda olarak oyulmuştur. Ön cephede iki sütun ve giriş kapısı vardır. Kapının tam karşısında kayadan yontulmuş iki metre uzunluğunda bir ölü sediri ile sol tarafta 2. bir ölü sediri bulunmaktadır. Mezarın girişindeki alınlık kısmında ise karşılıklı uçar vaziyette çıplak ve kanatlı iki Eros/Melek figürü vardır. Eroslardan solda olan elindeki üzüm salkımını diğerine uzatmaktadır(Tanay,2015: 57).

2.Mezar: Yerden 2 metre yüksekte,ön cephesindeki iki sütun ve giriş olan tozlu tek odalı bir mezardır.Girişin sol tarafında kayadan yontulmuş bir ölü sediri vardır.Yaklaşık 3 metre uzunluğunda 1 metre genişliğindedir.Bu mezarın altında başka bir mezar daha vardır(Tanay,2015: 57).

3.Mezar: Burası da tek odalı, ön cephesinde sütun yok.Ancak girişin üzerinde üçgen alınlık vardır.Kapıdan içeri girilince mezar odasının içinde frig mimarisini hatırlatan ince işçilik görülür.Mezarın içinde ölü sediri de yoktur.Bu mezar mimari düzenleme olarak Paflagonya'da tek örnektir (Tanay, 2015: 57).

4.Mezar:Yerden 3 metre yüksekte kayaya oyulmuş girişte alt kısmı kırılmış bir sütun vardır.Mezar bir nedenden dolayı yarım kalmıştır (Tanay,2015: 57).

Padişah Tepesi Höyüğü:İskilip-Ankara yolunun 20. km'de Kayağazi köyünün Halife Çiftlii /Kalfaköy Mahallesiinde Padişah Tepesi denilen yerde 5 tane tümülüs vardır (Tanay,2015: 58).

Pavluha Kaya Tüneli: İskilip –Tosya Tünelinin yanındadır. İki girişi varken güneye giden yol beton atılarak doldurulmuştur. Doğu yolu ise merdivenlidir (Tanay,2015: 58).

Yivlik /Yülüg Kayası Röliyefleri:Volkanik bir kütle olan bu kayanın güneye bakan kısmında bir erkek (Kral), kuzeye bakan kısmında ise kadın (Kraliçe) röliyefi vardır.Kayanın ön yüzünde ise yine Antik Çağ tarihlenebilecek güneye ve kuzeye bakan devasa kartal röliyefleri, bunların üzerinde insan,kuzeye bakan kartalın üzerinde ise bir yılan röliyefivar.Kayanın batıya bakan yüzünde erken Hıristiyanlık dönemine ait olabilecek birkaç röliyefidevardır.Tabii ki binlerce yıldır çetin doğa koşulları bunları yıpratmıştır; ama hala dikkatli bakılırsa görülebilir.İskilip 'in en tatlı suyu buradadır (Tanay,2015: 58).

Redif Kışlası: 2.Mahmud'un fermanıyla ülkeledeki sancaklarda ve kazalarda 1834'ten itibaren Nizamiye kuvvetlerine yardımcı olmak üzere Redif Teşkilatı kurulur.İskilip'te de 1.Orduyu Hümayun 6.Redif Alayı,3.İskilip Redif Taburu 12 Bölükten müteşekkil kurulur.Redif-i Mansure Ankara Mürşirliğine bağlı idi.Padişah2.Abdülhamid'in fermanı ile de 1890 yılında askerlerin ihtiyaçları için Redif Kışlasının temeli atılır.Genç Osmanlı dönemini yansıtır.İki katlı bina köşeleri pencereler ve kapı çevresi yontulmuş taşlardan,ana bina moloz taşlardan örülerek 1900'de tamamlanmıştır. Ancak 1912'de tüm ülkede bu taburlar kaldırılınca burası da askerlik şubesine devredilmiş uzun yıllar hizmet verdikten sonra 1960'lı yıllarda kaderine terk edilerek atıl durumda bırakılmıştır.2014 yılında Redif Kışlasının restorasyonu için OKA(Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı)'ya proje sunulmuş olup iki yıl içerisinde restorasyon çalışmalarının tamamlanması planlanmaktadır.2019 yılında restorasyon çalışması tamamlanmıştır (<http://www.iskilip.bel.tr>).

Taş Mektep: İkinci meşrutiyetin ilanından sonra 1912-1913'te eğitimde bazı düzenlemeler yapılmış,bazı okulların adı değiştirilmiş,yeni okul binaları da yapılmıştır.TaşMekteb'inde inşasına başlanmış;fakat araya giren 1.Dünya Savaşı nedeniyle bodrum katta kalmıştır.Ancak savaş bitince 1920 yılında tamamlanmış adına da 'Numüne Edep 'denmiştir.Binanın kuzeyinde muhtemelen aynı tarihte yapılmış bir çeşme vardı.1960'tan sonra yol genişlemesi sırasında yıktırılmış.Sivas Kongresi'nden sonra ise de adı Misak-ı Millî olmuştur.Binanın ilk mimarı İspir adında bir Ermeni vatandaşımızdır.Taş bir bina ama iç kısmı ahşaptır.Kuzeye güneye açılan iki kapısı ve

pencereler kesme taştan örölmüş Genç Osmanlı Mimarisine ait bir yapıdır.Günümüzde işlevini sürdürmektedir (<http://www.iskilip.bel.tr>).

Deri Ulaş Hamamı: İskilip Kalesinin güneyinde hemen kaya mezarlarının önünde yer alan yapı tamamıyla toprak altındadır. Herhangi bir yazıtı yoktur. F. İlter'e göre hamamın ilk yapımının Roma dönemine indiğı 15. yy. da bugünkü durumunu aldığı ileri sürölür. A. Kılıcı ise Selçuklu döneminden kalma bir hamam olduğunu yazar.HattaKırşehir Emir'i Cacaoğlu Nurettin Cibril'in 1272 tarihli vakfiyesinde İskilip'te Emir Yakup,Yeni ve Emir Kızıl adlı üç Selçuklu hamamında birisi Deri Ulaş hamamı olmalıdır. Hamam Kaleboğazı Mahallesinde atıl durumdadır (Tanay,2015:73).

Sabah Hamamı: Halk arasında "Sabah Hamamı" diye anılır. Aynı yerde biri kadınlara biri erkeklere hitap eden ayrı iki hamamdır.F.İlter 15.yüzyılın sonlarına tarihlendirir.Vakfiyelerde hamamı yaptıranın Şeyh Yavsi olduğı yazılıdır.KaleboğazıMahallesinde halen kullanıma açıktır (Tanay,2015: 73).

Tarihî Konaklar ve Arastalar: Osmanlı dönemi mimarisinin özelliklerini taşıyan tarihi İskilip Konakları-Evleri ve Arastalar'da bulunan dükkânlar aslına uygun belli bir proje dâhilinde restore edilerek ilçe ve ülke kültürüne kazandırılmıştır. Bu konaklardan ikisi kültürel ve sanatsal etkinlikleri ile Türkiye çapında ses getirmişlerdir (Çatalkara Kültür ve Sanatevi- Yazmalı Konak). Bunda ünlü sanatçı Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Kanadalı gelini Hughette Eyüboğlu'nun maddi ve manevi büyük emeğı vardır. Onu İskilip'e çeken kayınpederi Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Yurt Gezileri" kapsamında Çorum'a gelmesi oradan da İskilip'e geçip burada resim yapması ve meşhur şiiri "Karadutum, Çatalkaram, Çingenem"deki Çatalkara(kara üzüm) tutkusu- dur. Bedri Rahmi, İskilip anılarını 28 Eylül 1942'de eşine ve 6 Ekim 1942'de ağabeyisine yazdığı mektuplarda anlatır. Çatalkara Kültür ve Sanatevi'nde "Bedri Rahmi Eyüboğlu Sürekli Sergisi" ve sanatçı Pınar Yazgaç tarafından "Bedri Rahmi'ye Saygı ve İskilip'e Övgü" adlı resim sergileri açılmıştır. Yazmalı Konak'ta ise bizzat Hughette Eyüboğlu tarafından bayanlara ahşap kalıplarla kumaş üzerine baskı tekniğı kursu açılmıştır. Osmanlı'da kadı ve mahkemenin bulunduğı Ases ve Pasbanların güvenliğı sağladığı büyük çarşılara "Sük-u Sultani" yani Sultan Çarşısı denirdi. Bunlar cuma

camilerinin etrafında kurulurdu. İskilip'te de Camii Atik etrafında bedesten, hamam ve sibyan mektepleri gibi sosyal tesislerin yanında 15.yüzyıldan itibaren aynı işi yapan esnaf ve sanatkârların “Arasta” adı verilen yerlerde bir araya geldiklerini görüyoruz. Her arasta meslekleriyle anılırdı. Çevrenin önemli bir merkezi olan İskilip'te birçok arasta kurulmuş ve bunlardan bazıları günümüze kadar gelmiştir: Demirciler, Dikiciler, Leblebiciler, Ayakkabıcılar, Semerciler, Bakırcılar, Kalaycılar ve Mutaflar Arastası gibi. Günümüzde bu meslek gruplarının sayıları iyice azalmış hatta yok olmaya yüz tutmuştur.

İskilip Âlimler Müzesi: İskilip Belediyesi tarafından açılan müzede Fatih Sultan Mehmet Han'ın Hocası Şeyhülislam Akşemsettin Hazretleri, Şeyhülislam Sunullah Efendi, Akşemsettin'in oğullarından Nur'ülHüda, Astronomi Bilgini Ali Kuşçu, Molla Cafer Çelebi, Çakmak Dede (Şeyh Muslihiddin Attar) ve Hacı Karani (Abdülbaki Efendi)'nin silikon heykelleri ve yaşadıkları dönemde kullandıkları materyaller bulunmakla birlikte 35 İskilipli Âlimlerin listesi de müzede yer alıyor. Ayrıca müzede her âlimin hayat hikâyesi, İskilip tarihi ile Ulucami'nin tarihçesine ve İskilip'te yapılan meslekler ve eski İskilip evleri ile ilgili çeşitli tablolara da yer veriliyor. Müze Türkiye'nin ilk Âlimler Müzesi olarak kayda geçmektedir. Müze her gün 09.00-17.00 saatleri arasında ziyaretçileri için açık durumdadır.

2.6.1. Doğal Güzellikler

İlçe doğal güzellikler açısından eşsiz, mükemmel bir yerdir. İlçe sınırları içerisinde doğal göl yoktur. İlçede yer alan akarsuların Çomu Çayı hariç tamamı sularını güneydeki Kızılırmak'a boşaltırlar.

Kızılırmak: Türkiye'nin en uzun bu akarsuyunun 38 kilometrelik kısmı İskilip'in güney idari sınırını çizer. Yer yer 1-2 kilometre genişliğe ulaşan vadisinde yaklaşık 100-120 metre derinliğe gömülü akar. Buradaki yatak eğimi Bafra deltasından daha azdır. Yaklaşık binde 6-7 civarındadır. Bu da akarsuyun yatağında irili ufaklı ırmak adalarının oluşmasına neden olmuştur. Coğrafyacı Strabon tarafından Halys/Tuzlu adı verilen ırmağın İskilip güneyinde tuzluluğu binde 80 civarındadır, yani çok tuzludur. Irmağın taşıdığı kıvılcımlı renkli millî çamurda suya rengini verir. Böylece adı dilimize Kızılırmak olarak yetişir. Bu akarsu üzerine yapıлып 2007 yılında su

tutulan Obruk barajının toplam alanı 50.21 km² ve doğu batı uzunluğu 38 km.dir. Bunun 12 km.si İskilip'in güney sınırını çizer. Türkiye'nin bir akarsu üzerinde yapılan en uzun üçüncü köprüsü buradadır. Ayrıca burada amatör balıkçılık yapılmaktadır(Tanay,2015: 20).

İskilip Çayı: KaynağınıSakaröküz dağlarından alan Meydan deresi ile kaynağını Deveci dağından alan daha küçük Akçay derelerinin ilçenin güneyinde birleşmesiyle İskilip çayı adını alır ve Kızılırmak'a ulaşır. Meydan kolu itibarıyla 40 km uzunluğa ve 86 km² su toplama havzasına sahiptir. Ayrıca Kireç, Ulu, Gâvur, Bağözü ve Kanara dereleri gibi daha kısa boylu derelerde ilkbaharda eriyen kar ve yağmur sularıyla İskilip Çayını beslerler(Tana,2015:10).

Çomu Çayı: Sakaröküz dağının batı yamaçları ile Sorkun Köyü civarından kaynaklarını alıp batı-doğu yönünde akan bu çay Yılanlı deresi, Ulu çay ve Gökçen çayı ile birleşerek İskilip ilçe sınırını terk ettikten sonra Ovacık suyu adıyla Kızılırmak'a karışır. Uzunluğu 60-65 km.dir. Su toplama alanı da 100 km²'den fazladır. İlçede Ahmetçe deresi/Kayaagzı çayı ya da Başmakçı/ Dereköy çayı adıyla anılan akar-sular da vardır; ama hemen hemen yaz mevsiminde hepsi de kurur (Tanay,2015: sayfa).

Yeraltı Suları: Bir yerin yeraltı su potansiyeli oranın jeolojik-jeomorfolojik yapısı ile iklim ve bitki örtüsüne doğrudan bağlıdır. İlçede 2014 yılına kadar yüzeysel bazı araştırmalar dışında ciddi bir araştırma yapılmamıştır.(Tanay,2015: 40)

"İskilip ilçesinin Coğrafyası" adlı Doktora Tezinde Mustafa Ertürk bazı bilgiler vermektedir: "Vadi tabanlarını takip eden alüvyial ve kollüvyial depolar ile sahada geniş yer kaplayan özellikle Eosen filişleri yeraltı suyu bakımından zengin alanları oluştururlar. Eğitim değerlerinin yüksek olmamasına rağmen üzerlerinde fakir bitki ve toprak örtüsünün geliştiği, gözenekliliğin zayıf olduğu Eosen volkanikleri, yağış sularının süratle yüzeysel akışa geçmesi nedeniyle yeraltı suyu bakımından fakir arazileri oluşturur. Yeraltı suyunun zengin olduğu kesimlerden biri de, Oligo-Miyosen jipsli serinin yayılış gösterdiği ilçe merkezinin güneyinden Kızılırmak vadisine kadar olan kesimdir. Yağış ve Kızılırmak'ın sularıyla beslenen bu kesimde suyun tuzlu oluşu, doğrudan jipsli seriden geçen suyunda acı oluşu içme ve kullanmaya pek uygun de-

ğildir. Kızılırmak vadisinde 1 metre, Meydan çayı boyunca 4 m İskilip çayı boyunca 2-4 m, çaylardan uzak sahalarda ise 15-20 metrede yeraltı sularına ulaşılır.” (Ertürk,2003: 58-59).

İskilip ilçesinin su gereksiniminin büyük bir kısmı kuzeydeki dağlardan sağlanır. Buraların jeolojik yapısı ve toprak özellikleri ile orman bakımından iyi durumda olmaları bu dağları bir nevi yeraltı barajı şekline sokmuştur yıl boyu ilçe merkezine içme ve kullanma suyu verirler. İlçenin en önemli içme suyu sertlik derecesi çok düşük olan volkanik bir kütleden çıkan “Yivlik” suyudur. Yine Meydan ve Akçay vadileri kenarlarında halkın “Karasu” adını verdiği sertlik derecesi yüksek kaynak sularından kullanma suyu olarak yararlanılır. Bunların da kışın suyu ılık, yazın ise soğuktur(Tanay,2015: 41).

2.6.2. İskilipli Tarihi Şahsiyetler

İskilip bir ilim kenti,medreseler diyarıdır.Buralarda çok önemli şahsiyetler yetişmiştir. İskilip’in önemli âlimlerişunlardır:

Şeyh Muhiddin Mevlana Muhammed/Yavsu

Dip dedesi 1300 yılında Amasya’da vefat eden Necibüddin Musa el Ahlati’dir. Bugünkü Bitlis’te kurulu Ahlat Şahlar Beyliği’nde yaşarken daha sonra buradan ayrılarak Amasya’ya gelmiş ve burada yaklaşık 1300 yılında vefat etmiştir.Ailenin Amasya’da kalan koluna 15. yüzyıl ve sonrası burada yaşayan Müeyyeddin isimli dededen dolayı “Müeyyedzadeler” , İskilip yakınındaki Direkli Bel kasabasına gelip yerleşenlere de İmameddin isimli dededen dolayı “İmadzadeler” lakapları verilmiştir. Daha sonra Yavsuzadeler, Ebussuudzadeler, Efendizadeler ve 18. yüzyılda Ebussuudzade Yahya Sadedin Çelebi’nin Bosnevi İsmail Efendi’ye damat olmasıyla bunlara “İsazadeler” ya da “Yahyazadeler” denmeye başlanmıştır. Emir Timur 1402 Ankara Savaşı’ndan birkaç yıl sonra (1404) ülkesine dönerken Anadolu’daki (İskilip civarında da yoğun Tatar nüfusu var.) Karatatarları beraberinde götürürken Boz Ulus Türkmenlerinden de bir kısmını götürmüştür.Şeyh Yavsi’nin dedesi Muhammed Timur ile beraber Semerkand’a gitmiş olabilir. Çünkü Timur’un oğlu Şahruh’la torunu Uluğ Bey doğancıbaşı olarak burada karşımıza çıkıyor.Daha sonra Uluğ Bey’in oğlu tarafından öldürülmesi üzerine burayı terk ediyorlar. Kısa bir süre Akkoyunlu Uzun Hasan’ın yanında kaldıktan sonra Fatih tarafından İstanbul’a yerleştirilirler. Şeyh Yavsi’nin müderris olan babası Mustafa kendisini tasavvufa verdiğiinden (Zeyniye

Şeyhi) daha sonra İskilip yakınlarındaki Direkli Bel kasabasına gelerek yerleşiyor. Onun için Yavsi'nin isminin sonunda İmadî nispeti vardır. Doğru, direkt, amud ya da Direklili anlamında.

Yavsi Bayramiyye tarikatı şeyhidir. Yaşadığı dönemde birçok kerametler gösterdiği çeşitli kaynaklarda rivayet edilir. Padişah 2. Bayezid Hicri 988, Miladi 1483'te Şeyh Muhiddin Mevlana Muhammed bin Mustafa bin İmad adına İskilip'te vakıf kurdurmuştur. Daha sonra Şeyh Yavsi 1500 yılında kendi adına 2. Vakfi kurmuştur. Bilinen 4 eseri günümüze kadar gelmiştir. Çocukları: Ebussuud, Ebunnasır/Nasireddin, Abdünnebi, Abdülfettah, Şeyh Mehmet, Rukiye, Fatma, Ayşe. Çocukları içerisinde en tanınmış olanı Osmanlı'ya 29 yıl şeyhülislamlık yapan Ebussuud Efendi'dir.

Ebussuud Efendi (Mevlana Hacı Çelebi)

Asıl adı Muhammed /Ahmed. Aile lakapları ise İmadüddin. Babası Şeyh Muhiddin Yavsi, annesi Sultan Hatun, vakfiyesinde 1490 yılında İskilip'te doğduğu belirtilir. Ayrıca öğrencisi olan Beyan-i Mustafa bin Çarullah onun İskilipli olduğunu "Tezkiretü Şuara" isimli eserinde yazar. İlk öğrenimini babasından aldıktan sonra Ali Kuşçu'dan, İbn-i Kemal'den ve Müeyyedzade Abdurrahman'dan öğrenim gördü. Tefsir, fıkıh bilgini olduğu gibi aynı zamanda şairdir. Osmanlı İmparatorluğu'na 1545'ten ölene (1574) kadar 29 yıl şeyhülislamlık yapmıştır. Şeyhülislamlığı sırasında dünyevi işleri düzenleyen örfi kanunları şeriatla bağdaştırmayı gerçekleştirdi. Toplumsal düzeni bozacak bazı akımlara karşı sert önlemler aldı. Ayrıca Türk lalesinin Avrupa'da tanınmasına büyük katkıda bulundu. Sağlığında Hicri 977/Miladi 1568 yılı vakfiyesinde İskilip'te ve atalarının ilk yerleştiği yer olan İmad/Direkli Bel'de mescid/cami, mektep, köprü, çeşmeler imar ettiğini bunları gelir getirmesi için İskilip'te han, bezezistan ve boyahane yaptırdığı gibi birçok gayrimenkulünü vakfa bağışlamıştır. İstanbul'daki Süleymaniye Camisi'nin temelini Kanuni, Ebussuud Efendi'ye attırmıştır. Sağlığında yazdığı el yazması eserlerin 9 tanesi İskilip Halk, 22 tanesi Çorum Hasan Paşa ve 16 tanesi Amasya Belediye Halk Kütüphanesi'ndedir. Çocukları Mehmet Çelebi, Mustafa Çelebi, Ahmed Çelebi, Mahmud Çelebi, Hadice, Kerime, Rahime/Halime. Ebussuud Efendi'nin son erkek soyu İ sazade /Yahyazade de denilen Seyid Mehmed Sadeddin Efendi'nin İstanbul'da 1866'da ölümü ile son bulmuştur. Ancak bunun kızı Ayşe Sıdika Hanım'la soy devam etmiş ve Ebussuud oğlu soyadını almışlardır.

Şeyh Musluhiddin Attaroğlu (Çakmak Dede)

İskiliplidir. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmiyor ama 15. yüzyılda yaşadığı kesindir. İskilip'e 1649 yılında gelen Evliya Çelebi, Şeyh Musluhiddin-i Attar'ın Akşemsettin Hazretlerinin 4 halifesinden biri olduğunu ifade etmiştir. Büyük olasılıkla Şeyh Muhiddin Yavsi de bunun halifesidir. Yaşadığı dönemde İskilip'te mescidi, camisi, medrese ve tekkesi vardır. Mescid/caminin harabesi 1960'lı yılların sonuna kadar ayakta idi. Sonra yerine ilçe müftülük binası yaptırıldı. Türbesi binanın arka tarafındadır.

Molla Cafer Çelebi (Anadolu Kazaskeri)

Şeyh Yavsi'nin kardeşi Abdünnebi Efendi'nin oğludur. İskilip'te 1490 yılında doğdu. 1570'te İstanbul'da vefat etti. Vasiyeti üzerine amcası Şeyh Yavsi ölünce yerine geçen Şeyh Musluhiddin Sirozi'nin yanına defnedildi. Molla Süca Efendi'den ders almış ve asistanı olmuştur. Değişik medreselerde müderrislik yaptıktan sonra 1552'de Şam Kadısı sonra Anadolu Kazaskeri olmuştur. Kanaatkâr, gece gündüz ibadet eden biridir. İstanbul'daki arsasını satar, 1567'de İskilip'e bir vakıf kurdurur. Mal varlığının bir kısmını da buraya bağışlar. Kazasker Camii diye yazılan medresesi ve kütüphanesi olan yer bugünkü Yeni Camii'dir. Bilinen tek oğlu 4 kez şeyhülislamlık yapan Mustafa Sunullah Efendi'dir.

Mustafa Sunullah Efendi

Babası Anadolu Kazaskeri Cafer Çelebi'dir. İstanbul'da 1552 yılında doğdu. Ve burada 1610 yılında vefat etti. Ebussuud Efendi'nin öğrencisidir. Değişik yerlerde müderrislik ve kadılık yapmış, sonra Anadolu Kazaskeri olmuştur. Padişah 3. Mehmet ve 1. Ahmed zamanında da 4 defa şeyhülislamlık yapmıştır. Bilinen tek oğlu Derviş Muhammed-Mehmed'dir. Eserleri içinde bir haşiye bir de önemli kitaplara yazdığı talimatları vardır.

Veli Bin Yusuf Yegân İmadî

İskilip'te doğmuş, Pervadi-Pirevadi'de 1589 veya 1595'te vefat etmiştir. Kafzade, İmadzade/İmadî mahlasından dolayı Ebussuud Efendi ile akrabadır der. Ebus-

suud Efendi'ye bir süre fetva kâtipliği yapmıştır. Daha sonra bu fetvaları toplayarak mecmua haline getirmiştir. Tuna eyaletinin Pirevadi-Pervadi kasabası kadısı iken ölmüştür. Ayrıca hattat ve şairliği de vardır. Tasavvufla ilgilenmiştir. İran'ın "Kum" Maraş Necef Kütüphanesi'nde "Lügat-i İmadzade" isimle kayıtlı Osmanlıca-Türkçe sözlüğü vardır.

Yusuf Bin Osman El İskilibî

El Halimi mahlası vardır. İskilip'te doğmuş ama tarihi bilinmemektedir. İstanbul'da 1785 yılında ölür. Bağdatlı İsmail Paşa, Şeyh Yusuf bin Osman'ı İskilipli vaiz; Anadolu-İskilipli Hanefi mantıkçı diye tanıtırken Süleymaniye Camisi'nde vaiz olduğunu ve "El-mevhübetül ilahiye" adıyla bir tefsir yazdığını belirtir.

Arapzade Muhammed bin Ömer el Hanifi el İskilip

Soyu Peygamber Efendimizin vahi kâtiibi ve sahabe Zeyd bin Sabit'e uzanır. 1798'den sonra İstanbul'dan İskilip Caca Bey Medresesi'ne fıkıh ve hadis müderrisi olarak gelmiştir. Şair, hattat ve yazardır. Tasavvufla ilgilenmiş, Nakşibendi Tarikatının Halidiye kolundandır. Ka'b bin Zübeyr'in ünlü "Kasde-i bürde" sine şerh yazmıştır. Arapçası çok kuvvetli olduğu için bunu başarmıştır.

Arapzade Muhammed Nuri

İskilip'te 1752'de doğmuş, 1820'den sonra burada vefat etmiştir. Caca Bey Medresesi'nde müderrislik ve İskilip müftülüğü görevlerinde bulunmuştur. Hattat ve müelliftir. Tasavvufla ilgilenmiş, Nakşi/Halidiye kolundandır. Arapçadaki istiare sanatını anlatan "Risale" isimli eseri Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi Yazmalar Bölümü'ndedir. Bilinen tek oğlu Muhammed Emin'dir.

Arapzade Hacı Muhammed Emin

İskilip'te 1812 yılında doğdu, burada 1888'de vefat etti. Babası Muhammed Nuri'dir. İskilip Caca Bey Medresesi'nde hadis ve fıkıh müderrisliği, kadılık, müftülük ve 1875'te "Meclis-i Temyiz Reisliği" yaptı. Şair ve hattattır. Tasavvufla ilgilendi. Nakşi/Halvetiye kolunun İskilip şeyhi idi. Yaşadığı dönemde bazı kerametler gösterdiği rivayet edilir. Çorum müftülerinden son dönem Osmanlı âlimi Müftüzade Ahmed

Fevzi icazetini Muhammed Emin'den almıştır. Muhammed Emin kadı ve hâkimler için “Tenvir’ül Ahkam”adlı kitabı yazmıştır. “Hulasayı İlm-i Fıkıh-ı Şerif” adlı eseri İskilip Kütüphanesi’ndedir. Torunlarından Mehmed Emin 1927 yılında İskilip Halk Kütüphanesi’ne dedesine ait 9 el yazması, 2 adet matbu kitabı bağışlamıştır. Çocukları Osman Nuri 1892’de İskilip Belediye Başkanı, Bekir Efendi 1892’de Kaza İdare Meclis üyesi, Mehmet Nuri 1928’de İskilip Belediye Başkanı olmuştur. Bu aile soyadı kanunu ile Tanay soyadını almıştır.

İskilipli M.Atıf Hoca

1876 yılında İskilip’in Toyhane Köyünde doğmuştur.Çorum’un Kartaldağ yaylasında bulunan Arap Dede ismiyle tanınmış şeyhin torunudur.1891-1902 tarihleri arasında İstanbul’da medrese tahsili görmüştür.Darülfünun İlahiyat bölümünü bitirdikten sonra Fatih Camiinde Derseim (Öğretim üyesi)olarak kürsiye çıkmış ve talebe okutmuştur.Hakkındaki çeşitli iddialar sebebiyle iki defa önce Bodrum sonra Sinop’a sürülmüştür.1924 yılında yazmış olduğu “Frenk Mukallitliği ve Şapka ‘’ adlı eseri 25 Haziran 1925’te çıkan “Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun ‘’a muhalif olduğu için Giresun’da kurulan İstiklal Mahkemesinde muhakeme edildi.Suçlu bulunmadığı için serbest bırakıldı.Fakat daha sonra 26 Ocak 1926’da Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından suçlu bulunarak gözaltın alındı. Mahkeme Atıf Efendi’nin idamına karar verdi.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Anonim Şiirler

1.1. Mâniler

Mâniler tek dörtlükten oluşan 7’li hece vezniyle yazılan manzumelerdir. 1,2 ve 3. dizeler kendi aralarında kafiyeliyken 4. dize serbest kafiye ile yazılır. (aaxa) Manilerde ilk iki dizede hazırlık yapılırken son iki dizede ise asıl söylenmek istenen yazılır.

Ortak kültürel değerlerimiz olarak geniş bir coğrafyaya yayılan manilerin çoğu 7’li hece ölçüyle söylenmiş olup uyak düzeni aaxa şeklindedir.

İskilip yöresinde eski dönemlerde mani söyleme geleneği çok fazladır. Günümüzde ise özellikle köyden kente göç ve teknolojinin gelişmesiyle telefonların, bilgisayarların hayatımıza girmesi dolayısıyla mani söyleme geleneği de Ramazan ayı dışında hemen hemen yok etmiştir.

İskilip'te önceden daha doğrusu teknolojinin gelişmediği halkın köyden kente göçlerin olmadığı dönemlerde evlerde uzun kış gecelerinde bir sobanın başında tek odada oturan aileler; aile büyükleri tarafından torunlarını, gelen misafirleri eğlendirmek, vakit geçirmek için maniler söylerlerdi. Hikâye anlatırlardı. Yoksa o uzun kış geceleri bitmezdi. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber insanların yalnızlaşması ailelerin dağılması bu geleneği de ortadan kaldırmıştır. İskilip'te derlenen maniler şunlardır:

İskilip'te Ramazan Bayramı Manileri

Önceden Ramazan boyunca ilahi söyleyen kişiler bayram sabahı mahallerde kapı kapı gezerek maniler söyleyip bahşiş toplarlardı. Ellerinde sırik, sıriğin ucunda peşkir denilen havlu ve bazı giysiler olurdu. Para veremeyenler çorap, mendil, havlu gibi hediyeler verirlerdi. Her kapıya gelenlerde o hanenin durumuna göre mani söylerlerdi (KK32).

Ay göründü bayram oldu

Biz geleli bir ay oldu

Bahşiş bize helal oldu

Bahşişi almaya geldik(KK18).

Eşi gurbette olan kadının kapısında;

Karanfil bağladım denge

Altun diye verme tenge

Sana derim hanım yenge

Bayramın mübarek olsun

Eşi ölen dul kadının kapısında;

Ana ana kadun ana

Sütün emdim kana kana

Sana derim kadun ana

Bayramın mübarek olsun

Evli olan oğlu ile aynı evde oturan babanın kapısında;
Sırığı aldım gezerim
Ucuna inci dizerim
Burdakaputekdür emme
Bahşıği çiftte sezerim(KK18, KK19, KK32).

Evde olmayan hane reisine gıyaben:
Naçar şu gözlerim naçar
Zerdaliler çiçek açar
Efendiler bahşığ için
Kapıyı kilitler kaçar(KK20).

Karınlarını doymak istedikleri kapıda;
Yeni cami direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım tokdur emme
Arkadaşım börek ister(KK18).

Aşk konulu maniler

Çay aşağı çalerim
Yar yütürdümağlerim
Yârimi ısıtma tutmuş
Isıtmasını dalerim (KK24).

Karşıdan gelen atlı
Altındaki kilim katlı
Anam babam sağ olsun
Hepsinden yâr tatlı (KK24).

Sabah oldu uyan yâr
El sözüne uyan yâr

Şu İskilip içinde
Boynumu buruk koyan yâr (KK24).

İki çeşme yan yana
Su içtim kana kana
Seni doğuran anan
Olsun bana kaynana (KK25).

Kar yağdı, lapa lapa
Gittim evime kaya kaya
Kayığımın ipleri
Koptu ben yanına varana (KK18).

Maydanoz ot değil mi?
Yaprağı dört değil mi?
Ben yârîmden ayrıldım.
Bu bana dert değil mi? (KK11).

Kale kaleye karşı
Kalenin adı çarşı
Bir tomurcuk gül olsam
Açılsam yâre karşı
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Yağmur yağdı ıslandım
Karaduta yaslandım
Bekâr oğlan koynumda
Şeker ile beslendim
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Çay aşağı gidelim
Çayda deve güdelim

İkimizi görmüşler

İnkâr bari edelim

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Çay aşağı gidelim

Çalı çırpı edelim

Şurda güzel kızlar varken

Dul karıyı nidelim

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Evmeli yavrum evmeli

Kaş kirpiği deĝmeli

Sen de güzellik var iken

Kime boyun eĝmeli

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Karşıda gezen oĝlan

Püskülü sarkan oĝlan

İçeri gel içeri

Karıdan korkan oĝlan

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Gidin bulatlar gidin

Yârime selam edin

Yârim beni sorarsa

Deniz kıyısında var deyin

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Ocak başında maşa

Yandım gittim kız Ayşa

Allah beni nar beni

Şu Ayşe'ye sar beni

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Gökten yıldız el atmış
Mevlam neler yaratmış
Oğlan taştan topraktan
Kızı nurdan yaratmış

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Kökte yıldız şıhırdım
Yâri eve okudum
Yâr kapıdan giderken
Gaşıdan yıkıldım

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Gökte yıldız mah gider
Kâh eylenir kâh gider
Ben bugün yârimi gördüm

Sandım ki padişah gider

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Bahçelerde mor meli
Verem ettin sen beni
Nasıl verem olmayayım
Eller seviyor seni

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Karşıda kara meşe
Gölge vurdu güneşe
Seninki ak gül ise
Benimki mor menevşe

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Kalenin gedikleri
Pilavdır yedikleri
Hiç aklımdan gitmiyor
Yârimin dedikleri
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Bugün ayın on dördü
Kız saçını kim ördü
Ördüyse yârim ördü
İspat getirin kim gördü
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Gökte yıldız yüz altmış
Kaşlar kalem çatmış
Cümle âlemi topraktan
Yârimi nurdan yaratmış
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Karanfilim biberim
Üç bacıdan dilberim
Yüzünüzü ekşitmeyin
Misafirim giderim
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Altın tabak olaydım
Yâr önünü konaydım
Yârim esvap biçirmiş
Terzisi ben olaydım
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Aya bak yıldıza bak
Damda duran kıza bak

Cilvesine doyulmaz
Eylediği naza bak
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Ufacık iğnesine
Kailim cilvesine
Ben yârime kavuştum
Darısı cümlesine
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Asmada üzüm sana
Kemmidir gözüm sana
Sabahyıldızı gibi
Dikmişim gözüm sana
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Odalara kol oldum
Sular gibi duruldum
Güllü senden ayrıldım
Başkasına vuruldum
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Ufacık kuş üzümü
Görsem yârin yüzünü
Uyuyup uyansa da
Öpsem ela gözünü
(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Uzadım kemiş oldum
Eridim gümüş oldum
Ben bu aşka düşeli
Bir avare kuş oldum

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Ufacık fiske taşı

Yandı yüreğim başı

Ne yârdan haber geldi

Ne dindi gözüm yaşı

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Elmas yüzük parmakta

Çifte benek yanakta

Benim bir efendim var

Şu karşıkı konakta

(<http://yolcusiiri.blogspot/208/05/iskilip-manileri.html>).

Ayna attım çayıra

Şevki vurmuş bayıra

Gelin dostlar seyire

İşim düştü hayıra

(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Gelin-Kaynana çekişmeleriyle ilgili maniler

Portakal dilimi

Dut kaynanadilini

Şimdi oğlun gelirsi

Kırar kambur belini (KK12).

Söğüt odunundan odun olmaz

Cingen kızından karı olmaz

Her ananın doğurduğu pehlivan olmaz (KK3).

Kaleden aşan gelin

Al yeşil kuşan gelin

Kocan kötü sen güzel

Gayret et başan gelin

(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Kız gelin dır dır etme

Fazla ileri gitme

Vakitsiz horoz

Her vakit ötme (KK6).

Alma attım geline

Gelin alma eline

Yazık oldu şu kıza

Düştü zarhoş eline

(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Ayrılık konulu maniler

Ateşiniz var,külüm yok

Bülbül oldum dilim yok

Ben bu yârdan ayrılalı

Ağlamadık günün yok (KK12).

Çaya indim çay susuz

Don yudum sabunsuz

Ellerin yâri geldi

Sen nerdesin hayırsuz (KK16).

Giden ay tutulur mu?

Bala tuz katılır mı?

Geceler on beş saat

Yalnız yatılır mı?

(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Fırın üstünde kürek
Ah etti yine yürek
Her cefaya katlandım
Buna katlanmaz yürek
(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Karatavuk kaz oldu
Komşular kamaz oldu
Zalim komşunun yüzünden
Yârim gelemmez oldu
(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Karşıda oturanlar
Derdimi arttıranlar
Bana bir öğüt verin
Sevdadan kurtulanlar
(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Karanfil evlek evlek
Dadandı karaleylek
Yazın biridik emme
Kışın ayırdı felek
(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

Akşam oldu ikindi
Mum şamdana dikildi
Ellerin yâri geldi
Benim boynum büküldü
(<http://yolcusiiri.blogspot.com/208/05/iskilip-manileri.html>).

1.2. Türküler

Aşk, hasret, özlem, ayrılık, ölüm gibi konularda yazılan anonim halk edebiyatı türüdür. Hecenin her kalıbıyla söylenir. Söyleyeni belli olmayan türkülerin yanında

belli olanları da vardır. Belli bir ezgi ile söylenirler. Usullü ve usulsüz olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Türküler var oldukları yöreye ait olan ilk söyleyenlerinin kim olduğu unutularak halka mal olan türlerimizdendir. Türküler oluştuğu kültür çevresi, beğenileri, günlük yaşayışları vb. hakkında bilgiler vermektedirler. Bir yöreye ait türküler iyi tahlil edilirse o yöreye dair pek çok özelliğin keşfedilebileceği kanaatimizdir.

Bu başlık altında derleme çalışmalarımız sırasında İskilip'e özgü olan türkülerin yanı sıra kaynak kişilerden alınan cevaplar doğrultusunda yörede sıkça tercih edilerek icra edilmiş olan türküler belirlenmiş, belirlenen türküler yazıya aktarılmıştır.

Ayrılık Konulu Türküler

ARZUM AĞLEYİP DURMA(KIRIK HAVA)

Arzum ağleyip durma

Kare bağleyip durma

Ben buradan gidersem

Of of yârim, aman aman gülüm

Aman aman kareleri bağlama

Hey kavaklar kavaklar

Yârim şeker ufaklar

Pul pul olsun dökülsün

Of of yârim, aman aman

Aman aman seni de öpen dudaklar(TRT Repertuar No:4406).

YÜZÜN GÜLER AMMA İÇERİN HAYIN

Yüzün güler amma içerin hayın

Çekmeyen ne bilir ol aşkın yayın

Yıktın viran ettin kalbim sarayın

Sen anın bir taşın koyabilmezsın

El çek tabip el çek yaram üstünden

Sen benim derdime deva bilmezsın

Sen nasıl tabipsin yoktur ilacın
Yaram yürektedir sarabilmezsın
Emrahım suydun mu benim gözlerim
Muhabbetin canevimde gizlerim
Ağlasana ne duruyon gözlerim
Bir dahi yârini görebilmezsin (TRT Repertuar No:463).

Aşk Konulu Türküler

İSKİLİPLİ AŞIK'INGÖNLÜ(YELPİK)

İskilipli aşıkın gönlü
Sökülürse dahi dikilmezmiş
Her ne kadar olsa gerdanı benli
Her güzelin kahrı çekilmezmiş

Evveli meyhaneden çıkamazken
Şimdi bir kademe çıkamaz oldum
Evvel sadakatli yârin ben iken
Şimdi kapılara bakamaz oldum(TRT Repertuar No:8).

HÜRÜNÜ YÂRİM (ZİL HAVASI)

Çorum ve İskilip'te çengi oynatma havası da denir.

Hürünü a yârim hürünü, aman
Geldim yanına dasürünü, aman
Takıver zillerin birini, aman

Dönüverde meydan senindir, aman
A civanım naz da eyledin yeter
Sen bana da göz de eyledin yeter
Hegisinde a yârim hegisin aman

Bahçende bülbüller şakısın aman
Takıver de zillerin ikisini de aman

Dönüver de meydan senindir aman
A civanım naz da eyledin yeter

Sen bana da göz de eyledin yeter
Höçünü de a yârim höçünü aman
Meydanda gördüm göçünü aman
Takıver de zillerin de üçünü aman

Dönüver de meydan senindir aman
A civanım naz da eyledin aman
Sen bana da göz de eyledin yeter
Merdinî de a yârim merdinî aman

Kim bilir kimin derdinî aman
Takıver de zillerin de dördünü aman
Dönüver de meydan senindir aman
A civanım naz da eyledin aman

Sen bana da gözde eyledin aman(İskilip T.H.M/ TRT Rep.Sıra No:1097).

HEY GARGARALAR (İSKİLİP)

Hey gargalargargalar
Ceviz dalın ırgalar
Onbeşine giren gız
Ardını önünü ırgalar
Gavakgavağa değdi
Gavak da boynunu eğdi

İnkâr etme nazlı yâr
Göbek göbeğe değdi
Şu derenin alucu
Gımalı parmak ucu
Evlenmeyen kızların
Kabul olmaz orucu

Nakarat: Hadi gülüm aman aman
Hadi yârim aman aman(TRT Rep. No:3147).

MERDİVEN ALTINDA 1 LİRA BULDUM (İSKİLİP)

Merdiven altında bir lira buldum
Hoppala güzelim ben buldum
Sürmeli hacirim ben buldum
Arayı arayı dengimi buldum

Hoppala güzelim ben buldum
Sürmeli güzelim ben buldum
Ninanaynananay yaptırđım
Çifte de lamba yaktırđım

Gız seni gelecek diye
Yollara halılar çaktırđım
Karşı karşı yaptırđım hanları
Hoppala güzelim hanları

Sürmeli hacirim ben yandım
Dağıtalım gasaveti gamları
Hoppalama güzelim gamları
Sürmeli hacirim ben yandım

Nininaynininay yaptırđım
Çifte delamba yaktırđım
Gız seni gelecek diye
Yollara halılar çaktırđım

Evlerinin önü taşlık değil mi?
Hoppala güzelim değil mi?
Sürmeli hacirim ben yandım

Salla kâkülünü gençlik değil mi?

Hoppala güzelim değil mi?

Sürmeli hacirim değil mi?

Cebine koyduğum harçlık değil mi?

Hoppala güzelim değil mi?

Sürmeli hacirim ben yandım

Nininaynininay yaptırđım

Çifte de lamba yaktırđım

Gız seni gelecek diye

Yollara halılar çaktırđım (TRT 1180: Repertuar No).

İSKİLİP TÜRKÜSÜ

Aha ben Şu derenin

El deđmemiŐ dutuyum

Koynundaki memeye

Çoban dutta güdüyüm

Ah aman da aman Sarı gız

Gel ben yatamıyom yalnız

Gidiyorum Çorum'a

Bir taş değdi koluma

Kolum sarılmak ister

Yârin ince beline

Ah aman da aman Sarı gız

Gel ben yatamıyom yalnız (KK32).

İSKİLİP TÜRKÜSÜ

Her tarafta tatlı sular çağlıyor

Baharda cennete döner İskilip

Nisaları kara bürgü bağlıyor

AŞkın ateşine yanan İskilip

Sağda Şeyhmuhuddin solda Hacıkarani
Bunlar değil mi ol Hüda'nın yareni
Boş sanmayın siz bu veranı
Evliyalar yatağıdır İskilip
Nisaları namahremden sakınır
Sabi sübyan edebini takınır
Her camide mukabele okunur
Kurraların meskenidir İskilip

Korkarım başımdan maslak veremem
Gözüm kördür ben yolumu göremem
Dünya malını verseler bir âlimi veremem
Ulemalar deryasıdır İskilip (KK32).

Ölüm Konulu Türküler

İSKİLİP ÜSTÜNDE BİR KARA BULUT

Şakir Efendi veya İskilip Üstünde Bir Karabulut isimli türküsünün öyküsü:

Millî mücadele yıllarında asker kaçakları Anaolu'da eşkiyalık yapmakta halkı bizar etmektedir. Jandarma bunları takip etmekte, yakalamakta ve en kısa sürede cezalandırmaktadır. İşte 1920'li yıllarda İskilip Askerlik Şubesi Başkanı olduğu söylenen aslen Sungurlulu Şakir Efendi isimli kişinin halktan mütegalibe (zorba takımı) birkaç kişi ile birlikte asker kaçaklarından rüşvet almakta, zengin çocuklarını molla veya sakat gösterip rüşvet karşılığı askere sevk etmediği halk arasında söylenir. Bu dedikodular İskilip halkını üzer. Bu şiiri söylediği asker kaçağı yakalanır, şubeye teslim edilir, yargılanır ve idam cezası verilir. İdamlar ibret olsun diye Buğday Pazarında yapılır. Ailenin tek evladı olan bu kaçak sözde rüşvet veremez, son sözü sorulduğunda bu şiiri okur. Halk acır; ama asılır, yağlı urganı kırılır. Bu rivayete göre affedilir; bir rivayete göre ikinci kez asılır. Halk arasında bu şiir türküleşir.

İskilip üstünde bir kara bulut
Asmaya götürüyorlar bir babayığit
Ana ben gidiyom sen beni unut

Ufacık yavrumu yerime büyüt
Efendim efendim Şakir Efendim
İfademe yardımını eyle efendim

Şakir Efendi derler yüzüme baktı
Olanca tüylerim ayağa kalktı
Yağladı urganı boynuma taktı
Ben de bir aslanım kıymayın bana
Katillik düşer mi senin şanına?
Efendim efendim Şakir Efendim
İfademe yardımını eyle efendim

İskilip üstünde bir ufak tepe
Yârime yaptırdım elmastan küpe
Sılada bıraktım ufacık körpe
Efendim efendim Şakir Efendim
İfademe yardımını eyle efendim

İskilip'ten çıktım saat beş idi
Kızılırmak'ı geçtim zabah ışıdı
Bana uzun saçlı Ayşe eş idi
Takip eden jandarmalar beş idi
Gidiyom da anam sen ağla bana
Nasıl dayanayım körpe yavruma?

Atımı bağladım meşe dalına
Benden selam olsun Ayşe geline
Unutmasın beni ansın elinden
Gidiyom da anam sen ağla bana
Nasıl dayanayım körpe yavruma?

Şakir Efendi dedim yüzüme baktı

Olanca tüylerim ayağa kalktı
Asmandan fermanı boynuma taktı
Efendim efendim Şakir Efendim
Mevlanın aşkına öldürme beni

Darağacı donuk donuk duruyor
Söğüdün yaprağı sönük duruyor
Annem gözyaşımı silip duruyor
Efendim efendim Şakir Efendim
Mevlanın aşkına öldürme beni

Odalar yaptırdım dururum diye
Mavzeri çektim vururum diye
Kaderi yazıyı görürüm diye
Efendim efendim Şakir Efendim
Mevlanın aşkına öldürme beni (KK32).

ATIMI BAĞLADIM/AĞIT(BOZLAK)

Atımı bağladım nar ağacına
Kollarım ulaşmaz darağacına
Kınalı kekliğim gel yamacıma
Efendim efendiim Şakir Efendim

İfadeyi doğru söyle efendim
Şakir Efendi derler geldim yanına
Katillik düşer mi senin şanına?
İdam kağıdını taktım boynuna (KK32).

İSKİLİP TÜRKÜSÜ

Ufak ufak İskilip'in taşları
Hilal hilalhadimenin kaşları
Anan görsün karagura düşleri
Azgın yâre ile ölen hadimem

Hanesi ellere kalan hadimem

Hadimenin elinde kandil yanar
Bıçağı yiyince çark gibi döner
Alkanlar içinde mum gibi söner
Azgın yâre ile ölen hadimem
Hanesi ellere kalan hadimem

Tütmez oldu hadimemin bacası
Hadime de öldü cuma gecesi
Guşudadırhadimenin kocası
Azgın yâre ile ölen hadimem
Hanesi ellere kalan hadimem

Mezarına vardım mezarı taşlı
Bahçesine vardım selvi ağaçlı
Garip anası da gözleri yaşlı
Azgın yâre ile ölen hadimem
Hanesi ellere kalan hadimem

Keten gömlek giyme dedim giydin mi?
Yakasını oyma dedim oydun mu?
Abdramanı koyma dedim koydun mu?
Azgın yâre ile ölen hadimem
Hanesi ellere kalan hadimem

Yüksekte götürün benim salımı
Üzerime örtün acem şalını
Soldurmadın yeşilini alını
Ahirete yaralı giden hadimem
İsgilibi yasa boğan hadimem (KK32).

Gurbet Konulu Türküler:

İRAFTADIR BAĞLAMA (İskilip Türküsü)

Iraftadır bağlama aman aman
Gel ağlama kömür gözlüm ağlama
Ben gidiyom gurbete aman aman
Aman aman karaları bağlama
Haydi! Yörü gidi dinsiz imansız
Haydi! Geçtin buralardan selamsız

Iraftadır siniler aman aman
Aman da haydi! El vurmada iniler
Aman aman kulakları çınılar
Haydi! Yörü gidin dinsiz imansız
Haydi! Geçtin buralardan selamsız (TRT Rep No:04938).

1.3.Ninni

Anonim olan ninniler genellikle yedi hecelidir ve mani tipi kafiyelidir. Âşıklar tarafından söylenmiş olan ninniler yapı bakımından anonim olanlardan daha sağlam ve sekiz ve on bir heceli olanlara rastlamak mümkündür. Ninniye söyleyen kişiye bağlı olarak anonim ninnilerde sık sık hece kusurları görülmektedir (Kaya, 1999: 344). Ninniler, dize yapılarına göre ikilik, üçlük, dörtlük biçiminde ninniler, bentlerden meydana gelen ninniler ve beşten on sekiz dizeye kadar uzayabilen ninniler olarak sınıflandırılabilir (Kaya, 1999: 346- 352).

İskilip yöresinde ninni söyleme geleneği kalmamıştır. Önceden çocuk beşikleri vardı. Höllük denen toprakla kaplanırdı. Beşikleri sallayarak anneler çocuklarına rahat rahat uyumaları için ninniler söylerlerdi. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ninni söyleme geleneği de kalmamıştır (KK2).

İskilip yöresinde derlenen ninnilerden bazıları şunlardır:

Ninni diye belemişim
Yavrum ninni
Al bağırdak dolamışım
Yavrum ninni

Seni haktan dilemişim
Yavrum ninni
Ninni söylemeye geldim
Yavrum ninni

Kaymak yedirmeye geldim
Yavrum ninni
Seni beklemeyi geldim
Yavrum ninni

Beşiğin başı demir
Yavrum ninni
Kaşları gara, gözleri kömür
Yavrum ninni

Sana dilerim uzun ömür
Yavrum ninni
Tosunum de beşikten bakar
Yavrum ninni

Sütüm diydirdiydir akar
Yavrum ninni
Paşam iyişallah ocağımızı yakar
Yavrum ninni

Kavak gibi uzayasın
Yavrum ninni
Söğüt gibi dallanasın
Yavrum ninni

Kazanarak mal yiyesin

Yavrum ninni

Evimizin avlusu toprak

Yavrum ninni

Ağaçlar açtı yaprak

Yavrum ninni

Seni kadife gundağa sarmak

Yavrum ninni

Boncuklar taktım beşiğine

Yavrum ninni

Düşmanlar ölsün keşiğine

Yavrum ninni

Kısmetler gelsin eşiğine

Yavrum ninni

Bebeğimin yanında pekmez küpü

Yavrum ninni

Analar giysin taha bürgü

Yavrum ninni

Baban giysin samur kürkü

Yavrum ninni

Bebeğin beşiği çamdan

Yavrum ninni

Yuvarlandı düştü damdan

Yavrum ninni

Ananda usandı senden

Yavrum ninni

Osmancık'ta yatıyor koyun baba

Yavrum ninni

Sırtına giyinmiş kalınca aba

Yavrum ninni

Ağlayıp durma yersin sopa

Yavrum ninni(KK32).

Ak taş beşikten bakar

İlgıt ılgıt sütüm akar

İnşallah ocağını yakar.

Ak taş diye belediğim.

Seni haktan diledim.

Tülbendime doladım.

Ninni, ninni, ninni, ninni, ninni, ninni,

Ninni, ninni, ninni, ninni, ninni, ninni.

Tarlada olur ahlat

Analar çok çeker zahmet

Ninni, ninni, ninni, ninni

Harmanda olur yaba

Savururlar kaba kaba

Yola giden yolcu baba,

Mevlam ona bir can versin.

O da bize ümmet etsin.

Osmancık'ta koyun baba,

Mevlam buna bir can versin.

Ankara'da Hacı Bektaş,

İstanbul'da Eyüp Sultan,

Mevlam buna bir can versin.

O da bize ümmet etsin.

Ninni, ninni, ninni, ninni(KK18).

Elma attım yuvarlandı,

Gitti beşiğe dayandı.

Ninni yavrum ninni,
Ninniyavrum ninni.
Bebek beşikten uyandı.
Ninni yavrum ninni
Ninni yavrum ninni.
Baban seni hor eylemiş,
Her kapıya kul eylemiş.
Ninni yavrum ninni,
Ninni yavrum ninni (KK18).

Dandinî dandinî dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı(e,e,e,e!) (KK25).

Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni (KK25).

1.4.Ağıt

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli düzensiz söz veezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesinde umumiyetle “ağıt” adı verilir(Elçin,1990:1; Elçin,2001: 290).

Ağıtlar aslında, yapı ve tür bakımından türkü formatında olan ürünlerdir; ancak türkü adı vebir çalgı aleti eşliğinde türkü söylemek veya türkü dinlemek halk arasında keyif, neşe ve mutlulukverici bir olaydır. Bunun yanında hep acıları dile getiren ağıtlar, hüznü, yaşlı ortamlarda söylenir. Bu nedenle de bu türün adı türkü değil, ağıttır(Aslan, 2008: 155- 156).

Türkiye’de genellikle ağıt olarak kullanılan bu söz, bazı yörelerde farklı şekilde dekullanılabilmektedir: *bayatı*(Kars), *deme*(Sivas), *deşe*(Adana), *deyiş*(Malatya), *deyişet*(Samsun), *las*, *dil* (Doğuşar-Sivas), *lavik*(Kırşehir), *ölgülü*(“ölüm” anlamında Burdur), *sabu*(Muş), *sızılama*(Doğu Anadolu),*şin*(Elazığ), *şivan*(Diyarbakır), *yakım*(İçel, Isparta), *yas*(Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla). Anadolu’da,

çeşitli ağızlarda *ağat*, *ağut*, *avutsöylenişleri* varsa da bu yaygın olan *ağıt* kullanımına hanel getirmez(Kaya 2007: 28).

Diğer taraftan ülkenin değişik yörelerinde çeşitli törenler vesilesiyle (kına geceleri, ölümtörenleri, vs...) söylenen *ağıt* sözüne bağlı olarak pek çok deyim ve kelime grupları mevcuttur. Söz gelişi *ağıt* söylemek anlamında şu kullanışlara rastlarız: *ağıt düzmek*, *ağıt etmek*, *ağıt koparmak*, *ağıtlama*, *ağıtmak*, *ağıt söylemek*, *ağıt tutmak*, *ağıt yakmak*, *ağıt yapmak*, *ağıt yitirmek*, *bayatı söylemek*, *dil demek*, *las etmek*, *sağımak*, *sagu kılmak*, *sağu sağlamak*, *sağu sağmak*, *sayı yapmak*, *sayı kurmak*, *sızlamağ*, *şivan etmek*, *yakım yakmak*, *yas çağırmak*, *yas etmek*, *yas kaldırmak*, *yas tutturmak*, *yas söyleme*. Kültürümüzde çeşitli coğrafyalarda ve muhtelif devirlerde *ağıt* söyleyenlere de şu isimler verilmiştir: *ağcı*, *ağlamacı*, *ağlayıcı*, *ağıtçı*, *âşık bacı*, *bayatıcı*, *bozlavcı*, *imadede*, *matemci*, *sağıcı*, *sağucu*, *sağu sayıcı*, *sığıtçı*, *sızlayan*, *yakımcı*, *yasçı*, *yığlagur*, *yogçı/yuğçı*(Kaya, 2007: 28).

İskilip'te önceden doğal afet, cinayet, cenaze olduğu zaman destansı söyleyişlerle *ağıtlar* yakan *ağıtçılar* vardı. Günümüzde bunu yapan *ağıtçılar* kalmadı artık (KK32).

Yaz gelirden koyunlarım kuzular
Çiğdem biter yaralarım sızılar
Neyleyim baharı yazı
Gitti gönlümün yarısı
Daha çiçeği burnunda yavrum
Dilim tutulur, pare pare kavrulurum
Sensiz yaz, güneşi ayaz bana
Yavrum küçüksün taşlar batar sırtına (KK19).

Recebim gitme ava
Fırtınalı soğuk hava
Gidenler geri geldi
Sen nerdesin daha?
Mezarını kazarlar
Taşına ismini yazarlar
Yüreğimde acın var
Göreceğünün var

Diktiğın ağaçlar meyve verdi
Bıraktığın yavrun sılaya erdi (KK20).

Çiğ yumurta soyulur mu?
Yavrum ölmüş duyulur mu?
Evimin önü yonca
Yonca çıkmış diz boyunca
Bu yoncayı kim biçecek?
Yavrum Ali olmayınca
Bu yoncayı kim biçecek?
Havada dönüyor şarkı felekler
Oğlu yürüyor,kızı emekler
Bu yolda boşmuş emekler
Neyleyim yazı,neyleyim kışı (KK26).

Ambar kolunda ekin elerler
Yavrum senin lafını ederler
Ocağa koydum dünkü suyunu
Bebeğim geldi kucağımda uyudu
Kaleden kaleye artılamadım
Terazim kırıldı tartılamadım
Bostan kestim suyumuş
Yavrum benim kaderim buyumuş
Hastane önünde taksı çızısı
Yüreğime düştü ölüm sızısı (KK9).

Hastane önünde zeytin ağacı
Döküldü yaprağı kaldı ağacı
Doktorlar bulamadı derman ağacı
Açmayın kapıyı esmesin yerler
Verem olduğunu duymasın eller
Doktorun kolunda altın saat
Masanın üstünde 3 günden bayat ekmek

Uzundur hastanenin bacası
Ağır gelir gündüzüyle bacası (KK9).

Armutlu tarlada duman yükseldi
Duyan komşular imdada geldi
Babama söyleyin beni götürsün
Götürsün de hastaneye yatırsın
Anama söyleyin
Başımda ağlasın
Kardaşıma söyleyin yarımı sarsın
Ben ölüyorum eller ağıtımı yaksın(KK 10).

1.5. Tekerleme

Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesinolarak çizilmemiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece,âşık şiiri, masa, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca diğer türlerden tamamen bağımsız olan tekerlemeler de vardır. Tekerleme türü daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpar. Tekerlemenin anlatımındaki çocuksu üslup dabanun bir yansımasıdır. Ancak bazı edebiyatı ürünlerinde ve masalarda bulunan ve“tekerleme” olarak adlandırılan mizahî ve manzum konuşmalar büyüklere mahsus özellikler göstermektedir(Duymaz 2002: 9).

Tekerleme daha çok çocuk geleneklerinde yeri olan bir türdür; tekerlemenin konularındaki veyapılarındaki çocuksu eda bu olgunun bir görüntüsüdür(Boratav 1969: 145; Albayrak 2004: 492).

Bu türün başlıca niteliği, herhangi bir ana konudan yoksun oluşudur. Tekerleme, baş uyaklarve uyaklarla elde edilen ses oyunları ile ve çağrışımlarla birbirine bağlanıvermiş, belirli bir şiirdüzenine uydurulmuş, birbirini tutmaz birtakım hayallerle düşüncelerin sıralanmasından meydana gelmiştir(Boratav, 1969: 145).

Tekerlemeler, masal, hikâye, bilmece ve halk tiyatrosu gibi bazı türler içinde veya müstakil olarak ortaya çıkan mahsullerdir(Elçin, 2001: 589).

Yörede, tekerlemelerin çoğunluğu çocuk oyunlarında söylenen tekerlemelerdir.

İskilip yöresinde tekerlemeler günümüzde söylenmiyor.1950'li yıllarda İskilip'te meddah geleneği vardı.Özellikle Ramazan ayında Aşçı Mori lakaplı bir kişi, iftardan sonra kahvede toplanan halka hikâyeler anlatır, tekerlemeler söylerek halkı eğlendirdi. Günümüzde söylenen tekerlemeler yok olmaya yüz tutarak söylenmez olmuştur (KK32).

Araştırma alanında tespit ettiğimiz tekerleme örneklerinden bazılarını şu şekilde verebiliriz:

Oyun Tekerlemeleri

1.

Ooo

Oo aralama

Deve kuşu kovalama

Helkede bülbül

Çıkaniya sümbül (KK17).

2.

Leylek leylek lekirdek

Hani bana çekirdek

Çekirdeğin içi yok

Süleyman'ın suçu yok

Sarı kızın saçı yok (KK21).

3.

Mıstık mıstık

Arabaya kıstık

Üç mum yaktık

Seyrine baktık (KK1).

4.

Tek tek tekelek

Yuvarlandı tekerlek

Hamza dayın dükkânında
Aldım bir bisiklet
Bisikletim aynalı
Dağlarda aşmalı
Kuşlar önüne gelince
Kornasına basmalı (KK1).

5.

Çık çıkalım çardağa
Yem verelim ördeğe
Ördek yemini yemeden
Ciyak miyak demeden
Angıdı vak vak
Bir zağan yaparak
Senin adın zambak (KK5).

6.

Hu hu komşu
Oğlun geldi mi?
Geldi.
Ne getirdi?
İncik boncuk.
Kime kime?
Sana bana.
Başka kime?
Kara kediye.
Kara kedi nerde?
Ağaca çıktı.
Ağaç nerde?
Balta kesti.
Balta nerde?
Suya düştü.
Su nerde?

İnek içti.
İnek nerde?
Dağa kaçtı.
Dağ nerde?
Yandı bitti kül oldu (KK15).

7.
Leylek leylek havada
Yumurtası tavada
Az pişirdim yemedi
Fistan diktim giymedi (KK15).

8.
Mini mini birler
Çalışkan ikiler
Güler yüzlü üçler
Sporcu dörtler
Zeki eşler
Altılar altılar kapılarda kaldılar
Yediler yediler elma şeker yediler
Sekizler sekizler hepimizi severler
Dokuzlar dokuzlar sınıfları taşırlar (KK22).

9.
Mini mini birler
Çalışkan ikiler
Güler yüzlü üçler
Sporcu dörtler
Zeki eşler
Altılar altılar kapılarda kaldılar
Yediler yediler elma şeker yediler
Sekizler sekizler hepimizi severler
Dokuzlar dokuzlar sınıfları taşılrlar (KK22).

10.

Leylek leylek havada
Yumurtası tavada
Kızlar kahve kavurur
Şingirdaklı tavada (KK7).

11.

Denizde dalga
Hoş geldin abla
Eteğini toplu
Rahat otur abla (KK32).

12.

Çatlak patlak
Yusyuvurlak
Kremalı börek
Sütlü çörek
Çek dostum çek
Elini benden çek
Çekçek amca
Burnu kanca
Al sana bir tabanca
Bom bom bom (KK29).

İKİNCİ BÖLÜM

2.Kalıplaşmış İfadeler

2.1. Atasözleri

Göktürk Kitabeleri atasözlerinin rastlandığı ilk yazılı kaynaklar arasındadır. Kitabede atasözleri “söz, haber, mesaj, nutuk, şöret, şey” anlamlarına gelen ve “sa” kökünden türeyen “sab-sav” olarak geçmektedir. Daha sonra bu kelime İslam tesisindeki Kıpçak Türklerinde görülmektedir(Elçin, 1986: 623).

Atasözleri kullanıldıkları ilk günden bu yana söyleyenin muhatabına bir şeyleri ifade etmek amacıyla söyledikleri kalıp ifadelerdir. Bu sözler milletin düşünce yapısını değerlerini yansıtan önemli miraslarındandır.

İskilip Yöresinde derlenmiş olan atasözleri manzum ve mensur olarak tasnif edilmiştir:

2.1.1. Manzum Atasözleri

Acındırsan arsız olur acıktırırsan hırsız olur.
Altın pas tutmaz, yiğit yas tutmaz.
Alma mazlumun ahını gökten indirir şahını.
Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.
Arayan belasını da bulur Mevla'sını da bulur.
Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.
Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.
Çok verme arsız edersin, az verme hırsız edersin.
Elden gelen öğün olmaz olsa da vaktinde bulunmaz.
Güvenme varlığa düşersin darlığa.
Gülme komşuna gelir başına.
Kardeş kardeşi atmış yâr başında tutmuş.
Kızını dövmeyen dizini döver, oğlunu dövmeyen özünü döver.
Kork abrulun beşinden, öküzü ayırır eşinden.
Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
Yazın gölge hoş, kışın çuval boş.

2.1.1.2. Mensur Atasözleri

Acı patlıcana kırağı çalmaz.
Aç ayı oynamaz.
Aç tavuk kendinî darı ambarında sanırmış.
Ağacı kurt insanı dert yer.
Ağaç yaş iken eğilir.
Ağlarsa anam ağlar gerisi yalan ağlar.
Ağlayanın malı gülene fayda vermez.
Ağlayanın malı gülene mal olmaz.
Ağrımayan başa çaput sarma.

Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.
Akşamın hayrından sabahın şerri yeğdir. (iyidir)
Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste.
Anamın ekmeğine kuru, ayranına duru demem.
Armutun iyisini aylar yer.
At ile avrat emanet edilmez.
Atamı beğenmeyenin atası ötesi belli.
Atımı beğenmeyenin eşeği olsa.
Avlunun otu acı olmaz.
Beleş sirke baldan tatlıdır.
Besle kargayı oysun gözünü.
Beş parmağın beşi bir değil.
Bir çiçekle bahar olmaz.
Borç yiğidin kamçısıdır.
Borç yiyen kesesinden yer.
Bu bir ötmez horozdur.
Bugün bana yarın sana
Büyük başın büyük derdi büyük olur.
Can çıkmayınca huy çıkmaz.
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
Dereyi görmeden paçaları sıvama.
Destursuz bağa girilmez.
Dokuz ölç bir biç.
Eden bulur.
El atına binen yol yarı yolda iner.
El atına binen yol ortasında iner.
El elden üstündür.
El ipiyle kuyuya inilmez.
El öpmekle dudak aşınmaz.
El yumruğunu yemeyen kendi yumruğunu değirmen taşı sanır.
Erken kalkan yol alır.
Erken evlenen döl alır.
Eski dost düşman olmaz.

Eşegin sevmediği ot burnunun dibinde biter.
Eşegini dövemeyen palanını döver.
Ev danasından öküz olmaz.
Garip kuşun yuvasını Allah yapar.
Gelen gideni aratır.
Gelin ayağından, çoban dayağından belli olur.
Gezen tilki yatan aslandan iyidir.
Hak değirmende olur.
Her geceyi Kadir, her geleni Hızır bil.
Her inişin bir yokuşu vardır.
Her kuşun eti yenmez.
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.
Hıncır da gelse Hızır diye karşıla.
Hırsız evden olursa öküz bacadan çıkar.
Hoca ne derse desin cemaat bildiğini okur.
Isıracak köpek havlamaz.
İçi beni yakar, dışı seni.
İki düşün bir söyle.
İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.
İtin duası kabul olsa gökten kemik yağar.
Kara it beyaz olmaz.
Kelin ilacı olsa kendi başına sürer.
Kem söz sahibine yaraşır.
Kendi düşen ağlamaz.
Keskinsirkeküpüne zarar.
Kimse bitli yorganı üstüne almaz.
Komşu komşununkülüne muhtaç.
Koyun can derdinde kasap et derdinde.
Köpek sahibini ısırılmaz.
Köpeğin duası kabul olsa gökten kemik yağar.
Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş.
Misafir umduğunu değilbulduğunu yer.
Ne verirsen elinle o gider seninle.

Sakınan göze çöp batar.
Sofrada elini, mecliste dilini gözet.
Söz gümüşse sükût altındır.
Su bulanmayınca durulmaz.
Su küçüğün yol büyüğün.
Tek taştan duvar olmaz.
Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş.
Tok, açın hâlinden anlamaz.
Vakitsiz öten horozun başını keserler.
Yazın başı pişenin kışın aşı pişer.
Yazın yaşa, kışın taşa oturma.
Yetim hırsızlığa çıkmış, ay akşamdan doğmuş
Yol yürümekle borç ödemekle biter.
Yumurtadan çıkmış, kabuğunubeğenmez
(KK2, KK4, KK5, KK7, KK9, KK11, KK12, KK13, KK15, KK16, KK17, KK18, KK19, KK20, KK24, KK25, KK26, KK28, KK30, KK31, KK32).

2.2. Deyimler

Deyimler asıl anlamlarından uzaklaşırlar. Bu da onlara kendilerine özgü mana yüklü bir özellik katmaktadır. En az iki kelimededen oluşan bu kalıp sözler duygu ve düşünceleri en derinden ifade etmek için kullanılır(Elçin, 1986: 642).

İskilip Yöresinde derlenmiş olan deyimler alfabetik olarak tasnif edilmiştir:

A

Acıgerek olmak (geyirmek)

Aç değilsin açıkta değilsin

Açlıktan nefesi kokmak

Adam olmak

Adı çıkmak

Ağır başlı

Ağırdan almak

Ağırlık çökmek

Ağzı var dili yok

Ağzında gevelemek

Ağzının tadını bilmek
Akli başından gitmek
Aklını yemek
Alttan almak
Aman otarafi (zayıf yönü)
Ayağını kaydırmak
Ayak direktmek
Ayak sürümek
Ayazda kalmak
Azdan çoktan hazırlamak

B

Bağrına taş basmak
Baş düşürme
Baş göz etmek
Bereketli olsun
Beti benzi atmak
Bıyığı terlemek
Bir başına kalmak

Boş olmak(bitmek,tükenmek)

Boş düşmek

C

Canı gıllık gıllık etme(Çok istekli olmak)

Canı tatlı

Canı tez

Can kulağıyla dinlemek

Ciğir etmek

Cin çarpmak

Cozurdamak

Çar çur etmek

Çayıra buzalamak

Çekiş etmek

Çeki düzen vermek

Çeyiz düzmek

Çiğnemük sözlü(yaptığını tekrar tekrar anlatan)

Çile çekmek

D

Defterden silmek.

Dereyi görmeden paçaları sıvamak

Delik büyük yama küçük

Dırdır etmek

Dilinde tüy bitmek

Diline mürt etmek (bir sözü durmadan söylemek)

Dil ustası iş hastası

Diş bilemek

Doğmamış bebeğe don biçmek

Domates gibi olmak

Doruğu bazara (ihtiyaçtan fazlasının satılması)

Dört köşe olmak

Dümükme (işe kendinî vermek)

Düşman çatlatmak

E

Ekmekli kadın olmak

El açmak

El vermek

Eli açık

Eli ağır

Ev hâli

Evde kalmak

Evi toplamak

Evin direği

F

Faka basmak

Fal taşı gibi açılmak

Fintonlanmak (birine aniden kızıp gitme)

Fitil fitil burnundan getirmek

Fokur fokur kaynamak

Foyası meydana çıkmak

G

Geçim derdi

Gıcır bükme (bir şeyi zorla yaptırma)

Gıldır gıldır gücük (az çok)

Göbeği çatlamak

Gönlü büyötmek

Göze girmek

Gözü aç

Gözü dönmek

Günaha girmek

Günaha sokmak

H

Haddinî aşmak

Haddinî bilmek

Hâli vakti yerinde

Halt etmek

Harıl harıl çalışmak

Harpuçlama(Bir şeyi ele geçirmek için ani olarak tek elle almak.)

Hazitmek(sevmek)

Hem kel hem hodul

Hışır çıkamak

İ

İçi daralmak

İçini dökmek

İçten pazarlıklı

İki yakası bir araya gelmemek

İlk göz ağrısı

K

Kabak tadı vermek

Kadir kıymet bilmek

Kaluk kalmak

Kasıp kavurmak

Kaşla göz arasında
Kem küm etmek
Kendi hâlinde olmak
Kıl olmak
Kıyın-sayın (sıkılarak)
Kuyruklu olmak
Küküm gibi (kalitesiz)

L

Laf lafı açmak
Laf taşımak

M

Mayası bozuk
Makbule geçmek
Meteliğe kurşun atmak.
Mırıği bozuk (morali bozuk)
Mızızlık etmek
Mızımız olmak
Minnet etmek

Murada ermek

N

Nankörlük etmek
Nazar değmek
Nazara gelmek
Nefesi kesilmek
Nevri dönük
Niyeti bozuk olmak

O

Ocağına incir ağacı dikmek
Oturaklı olmak
Oturmasını kalkmasını bilmek
Oyun oynamak

Ö

Öç almak

Ödü kopmak

Ömründen ömür gitmek

Ömrünü çürütmek

P

Pabucu dama atmak

Pancar gibi olmak

Parmağında oynatmak

Parmak kadar

Peşe düşmek

R

Rahata ermek

Rahat yüzü görmemek

Rahatı kaçmak

Rahmetli olmak

Rezil rüsva olmak

S

Sabaha çıkmamak

Sabır taşı olmak

Satı pazarı(Malların iyi satılması için temenni)

Ses çıkarmamak

Sır saklamak

Sütü bozuk olmak

Söz dinlemek

Sözünü tutmamak

Sözünün eri olmak

Ş

Şeytana pabucunu ters giydirmek

Şeytanın bacağına kırmak

T

Tatlı dilli olmak

Telesemek (fazla terlemek)

Temelleş olmak

Tengelbaş(takla atmak)

Tepsermek (nemini azaltmak)

Tersten kalkmak

Tıgmsır (her şeyini kaybeden)

Turşusunu kurmak

Tükürdüğünü yalamamak

U

Ulu orta söz söylemek

Uyanık olmak

Uyuya kalmak

Uykusu kaçmak

Ü

Üstüne gelmek

Üstünkörü yapmak

V

Var yemez olmak

Vaktini boşa harcamak

Vefasız olmak

Viyil viyil (canlı topluluğun hareketini ifade eder)

Y

Yanardöner olmak

Yekinmek (zorla bir şeyi yapmaya çalışmak)

Yetli (samimi olmayan)

Yol yordam bilmek

Yundusu kurtlu (pis pasaklı)

Yusyuvarlak tostomalak(Derli toplu dağınık olamayan)

Yüreği geçmek

Yüreği yarılmak

Z

Zehir olmak

Zerre kadar

Zır zır etmek

Zırlayıpdurmak
(KK2, KK4, KK5, KK7, KK9, KK11, KK12, KK13, KK15, KK16, KK17, KK18, KK19, K20, KK24, KK27, KK33)

2.3. Bilmeceler

Bilmece, “bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, muamma” olarak ifade edilmektedir. Bilmece metinlerine rastlanan ilk kaynak Codex Cumanicus’tur(TDK,2010:344).

Bilmece kelimesi Batı Türkçesinde “bilmek” fiilinden türemiştir. Doğu ve Kuzey Türkleri ile Azeri sahası ve Kerkük bilmek fiili ile aynı anlamda olan “tabmak” fiilini ve bu kökten türeyen “tabmaca, tappaca” kelimelerini, Kaşgarlılar “tabzuğ”, Altay Türkleri “tapkır ve tavısak”, Kırgızlar ise “tabcang-nımah” kelimelerini kullanmaktadır. Karakalpaklarda “cumbak ve yumak” kelimeleri yaygındır. Türkiye’de “bilmece” kelimesinin yanında bazı yörelerde “masal, mesel, hikâye, metel, bulmaca, söz, dele, fıcık, gazelleme” gibi yerel söyleyişler de bulunmaktadır(Elçin, 1986: 607).

Bilmeceler insanlarda merak duygusunu uyandırdıkları için sevilen ve her dönemde ortaya konulan türlerden olmuşlardır. Bilmecelerde amaç eğlendirirken öğrenmeyi sağlamaktır. Edebiyatımızda sıkça tercih edilmiş olduğu da görülmektedir. İskilip ve köylerinde uzun kış gecelerinde tek odada bir sobanın başında aile büyükleri tarafından hem torunlara hem de gelen misafirlere, onları eğlendirmek hoş vakitler geçirmek için bilmeceler sorarlardı. Bu gelenek teknolojinin gelişmesiyle maalesef azalmıştır (KK 32).

Aşağıdaki bilmeceler İskilip yöresinde derlediğimiz bilmecelerdir:

2.3.1. Manzum Bilmeceler

Karası katran gibi,

Sarısı safran gibi,

Boğazı düdük gibi

Biz onu yedik yemek gibi (Hayvan Ciğeri)(KK31).

Bir dedem var mütten,
Sakalı var etten,
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün (Hindi)(KK31).

Biz biz idik biz idik,
Otuz iki kız idik,
Bir ipliğe düzüldük,
Teker teker çözüldük (Diş)(KK16).

Fildir fiştir,
Kayadan taştır,
Bunu bilmeyen
Karıdan boştur (Elmas)(KK4).

Ey bulutlar bulutlar
Yusuflu yedi kurtlar,
Ben bir şekil kuş gördüm,
Tepesinden yumurtlar (Buğday (KK8).

Hey helvayı helvayı,
Yüksek yapar yuvayı,
Marangozlar yapamaz,
Kuyumcular dökemez (Örümcek)(KK48).

Metelim var, metten
Sakalı var etten
Şimdi gelir görürsün,
Güle güle ölürsün (Horoz)(KK29).

Boynu uzun kaz gibi,
Karnı tuvlumbaz gibi,
Kırk araba odun yaksan
Yine altı buz gibi (Ocak ve Baca)(KK5).

Yüğürttüm çıktım asmaya,
Asma beni kesmeye,
Belime bir kuşak sardım
Değme kılıç kesmeye (Nikâh)(KK33).

Geriden baktım bir dayak,
İçine girdim kırkayak
Üstüne çıktım
Kapisından baktım
İğıldanak aktım (Minare)(KK33).

Bizde bir dudu var,
Eğri büğrü budu var,
Bize gelir görürsünüz
Güle güle ölürsünüz (Kurbağa)(KK32).

Aktır tarlası,
Karadır buğdayı,
El ile ekilir,
Dil ile dökülür (Kağıt, Mürekkep, Yazı)(KK2).

2.3.2.Mensur Bilmeceler

Hilimdir, milimdir, oğul babadan yükselir (Ateş ile Duman)(KK18).

Ebemgilin evine giderken küçük küçük çörek yaptım (Ayak İzi)(KK29).

Düz bir yerde var bir tas yoğurt (Ay)(KK29).

Bir tabakta iki tavuk, biri sıcak, biri soğuk (Ay ve Güneş)(KK30).

Duvarlara asılır, her gün ona bakılır (Ayna)(KK18).

Uzun oluk, dibi delik (Baca)(KK18).

Köy içinde cıngilli çavuş (Bakraç)(KK14).

Hayvanların içinde dilsiz nedir? (Balık)(KK14).

Pulları var gelin değil, avuçta kayar sabun değil (Balık)(KK15).

Birkaç çöpten çatağı, bey oğlunun yatağı(Beşik)(KK24).

Bizim evin direği, hop hop eder yüreği (Baba)(KK6).

Nedir aslı, sorutmanın sorup da kırıtmının, senin gibi sürütmenin yüz ellisi bir paraya (Biber)(KK48).

Başında sarığı elinde sırığı bunu bilmeyen eşeğin kürüğü(Baston Korkuluğu)(KK49).

Kendi tok, gölgesi yok (Buğday Kuyusu)(KK8).

Yumruğun yiriğine (Cep)(KK29).

Karanlık yerde baştan asılı (Ciğer)(KK29).

Dağda beydim, şehre geldim uşak oldum (Çalı Süpürgesi)(KK12).

Sekil sekil ayağı var, kırk iki ayağı var (Çıkrık)(KK12).

Yol üstünde mum yanar (Çiğdem Çiçeği)(KK12).

Ocakta otman, bacada batman, suda Süleyman (Çörek-lağtaşı-balık)(KK12).

Dört lap bir küp (Deve)(KK16).

Dam üstünde dane oynar, geç geç dedim gene oynar (Dolu)(KK3).

Mini mini kuşlar, bazen camları taşlar(Dolu)(KK3).

Yol üstünde kırmızı bohça (Domates)(KK33).

Metel oturmuş elma satar, okkası kaça dedim çildir çildir bakar (Fare)(KK4).

Küçük kazanın aşısı pek tatlı (Fındık)(KK33).

Mavi bir çarşafım var bütün dünyayı kaplar (Gökyüzü)(KK4).

Ben giderim o gider arkamdan tin tin eder (Gölge)(KK5).

Alaca mezar, dünyayı gezer (Göz)(KK33).

Bir tencerem var ağzı kapaklı kenarı saçaklı (Göz)(KK5).

İki dereden sel gelir, beş kardeş önüme gelir (Burun)(KK5).

Çıt demeden çalıya ulaştı(Güneş)(KK31).

Sayısı sayılmaz, tadına doyulmaz (Haşhaş Tohumu)(KK31).

Başı benzer eriğe, girer çıkar deliğe (Havan ve Tokmağı)(KK31).

Yer altında kırmızı kazık (Havuç)(KK31).

Ezan okur, namaz kılar, karı alır nikâh kıymaz (Horoz)(KK29).

Kafası tarak, kuyruğu orak (Horoz)(KK33).

Bir oğlum var g.tü külden çıkmıyor (Ibrık)(KK29).

Ağzından yer burnundan kusar (Ibrık)(KK29).

Bir küçük al yastıkta içi tatlı un dolu (İğde)(KK32).

Yüğürttüm çıktım tepeye, yular taktım sıpaya (İğne İplik)(KK32).

Yuvarladım sıpayı, aştı gitti tepeyi (İğne İplik)(KK32).

İçi dan gibi, dışı deri gibi (İncir)(KK32).

Dört kardeş, bir kuyuya taş atan (İnek Memesi)(KK2).

Ot yer su içmez (İpek Böceği)(KK2).

Dam ardında teke bağlı, boynuzlan beke bağlı (Kabak Bitkisi Kökeni)(KK2).

Hacılar hacca gider, gece gitmez gündüz gider. Bir yumurtanın içinde kırk elli cüce gider (Kabak Çekirdeği)(KK2).

Yedi delikli tokmak bunu bilmeyen ahmak (Kafa)(KK2).

İleri sürsem taşar, geri çeksem küser (Kahve Cezvesi)(KK2).

Var leyli, gel leyli, bir ayak üzere tur leyli (Kapı)(KK4).

Dağdan gelir takur tukur, ayağında sanki bakır (Kaplumbağa)(KK4).

Dünyayı tutar, denizi tutmaz (Kar)(KK4).

Teptim ambar açıldı ilk düğmelerim saçıldı(Karpuz)(KK4).

Gökten iner har gibi, serilir hasır gibi, sürünür esir gibi (Kar)(KK4).

Zellezellezel olur, zelle şeker bal olur, varma zelle yanına on parmağın kan olur (Kara Dut)(KK4).

Yol üstünde tava kaynar (Karıncı)(KK4).

Bir küçücük kumbara, zahire çeker ambara (Kaşık)(KK30).

Armudu aşladım alıca, içinden çıktı delice ne armuda benzer ne de alıca (Kartır)(KK30).

Bir gelinim var, her gelenin elini öper (Kapı kulpu)(KK30).

Dağdan gelir, taştan gelir, g.tü açık enişten gelir (Keçi)(KK30).

Alaca yılan bahçeyi dolandır (Kemer)(KK30).

Altı tahta üstü tahta, içinde bir kanlı softa (Bıçak Kını)(KK30).

Dam üstünde bitli şalvar (Kırağı)(KK30).

Nar nar, dibine kadar kar uçtu. Keklik kaldı dilber (Kilit)(KK30).

Altı sallanır dibi kıllanır (Kirman)(KK30).

Yeşildir yaprağı aldır küpesi, bunu bilmeyen eşek sıpası (Kiraz) (KK30).

Dağ başında asılı iki elek (Kulak)(KK30).

Sarp kayada sansar yuvası (Kulak)(KK32).

Yarım kaşık duvara yapışık (Kulak)(KK32).

Hey karga, gel karga, yittim yuvaladım oldu halka, cebi dolu kavurga (Kuşburnu)(KK32).

Bir ayım var haşeri, kuyruğu damdan dışarı (Kuyu)(KK32).

Geriden baktım ak taş, yanına vardım sütlü aş (Kelem, lahana)(KK32).

Altı göl gibi üstü gül gibi (Lamba)(KK32).

Dam üstüne deri serdim, bacakları geri serdim (Makas)(KK32).

Keçi koydum meşeye, kipirkipir gevire (Makas)(KK32).

Bir küçük çadırım var, bir direği, bin cereği var (Mantar)(KK32).

Dam ardında boynu buruk (Mantar)(KK32).

İstanbul'da süt pişer, kokusu buraya düşer (Mektup)(KK33).

Şu cihanın içinde ay ile gündüz nedir?(Mezar)(KK33).

Yeraltında kapalı sandık (Mezar)(KK33).

Yol üstünde kilitli sandık (Mezar)(KK33).

Kara koyun derisi, İstanbul'dan berisi (Nadas)(KK33).

Sandık açıldı, fındık saçıldı (Nar)(KK33).

Fil filice burnu eğrice(Nohut)(KK33).

Karatavukkarnıyarık(Ocak)(KK5).

Yol üstüne sac koydum, geleni gideni aç koydum (Oruç)(KK5).

Tek gezer çift yürür, âlemin karnını doyurur (Öküz)(KK5).

Aktır abası, yeşildir küpesi, bunu bilmeyen eşeğin sıpası (Pamuk)(KK48).

Buradan baktım ağdaş gibi yanına vardım sütlaç gibi (Pirinç)(KK5).

Yer altında dedem sakalı (Pırasa)(KK48).

Yer altında gezerim yedi kızdan güzelim (Pulluk)(KK45).

Tin tin hamam kubbesi tamam, beş gelin aldım babası imam (Saat)(KK45).

Dört köşedir beş değil, suyla başı hoş değil (Sabun)(KK45).

Dağdan gelir, taştan gelir, eyerlenmiş aslan gelir (Sel)(KK45).

Köy içinde gödek comba (Soku)(KK45).

Yeraltında kürkçü koca (Soğan)(KK45).

Tepeden yuvarlandım kırılmadım bir yumruğa dayanamadım (Soğan)(KK28).

İki dereden sel gelir, beş kardeş karşı durur (Sümkürmek)(KK28).

Edepsizler yere atar, edepliler cebine sokar (Sümük)(KK28).

Het Didim hütüdidim git şuraya yat didim (Süpürge)(KK28).

Pat dedi pıt dedi git şuraya yat dedi (Süpürge)(KK28).

At duru Arap biner (Sacayak)(KK28).

Bir dedem var eve girmez gitmez, kellesini keserim girer (Şemsiye)(KK28).

Su içer sdklemez (Tavuk)(KK33).

arığı attım pencereden attım (Terazi)(KK33).

Doksan dokuz yüz olmaz bunu bilmeyen Müslüman olmaz (Tespah)(KK33).

Ayna gibi ışıldar, yılan gibi fişıldar (Tırpan)(KK18).

Yer altında dedem başı (Turp)(KK18).

Tohumsuz biter, dünyaya yeter (Tuz)(KK18).

Derin kuyu, gümbür suyu, çeken lmez, içen ölür(Tüfek)(KK40).

Helemez, lemez, ocak başına gelemez, gelse de duramaz(Yağ)(KK40).

Başı sarıklı hoca, anana kekinir her gece (Yayık)(KK40).

Dam altında selvi süpürge (Yazma ve Sa)(KK40).

İki kayanın arasında dana bğrr (Yellenmek)(KK40).

Kapıyı açtı puf dedi katı (Yellenmek)(KK28).

Hızır çaldı kılıcı mağribe vardı bir ucu (Yıldırım)(KK28).

Bir kalbur aşığım var, bir de sakam, gündüz gel desem de gelemes (Yıldızlar ve Ay)(KK28).

Ana bir kız doğurur ne ayağı var ne başı (Yumurta)(KK28).

Şeymani var, Şeymani var, Kayıştan tumanı var (Kestane)(KK28).

2.4.Dua ve Beddualar

Dualar iyi niyetle söylenmiş olan dilek ve istekler iken beddualar kötü niyetle çoğu zaman da kızgınlık hâlinde ifade edilmiş olan türlerdir. Duanın karşılığı olarak “Alkış”, bedduanın karşılığı olarak da “Kargış” ifadelerinin kullanıldığı bilinmektedir. Halk yaşamında önemli bir yere sahip olan bu türler bu araştırma kapsamında değerlendirilmiş ve ayrı ayrı alfabetik olarak sıralanmıştır.

2.4.1. Dualar

Allah ağzının tadını bozmasın.

Allah ayağına taş dokundurmasın.

Allah bin kere razı olsun.

Allah bir yastıkta kocatsın.

Allah çok versin.

Allah emeklerini zayi etmeye.

Allah gönlüne göre versin.

Allah güle güle yemek nasip etsin.

Allah Halil İbrahim bereketi versin.

Allah hayırlı kapılar nasip etsin.

Allah iki cihanda aziz eylesin.

Allah iki cihanda istediğini versin.

Allah işini rast getirsin,

Allah kazadan beladan esirgesin.
Allah keder vermesin.
Allah kesene bereket vere.
Allah kimseye muhtaç etmesin.
Allah muradını versin.
Allah ne muradın varsa versin.
Allah razı olsun.
Allah seni başımızdan eksik etmesin.
Allah senin mekânını cennet etsin.
Allah seni sevdiğine bağışlasın.
Allah tuttuğun dalları altın etsin.
Allah tuttuğunu altın etsin.
Allah ömrünü uzun etsin.
Allah zihin açıklığı versin.
Berhudar olasın.
Biz yedik Allah artırsın.
Cenabı Allah daha fazla versin.
Cenabı Allah dünyalığını, ahretliğini versin.
Cenabı Allah vücut sağlığı versin.
Cennet, mekânın ola.
Ellerin dert görmesin.
Evine Hızır uğrasın.
Evinden huzur eksik olmasın.
Hayırlı günler göresin.
Hayırlı günlerde ömrün geçsin.
Hayrını göresin.
Hızır yardımcın olsun.
İki cihanda mesut olasın.
İşin gücün rast gelsin.
Kesene bereket.
Kısmetin bol olsun.
Sofranıza bereket.
Sofranız hacı sofrası olsun.

Su gibi aziz ol.
Taşın dökülmesin, artsın eksilmesin.
Tekerine taş değmesin.
Toprak diye avuçladığın altın olsun.
(KK2, KK4, KK5, KK7, KK9, KK11, KK14, KK17, KK18, KK24, KK25, KK26, KK32, K33).

2.4.2. Beddualar

Adı batasica, boyu devrilesice.
Ağzın dilin kilitlene.
Aklın gide de öyle kalasın.
Allah belasını versin.
Allah beter etsin.
Allah bildiği gibi yapsın.
Allah canını alsın.
Allah iyi gün göstermesin.
Allah götüre de getirmeye.
Allah işini rast getirmesin.
Allah kahretsin.
Allah murat aldırmasın.
Allah müstehakını versin.
Allah ne biliyorsa onu yapsın.
Allah sana uyuz versin de tırnak vermesin.
Allah taş ede.
Allah'ından bulasın.
Ateşlerde yanasın.
Bağırsağın deşile.
Bağırsakların düğümlensin.
Başında otlar bite.
Beter olasın.
Bir kaşık suda boğulasın.
Boğazın kuruya.

Boğazında kalsın.
Boynun altında kalsın.
Boynu kırılınca.
Boyun devrilsin.
Burnun yerde sürünsün.
Burnundan fitil fitil gele.
Canı çıkasica.
Cehennem dibine giresin.
Cennet yüzü görmeyesin.
Ciğerlerin söküle.
Çolundan çocuğundan bulasın.
Dalın budağın olmasın.
Damlarda leşin kala.
Davul gibi şişesin.
Defterin dürüle.
Derdin olsun da derman bulamayasın.
Dilenesin.
Dili kopasica.
Dilim dilim doğranasın.
Dillerin lal ola.
Dul kalasın.
Ekmek aş bulamayasın.
El açıp dilenesin.
Ellere kalasica.
Ellerin kırılsın.
Emzirdiğim süt burnundan gelsin.
Eştiğin kuyuya düşesin.
Eterin cımbızla çekile.
Ettiklerim gözüne dizine dursun.
Evin barkın yıkıla.
Evinde baykuşlar tünesin.
Geberesice.
Gençliğinin hayrını görmeyesin.

Gidip de gelemeyesice.
Gözlerin kör olsun.
Gözün çıksın.
İçin dışın kurusun.
İnce dertlere tutulasın.
İnim inim inleyesin.
İte köpeğe yem olasıñ.
İtler leşini parçalaya.
İyi günün olmaya.
Kabir azabından kurtulamayasın.
Kanlar kusasın.
Kapıda baykuşlar ötsün.
Kara haberin gelsin.
Karakargalar gözünü oysun.
Kurda kuşa yem olasıñ.
Muradın yarım kala.
Nasipsiz kalasın.
Namerde muhtaç olasıñ.
Ocağın bata.
Ocağın kuruya.
Ocağın kül ola.
Ocağın söne.
Ocağın yıkıla.
Oğul ekmeği yemeyesin.
Oğul günü görmeyesin.
Onmayasın.
Ömrü tükenesice.
Öten dillerin susa.
Rabbim iyi gün göstermesin.
Rahat yüzü göremeyesin.
Rezil rüsva olasıñ.
Salâvat getiremeyesin.
Sesin kuruya.

Son deminde ağızına su veren olmasın.

Sürünesin.

Sürüm sürüm sürünesin.

Sütün bozula.

Şeytan görsün yüzünü.

Teneşirlere gelesin.

Toy torun görmeyesin.

Vakitsiz gidesin.

Varlıksız kalasın.

Verem olasın.

Yağlı kurşunlara gelesin.

Yanıp yıkılasın.

Yaşamayasın.

Yata da kalkamayasın.

Yediğin boğazında düğüm düğüm olsun.

Yere döşenesin.

Yıkayanın olmaya.

Yıldırımlara gelesin.

Yitesin.

Yuvasız kalasın.

Zincirlere vurulasın.

Zehir zıkkım olsun.

Zıkkım yiyesin.

Zıkkımın pekini ye.

(KK2, KK4, KK5, KK7, KK9, KK11, KK14, KK17, KK18, KK24, KK25, KK26, KK32, KK33, KK38, KK39, KK43, KK44, KK45).

2.5.Yeminler

Yemin, Türkçe sözlükteki manasıyla, ant, bazı nesnelere yararlanarak karşıdakinesöylenen ikna sözleridir. Allah adına yapılan yeminlere “kasem” denir. Yeminler, toplumun günlükyaşantısı içinde sıkça söyledikleri sözlerdir(Albayrak 2004: 530; Kaya, 2007: 794).

Yemin sözlerine çeşitli vesilelerle başvurulur. Birisini bir şeye inandırmak istediğinde birinden merak edilen konunun öğrenilmesi arzu edildiğinde, ruhen rahatlamak için sırların birisinesöylendiği zaman başkası tarafından duyulmaması için kullanılır (Kaya,2007: 794).

Araştırma yapılan yörede, yeminler halkın günlük konuşmaları arasında sıkça yer alır.

Derlenen yemin örneklerinden bazıları şunlardır:

Ağzım tersine dönsün.

Ağzım yüzüm eğilsin.

Allah canımı alsın.

Allah şahidim olsun.

Annem-babam ölsün.

Cennet yüzü görmeyeyim ki.

Çocuklarımın hayrını görmeyeyim.

Çocuklarım ölsün.

Çocuğumun ölüsünü göreyim.

Çocuğumun ölü yüzünü göreyim.

Çocuğumun ölü yüzünü öpeyim.

Ekmek Kur'an çarpsın.

Gençliğimin hayrını görmeyeyim.

Gözüm çıksın.

Gözüm aksın.

İki gözüm önüme aksın.

Kur'an musaf çarpsın.

Kur'an'a el basayım ki.

Ölü eti yiyeyim ki.

Sabaha çıkmayayım.

Sabaha salam verilsin.

Sabah yüzü görmeyeyim.

Sevdiğime kavuşamayayım.

Şuradan şuraya gitmek nasip olmasın.

Ölümü gör ki.

Vallahi.

Vallahi billahi.

Vallahi billahi tillahi.

Yavrularımın acısını çekeyim.

Yavrumunölüsünügöreyim.

(KK2, KK4, KK5, KK7, KK9, KK11, KK14, KK17, KK18, KK24, KK25, KK26, KK32, K33).

2.6.İskilip Yöresel Ağız Sözlüğü

Her yörenin kendine ait ağız özelliği vardır. İskilip yöresinde de bu ağız özelliği önceden yoğun bir şekilde kendinî göstermekteydi. Gelişen şartlar günümüzde bu ağız özelliğın çoğunu yok etmiştir.

Önceleri İskilip yöresinde kullanılan ağızlar şunlardır:

Ağdurmak: Ağırlığın bir yere eğilmesi.

Ardak: Dokusu bozulmuş, kullanılmaz hale gelmiş.

Aşlak: Yama

Avsala: Alışveriş

Akran: Aynı yaşta olan

Avurt: Ağız boşluğu

Bayaktan: Deminden, az önce

Bizeel: Biraz sonra

Bedürük: Yıkanmış, taranmış eğilmeye hazır yün.

Bibaş: Doğrucu, duraklamadan aralıksız.

Bihoş: Alışılmışlığın dışında

Cılga: Patika, dar yol.

Cıkla: Karışık olmayan, sade.

Cıynak: Tırnak

Çintermek: İyice seçebilmek için dikkatli bakmak.

Cımbıt: Üzüm salkımının parçası.

Çimke: Hayvanın kaval kemiği.

Çıngı: Kıvılcım

Çöğmek: Ağır tarafın aşağı inmesi.

Çoğlu: Üzüm,erik bandırmak için delik saplı kalaylanmış bakır süzgeç.
Dehle: Takip etmek,izlemek.
Diki: Doğranmış et parçası.
Direncen: Çatallı ağaç destek.
Dolukmak: Duygulanmak.
Dulu: Çene alt kısmı.
Duşka: Yanak.
Dürü: Gelin kızın getirdiği hediyeler.
Düğür: Bulgurküçüğü.
Elekçi: İşgüzar,işbilir.
Elevay: Beceriksiz,işiniyapamayan.
Ediklemek: Ellemek,eliyle uyarmak.
Elfene: Para katışmak.
Enük: Cevizinufağı.
Eğreti: Köpek.
Fışkı: Yaş gübre;(mcz)ahlaksız kadın
Geyili: Sonra.
Galan: Artık.
Gıdım: Az.
Göbel: Küçük erkek çocuk.
Gölbez: Köpeğin yavrusu.
Gölük: At.
Gürp: Aniden,birden.
Gıballı: Vasfını söylemek.
Gügürdenmek: Bebeğin konuşmaya hazırlık dönemindeki çıkardığı sesler.
Hevenk: Üzüm.
Haylamak: İleriye atılmak.
Hampacı: Her şeye sahip olmak isteğinde bulunan hakkı olmayanı da kendine mal eden kişi.
Hökeekli: Gösterişli.
Hapaz: Avuç.
Gaddel: Acımasız,keskin.
Gısmuruk: Cimri.

Gısdı: Boyuna takılan altın dizisi.
Keseltek: Takoz.
Kurdanmak: Kendine iş bulmak.
Küskü: Ağır bir cismi kaldırmada kullanılan ağaç parçası.
Kotarmak: Yemeği tabağa boşaltmak.
Guma: Üstüne gelen diğer kadın.
Kemüre: Ağır gübresi.
Kön etmek: Olanın hepsini bitirmek.
İşmar: Kaşla,gözle anlaşmak.
İğıldan: Hafifçe akmak.
İlkipl : Bağlı.
İvitlemek: Ayıklamak.
Maymaşmak: Edepsizce yayılarak oturmak.
Mızdırık: Güvenilmeyen.
Mesimemek: Saymamak,önemsememek.
Müdüne: Bir şey beklemek.
Oğşalamak: Oğuşturarak yıkamak.
Örüklemek: Kabın alacağından fazla doldurmak.
Pınsık Dumana boğulmuş harlı yanmayan ocak.
Por : Pas,kir.
Samahu: Avanak,aptakca tip.
Savak: Bahçelerde arktan su tutulan yer.
Serkeplenmek: Belli bir işi olmadan vakit geçirmek.
Soyha: Ölünün üstünden çıkarılan elbise.
Şilep: Tatlı lekesi.
Sümdük: Her leye gönlü olan, gördüğü her şeyi isteyen kişi.
Şalaka: Yemek lekesi.
Süksün: Ense.
Tevkür: Nişanlı.
Tuymuna: Rastgele yapılan iş.
Tombu: Tepecik.
Topalak: Domates
Vurunmak: Şapkayı,takkeyi başa giymek.

Yağannı: Sırt.

Yergeleme: Hor görmek.

Yonga: Ağacın yontulmasıyla ortaya çıkan parçalar.

Yılcangu: Hareketlerinde dengesiz olan,şımarık.

Zunnuk: Bahçede su geçirilen duvar altı delik (İskilip Kaymakamlığı, 1996:29).

2.7. Lakaplar

Önceleri soyadı kanunu çıkmadan önce çeşitli lakaplar vardı. İnsanlar bu lakaplarla çağırılır, bunlarla tanınırdı. Soyadı Kanunu'nun çıkmasıyla lakapların çoğu söylenmez olmuştur.

İskilip yöresinde derlenen bazı lakaplar şunlardır:

Arapzade

Beyzade

Kara Molla

Sakizade

Ağazade

Yesirağa

İskiliplioğlu

Çizmeciöglü

Müftüzade

Gıymıklar

Sirkeçiler

Taranaşı

Hindizade

Hazineci

Göbeloğlu

Darıçılar

Şıhsabitler

Medazlıoğlu

Selbestler(KK32).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Sözlü Anlatım Türleri

3.1. Masal

Nedim Bakırcı, masalı “Masal; olayları bilinmeyen bir zamanda geçtiği halde mekân bazen belli olan bazen belli olmayan, kahramanlarından bazıları hayvanlar, tabiatüstü varlıklar ve insanlar olan, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırıp düşündüren, anlatılan yerin sosyal hayatından izler taşıyan, bazen sonunda konuya uygun bir darb-ı mesel bulunan bir sözlü anlatımtürüdür” diye tanımlar (Bakırcı, 2006: 23).

Bilge Seyidoğlu masalın halk arasında asırlardan beri aktarılan bir tür olduğunu ifade eder. Masal, içinde olağandışlıkların sıkça rastlandığı, kişilerin olağanüstü varlıklar olduğu, birvarmış bir yokmuş gibi kalıp sözlerle başlayıp, onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine gibi kalıp sözlerle bittiği, zaman ve mekân mefhumunun sabit olmadığı bir sözlü anlatma geleneğidir (Sakaoğlu, 2007: 2).

İskilip’te masal söyleme geleneği artık kalmadı. Önceden büyüklerin uzun kış gecelerinde torunlarına, misafirlere gerek vakit geçirmek gerekse eğlendirmek için onlara masal anlatırlardı. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber özellikle bilgisayar ve telefonun hayatımızda büyük bir yer kaplaması masal anlatan yaşlı kimselerin de kalmamasıyla nesilden nesilden nesile aktarılamayan masalın İskilip’te bu geleneğini de maalesef yok etmiştir.

Çok kişiye gidilmesine rağmen İskilip’te derlediğimiz masal metinleri şunlardır:

Yetim kız

Biri erkek biri kız iki kardeş varmış. Anneleri ölen kardeşleri babası yeniden evlenmiş. Ve iki kardeş üvey anne ile yaşamaya başlamış. Çocuklara kötülük ve eziyet eden bu kadın balarını da kışkırtıyormuş. Çocukların altına su döküp altılarını ıslattılar diye kandırıp babalarının aklını çeliyormuş. Bir gün bu karı koca sohbet ederken kadın: “Ben bu çocuklardan bıktım, altlarına yapıyorlar ben temizliyorum. Yaramazlık desen bir hayli.” demiş. Adam: “Ne yapabilirim ki onlar benim evlatlarım. Benim de sabrım taşı. Yapacak bir şey yok.” demiş. Kadın bu cümleyi fırsat bilip atılmış. “Yapacak bir şey olmaz olur mu? Yapacak bir şey var.” Adam: “Ne yapalım?” Kadın: “Şimdi sen yarın ormana ağaç kesmeye gideceksin ya bunları dagötür; onlar oyuna dalınca da bırak gel.” demiş. Sabah olunca adam çocukları götürmüş. Sonra çocuklarına: “Siz burada oynayın ben ağaç keseceğim, gideceğim zaman size

haber veririm.” demiş.Çocuklar oynamaya başlamış. Babaları ağaca kurumuş süs kabağını asmış.Rüzgârdan tabak ağaca çarptıkça çocuklar babalarına ağaç kesiyor zannetmiş.Hava kararmaya başlamış. Çocuklar durumu fark edip babalarına bakınmaya başlamışlar. Babalarını bulamayan çocuklar yolu da bilmedikleri için ağlamaya başlamış. En sonunda daha büyük olan kız kardeşini sakinleştirip geldikleri yerden gitme fikriyle yürümeye başlamışlar. Bir tarafta horoz ötüyormuş, bir tarafta ışık gözüküyormuş. Çocuklar ışık yanan yere mi,horoz öten yere mi diye düşünürken büyük olan kız horoz öten yerde ahır vardır. Biz ışık yanan yere gidelim demişler. Gide gide ışık olan eve gelmişler. Kapıyıçalmışlar. Kapıyı bir cadı kadın açmış. Bu kadın çocukları rıyiyormuş.Çocukları görünce sevinen kadın çocukları hemen içeri almış. Çocukları doyurayım ki etlensinler. Bunların karınlarını iyice doyurmuş. Çocukları uyutup yemeği planlayan kadın çocukları yatırmış. Cadı kadın çocukları ısıriyormuş. Küçük çocuk mırıldandıkça karınca ısıriyor sizi, siz uyuyun siz diyormuş. Dişleri kesmeyen kadın dişlerini bileylemeye gitmiş. Cadının gelini eve gelmiş. Çocuklarıgörmüş bunları uyandırıp kaçın buradan bu kadın çocuk yiyor. Şimdi dişlerini bileylemeye gitti hemen gelmeden kaçın. Korkançocuklar: “Ya bizi yakalarsa!” demiş. Kadınçocuklara toprakla sabun vermiş. Siziyakalamaya çalışırsa arkanıza bunları atın demiş. Çocuklar kaçmaya başlamış. Bir bakmışlar ki cadı kadın peşlerinden geliyor. Çocukları tam yakalayacağı zaman çocuklarsabun atmışlar. Kadın kayıp düşmüş. Çocuklaruzaklaşmış. Cadıkadın yine peşlerinden yetişmiş. Yineçocuklarıtutacağı zamançocuk tarağı atmış. Tarak diken olup kadının önünegerilmiş. Çocuklar iyice uzaklaşmışlar. Cadı artık peşlerin bırakmış. İyice uzaklaşan çocuklar, yorgundüşmüşler. Küçük erkek kardeş çok susamış. Bir at izinden su içmiş. Bir anda geyik olup kaybolmuş.

Tek başına kalan kız ağlamaya başlamış.Gitmiş gitmiş bir çeşme bulmuş. Çeşmeden su içip çeşme başındaki ağaca tırmanmak istemiş. Ama ağaca çıkamıyormuş. Ağaca: “Eğil kavalım eğil, ben çıkayım,sen doğrul.” demiş.Kavakeğilmiş.Kız çıkmış. Kavak geri doğrulmuş. Paşaoğlu çeşmeye koyunları sulamaya getirmiş. Kızı görünce çok beğenmiş, âşık olmuş hemen orada babasına gidip baba çeşmede bir kız var, onu bana al. Bu arada çirkin bir kız testileri ile çeşmeye su doldurmaya gelmiş. Kız suya eğilince kavaktaki güzel kızın yansımasını kendi yansıması zannedipsevinçle testisini yere fırlatıp testim güzel ben güzel, güzel suda ne gezer deyipkırmış. Tekrarda suya bakınca çirkinliğini gören kız ağaçtaki güzel kızın yansımasınıda görmüş. Kız ağaçtaki kıza sen oraya nasıl çıktın? Beni de oraya çıkar demiş. Güzel kız eğil

kavalı eğil ben çıkıyım; sen doğrul dedim, kavak eğildi ben de çıktım demiş. Çirkin kız eğil kavağım eğil, ben çıkayım sen doğrul demiş. Kavakeğilmemiş. Çirkin kız ben deyince eğilmiyor nolur sen söyle de ben de çıkayım deyince güzel kız dayanamayıp sözü söylemiş. Çirkin kız ağaca çıkınca kavak geri doğrulmuş. Çirkin kız kızın saçındaki taraklı tokayı görünce güzel kız gel de bir saçını tarayayım demiş. Kız istemeyince çirkin kız yine ısrar etmiş. Güzel kız kıramayıp kabul etmiş. Çirkin kız tokayı kafasında alıp kendine takmış. Güzel kız kuş olup uçmuş. Çirkin kız daha güzelleşmiş. Paşanın oğlu beğendiği kızın yanına gelmiş. Kıza güzel kız in aşağı seni alacağım benle gelde babamla tanıştırayım seni. Dünden razı olan aslında çirkin olan kız hemen ağaçtan inmiş. Paşa oğluyla evlenmiş. Birde çocukları olmuş. Evlerin önündeki cam kenarındaki ağaca her gün bir bülbül gelip ötüyormuş. Çirkin kız o bülbülün güzel kız olduğunu bildiği için kocasına bebeğine bir beşik yapmasını söylemiş. Kocasını hangi ağaçtan olsun? Diye sorunca bülbülün koyduğu ağacı gösterip bu ağaçtan olsun istiyorum demiş. Paşa oğlu ağacı kesip bir beşik yapmış. Artık bülbül gelmez olmuş. Bir gün kadın çocuğu avuturken çocuk annesinin saçındaki tokayı almış, kadın eski haline dönmüş. Bu halini gören paşa oğlu kadını kızıp gerçekleri anlattırmış. Kadını boşanmış. Tokayı alıp ormanda o bülbülü aramaya koyulmuş. Aramış aramış dağları aşmış. Derelerden geçmiş. En sonunda dalda duran o güzel bülbülü görmüş. Yanına yaklaşmış tokayı kafasına kondurunca kızkeski haline dönmüş. Kız ile evlenmiş. Çocukları olmuş diğer çocuğa da öz annesi gibi bakmış. Üvey annelik gören güzel kız çocuğa bunu yaşatmamış, mutlu mesut yaşamışlar(KK28).

Karga

İki yaşlı kadın odun getirmek için ormana giderler. Odun toplarken yaşlanan kadınlar yorulur. Çalılarının içinden gelen sesle kadınlardan biri, çalılarının olduğu tarafa doğru gider. Çalılarının içindeki kargayı görünce eğilir ve kargayı alır. Acılar içinde karga öter. Diğer kadın: “Bırak şunu, ne yapacaksın” der. İyi olan kadın: “Baksana kanadı kırık herhalde, can çekişiyor.” deyip kargayı yanına alıp eve götürmüş. Evde karganın ayağını sarıp beslemiş. Karga günler sonra iyileşip uçmaya başlamış. Kadın iyileşen kargayı salmış. Günler geçtikten sonra bu karga kadını evinin bahçesine bir kabak tohumu bırakmış. Kabak büyüyüp fizlenmeye başladığında kadın bu kabağı fark edip onu sulayıp büyütmüş. Günler geçmiş kabak iyice büyümüş. İyice olgunlaşınca kadın kabağı alıp kesmiş. İçinden kabak çekirdeği yerine altın vermiş. Altın gören kadın şaşırarak bunu diğer komşusu olan kadına anlatmış. Açgözlü kadın ondan

sonraki gün apar topar ormana gidip karga aramaya başlamış. Kanadı kırık karga bulamayanca kadın sinirlenerek geri gelmiş. Kadın : “Bütün gün arayıp boş geri döndüm. Yarın gidiyim de karga bulayım yeter, ayağını kendim kırıp sarayım, diyedüşümmüş. Sabah erkenden kalkan kadın karga aramayakoyulmuş. Yorulup oturduğunda dala bir karga konmuş. Kadın hızla kargayı avuçlayıp ayağını kırmış. Eve götürüp kargayı güzelce sarmış. Karga günler sonra iyileşip evden gitmiş. Kötü kadın karganın gittiğini görünce hergün evinin bahçesini kontrol etmiş. Günler sonra bahçede bir kabak büyümeğe başlamış. Kötü kadın iştahla kabağı suluyor ve gözünü ondan ayırmıyormuş. Uyku bile uyumayan kadının kabağı iyice olgunlaşınca alıp evde kesmeye karar vermiş. Kabağı eve getirmiş, kabağı heyecanla kesmiş. İçinden yılan çıkmış. Kadın korkuyla geriye atılmış. Yılan kadını sokup öldürmüş. Aç gözlüğünün bedelini ödemiş (KK28).

Elma Ağacı

Bir padişah ve bunun üç oğlu varmış. Bu padişahın yaşı iyice ilerlemiş. Ölümünden kurtulma şansı varmış. Eğer evinin önündeki ölümsüzlük vaad eden elmayı yerse kurtulacaktı. Ancak elma daha olgunlaşmamış. Bu ağaç beş yılda anca üç elma veriyormuş. Bir de elmaya göz dikmiş bir dev varmış. Bu elma olgunlaşmadan yenilirse bir işe yaramazmış. O yüzden padişah en büyük oğluna emir vermiş. Geceleri elmaları almasın diye nöbet tutmasını söylemiş. Büyük oğlu akşam olunca nöbete başlamış. Epey geç olunca uykusu gelen oğlan uyumaya başlamış. Uyuyunca bunu gören dev gelip elmalardan birini almış. Sabah durumu gören padişah oğlunu azarlayıp görevi ortanca oğlana vermiş. Ortanca oğlan gururla işi üstlenip akşam nöbet için ağacın gövdesine yaslanıp dev beklemeye başlamış. Uykuya iyice direnen ortanca oğul uykusuzluğa dayanamayıp uyuyakalmış. Uyuyunca dev gelip elmanın birini daha almış. Ağaçtabir tane elma kaldığını gören padişah sinirlenip görevi en küçük oğlunavermiş. Küçük oğlu görevi üstlenip hava kararınca elmanın başında nöbete başlamış. Uykusu gelen küçük oğul elini kesmiş. Acısı uykusunu bastırmış. Uykusu geldikçe yarasına tuz basıyormuş. Sabah olmaya başlamış, küçük oğul artık dayanamayıp uyuklamaya başlamış. Dev gelmiş, küçük oğul sese kalkmış. Dev görüp okuyla onu vurmaya çalışmış. Fayda etmeyince abilerine bağıırıp yardım istemiş. Devkaçmış. Oğullar dev takip etmeye başlamışlar, üç kardeş üç yol kesimi ile karşılaşmış. En küçük kardeş sağ taraftan, ortanca kardeş ortadan, en büyük abileri isesol taraftan

gitmeyi birbirlerini tekli etmişler. Küçük kardeş gitmiş gitmiş dere tepe düz gitmiş sonunda bir mağara bulmuş. Hava karardığı için mağaraya girmiş epeyde uykusu gelmiş. Mağara çok kötü kokuyormuş. Çıkmak için adım attığında bir ses duymuş, arkasını döndüğünde karşısında güzel bir kız duruyormuş. Kız: “Ne yapıyorsun sen burada, nasıl girdin buraya?” demiş. Küçük oğlan ise: “Asıl sen ne yapıyorsun burada tek başına?” demiş. Kız: ”Burası devin mağarası, gelirse seni öldürür. Kaç hemen buradan.” demiş. Küçük oğlan: “Ben bir elma arıyorum babam için, o elmaya ihtiyacım var, elma gördün mü hiç?” demiş. Kız: “Elma çıkarıp bunu mu diyorsun? Dev bunu benim için getirdi. Ama senin olabilir.” deyip elmayı çocuğa vermiş. Sonrada hadi burdan git demiş. Çocuk: “Peki sen?”, kız: “Ben devin esiriyimona hizmet ediyorum, kaç kere kaçmayı denedim; ama her defasında yakalandım. Çocuk: “Benimle gel!” deyip kızın elinden tutup mağaradan çıkarmaya çalışmış. Tam mağaradan çıkarırken dev gelmiş. Küçük oğlanı gören dev sinirle oğlanın üstüne yürümüş. Devle savaşan çocuk devini öldürmüş. Elmayı ve kızını saraya götürmüş. Geri dönen iki oğul ve padişah yolunu gözledikleri kardeşlerini görünce sevinçten ona sarılmışlar. Küçük oğul elmayı babasına verip babasını kurtarmış. Padişah küçük oğluna kızla kırk gün, kırk gece düğün yapmış, mutlu mesut yaşamışlar (KK28).

3.2.Fıkra

“Fıkra” kelimesi dilimize Arapçadan geçmiştir. Dilimize başka dillerden geçmiş olan birçok yabancı menşeli kelime gibi, fıkra kelimesi de zamanla çeşitli kavramları ifade etmek için kullanılmıştır. (Yıldırım 1999: 1)

Divan-ı Lügati't-Türk'te fıkra yerine “küg, külüt” kelimeleri kullanılmıştır. Muhtelif Türk boylarında da fıkra yerine farklı kelimeler kullanılmıştır. Fıkraya, Kırım, Kazan, Uygur, Azerbaycan Türkleri ve Özbekler “latife”, Başkurtlar “kalamas, maraka”, Kazaklar “erteği, anız”, Irak Türkmenleri “nükte, fıkra”, Türkmenler “latife, değışme, şorta söz, yomak” demişlerdir. Osmanlı toplumunda “latife” olarak kullanılan söz, XIX. yüzyılın sonlarına doğru yerini “fıkara” ve “fıkra” kelimelerine bırakmıştır (Yıldırım 1999: 3,4; Kaya, 2007: 322).

Aşçı Mori

Aşçı Mori neşeli, keyfine düşkün biriymiş. İçmeyi de severmiş. Lokantası içkili olunca sevmesi normaldi. Eğer gelen müşteriler rakıyı bitiremez az kalırsa zayı olmasına kıyamaz eve götürürmüş. Evi de Büyüktaş Mahallesindeymiş. Evinin oraya

giderken de Şeyh Yavsi cami caminin avlusunda türbe olunca elinde rakı şişesinden dolayı çarpılmaktankorkarmış. Ama bir türlü de eve alkolü götürmekten de geri durmazmış.

Gecenin bir yarısı dükkânı kapatmış arta kalan rakı şişesini almış bi pakete sarmış, yola koyulmuş.O gece hanımına da sürpriz yapacaktı. Bir fistan almış. Neyse yine mahallenin oraya yaklaşınca cami, türbe yine korkutmuş hafiften seste duyunca korkmuş hemen o telaşla elindeki paketin birini yanından geçtiği körudan çay boyundan aşağı atmış. Sanıyormuş ki rakı şişesinin sarılı paketini attım. Eve ulaşınca hanımına “Cennet Hatunu” diye seslenmiş ki hanımını o derece sever hitabı daoan göre olurmuş. O da:”Buyur Bey “ demiş. Sana bir hediye aldım diyerek paketi uzatmış. Kadın sevinerek hemen paketi açmış ki ne görsün yarım şişe dolu rakı. Bey bu ne? Orda odam bulamadın da beraber mi içecek diye bu rakıyı bana getirdin ki yaisını da gelirken içtin herhalde? Mori de şaşırılmış anlamış ki paketi o korkudan karıştırmış.Durumu anlatmış ama nafiye kadın sinirlenmiş. Sabah olur olmaz çay boyuna gitmiş. Paketi aramış bulmuş;ama nafiye paket maket yerin de yok. Sonra demiş :”Bir elbise alalımdedik hatuna, kısmeti gitti çay oyuna.”(KK32)

3.3. Efsane

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde efsane “Eski çağlardan beri söylene gelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence” olarak tanımlanmaktadır. Efsaneler birtakım olağanüstülükler bünyelerinde barındırdıkları için insanları etkileyen, dikkatlerin çeken bir türdür.

Türkiye Türkleri arasında “efsane” “menkıbe”, “esatir” ve “söylence” terimleri mensur olan bu yazınsal türü karşılamaktadır. Diğer Türk topluluklarında “efsane” yerine “epsane”, “rivayet”, “mif”, “ekiyet”, aytiv”, “tavruh”, “erbek”, “kepseen”, “sehen”, “kepsel” vd. adlarla anılmaktadır.(Oğuz, 2012: 140)

Bu ürünler sözlü geleneğin bir ürünü olmakla beraber temelinde inanca unsurları vardır. Onu anlatanlar ve dinleyenler orada anlatılanların yaşanmış ve yaşanabilecek olduğuna inanırlar .(Seyidoğlu, 1997: 22)

Kırkkızlar Efsanesi

Anlatıldığına göre bilinmeyen bir tarihte İskilip'te yaşayan ve Allah'a inanan bir topluluk düşman saldırısına uğrar. Yaşanan çatışmada şehri savunanerkeklerin tamamı öldürülür. Şehirde yaşayan kızlardan kırk tanesi daha önceden Erenler tepesine gönderilir. Düşman daha sonra bu kırk kızın izini bulur. Kızlar teslim olmazlar, düşmanlarla mücadele ederler. Yapacakları bir şey kalmayan kızlar düşmanlarının kendilerine kötülük yapacağını bildikleri için Allah'a yalvarırlar. "Allah'ım bizi bunlara bırakma ya taş et ya da kuş et" derler. Birinci dilekleri kabul olur ve hepsi taş kesilirler. O günden beri burası İskilip'te ziyaret yeri olarak bilinir. Bilhassa Hıdırellez günü kadınlar çoluk çocuk buraya ziyarete giderler (KK32) .

Değirmen Efsanesi

Zamanın birinde Meydan Çayı üstünde İskilip halkının ekmek ihtiyacını karşılayan birun değirmeni varmış. Değirmenci Rum ya da Ermeni'yymiş.Zaman zaman ekmek için kullanılan unu pahalıya satarmış, Halkta bu duruma kızıyormuş. Bir gün değirmen yıkılıp,yerine sebze bahçesini yapmış.Değirmenci ne olduğunu anlayamayıp canını zor kurtararak kaçmış. Davacılar, halkkadiya gidip durumu anlatmış. Orada değirmen olamadığını sebze bahçesi olduğunu söylemiş. Kadı olay yerine varıp üç tanığın ifadesini almış.

Mal sahibi değirmenin yöre halkı tarafından yıkıldığını yerine sebze bahçesi yapıldığını söylemiş. Tanıklarise :

-Burada değirmen yoktu.Değirmen olsaydı mutlaka bir izi olurdu. Bura eskiden beri sebze bahçesidir. Kadı yemin etmeleri ister.

Onlarda:

-Başımızdaki şu cana yemin ederiz ki bastığımız toprak atamızdır, derler. Kadı değirmene ne olduğunu sorunca da:

-Olumuşu da olcağı da budur, derler. Bunu üzerine değirmen davası düşer.

Efsaneye göre üç yaşlı adam yalan yere yemin etmiştir. Sarıklarının arasına ölü bir serçe yavrusu, ayakkabılarının içine kendi tarlalarından toprak, sağ göğüslerine olmuş, sol göğüslerine de olmamış bir armut koymuşlardır." başımızdaki şu can der-

ken, serçeyi, bastığımız topraklar ceddimizin "derken ayakkabılarının içindeki toprağı "olumuşu " derken sağ göğüslerindeki olgun armudu "olacağı budur" derken ham armut'u kastetmiştir(KK32).

3.4. Evliya Menkıbeleri

Nur'ülHüda'ya Ait

Nur'ülHüda'nın bir horozu vardır. Horozu bir gece bir çakal yer. Kardeşleri "Allah'ın nazlı kulu olarak geçinirsin, horozunu yiyen çakala bir şey yapamazsın." derler. Nur'ülHüdaçakalın öldüğünü, leşinin de hangi dereye olduğunu söyler. Dediği yerden çakalınleşini getirirler. Kardeşleri "Horozu yiyen çakalın bu olduğu ne malum" derler. Nur'ül Hüda da "Karnını yarıp bakın" der. Yarıp baktıklarında horozun ayağının çıktığını hayretle görürler (KK32).

Şeyh Muhyiddin Yavsi (İskilibi)Ait

1.Şeyhin dostlarından birisinin oğlu ceza gerektirecek bir suç işler. Bu arada dostu kendisinden bu suçun vezirler tarafından affedilmesi için aracı olmasını ister. Şeyh de cevap olarak: "Ben onlardan daha güçlü birine yönelip af edilmesi için dua edeceğim" der. Bunun üzerine ertesi gün genç cezaya çarptırılmak üzere divana getirilir. Divanda hazır bulunan vezir o genci övmekten başka bir şey söylemez ve genç affedilip serbest bırakılır. Orada ceza bekleyenler aflu karşılaşınca Şeyh'in kerameti karşısında hayret ederler (Aşkar, 1996: 64).

2.Bir gün sabah namazından sonra mihraba indim. O anda Şeyh Muhyiddin caminin kapısından süzüldü. Elinde Bayramiye yolunun büyüklerine mahsus bir elbise vardı. Onu görür görmez yerimden doğruldumve hürmetle kendisini karşıladım. Selam verdi ve dedi ki:

"Ey Çelebi varlığın nuruve Allah'ın sevgilisi Muhammed Aleyhisselm gönderdi. Haydi, bunu giyiniz. Elbiseyi bana giydirdiler. O da ne! Mübarek elbiseyi giyer giyemez ben de başka bir hal tecelli etti.Gözüm, gönlüm ve bütün benliğim nur çağlayanı içinde kalıverdi. Sonra bana şevkatle nazar edip buyurdu ki: Bu güzel elbiseye vasıl olduğunuzdan dolayı gözünüz aydın olsun, tebrikederim. Ve elbise sırtımda kaldı. Ben talebe ve cemaatin buduruma vakf olduklarını zannediyordum. Meğer hiç kimse anlamamıştı (Aşkar, 1996: 64).

3. Bir defasında Sultanla beraber katıldığı bir savaştan dönerlerken yolda şiddetli bir yağmura tutuldular. Akşamüzeri idi ki bir köye sığınıp, misafir olmak istediler. Ancak köylüler kabul etmediler. Köyden ayrıldıklarında hava iyice kararmıştı. Ve yolda tekrar ovaları, vadileri taşıracak derecede şiddetli bir yağmura tutuldular. O esna da yolda olan şeyh Alaadin Allah'a tevekkül ederek yoluna devam ediyordu. Karaçay denilen bir ırmağa kadar geldi. Yağmur ve selin etkisiyle çay deniz derya olmuş, üstündeki köprü adeta kaybolmuştu. Gecenin karanlığında karşıya geçmek için atıyla birlikte ırmağa girdi. İrmakta ilerledikçe suyun seviyesi yükselmeye başladı. Ve hayvan zorlanmaya başladı. Boğulmaktan korktu ve geri dönmeye gayret etti. Bütün sıkıntılara rağmen geldiği yoldan geri dönmeye çalıştı. Öyle bir hale gelmişti ki ölümü bekleyerek dua etmeye başladı. O esnada arkasından gelen ani bir sesle irkildi. Birine görsün. Yoldan geldiği üzerinden anlaşılan bir zat! Şeyh Alaaddine selam verdi ve dedi ki: Şuanda yolum bitti ve sıkıntıya düştün. Şeyh evet diyerek cevap verdi. O zat biraz daha yaklaşarak Alaaddine: beni takip et ve korkma! O zat önden Şeyh arkadan yürüdüler ve köprüden karşıya geçtiler. Geçerken su hayvanın sadece dizine kadar çıkıyordu. Alaaddin Efendi o zatı kendisine dönerek bir tarafı göstererek bu yöne doğru devam et inşallah selamete ereceksin dediğini söyledi. Bir göz açıp kapayıncaya kadar geçmemeşti ki Şeyh baktığı zaman o zat çoktan kaybolmuştu. O zatın dediği gibi ilerledi ve gerçekten kurtulmuş, yolunubulmuştu. Ancak olanlardan dolayı hayretler içinde kalmıştı. Sonra Alaaddin Efendi şunları anlattı; Edirnedeki askeri kışlaya vardığımda, askerler yeni yeni geliyorlardı. Bölge halkından bir grup yanımagelip bir ziyafet vermeye karar verdiklerini söylediler. Bunu sebebini sorduğumda Sultanın yanında Şeyh Muhiddin İskilib'i adında Allah dostlarında mübarek bir zatı olduğunu ve ona teberrüken bir karşılama yapmak istediklerini söylediler. Ben de aralarına katıldım. Arkasında ziyafet için yemekler hazırladılar. Ve Şeyhi davet ettiler. Şeyh de davate icabet edip meclise geldi. Bir de ne göreyim gece yolda bana yarım edip, beni o müthiş sıkıntıdan kurtulan zat! Meclis dağılıncaya kadar sabredip bekledim. Ve kalabalık dağıldı. Ona doğru gittim ve ellerini öptüm. Arkasında banakim olduğunu sordu. Ben de: filan yere beni gece bir felaketten kurtardığınız kimseyim dedim. O gece olanların tamamını kensine anlattım ve öyle bir şey olmadığını söyledi. Bana karşı değişti. Arkasındabana: Yanlışınvar! Bu senin kendi vehmin dedi. Şeyh Alaaddin Efendim! Durum sizin söylediğiniz değil. Ben kendimden eminim ve hayal de göremedim. Ben sadece itiraf ediyorum. Benim kendine doğru yaklaşmamı istedi ve:

ben olayı biliyorum. Ancak bunlar sır şeylerdir diyerek, birdaha anlatmamı ve bu sırrı ifşa etmememi tembih etti. Bu beraberlikten ayrılır ayrılmaz içimde Tasavvufa karşı derin bir iştihak ettim. Daha sonra Şeyh Yavsi'ye gidip inabe aldım ve kendisine intisap ederek müridleri arasına katıldım. Şeyh Alaaddin bundan sonra maneviyatta öyle ileri gitmişti ki Edirne de Şeyh Yavsi Halifelerinden Şeyh Şüca yerine tekkesinin şeyhliğine kadar gelmiş ve yaklaşık yüz küsur yaşına kadaryaşayıp, bu görevi hayatının sonun akadar sürdürmüştü(Aşkar, 1996: 68).

4.Şeyh Mustafa anlatıyor; Ben altı yaşındayken Humma hastalığına tutulmuş-tum. Hastalık o kadar şiddetlenmişti ki neredeyse ölecektim. Bu esnada Şeyh Yavsi Hazretleri Edirne'ye gelmişti. Babam elimden tuttu Şeyhin huzuruna götürdü. Babama durumu sordu ve babam: ‘‘Efendim! Bu oğlum Mustafa humma hastalığına yakalandı ve hala sağlığından ümidimizi kestik. Bu hususta sizin himmetinizi istiyoruz. ‘‘dedi. Arkasından Şeyh Hazretleri:’’Onunla çarşıya gidin ve bir yün elbise satın alın giydirin. İnşallah hastalıktan kurtulmuş olur.’’dedi. Babamla çarşıya gittikveŞeyhin tavsiyelerini aynen yerine getirdik. Böylecehumma hastalığı o elbiseyi giydiğim müddetçe bir daha bana uğramadı (Aşkar, 1996: 67).

5.Şey Hacı Çelebi anlatıyor; Kardeşim merhum Müeyyed-zade Abdurrahman ile Kazaskerlik görevinden ayrılmış bulunduğu sırada Şeyh Yavsi Hazretlerine ziyaret gittik. Konuşmaesnasında dünya ile ilgili görevlerden uzak kalmayı ilke edindiğini ve gönlünden böyle istek geçirmediğini Şeyhe anlatmakta idi. Ama görevden alınma kederinin verdiği hüznün yine de yüzünden okunuyordu. Bu arada Şeyh onun için güzel bir minder döşettirip üzerine de pek süslü bir yastık koydurttu. Arkasından Kazasker iken nasılsa şimdide öyle oturmasını buyurdu. Müeyyed-zade Şeyhin isteğini yerine getirince Şeyh iltifat babında ‘‘görevin mübarek olsun’’diyerek tebrik etti. Aradan on beş gün geçmeden Sultan Selim'in buyruğu gelerek yeniden Kazaskerliğe atandığı ve Edirne'ye gitmesi emredildi. Müeyyed-zade sevinç ve coşku içinde Edirne'ye vardı ve yasal görevlerin en üst derecelerinden olan Rumeli Kazaskerliği'ne getirilmiş oldu (Aşkar, 1996: 64).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Geçiş Dönemleri

4.1. Doğum

4.1.2. Doğum Öncesi

İnsan hayatının en önemli üç döneminden biri olan doğum, her ailenin coşkuya beklediği, sevinç ve mutlulukla karşıladığı bir olaydır. Doğum geleneği yörede mutluluk verici geçiş törenlerindedir. Yeni bir can, yeni umutlar demektir.

Dünyaya gelen her çocuk, sadece anne ve babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu ve sopu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabalarının, soyun ve sopun sayısını artırmaktadır; sayı artışıysa gücün, dayanışmanın artması demektir. Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. Yaygın olan, “çocuk, ailede ocağı tütürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır (Örnek,1995:131).

Türklerde çocuk özellikle erkek evlat çok önemlidir. Çünkü erkek çocuk soyun devamı demektir. Çocuk doğumu olduktan sonra anne, baba ailedeki büyükler, akrabalar, komşularda sevinir. Geleneğimizde küçük yaşta evlendirme de çok yaygın olarak görülmektedir. Bunun nedeni erkenden soyun devamını sağlamaktır. Yörede ekonomik olarak hayvancılık ve tarım yapıldığından nüfus arttıkça doğru orantılı olarak güç de artıyor düşüncesi hâkimdir.

Evlilikten sonra belli bir süre geçince eğer çocuk olma belirtileri yoksa problemleri gidermek adına bir takım metotlara başvurulur. Toplumda çocuk olmaması genelde kadının yetersizliğine bağlanmaktadır. Dolayısıyla tedaviye kadından başlanmaktadır. Eğer sorun erkekteyse toplum gözünde zürriyetsiz olarak nitelendirilir (Artun, 2013: 150).

Çocuğu olmayan kadın kısır kabul edilir, hor görünür ve kınanır. Kadının hamile kalamamasındaki kusur yalnız onda aranır. Bu baskıdan kurtulmak için kadın gebe kalmak ister. Kadın, çocuk sahibi olarak değerini kazanamazsa toplumda; kısır, zürriyetsiz, kör ocak, sonsuz, meyvesiz ağaç, eremlik, tutuk muamelesi görür(Artun, 2013: 150).

Tatar Türklerinin, birçok inancına göre, bir aile çocuk sahibi olamıyorsa, bu ailenin yaşadığı evin kapı kenarlarını değiştirmek gerekirmiş. Çocuğu olmayan bir kadına, çocuğu çok olan bir kadının yastığında uyumak, bu kadının giysilerini giymek,

onun yediği tabaktan yemek, tan ağarmadan doğuya bakarak dilekte bulunmak, bir bebeğin kurutulmuş göbeğini çalkaladığı suyu içmek de etkili olur derler. Çocuğu olmayan kadın, eteğine yulaf koyup yeni yavrulayan atı beslerse de yakında hamile kalacağına inanılır. Bir de at yanında dolaşan kadının çocuğunun oğlan çocuk olacağını düşünürler. Ayrıca, çocukları olmayan insanlar, tan zamanında çok çocuklu birinin mezarının etrafında üç kez dönerlerse, yakında çocuk sahibi olurlar derler (Çetin, 2009: 62).

Yakut Türkleri'nde çocuk sahibi olabilmek için "Aisit" adına törenler yapılır. Tuvalarda ailede çocuk olmuyorsa şaman veya lamaya başvurulurdu. Şaman özel "eerenler" - "çayaançalamazı" hazırlardı. Bu "eerenler", şamana göre, ailede çocuğun doğmasına yardımcı olurdu. Birçok durumlarda "sugbajıdagır" yaparlardı. Bunun için kadını pınar başma götürür, ağaca "çayaançalamazı" bağlar ve çocuk doğması için dua ederlerdi (Seroşevsky, 2007: 254).

Çocuğu olmayan ailelerin türbelerden yardım istemesi hemen her yerde başvuru bir pratiktir. Demirkazık civarında yaşayan Türklerde çocuğu olmayanlar, Horasan'dan gelen bir Türk dedesi olduğuna inanılan Karaoğlan'ın mezarına gider. Kozan Dağı çevresinde yaşayan Türkmenlerde de çocuğu olmayan kadınlar Mürsel Dede'ye adak adarlar ve çaputlardan bir yapma bebek yaparak kurdukları küçük bir salıncakta sallarlar (Yalgın, 2000, :11-35).

İskilip'te çocuğu olamayanlar da türbelerden medet umarlardı. Hala bazı köylerde bu durum devam etmektedir.

Önceden köylerde kadınlar hamile olduklarında şimdiki gibi sürekli hastanelere kontrole gitmezlermiş. Hatta doğuma çok az bir zaman kalana kadar hamile olduklarını etrafa duyurmazlarmış. Doğuma kadar tarlalarda, bahçelerde çalışırlarmış. Öyle ki gündüz bütün gün çalışan kadınlardan gece doğum yapanlar bile olurmuş (KK 28).

Gebe kalan kadınların vakitsiz şekilde canının yiyecek şeyler istediği döneme aş erme dönemi denir. Kadın bu dönemde belirli yiyecekleri yemeye özenir veya belirli yiyeceklerden kaçınır. Bu dönem gebe kadının çok seçici olduğu dönemdir (Örnek, 2000: 134).

İskilip'te hamile kadına isimler verilir gebe, yüklü, bebekli, hamile gibi bu dönemde hamile kadının canı farklı yiyecekler isteyebilir. Buna aş erme denir. Hamile kadın canının istediği bu yiyecekleri yemezse bebeğin organlarının eksik olacağı-

na,kadının göğsünün şişeceğine inanılır. Hamilenin canının istediğinin yapılmasıyla sevap kazanılacağına inanılır (KK26) .

Anadolu'nun pek çok yerinde rastlayabileceğimiz gebe kadınların hamilelik döneminde birtakım kaçınmaları vardır. Çocuğun anne karnında olduğu dönem annenin yapacağı bazı olumlu veya olumsuz davranışlar vardır. Çocuğun etkilenmemesi için olumsuz davranışlardan kaçınılır. Olumlu davranışlar ise tekrarlanır (Artun, 2013: 163).

Hamile kadının bakmasının iyi ya da kötü olduğu şeyler vardır. Kadın hamileyken kimi severse onun yüzüne bakar. Çocuğun ona benzeyeceğine inanır. Ölüye bakılmaz bebeğin yüzü beyaz soluk olur diye. Çocuk çok tüylü olur diye ayıya bakılmaz. Çocuğun vücudunda leke olmasın diye ciğer ele alınmaz. Kadın çok ayva yerse çocuğun gamzeli olacağına inanılır. Hamile kadın doğumu kolay geçen başka bir kadının avcundan su içerse hamile kadının da onun gibi sıkıntısız bir doğum yaşayacağına inanılır (KK26) .

Kadınlar hamileyken manda yoğurdu yemezmiş çünkü yenirse doğumun güç olacağına inanılmış. Hamile kadın sakız çiğnemezmiş bunun sebebi de doğacak çocuğun huylarının kötü olacağı düşüncesiymiş. Hamile kadın cenazeye gitmezdi, giderse doğumun olmayacağı düşünülüyordu(KK26) .

Doğum öncesi bebeğin elbiselerini babaannesi diker, babası ise bebeğe beşik yapar. Hamile olan kadın ne isterse alınırdı. Alınmaz ise bebeğin eksik doğacağına inanılırdı (KK26).

Anneye bebeğin vücudunda herhangi bir iz olmasın diye bir şey koklatılmazdı. (KK26),(KK12).

Aileler açısından doğacak çocuğun cinsiyeti çok önemlidir. Hamileliğin ardından gerek anne ve baba gerekse aile ve komşular bebeğin cinsiyetini merak ederler. Bizim toplumumuzda bu beklenti genellikle erkek olması şeklindedir. Bundan dolayı doğacak çocuğun erkek olması için çeşitli pratikler yapılmaktadır (Başçetinçelik, 2009: 40).

Eskiden çocukların cinsiyetlerini tıbbi olarak bilmek mümkün değildi. İnsanlar yaptıkları gözlemlerle belli başlı inançlar geliştirmişlerdir.

Aşeren anne adayının canının çekmiş olduğu yiyecek ve içeceklerin tatlarına göre bebeğin cinsiyeti üzerine yorumlarda bulunulmuştur. “Ye tatlıyı çıkar Hakkı’yi”, “Ye ekşiyi çıkar Ayşe’yi”İskilip yöresinde de söylenen ifadelerdir. Tatlı yiyenlerin

erkek çocuğu olacağı, ekşi yiyenlerin kızı olacağına inanılır. Hamile kadın güzelleşirse oğlan, çirkinleşirse kız olacağına inanılır. İki minderden birinin altına makas diğeyinin altına ise bıçak konur. Hamile kadının bunlardan haberi olmaz ve bir mindere oturması istenir. Hamile kadın altında bıçağın olduğu mindere oturursa oğlunun, makaslı mindere oturursa kızının olacağına inanılır(KK26).

Anne karnının şekline göre de tahminlerde bulunulurdu. Annenin karnı sivri ise erkek, yayvan ise kız çocuğu olacak denilirdi (KK26).

Anne hamile iken güzelse bebeğinin erkek olacağı, eğer güzelliğı azalmış ise güzelliğini karnındaki kız bebeğine verdiğıine inanılır (KK26).

Orta Asya Türklerinde ateş falına bakılarak çocuğun cinsiyeti hakkında tahminler yürütüldüğüyle ilgili bilgiler vardır. Şecere-i Türk'te Özbek Hanlarından Kocugum'un çadır çadır dolaşarak ateşe yağ atıp kadınların falına bakıp 'senin oğlun olacak' 'senin kızın olacak' dediğı anlatılmaktadır. Erzurum ve Kars yöresinde çocuğun cinsiyetinin anlaşılması bağlamında,hamile kadının haberi olmadan oturabileceğı yerlerin altına bıçak ve makas konur. Anne adayı, bıçak üstüne oturursa erkek; makas üstüne oturursa kız çocuğu olacağına inanılır. Orta Asya'daki Türkler arasında da doğumda ve ilgili törenlerde çok önemli rolü olan ebeler, ehemmiyetlerini korumakta, çocuk ve hamileler için çeşitli tılsımlar yapmaktadır. Bu yüzden de köylerdeki kadınlar hastalandığında doktor değil ebeler çağrılmaktadır(İnan, 2000:67),(Kalafat, Ankara:1999, 87), (Bacon, E. Elizabeth., t.y: s. 190).

4.1.3. Doğum Sırası

Gebe kadınların doğum sırasında çekilen güçlükleri azaltmak için birtakım uygulamalar vardır. Gebe kadının doğumu sancı ile başlar. Doğum sırasında uygulanan birçok pratik vardır. Bunlar doğumu kolaylaştırmakla beraber anne ve çocuğa zarar vermesini önlemek amacıyla da yapılmaktadır (Başçetinçelik, 2009: 47).

Altaylılarda bir kadının doğum saati yaklaşıncı çadırın tam ortasında ateş yakılan yere direk yerleştirilerek ona bir organ bağlarlar. Bu organın bir ucu duvara bağlanıp lohusanın koltukları altında geçirilir. Kadın çok ızdırap çekmeye başlarsa albastı yahut alkarısı denilen kötü ruhun lohusaya musallat olduğuna hükmederler. Alkarısı veya albastıya dair Anadolu'da da muhtelif inançlar mevcuttur. Altay Türkleri'nde kadın doğuracağı zaman "bütün akrabalar yurt adı verilen çadırın içinde toplanır, erkekler dışarıda kalır. Yurdun haricinde bulunan erkeklerin vazifesi, herhalde civardaki

fena ruhları kovmak olsa gerektir; çünkü kadın ağrısı başlar başlamaz korkunç bir gürültü kopararak yurdun etrafında koşmaya başlar ve tüfek patlatırlar. Bu gürültü çocuk doğuncaya kadar devam eder.” (Dilek, , 1996:S. 1, s. 51-54, s. 1-2),(İnan, Ankara:169),(W.Radloff, İstanbul 1994:71).

Doğum köylerde bu işten anlayan ebe kadınlar tarafından yapılırdı. Sancı başladığında ebe kadına haber verilir bu sırada da sıcak su, temiz havlu ve çarşafın hazırlanması gereken hazırlıklar yapılırdı. Ebe geldiğinde doğum gerçekleştirilirdi. (KK17)

Günümüzde maddi olarak durumların gelişmesiyle birlikte doğumlar hastanelerde daha sağlıklı ortamlarda doktorlar kontrolünde yapılmaktadır(KK17).

4.1.4. Doğum Sonrası

Çocuğun doğumunu kutlama törenlerinde kırmızı renkli loğusa şerbeti, bir yandan misafirlere ikram edilirken diğer taraftan da alkârısının uzaklaştırılması işlevini gördüğüne inanılır. Burada sunulan içeceğin inanç motifleriyle süslendiği görülmektedir. Kırmızı renk ayrıca Çin’de, Hindistan’da ve Avrupa’da nazar ve kötü ruhlarla karşı kullanılmaktadır. Kırgız ve Kazaklar arasında kadınlar ilk çocukları doğduğu zaman, ateşe saygı gösterisinde bulunurlar, ateş üzerinde eğilir ve onun üzerine yağ paçaları atarlar(W. Radloff, İstanbul: 484).

Türk toplumunda köklü bir gelenek olan ad verme geleneği hâlen önemini korumaktadır (Ögel, 1991: 60).

Ad koyma dinsel yönlü bir törenle doğumdan üç gün sonra gerçekleştirilir. Aile yemek hazırlar. Çocuğun ad koyma töreni için gelen hoca çocuğun kulağına ezan okuduktan sonra belirlenen ismi üç kez tekrarlar. Ad belirleme genellikle büyüklerin tercihiyle yapılır(Artun, 2013: 169).

Eski Türklerde bir oğlan çocuğu ancak kahramanlık göstermesi hâlinde isim alabilmekteydi. Örneğin Eski Yakutlar’da küçüklüğünde verilen ad gerçek ad sayılmazdı. Gerçek ad yay çekip ok attıktan sonra verilirdi. Kahramanlık gösteremeyen sıradan insanların ise özel adları olmamış, yalnız kabilesinin adını taşımışlardır. Türkler İslâm dinine girdikten sonra bu gelenek gitgide gücünü yitirmiştir(Boratav, 1999:88).

Çocuklara verilen isimlerin dinî yönünün olmasına dikkat edilirdi, Kur’an’da geçtiği için çocuklara verilen isimleroldukça fazladır (KK14).

Çocukların isimlerini genel olarak anne babaları değil evdeki büyüklerin verdiği görülmektedir. Erkek çocuklara dedelerinin, kız çocuklarına da anneanne özelliklerle de babaanne isimlerinin verilmesi çok sık karşılaşılan durumlardır(KK14).

Doğumdan bir müddet sonra göbek bağı kesilir. Göbek bağı kesen makas kırk gün boyunca bebeğin yastığının altında dururdu. Göbek bağı çocuğun ne olması isteniyorsa oraya gömülür. Çünkü göbek kordonunun bebeğin kaderini etkilediği düşünülür. Göbek kordonu babanın terliğine konularak kesilirse bebeğin sakin olacağı inanılır. Bebeğin kırkı çıkana kadar eve et alınmaz. Alındıysa bile bebek evden çıkarılır. Et eve konduktan sonra bebek eve getirilir. Bebeğin mama yediği kaşıkla büyükler yemek yemezdi. Yerse kardeş olacağı düşünülürdü. Bir köyde aynı gün veya haftada doğum yapan kadınlar karşılaşırsa birbirlerinin ellerini öperler ve iğne değiştirirlerdi. Yeni doğan kız çocukla erkek çocuk kırk gün boyunca karşılaştırılmazdı. Çocuk doğduğunda köyde bir cenaze olursa cenazenin yıkandığı suyun bir kısmı çocuğun beşiğine serpilirdi. Çocuğu doğan kadın kırk gün boyunca düğüne gidemezdi. Çünkü düğündekiler allı pullu giyindiği için çocuğun da bu kişilere özendiği düşünülürdü. Çocuğun doğumundan kırk gün sonra çocuk ayakta duramıyorsa veya kafası büyükse köyde’’ Ocak’’ adı verilen kadına banyo yaptırılırdı. Bu banyo suyu bir kâseye kırk kaşık ile doldurulur ve belli sözler söylenerek makas veya anahtar deliğinden çocuğun kafasına dökülürdü. Çocuk kurulanmadan kıyafetleri giydirilir daha sonra köyden çıkarken çocuğun bezi köprüden atılırdı. Bunun amacı çocuğun hastalığının oraya bırakılmasıdır. Ocak adı verilen kadınlar belirli kişilerdir. Görevleri soydan soya aktarılırdı ve bu işleri başka kimseler yapamazdı (KK11, KK10, KK14, KK17, KK18, KK19).

Doğum sonrası yapılan birçok uygulama vardır. Bu uygulamaların temelinde çocuğu ve anneyi korumak yatmaktadır. Doğum işlemi sonrasında göbekbağını kesme, yıkama, tuzlama, lohusalık, al basması, ad verme, kırklama gibi pratikleri uygulanır (Artun, 2013: 166).

Bebeğin ailesine “Hayırlı olsun”a gidilir. Bunun nedeni dünyaya gelen minik bebeğin hayırlara vesile olmasını dilemek, ailenin mutluluğunu paylaşmaktır. Kadınlar bebek görmeye gittiklerinde eve de yardımcı olmaktadır(KK11).

Günümüzde bazı aileler bebekleri dünyaya geldikten sonra bebek için hayırlı olsun diye mevlit yapmakta Kur’an okutmakta, dualar edilmekte, bebeği görmeye

gelen misafirlere ikramlarda bulunulmaktadır. Bebek görmeye gelenler de hediyeler getirirler(KK11).

Doğumdan sonra annenin beslenmesine çok dikkat edilir. Sütü pirinç çorbası, buğday nişastası ve şekerden yapılan ve yörede pelte olarak adlandırılan yiyecekler yedirilir. Anne çocuğunu emzirmeden önce göğüs karbonatlı su ya da temiz su ile silinir. Çocuk sarılık olmasın diye yüzü sarı bir yazma ile örtülür (KK11).

Yeni doğum yapmış kadının o andan itibaren kırk günlük dönemine loğusalık dönemi denmektedir. Bu dönemde kadınlar her türlü hastalığa açık bulunmaktadırlar. Bu hastalıklara yakalanmamak için birtakım uygulamalar yaparlar (Artun, 2013: 173).

Doğum yapan kadının yanında duran kişiler annenin kırkı çıkana kadar yan yana gelip konuşmazlarmış. Eğer konuşurlarsa annenin kırkı karıştı diye düşünülürmüş. Bu kırkı karışma olayının ne anlama geldiğini kimse bilmez ama yine de bu duruma dikkat eder ve uyarlardı. Eğer doğum olan evde yeni gelin olursa anne ve yeni gelin de yan yana gelmezdi. Ve yakın zamanda doğum yapan iki anne de yan yana gelmezdi. Çünkü kırklarının karışacağı düşünülürdü. Doğumdan yirmi gün sonra anne kırklanır. Buna ilk kırklanma denir. Kırk gün sonra anne yine kırklanır. Bu da lohusalığın bittiğini gösterir. Annenin kırkı çıktıktan sonra anne normal hayatına devam edebilir (KK111, KK14, KK16, KK17, 19, KK20, KK24).

Bebekler kendi kendine güldüğünde onların melekler tarafından güldürüldüğüne inanılırdı. Eğer doğumdan sonra bebeklerin gelişimi iyi olmazsa aydıışık olmuş denilip bebeği kutsal bir türbeye götürürlerdi. Ve bebeği orada yıkayarak bebek için dualar ederlerdi (KK31).

Doğum sonrasında bebeğe albasmasın diye bebeğin yastığının altında bıçak konulurdu. Bebek doğduktan sonra teri kokmasın diye tuzlu suda yıkanır(KK28).

Lohusa kadına banyo yaptırılır ve lohusa şerbeti ve sıcak çorba içirilir. Çocukların vücudu kokmasın diye bütün vücut tuzlanırdı. Bebek tatlı dilli olsun diye bebeğin emziği bala batırılarak verilirdi. Bebeğin vücudunda pişik olmasın diye bebek ısıtılmış toprağa yatırılır. Bebeğin kulağına ezan okunur ve ismi söylenir. Bebeğin göbek bağı ailesi bebeklerinin olmasını istedikleri mesleğin yapıldığı yere gömerlerdi. Bebeğin çıkan dişi cami duvarının kenarına konulurdu. Bebeğin dişleri çıktığında diş hediği pişirilir(KK28, KK9, KK20).

Çocuğun ilk dişinin çıkması(diş hediği), ilk adımı atması, sünnet olması ve bunlarla ilgili gelenekler de bu yörede görülen uygulamalardır. Bebeğin ilk dişi çıktı-

ğında bunu görenin bebeğe “diş hediyesi” alması gerekmektedir. Bebeğin ilk dişi çıktığı zaman buğday kaynatılır ve komşular çağrılır. Kaynatılan hedik (buğday) çocuğun başından dökülür. Çocuğun etrafına kalem, altın, tarak, makas konulur. Kaynatılan hedik çocuğun başından aşağı dökülür. Daha sonra çocuk etrafına konulanlardan hangisini seçerse ona uygun meslek sahibi olacağı düşünülür (KK2, KK4, KK5, KK9, KK10, KK16, KK28, KK37).

4.2. Evlenme

Evlenme, kadın ve erkeğin bir hayatı paylaşmak, soylarını devam ettirmek amacıyla bir araya gelmek amacıyla kanun önünde yuva kurmalarıdır.

4.2.1. Evlenme Öncesi

İskilip'teki aileler evlilik konusunda oldukça titiz davranıyorlar. Bunun sebebi de İskilip'te ataerkil aile yapısının olmasıdır. Çiftler evlense dahi büyükler daima onları takip ederler.

Kız kaçırma yoluyla evlilik yöremizde sıkça görülen bir evlenme biçimidir. Bunun nedeni genellikle kızın ailesinin oğlanın ailesine kızlarını vermek istememesidir (KK37).

Akraba evliliği de yörede oldukça karşımıza çıkan bir evlilik türüdür. Ailelerin toprak kaybetme korkusu yüzünden tercih edilmektedir. Akraba evlilikleri ile topraklar bölünmemekte ve daha güçlü aileler oluşmaktadır. Aileler oğullarına alacakları kızın temiz bir aileden gelmesini, tanıdıkları bir aileden olmasını istemektedirler. Bu da akraba evliliğinin yapılma sebepleri arasındadır (KK37).

Görücü usulü evlilik eskiden yörede fazlasıyla görülen bir evlilik biçimiydi. Bu tür evliliklerde kız ve erkeğin arkadaşları, akrabaları, aileleri kız ve erkek için aracı olurlar. Bu tarz evliliğin daha sağlam olduğu düşünülüyordu. Eskisi kadar olmasa da yörede hala bu tarz evlilik görülmektedir (KK37).

Eski Türklerde yaygın bir gelenek olan başlık parası günümüzde Kırgızlarda da devam eden bir gelenektir. Başlık parasına Kırgızcada “kalın” denilmektedir. Kalın erkek tarafının kız tarafına verdiği mal ve parayı ifade etmektedir. Başka bir deyişle kızın ailesine yapılan evlilik ödemesi diyebiliriz(Jumabayev, 2006: 45).

Evlilik çağına gelen delikanlı bir kızı beğenirse çocuğun köyünden iki yaşlı kadın, kızın evine giderler. Bu iki yaşlı kadın, çocuğun yakını olmak zorunda değildir.

Kadınlar kızın evine giderken bohçaya sarılmış keşkek götürürler. Bohça eğer açılırsa kızı vermek istedikleri açılmaz ise kızı vermek istemedikleri anlaşılır. Ertesi gün iki erkek kızın evine tekrar giderler. Kızı hala vermek istiyorlarsa bu iki erkek eve alınır. Eğer vazgeçmişlerse eve alınmazlar. Bir hafta geçtikten sonra kızın evine tekrar giderler. Bu kez giderken bir kat kıyafet, yüzük götürülür. Ayrıca bir kilo çay, bir kilo pirinç ve bir kilo şeker götürürler. Bu sayede şimdiki söz ve nişan yapılmış olur (KK30, KK37).

Oğlan anneleri hamamda da kız beğenebilir. Çünkü hamamda kusurları görmek daha kolaydır. Ayrıca kızın hamamda oturması, kalkması, hal ve hareketleri gözlenir. Kızlar oyuna kaldırılır. Boyuna posuna bakılır. Beğenilen kızın kimlerden olduğu sorulur ve ailesi araştırılır. Ve görücülüğe giderler. Oğlan annesi yanında bir komşusunu ya da akrabasını alarak habersiz kız evine gider. Çünkü evin düzenini de görmek isterler. Düzensiz temiz olmayan aileden kız almak istemezler. Kız gelen misafirlerin elini öper. Onlara kahve ve çay ikram eder. Daha sonra odadan çıkar. Çıkarken de arkasını dönmeden geri geri giderek çıkmaya özen gösterir. Ev sahibi odadan çıktysa temiz olup olmadığını kontrol etmek için kilimlerin altına bakılır. Çay içtikleri bardakların temizliğine de dikkat ederler. Misafirlere bir tanesi bir bahane ile tuvalete gider ve evin diğer bölümlerini de kontrol eder. Bunlardan olumlu sonuç alındıysa misafirler birbirleriyle işaretleşirler ve oğlan annesi oğlundan bahseder. Ve onu hayırlı bir kısmetle evlendirmek istediğini söyler. Ve kızlarını beğendiklerini söyleyerek niyetini belli eder. Ev sahibinin gönlü olduysa hayırlıysa olabileceğini belirterek kızın babasına da danışması gerektiğini söyler. Kızın annesi durumu eşine açar. Onlar da erkek tarafını araştırır. Çocuğun ne iş yaptığını, kötü bir alışkanlığının olup olmadığını sorarlar. Eğer cevap olumsuzsa bir bahane bulurlar. Olumlu ise gün belirlenir ve buna söz kesildi denir daha sonra erkekler bir hoca ile birlikte görücülüğe gelir. Konu açılır, konuşulur, anlaşılır. İki tarafında isteklerine önem verilir. Hoca dua eder. Nişan için tarih belirlenir. Buna da dualandı denir.

Erkekler herhangi bir düğüne gelen kızı beğenir. Köyün büyükleri de kızı istemek için giderler. Giderken kıza kumaş fistanlık götürürler. Bu giden köyün büyükleri kızı isteyeceklerini kızın ailesine söylerler. Ve kızın ailesi de gelin derse kızı istemeye giderler. Giderken yanlarında pirinç, bulgur, şeker götürürler. Kız istemezse yaptığı kahvede damadın kahvesine acı koyar. Eğer ister ise şeker ko-

yar(KK13, KK16, KK19, KK20, KK24, KK25, KK30, KK31, KK37, KK38, KK42, KK47, K48).

İlk önce kız istemeye gidilir. Aileler anlaşırsa söze karar verilir. Aileler buluşacağı zaman erkek tarafı kız evine giderken pilav ve helva yapar. Hindi eti pişirilir. Yüzük ve birkaç hediye götürülür. Söz kesilir. Helva yenir, şerbet içilir ve dua edilir(KK30).

Evlilik yolunda nişan, söz-kesimi sonrasında ve düğün öncesinde gerçekleştirilen ve toplumumuzda ağırlıklı yere sahip bir törendir. Nişan genelde kız evi tarafından düzenlenir. Bu törenin esasını evliliğe hazırlanan çifte yüzük takma oluşturur. Önceden yaptırılmış yahut hazır olarak satın alınmış yüzükler, bir büyük tarafından bu tür törenlerde âdet olduğu üzere kalıplaşmış bazı söz ve dileklerle evlilik adaylarının sağ ellerinin nişan parmaklarına takılır. Bunun yanı sıra damat adayının yakınları, başta annesi olmak üzere, nişanlanan kıza takı takarlar. Nişan törenine davet edilmiş olanlara yiyecek-içecek ikramında bulunulur. Geleneksel değerlerin hâkim olduğu yerlerde bu tören, erkekler ve kadınların ayrı yerlerde oturdukları bir evde gerçekleştirilir. Öte yandan kültür değişmesine açık, özellikle kentli kesimde böylesi “kaç-göç” olmaksızın kadın-erkek bir arada nişan yapılmakta ve kutlanmaktadır. Kasaba ve kentlerde nişan töreni için gazino, salon, vb. yerlerin kiralandığı, bu şekilde törenini çok daha geniş kapsamlı biçimde, daha kalabalık bir davetli topluluğu eşliğinde şarkılı-türkülü olarak kutlandığı da gözlenmektedir. Bir diğer yeni görenek ise nişanlananların gazetelere verdikleri ilan yoluyla nişanlandıklarını kamuoyuna duyurmalarıdır. Nişanlılık süresi için kesin bir kural olmayıp bu, iki tarafın anlaşmasına bağlı olarak belirlenir. Askerlik, okul, gurbetten dönüş, hastalık, ölüm, vb. nedenlere bağlı olarak bu süre uzatılabilir veya kısaltılabilir. Kimi ekonomik etmenler de bu bakımdan rol oynayabilmektedir.

Nişan hazırlığı yüzük ve kıyafetlerin alınmasıyla başlar. Kız tarafı sadece damadın yüzüğünü alır. Diğer alınan eşyaları erkek tarafı karşılar. Nişan öncesinde eş dostu “okuyucu” gönderilmişse onlar da nişan da takı takar. Ama gönderilmemişse amca, hala, dayı, teyze dışında takı takan olmaz. Yüzükleri takmak için erkek tarafı akrabalarıyla birlikte kız evine gider. Yüzükler takılır. İskilip’te nişan sırasında da sonrasında da çiftlerin görüşmesi hoş karşılanmaz. Bu gelenek yavaş yavaş kırılmıştır. Nişandan hemen sonra da dinînikâh kıyılır. Nişandan sonra bayram varsa bu bayramlarda dünürler birbirlerini ziyaret ederler. Birbirlerine baklava yapıp götürürler. Kur-

ban bayramında ise kurban alınır bu kurban kınalanır, süslenir ve altın takılarak boyanır. Bu kurban gelin için kesilir. Ve geline verilen değeri gösterir (KK30, KK37, KK38, KK45).

Çoğu zaman ayrı bir nişan düğününün yapılmadığı görülmektedir. Bunun nedeni ailelerin maddi olarak zorlanmalarındır. Yöremizde eskiden nişan törenleri yerine kız istemeden sonra yapılan söz kesme yeterli görülmektedir.

Kız istemeye gidilir. Kızı verdikten sonra kız evinde nişan yapılır. Gelin ile damat birbirlerini düğüne kadar görmezler ve görüşmezler (KK45).

Köylerde düğüne bir hafta kala erkek tarafı birkaç kişi çağırarak yufka ekmeği yaparlar. Düğüne iki üç gün kalınca gelin eve çağrılır. Ve geline çeşitli hediyeler verilir (KK45).

Evlenecek kız ve erkeğin aileleri tarafından alınan, hazırlanan eşyalara çeyiz denir. Çeyizde kız tarafının hazırlamış olduğu eşyaların yanı sıra erkek tarafı ile birlikte alınmış, hazırlanmış olan eşyalarda bulunur. Çeyiz geleneği bu yörede varlığını hala sürdürmektedir (KK45).

Çeyizdeki eşyaların çokluğu ailenin itibarını da artırmaktadır. Çeyizdeki en önemli unsur sandıktır. Bu sandıktaki el emekleri eş, dost, akraba, komşularla birlikte imcece usulü yapılır. Kız evinden çıkacak çeyiz sandığının üstüne kız tarafından biri oturur ve erkek tarafından bahşiş alana kadar kalkmaz (KK45).

4.2.3. Evlenme

Evlenmenin hayata geçmesi yolunda esas oluşturan tören, düğündür. Bu tören erkek, kadının ve ailelerinin yeni bir bağla birbirlerine bağlanmalarının toplumca bilinmesi ve onanması amacına yöneliktir. Bu nedenle de düğüne elden geldiğince çok kimsenin çağrılması hedeflenir; kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine önem verilir.

İskilip'te düğün, genellikle üç günlük süreyi kapsayan etkinliklerle kutlanır. Cuma, cumartesi vepazar günleri tercih edilmektedir. İlk gün genelde kına yakma törenine ayrılır. Bu, düğünün önemli bir parçasını oluşturan etkinliktir. Kına gerdekten bir gün önceki gece kız evinde yakılır. Kız kınası kadar yaygın olmamakla birlikte erkeğe kına yakıldığı da bilinmektedir. Erkek evinde toplananların düzenledikleri gecede kız evinden bir tepsi içinde gelen kına, sağdıcı tarafından erkeğin ("güvey" in) eline yakılır. Kına gecesinde eğlenceler düzenlenir, maniler-türküler söylenir, oyunlar

oynanır. Anadolu'nun köylü ve göçebe ortamlarında düğünün sonbaharda gerçekleştirilmesi bir kural gibidir; çünkü harman işlerinin ve kış hazırlıklarının sona ermiş, yayladan dönülmüş olması nedeniyle de düğün masraflarını karşılayabilmek bakımından en elverişli zaman bu mevsimdir. Düğün zamanı, yeri ve kimler arasında olduğu, düğün öncesi çıkarılan “Okuyucu”lar tarafından bildirilir; buna “okuntu çıkarmak” da denmektedir. Modernleşme sürecinin sonucu olarak bugün kasaba ve kentlerde yeni bir görenek haline gelen davetiye bastırmak ve dağıtmak söz konusudur. Evlenme olayının hemen her aşaması hediyeyle, bağışla, ödemeyle, ziyaretle, bir araya gelmeyle ilgili bir takım âdetleri içerir. Bunlardan birisi, “gelin hamamı” genel adıyla bilinendir. Bu âdet gereğince her iki taraftan çağrılanlar bir araya gelerek yıkanır. Hamamda konuklara yiyecek ve içecekler sunulur. Bazı yerlerde “güvey hamamı” da düzenlenmektedir. Evlenmenin çeşitli aşamalarında geline sunulan hediyeler de önemli bir âdet kümesini oluşturur. Bunlar arasında “takı” en yaygın olanıdır. Geline kayınpederi, kayınvalidesi, görümcesi, oğlan evinin yakınları tarafından armağan edilen altın, beşbiryerde, kremse, bilezik, yüzük, saat, vb. hediyelere “takı” denilir. Gelin adayının yolunun kesilip para istenmesi, gerektiğinde parayı alıncaya kadar direnmesi de yaygın âdetlerden birisidir ki buna “toprak bastı”, “yol bastı” gibi adlar verilmektedir. Gelin, eskiden atla güvey evine getirilirken, günümüzde bu işlem artık motorlu araçlarla yapılmaktadır. Güveyin gerdeğe girdiği gece, gelinin duvağını açmadan önce “yüz görümlüğü” adıyla bilinen âdet gereğince bir hediye vermesi de usuldendir. Medenî ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine ise “gerdek” denir. Sağdıç ve arkadaşları tarafından şamatayla ve yumruklanarak getirilen güvey, gerdek odasına sokulur. “Sağdıç”, evlilik hazırlıklarından başlayarak düğün boyunca ve gerdek gecesine kadar damadın yanından ayrılmayıp ona yoldaşlık eden, işlerini gören yakın dostu ve sırdaşdır. Gelinle güveyin “karı-koca” oldukları 10 geceye “gerdek gecesi” veya “zifaf gecesi” denir. Gerdekten sonraki günlerde gelin ve güveyin baba evlerini ziyaret ederek el öpmeleri ve hediye almaları da yaygın bir âdettir ki buna da “el öpme”, “baba evine gitme” gibi adlar verilmektedir. Gelinin bahtının açık olması, yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi, yumuşak huylu olması, vb. amaçlarla da bazı büyüsel nitelikli işlemler yapıldığı olur. Gelinin başı üstünde ayna tutulması, başına buğday, arpa, darı serpilmesi, güveyle birlikte tatlı yedirilmesi, yeni evine girmeden önce koyun postuna bastırılması, ocağın çevresinde

dolaştırılması, ölmüş büyüklerin mezarlarının ziyaret ettirilmesi ve baba evinden bir parçatuz getirilmesi,bubakımdanverilebilecek örneklerdir (KK11,KK19,KK28,KK25,KK37,KK38,KK42,KK45,KK48,KK49).

Bütün düğünlerin hazırlığı çarşamba günü başlar. Kız evine yağ, et, pirinç şeker, leblebi ve kına bir veya iki kadın tarafından götürülür. Bu malzemeler ertesi gün erkek tarafının çeyizini kız tarafına götürecekt misafirlerin ağırlanması içindir. Çarşamba günü düğün sahibi dolma sarmak için leblebi ve kuru üzüm dağıtır. Köy kadınlarını eve davet eder. Akşam olduğunda kadınlar toplanır dolma sararlar. Bu sarılan dolmalar düğün günü konuklara sunulur. Perşembe günü kurban kesilir. Keşkek bulguru da ıslanır. Cuma günü gelin hanım ve arkadaşları hamama giderler. Amaç topluca temizlenmektir. Mum yakılır, gelin kızın başına tül örtülür.

Şol cennetin ırmakları

Akar Allah deyü deyü

Çıkmış İslam bülbülleri

Öter Allah deyü deyü denilerek üç defa dönülür.

Gelin arkadaşları tarafından yıkanır. Gelin o gün kimseyi yıkamaz. Birlikte eğlenirler ve eve dönerler. Cuma namazından çıktıktan sonra düğün evinin çatısına bayrak dikilir. Bunun amacı gelen konukların düğün evini kolay bulması içindir. Daha sonra bu bayrağın altında kan dökmek şarttır. Genelde horoz kesilir. Ama kişinin maddi durumu iyi ise keçi, koyun vs. de kesilebilir. Daha sonra keşkekler pişirilir. Hoşafklar kaynatılır. Ve İskilip'in meşgur İskilip dolması hazırlanır. Bunundışında birçok çeşitli yemeklerde yapılır. Keşkekler ve yemekler yapılırken köyüngençleri yarış yaparlar. Kazanana damat horoz veya para verir(KK30, KK28,KK37).

Akşam olduğunda konuklar gelmeye başlar. Oğlan evinde davul zurna çalmaya başlar. Erkekler köyün meydanında,kadınlar evde damat ve geline kına yakarlar. Cumartesi günü yine eğlenceler olur. Kadınlar düğün salonunda, erkekler köy meydanında eğlenirler. Bir grup tiyatrocü kişiler vardır. Bunlar kıyafetlerini giyinip hazırlanır. Daha sonra düğün salonunun önüne gelip davul çalarlar. Bu köyde bir de eşeğin üzerine ters binmiş elekçi lakaplı çok garip bir adam vardır. Eşek önde kadınlar arkada köy meydanını gezerler. Daha sonra kadınlar da köy meydanına geldikten sonra tiyatro başlar. Erkekler kadın kılığına girer ve eğlenceler yapılır. Bunun dışında bıçak oyunları gibi çeşitli oyunlar oynanır. Pazar günü gelin alma olayı gerçekleşir. Bir at

güzelce süslenir. Bu atın kesinlikle erkek olması şarttır. Gelinin atına mendil bağlanır. Daha sonra gelin bu ata damat yardımcı ile bindirilir.Gece sinsin oyunu da oynanır(KK30, KK28, KK37).

Önce gelinin çeyizi yıkılır ve yemekler hazırlanır. Oğlan evinde düğün başlar. Bu düğün üç gün sürer. Kız evinde kına gecesi olur. Üçetek denilen özel bir kıyafet giyilir. Geline kına yakılır. Gelini ağlatmak için ilahiler, deyişler söylenir.

Hani bu kızın anası
Elinde mumlar yanası
Durağı cennet olası
Düğünün mübarek olsun

Çattılar ocak taşını
Ağlatma kız kardaşını
Düğünün mübarek olsun

Atladı çıktı eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Kız ananın yakışığı
Düğünün mübarek ola
Gıuş gıuş akar çayların daşı
Cıvıl cıvıl öter Sina'nın kuşu
Kendi sılasına sığmayan kişi
Eller sılasına sığar mı başı

Evimize koyun gibi doldular
Anamın elinden beni aldılar
Atma anam atma dağın ardına
Yine sen yanarsın benim derdime

Anamın bacısı inceden inceden tüter
El kadar bir ekmeği bir hafta yeter
Atma anam atma dağın ardına

Yine sen yanarsın benim derdime
Gelin ağlatılır ve sağ eline altın konulur.

Yemekler yenir. Oyunlar oynanır. Sabah erkek evi gelin almaya gelir. Gelin erkek tarafına gidince evlerinden bereket eksik olmasın diye gelin ve damadın üzerine buğday serpilir. Evlilikleri sağlam olsun boşanmasınlar diye evlerinin kapısına gelin ve damat çivi çakarlar. Kayınvalide evlerinin kapılarına yağ sürer. Gelin ve damada içinde şekerli su bulunan bir kova teptirilir (KK30, KK28, KK37).

Düğün cuma günü başlar. Cuma günü erkek evinin önüne bayrak dikilir. Ve bu bayrak direğinin en ucu bir gelin edasıyla süslenir. Erkek tarafında ufak çaplı bir eğlence olur, davul zurna çalınır. Ertesi günü yani kına gününde ise eğlence sabahtan başlar. Ve öğlene doğru erkek tarafı kız evine giderek kına yakılır. Kına yapılırken yaşlı kadınlar ilahi söylerler bir taraftan da. Öğlen yapılan bu kınaya oğlan kınası denilir. Akşam ise gelin kınası yapılır. Kınada sadece kadınlar vardır. Ve bu kına esnasında da ilahi okunur. Bu şekilde eğlenceler devam eder. Erkek tarafında bu eğlencelerden en çok bilinen “simsim” denilen oyundur. Bu oyun geniş bir alana ateş yakılarak etrafında gençlerin koşturarak birbirlerini yakalamaya çalışmasıyla oynanır. Kına gecesi sona erdiğinde ise gelinin ve damadın elleri kınalanır. Düğünün son günü damat tarafı gelin tarafına giderek gelini alır. Öncesinde gelinin bekâr kardeşi gelinin beline kuşak bağlar. Bu bağlama üç kere yapılır. Bu sırada gelinin eşyaları evde çıkarılır. Ve gelinin çeyiz sandığı çıkarken yine damat tarafı kesenin ağzını açmak zorunda kalır. Çünkü yine evin küçükleri sandığın üzerine otururlar. Damat alayı gelini almaya geldiğinde bir kamyonete kucak dolusu odun konulur. Odunun konması gelinin vardığı ocağı tütürmesi niyetiyle geldiği içindir. Ayrıca bir lenger dolma ve helva da gönderir. Bunu gerdek gecesi gelin ve damat yer. Arabadan inen gelin kayınpederinin elini öper. Avluda gelin şerbet dolusu taşı teper. Bu şerbetin yayılması eve tatlılığın getirilmesi içindir. Kayınvalide de elindeki tepsiyi yere vurur ve kırar. Bu da artık ev işlerinden vazgeçtiğini evin kadınının gelin olduğunu ifade eder. Damat arkadaşlarıyla birlikte hamama gider. Hamamda damadı arkadaşları yıkar. Damadı giydirebilirler ve topluca yatsı namazını kılmak için camiye giderler. Camiden çıkınca hoca dua eder. Güvey ilahisi söyleyerek damadı eve getirirler(KK30, KK28, KK37, KK38).

Düğün sırasında İskilip dolması yapılır. Herkes davet edilir. Davul ve zurna getirilir. Yemek bitene kadar davul ve zurna çalmaya devam eder. Bu esnada kadınlar da kendi arasında eğlenir. Gecenin sonunda geline kına yakılır. Kız elini açmaz ise kaynana gelinin eline altın koyar ve gelini ağlatana kadar ilahi söyler. Ertesi gün kız ata bindirilir, tüm köylü atın önünde gider. Köyün gençleri atın önünde bıçak veya değnek dediğimiz oyun oynarlar. İskilip merkezde bu uygulama yoktur. Gelin damadın evine gelince kıza tas teptirilir. Testi kırılır. Kaynana gelinle eve girer. Takı takar. Ve kapının önündeki köylülere para atar (KK37).

Düğün cuma sabahı başlar. Erkek tarafı bir çeyiz sandığıyla bir sofraya kahvaltılık yemek götürür. İmamlar dua eder. Sandık kız evine verilir. Yemek yenir ve geri dönülür. Cuma akşamı davul zurna damat evine gelir. Erkek evine bayrak asılır. Cumartesi sabahı damadın köyünde güreş yapılır. Ama bu horoz güreşidir. Daha sonra nişan atışı yapılır. Hedefi tam vurana para veya horoz verilir. Cumartesi akşama doğru geleneksel İskilip dolması yapılır. Gece olunca damadın köyünde sinsin ateşi yakılır. Ve erkekler ateş üstünde atlamaya çalışır. Kadınlar ise gelin evine kına yakmaya giderler. Oyunlar oynanır. Pazar sabahı İskilip dolması yenir. Misafirler ağırlanır. Yemekten sonra güreş yapılır. Davul zurna eşliğinde damat alayı takı takmak için köyün harmanlarına çıkar. Damat alayının yanında büyük tepsiler içerisinde kuruyemiş olur. Kuruyemiş dağıtılır, damada ve sadıca takı takılır. Öğleden sonra gelin almaya gidilir. Buna gündüz denir. Damat tarafı köye yaklaşınca köyün çocukları yollar keserler. Halat gererek bahşiş isterler. Kız tarafı gelin almaya gelen atlara yazma takar. Gelin çıkarmaya gelen kayınpedere kapılar kilitlenir. Kayınpederden para istenir. Diğer taraftan çeyizlerin ve sandığın üzerine oturulur. Yine para isterler. Damat içeri alınır. Gelinin annesi damada bal yedirir. Damat ve sadıcın omzuna havlu asılır. Damat gelini çıkartırken damat tarafından bir kadının eline demir kaşık ve tabak verilir. Ve kadın, gelin çıkarken tabağa kaşıkla vurarak gelinin çıktığını haber vermeye çalışır. Gelin alma damadın köyüne yaklaşınca haberi ilk müjde edene para verilir. Gelin aşığı inince kayınvalide gelin ve damadın üzerine şeker, buğday ve para saçar. Geline içi su dolu tas teptirilir. Eve girerken gelin kapıya çivi çakar. Yağ sürer. Dua ile eve girer. Damat eve girerken damadın sırtında yumurta kırılır. Ve düğün biter(KK14, KK17, KK19, KK25, KK30, KK37).

At damadın evine geldiğinde bir kadın tarafından gelin indirilir. Ve o kadın “ahır dolusu eşek, ev dolusu uşak” sözleri söyleyerek gelinin önünde oynamaya baş-

lar. Bunun amacı gelinden çok çocuk istediğini göstermek içindir. Daha sonra gelinin önüne bir kâse ile su konulur ve gelin bunu teper. Bundan başka çatıdan halkın tepesine buğday ve şeker atarlar. Nedeni ise bereket olsun ve ağızlarının tadı hiç bozulmasın diyerdir(KK14, KK17, KK19, KK25, KK30, KK37).

Düğün başlar. Giysiler ve takılar alınır. Başlık parası belirlenir. Yemek olarak keşkek, hoşaf ve helva verilir. Oyun olarak sinsin, köçek, elekçioğlu ve at yarışı gibi oyunlar oynanır. Balonlar yerleştirilir ve vurmaya çalışılır. Vuran ödüllendirilir. Koşu yapılır. Birinciye horoz verilir. Gelin almaya atla, eşekle, katırla, öküz arabasıyla gidilir. Gelin geldikten sonra güreşler yapılır, takılar takılır ve düğün biter (KK14).

İskilip'te düğün yemeği denildiğinde ilk akla gelen İskilip dolmasıdır. Düğün yapacak olan aileler maddi güçleri ölçüsünde dolma yaptırırlar. Yaptırdıkları kazanların sayısı da bu ölçüde değişmektedir. 8-10 saat kadar pişen dolma sabahın erken saatlerinde dolma yemeye gelen misafirler için hazırdır. Misafirler için masalar kurulur Aynı anda 4-5 ve daha fazla sofrada yemek verilebilir. 13-14 kişilik masalarda toplu olarak yemek yenir. Cacıkta sirke olması bu yağlı yemeğin kolay hazminin sağlanması içindir.İskilip dolmasının ne zaman yapıldığı hakkında kesin bilgi yoktur. Sofraya ilk konulan şehriye çorbasıdır. Bu çorba dolma kazanındaki etin suyuyla pişer. Bunun için de kazanın açılması gerekir. Dolmacı kazanı açmak istemez, bahşiş ister. Damadın bir yakınının gelmesini bekler. Damadın yakını gelip bahşiş verir. Dolma kazanlarının altı düğünden bir gün öncesinde geceden yakılır ve dolmacılar nöbetleşe kazanların başında sabaha kadar beklerler.Çorba bittikten sonra misafirlere birisi "İçimizde loğusa yoksa çorbayı kaldıralım." der. Bakır lenger adı verilen kaplarda İskilip dolması ve yanında sirkeli cacık gelir.Misafirlere biribiten lenger kabını ters çevirerek "Haydi bakalım elleriniz cebinize girsin, ustanın eline sağlık" der. Herkes cebinden az çok demeden birkaç lira çıkarır. Bunun üzerine dolmacı dolması az eti bol bir lenger dolma daha getirir. Düğün sahibi düşünülerek 3. lenger dolma suyunun eklenmesiyle gönderilir. Çünkü dolma suyunun yağlengerin sıyırılmasını engeller. Dolmanın bitiminden sonra ise un helvası gelir. Yemeğin duası yapılır (KK21, KK22, KK23).

4.2.4. EvlenmeSonrası

Düğün bitip eve geldikten sonra damat gelinin yanına gider. Gelin yüzünü açmak istemez. Damat hediyesini verir bunun üzerine ve buna yüz görümlüğü denir. Gelin yatsı namazını kılmadıysa kılar. Ardından iki rekât şükür namazı kılar. Odala-

rındaki helvayı tek kaşık ile birbirlerine yedirirler. Bundaki maksat gelin ile damat arasındaki muhabbetin artmasını sağlamaktır.

Gelinin damat evine gittiği ilk gün dikilen bayrak direği silkelendir. Ve süslerin dökülmesi sağlanır.Sabah büyüklerin evlerine gidilerek elleri öpülür. (KK37, KK38, KK42, KK45).

4.3. Ölüm

Ölüm, insanoğlunun yaşamının sona ermesi, hayata gözlerini yummasıdır. Anadolu toplumlarında doğum ve evlenmede olduğu gibi ölümle alakalı da birçok pratikler mevcuttur. Ölüm geçiş dönemlerinin sonucusudur. Ölüm öncesi âdetlerinde rol oynayan en büyük etken korkudur. Dinin etkili olduğu toplumlarda ölüm korkusu azalmakta ancak tamamen bitmemektedir. Ölüm sırasında ve ölümden sonra yapılan uygulamalar ölüne ahirete daha rahat şekilde gitmesini sağlamak ve ardında bıraktığı değerlere sahip çıkmak amacıyla yapılmaktadır. Ölüm beraberinde öte dünya inancını getirmektedir. Aslında ölen kişiye yapılanlar öte dünya inancının sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ölüyü öte dünyada rahat ettirmek temel amaçtır(Örnek, 1979: 108).

4.3.1. Ölüm Öncesi

Kaçınılmaz olan ölüm gerçeği karşısında Türk boyları da “ölüm” olayının nasıl gerçekleştiğine dair, bir takım inançlara sahip olmuşlardır. Değişik din ve kültür çevresine girmiş olan Türkler, farklı zaman ve coğrafyalarda değişik ölüm anlayışlarına sahip olmuşlardır, ancak bunların temelini Tengricilik, Tengrizm ya da Geleneksel Türk dinî şekillendirmiştir(Günay, 1998: 33-34).

İnsanoğlunun yaşamının son dönemi ölümle son bulmaktadır. Bu önemli olayı önceden bilme çabası içine giren kişi, vücuttaki fiziksel ve ruhsal değişimleri, tabiat olayları, hayvanların davranışları, görülen rüyalar ölümün önceden tahmin edilebilmesi için ön belirti olarak kabul edilir. Ölümü düşündüren ön belirtiler önemli önemsiz olayların bir ölümü haber verdiği inancıdır(Boratav, 1999: 245).

Ölümün yaklaştığını düşündüren belirtilerin başında hayvanlar gelmektedir. Yörede baykuş ötmesi baykuşun öttüğü yere yakın olan birinin öleceğine yorumlanır. Aynı şekilde köpeğin geceleri uluması da bir ölümün gerçekleşeceği düşüncesini insanlara verir (KK1),(KK40).

Hastanın durumu da gözlenerek ölüm ile ilgili yorumlar yapılmaktadır. Eğer hasta uzak mesafede olan bir sevdiğini görmek isterse sık sık ölümden söz ederse hastanın bedeni soğuksa bakışları bir yere sabitlendiyse hasta için ölümün yaklaştığı düşünülür. (KK1),(KK43)

Ölüm, hayatın bitmesine sebep olan, insanı korkutan, çaresiz bırakan ve sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemidir. Ölümün çaresizliği insanları mevcut eşyalar üzerinden kendine ölüm işareti çıkarmaya zorlamaktadır. Bu yüzden insanoğlu kendine ölümü sezdirenden durumlardan uzak durmaya çalışmıştır(Örnek, 2000: 208).

Kırgız Türkleri'nde ölmek üzere olan, yani hastanın canının çıkması yaklaştığı zaman o insanın yüzü kibleye çevrilir. Etrafında gürültü yapılmaz, yanına çocuklar yaklaştırılmaz. Genelde eve çağrılan imam, imamın olmadığı durumlarda evdeki yakın akrabalar tarafından ölmek üzere olan insana kelime-i şahadet telkin edilir. Buna Kırgızlarda "ıymanayttıruu" (iman söyletme) denilir. Bu esnada imam Kuran okur, genelde Yasin Suresi okunur. Ölmek üzere olan insanın ağzına pamukla su damlatarak onun cennete gitmesi için dua edilir. Ölen insanın ağzına su verilmesi ile ilgili Kırgızlarda bir inanış vardır. Şeytan ölüm anındaki bir kişiye su gösterir ve karşılığında imanını ister. Çünkü son nefesteki kişinin hararet içinde kaldığı, susuzluktan kavrulduğuna inanılır (Akkaya, 2000: 96).

Son nefeste su verilmesi içemeyecek durumda dahi olsa pamukla ağza su verilmesi bu inanışa bağlıdır. Hıristiyan Gagavuz Türklerinin geleneğine göre, ölüm arafesinde olan hasta için papaz çağırılır. Papaz hastanın günahlarını bağışlar ve dua okur. Hastanın uzaktan beklediği kişi gelmediğinde, o kişinin giysisini o adamın üzerine atarak ölümünü kolaylaştırılır. Bu anda akrabalar "can toparlanı" diye bir tarafa çekilir, sadece hasta öldükten sonra ona doğru yaklaşılır. Eceli gelenin canını alan melek onun canını bir daha geri vermiyor, eceli gelmeyenin canını ise melek, öbür dünyaya cennet ve cehenneme götürüp onun yakınlarına gösterdikten sonra geri getireceği düşünülür (Yoloğlu, 1999:161).

Ölüm yaklaştığında kişinin akrabaları eve helalleşmesi için çağrılır. Buradaki amaç kişinin öbür dünyaya eş, dost, akrabadan helallik alarak gitmesini sağlamaktır (KK33).

Ölmek üzere olan hastalara ölüm döşeginde denilmektedir. Hastanın görmek istediği kişiler varsa hemen aranır ve çağrılırlar. Bu kişi gelmeden hasta vefat ederse

gözlerinin açık gittiğine inanılır. Hasta vefat ettikten sonra gözleri açıksa el ile ölünün gözü kapatılır(KK33).

Hastanın öleceği anlaşılınca çok ağırlaştığı gece bütün yakınları helalleşmek için toplanır. Akrabalar geldiğinde hastanın başında vefat edene kadar Kur'an okunur (KK33).

4.3.2. Ölüm Sırası

Ölüm olayının duyurulmasının en doğal biçimi ölenin geride bıraktıklarının ağlamalarıyla olur. Olayı duyan komşular ölü evinde toplanarak, ölenin yakınlarının acılarına ortak olmaya, onları avutmaya, ilk hazırlıkları yapmaya yardımcı olurlar. Bu arada komşular ve ölü sahipleri gerekli yerlere olayı haber verirler. Bu iş küçük yerlerde adam çıkartıp “haber okutmak” ve eşe dosta haber vermekle olur. Eskiden kasaba ve köylerde haber için tellallar çıkarıldığı gibi, özel habercilerin de kullanıldığı görülüyordu. Giderek bu tür haberleşmenin, özellikle tellal çıkarmanın azaldığını söyleyebiliriz (Örnek 1995: 213).

Çünkü onların ruhu olmadığı için henüz ölünün ruhu onlara zarar verebilirdi. Kazak Türkleri'nde ölen kişi için ayrı bir keçe ev kurulur. Evin tündüğü dürülüp, evin içine mızrak dikilir, mızrağın ucuna kara bayrak veya bez bağlanır. Eğer ölen kişi gençse; kırmızı, orta yaşlıysa; kara, yaşlıysa ak bez bağlanır. Karalı evdeki ölenin nasıl biri olduğunu yabancı biri bu işareten hemen anlar. Cenaze, evin sağ tarafına kurulan keçe üzerine konur ve örtülerek perdeyle örtülür. Ölünün gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, başı kible yönüne çevrilir, ayakları yan yana getirilir, elleri yanlara ya da göbek üstüne konulur, elbiseleri çıkartılıp üzerine ak bez örtülerek, “rahat döseği”ne alınır. Bulunduğu evin pencereleri açılır, aydınlatılır ve başucunda Kur'an okunur. Cenaze yalnız bırakılmaz, köy yaşlıları nöbetleşe beklerler. Işık söndürülmez ve yaşlılar, sabaha kadar uyumadan sohbet ederler. Ölen biri elden geldiğince çabuk gömülmeye çalışılır. Ama mümkün olduğu kadar ölen kişinin uzaktaki yakın akrabalarının gelmesi beklenir. Çünkü ölüye bir avuç toprak atmak, her evladın boynunun borcudur (İsmailov, 2002:219).

Hastanın tam olarak öleceği anlaşıldıysa bazı adet ve inanmalar yerine getirilir. Bunlar genellikle dinî nitelikli inanmalardır. Buradaki amaç kişinin öbür dünyaya rahat, huzurlu gitmesini sağlamak içindir.

Ölüm olayından sonra komşular ölü evine toplanır. Ölenin yakınlarının üzüntülerini paylaşırlar. Olayın çevreye duyurulması için belediye ya da muhtarlık hoparlörleriyle camilerde sala verdirilir. Gazete ilanlarıyla ya da radyo-telefon-telgraf aracılığıyla yapılmaktadır. Küçük yerlerde özellikle sala verdirilmektedir. Salayı duyanlar kimin Hakkın rahmetine kavuştuğunu araştırarak cenaze evine gelmeye başlarlar(Karakaş 2005: 64).

Ölen kişinin yakınları toplanır. Helallik isterler. Kişi son nefesini verirken yanındakiler kişiye Kelime-i Şehadet getirmesini söylerler.Cenaze evinde bulunan herkes, ölen kişinin yakınlarının üzüntüsüne ortak olur(KK39).

İskilip'te ölüm salâ ile duyurulur.Yörede salâyı duyan kimse, ölen kişinin kimliğini soruşturur ve eğer tanıyorsa cenaze evine giderek ölünün yakınlarına taziyede bulunur. Ayrıca belediye hoparlörleri aracılığıyla da ölüm olayı duyurulmaktadır. Uzaktaki akrabaya ise telefon ile ölüm haberi verilmektedir (KK44).

Kişinin ölümü yaklaştığında başucunda Yasin suresi okunur. Buradaki amaç kişinin ölüm olayının daha rahat ve huzurlu bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak içindir. Ölecek kişiden şehadet getirmesi istenir (KK44).

Ölen kişi dine uygun şekilde yıkanır. Eskiden cenazeleri yıkamak için büyük kazanlarda sular kaynatılırdı. Günümüzde cenaze arabalarından su temin edilmektedir(KK44).

Kişi vefat ettikten sonra üstündeki kıyafetler çıkartılır. Eller göğüs altında sağ el üstte olmak üzere birleştirilir. Cenazenin çenesi bağlanır. Gözleri açık ise yukardan aşağı sıvazlanarak gözleri kapatılır. Sabaha kadar Kur'an okunur. Ayrıca kına cennet boyası olduğu düşünüldüğü için cenazenin sağ elinin başparmağına ve sağ ayak başparmağına kına yakılır. Sabah olduğunda imamlara haber verilerek sela okutulur. Kişi yıkanır. Yıkandıktan sonra kefenlenip namazı kılınır. Kur'an eşliğinde cenaze gömülür. Akşam yine Kur'an okutulur. Yedi gün sonra ise yedi yemeği yapılır. Mevlüt okutulur. Bu olay kırkında da yapılır. Elli ikinci gecede ise cenazenin eti ve kemiğinin birbirinden ayrıldığı düşünülür ve o gecede canı yanmasın, acı çekmesin diye yine birkaç kişi tarafından Kur'an okunur. Ölen kişinin borçları varsa kapatılır. Bu sayede vefat eden kişinin vicdanı rahatladığı düşünülür (KK1, KK39).

Ölen kişinin başına bıçak koyarlar. Ve beyaz çarşaf öterler. Cenaze yıkanır. Eğer mefta kadınsa kadınlar, erkekse hocalar yıkar. Kefenlemeden önce meftanın yü-

züne gül suyu sürerler. Üstüne zem zem suyu serperler. Mefta defnedilir. Kur'an okunur. Cenazeye gelenlere yemek verilir (KK1, KK39).

Kişi öldüğü zaman ağıtlar yakılır. Yakınları ölünün çenesini ve ayak başparmaklarını bağlarlar. Meftanın yakınları uzaktaysa gece bir gece evinde bekletilir. Meftanın üzerine şişmemesi için bıçak konur. Ve etrafına şeytan gelmesin diye çörekotu ekilir. Mefta yıkanarak defnedilir. Yemek dağıtılır. Yedisi, kırkında yemek verilerek mevlüt okunur (KK1, KK39).

Ölü elden geldiğince çabuk gömülür, bekletilmez. Ancak ölüm ikinci vaktinden sonra gerçekleşiyse gömmek için ertesi gün beklenir. Bundan dolayı uzaktaki yakınlarının cenaze törenine katılmaları amacıyla, ölünün bekletildiği durumlar da vardır. Ölüyü bekletme üç günü geçmez (KK44).

Tabut taşıma işleminde de uyulması gereken kurallar vardır. Kadınlar tabut taşımazlar. Bu görev erkeklerdedir. Tabut taşınırken herkes yardım eder. Bunun sevap olduğuna inanılır. Ve ölen kişiye karşı son görevin yerine getirildiği düşünülür. Ölen kişinin çocukları mezara iner ve ölüyü onlar mezara koyarlar. Çocukları yoksa bu görevi kardeşleri yerine getirir. Ölü mezara kible doğrultusunda konur. Orada bulunan herkes ölünün üzerine toprak atar (KK44).

4.3.4. Ölüm Sonrası

Ölüm sırasında yapılan işlemler, cenaze gömüldükten sonra yakınlarının acılarını ortak olma, taziyelerini bildirme, öleni diğer dünyada rahat ettirme, borçlarını ödeme belirli günlerde yemek verme, eşyalarını en kısa zamanda ihtiyaç sahiplerine dağıtma, mezarlık ziyaretleri gibi âdetleri kapsamaktadır. Böylece ölümünden sonra yakınları ölen kişiye karşı son vazifelerini de yerine getirmiş olurlar (Karakaş, 2005: 69).

Ölen kişinin arkasından yas tutulduğu gibi ağıt da yakılır. Ancak bu yas durumu çok da uzun olmamalıdır. Yas süresince renkli elbiseler giyilmez. Düğün, sünnet gibi merasimler varsa ertelenir, bu mümkün değilse eğlence olmadan yapılır. Yas evindeki erkekler yas süresince sakallarını kesmezler (KK41).

Ölü gömüldükten sonra ölenin yakınları ve akrabaları cenaze evine gelirler. Arkasından cenaze evinde Kur'an-ı Kerim okutulur. Ölünün her cuma gelip kendisine

Kur'an-ı Kerim okutulup okutulmadığına baktığına inanılır. Buna inanan ev sahipleri de onu memnun etmeye çalışırlar (Tacemen, 1995: 615; Artun, 2005: 177).

Toplumumuzda, ölüm öncesinden başlayıp ölüm sonrasına kadar uzanan aşamalar içerisinde dinsel, büyüsel içerikli birçok âdet ve inanma vardır. Vefat edenin eşyalarının yıkanıp temizlendikten sonra fakirlere dağıtılması bunlardan biridir. Pek çok yörede 'soyka' denilen ölünün giysileri, çamaşırları ve eşyaları bağışlanmadan önce arındırılma işleminden geçirilir. Bunların dağıtılmasının temelinde, ölünün geri geleceği korkusu ile anısını yaşatma isteği yatmaktadır. Ölünün giysileri arınma işleminden geçirildikten sonra başkalarına verilir (Boratav, 2003: 200; Karakaş, 2005: 71).

Ölen kişinin yatağı, kıyafetleri, eşyaları yıkanır. Bunun amacı ölen kişinin canının, eşyalarının içinde kaldığına inandıkları içindir. Cenaze toprağa verilmeden önce Yasin Suresi okunur. Cenaze namazı kılınır. Cenaze gömülürken ilk toprağı evlatları atar. Cenazeden sonra pide ve ayran dağıtılır. Ölen kişi gençse iki ay, yaşlıysa bir hafta televizyon açılmaz. Cenaze sahibinin evinde üç gün boyunca yemek yapılmaz. Yedisi, kırkı ve elli ikisi yapıp mevlüt okunur (KK1, KK39).

Ölünün gömülmesinin ardından Kur'an okunmaya devam edilir. Ve gelenlere helva, ekmek vb. dağıtılır. Komşular cenaze evine yemekler yaparak getirirler. O gün cenaze evinde yemek pişmez. (kaynak) Bu tür yardımlaşmaların olması insanların birbirlerine vermiş oldukları değerleri, dostluk, komşuluk ilişkilerini ne kadar önemsettiklerini göstermektedir (KK1, KK39).

Yörede başsağlığı dilemek amacıyla söylenen sözlerden bazıları şunlardır:

- Başınız sağ olsun.
- Allah rahmet eylesin.
- Allah başka acı göstermesin.
- Allah onun ömründen size versin.
- Mekânı cennet olsun.
- Allah geride kalanlara uzun ömür versin.
- Allah bu acıyı unutturacak acı vermesin.
- Allah iman, Kur'an nasip etsin.
- Allah günahlarını affetsin.
- Allah size peygamber sabrı versin.

Bunların yanında, ölen kişinin ardından çok yanan, feryat ederek ağlayan kimseleri sakinleştirmek amacıyla söylenen sözler vardır. Bunlardan bazılarını şu şekilde verebiliriz:

- Ölenle ölümez, dirayetli ol.
- Ölenin ardından ölmüş mü var? Kendine hâkim ol, kendinî telef etme.
- Hepimizin gideceği yer orası.
- Allah onu kurtardı, bizim canımızı ayaktayken alsın.

Cenaze evinde en az 7 gün boyunca yemek pişirilmez. Cenaze evindekilere ve misafirlere yemeği komşular yaparak getirir. Cenaze evinde 40 gün boyunca televizyon, radyo vb. açılmaz (KK44).

Değişik adlarla karşımıza çıkan “ölü yemeği”, ölenin ruhu ya da canı için verilmektedir. Ölümle ilgili âdet ve inanmaların önemli bir bölümünü oluşturan bu yemek bir yanı sıra ölenin öte yandan da yaşamını sürdürdüğü, başka şeylerin yanı sıra yemeye ve içmeye de ihtiyacı olduğu tasarımını vurgularken, bir yanı sıra ölüm olayına eşlik eden “geçiş” törenlerinin gerekliliğini açığa vurmaktadır. Çünkü ölümlerin öte dünyaya uğurlanışının tam ve geçerli olabilmesi için, dinsel kuralların ve işlemlerin yanı sıra geleneksel olayların da yerine getirilmesi gerekmektedir. Ters durumlarında ölenin ruhunun geride bıraktıklarını rahatsız edeceğine inanılmaktadır. Öte yandan toplumun geleneklere bağlı kesimi, alışlageleni yerine getirmeyen ölü sahiplerini kınamakta ve geleneksel olanı yapmak için onları baskı altında tutmaktadır (Örnek, 1995: 221).

Yörede, ölüm olayının ardındaki belirli günler önemsenir. Bu günlerin yanında, ölüm yıl dönümlerinde camilerde ya da evlerde Mevlid okutulup şeker dağıtılır, yemek verilir(KK43).

Ölü yemeği evde verilebileceği gibi cami avlusunda da verilebilir. Ekonomik duruma göre yemek menüsü belirlenir. Bu yemek çorba, et yemeği ve pilav şeklinde olabileceği gibi pide, ayran ya da İskilip dolması da olabilir. Bu yemeğe eş, dost, ak-raba çağrılırken ihtiyaç sahipleri de davet edilebilir(KK33).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.Bayramlar, Törenler, Kutlamalar

Bayram Türkçe sözlükte: “Mîllî veya dînî bakımdan önemli olan ve kutlanan gün veya günler.” olarak açıklanmaktadır. Bayramların bütün insanları samimi olarak birbirine yaklaştırdığı, sevgiyi, saygıyı, aidiyet duygusunu geliştirdiği görülmektedir. Bayramların niteliklerinin ikiye ayrıldıkları görülmektedir. Dînî bayramlar ve mîllî bayramlar.

5.1.Dinî Bayramlar

Dinî bayramlar her yıl aynı günlerde kutlanılmamaktadır. Bunun nedeni dînî bayramların miladi takvime göre değil hicri takvime göre olmasıdır. Hicri takvim kullanıldığı için de her yıl bayramlar bir önceki yıla göre on gün geri tarihte kutlanmaktadır. İslaminancına bağlı olarak kutlanan iki tane bayram bulunmaktadır: Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı. Yörede bu bayramlar birkaç değişiklikle birlikte farklı olmayan geleneklere sahiptir.

Bayramlardan önce “bayram temizliği” denilen bir temizlik yapılır, çocuklar için “bayramlık” yeni kıyafetler alınır. Her bayramdan önce “mezarlık ziyareti” yapılır. Bayramlarda insanlar bir araya toplanır birlikte zaman geçirip hasret giderirlerdi. Bayramlar sayesinde birlik ve beraberlik duyguları pekişerek artardı.

5.1.1.Ramazan Bayramı

Şevval ayının ilk üç günü gerçekleştirilen dinî bayram Ramazan Bayramıdır. Bu uygulama Kurban Bayramına göre daha canlı geçmekte, insanlar tarafından daha önem verilmektedir. Ramazan Bayramı’nda insanlar dost akraba ziyaretlerinde bulurlar, komşulara giderler. Misafirlikte şeker ikram etme gibi bir âdet mevcuttur. Bundan dolayı bu bayrama Şeker Bayramı da denilmektedir(Artun,2013: 289).

Ramazan ayı bereketiyle yöremizde dört gözle beklenen bir aydır. “On bir ayın sultanı” denilmesinden de anlaşılacağı üzere bütün aylardan daha önemli kutsal kabul edilir. Ramazan ayının ardından gelen Şevval ayı da Ramazan Bayramı da Ramazan ayının bir müfakatı görüldüğünden önemsenmiştir.

Bu ay ibadetlerin insanlar tarafından yerine getirilmeye çalışıldığı bir aydır. Normalde namaz kılmayan kişiler namaz kılar, alkol kullananlar bu ayda buna dikkat eder. Bu ayda cami ve evlerde hatim okunur. Bu durum Kur’an Kursu ve İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrenciler için çok fayda sağlar. Çünkü cami ve evlerde okunacak

hatimleri onlar da okur. Her gün halkın önünde bir cüz okuyacaklarından hazırlıklı gelirlerdi. Böylece kendilerini geliştirirler. Ayrıca dinlemeye gelenlerin öğrencilere verdiği fitre, sadaka gibi yardımlar da onları heveslendirmektedir. Evlerde bayanlara teravih namazı kıldırılır. Gündüzleri okudukları cüz ve akşamları kıldıkları teravih namazı sayesinde kadınlar da bu ayı duyarlı bir şekilde geçirmiş olur(KK44).

Ramazanda akşam iftar davetleri yapılırdı. Eş dost, akraba yemeğe davet edilir ve onlardan gelen davetlere de icabet edilir. Bu ayda oruçluya yemek yedirmek çok sevaptır. Belediyenin iftar çadırı her gün İskilip halkı için açıktır; evsizlere, işsizlere böyle bir imkânın sağlanması oldukça önemlidir. Sahurda çifte top atılırdı. Günümüzde ses bombası şeklinde yapılıyor.2.top birinci topta sahura kalkamayanlar için atılırdı (KK32).

Dinî ve Millî Bayramlarda da top atılırdı. Top atan kişiler bayram günü ellerinde kendi yaptıkları çıtlak tabancasıyla kapılarda tabancayı patlatırlardı. Ve onlara da ramazan davulcuları gibi bahşiş verilirdi (KK32).

Bayram namazları 1927 yıllarında şimdiki İskilip Şehir Parkının olduğu 2 dönümlük alan namazgâh olarak kullanırdı. Bayram namazları orada kılınırdı. Ayrıca yağmur duaları da burada yapılırdı. Daha sonra şehir parkının yapılmasıyla bu alan kullanılmamaya başlandı (KK32).

5.1.2.Kurban Bayramı

Kurban Bayramı, Ramazan Bayramından iki ay on gün sonra tüm İslam âlemi tarafından kutlanan bir bayramdır. Kurban Bayramı tüm İslam âlemi tarafından kutlanan bir bayram olmasına karşın maddi tarafı olduğundan her Müslüman bu bayramın sorumluluklarını yerine getiremeyebilir. Kurban Bayramı kutlamaları Ramazan Bayramındaki kadar eğlenceli ve renkli geçmemektedir. Bunun nedeni kurban geleneğinin başlangıcı kabul ettiğimiz İbrahim Peygamberimizin oğlunu Allah'a kurban edeceği sırada gökten inen koçun Allah'ın izniyle oğlu yerine kurban edilmesidir. Kurban Bayramı sevinci bu yüzden biraz buruktur.

Ramazan Bayramından farklı olarak bu bayramda kurban kesilmektedir. Kurban kesimi yöre halkının çoğu tarafından bayramın birinci günü yapılmaktadır. Bununla beraber bayramın birinci gününe yetiştiremeyenler bayramın ikinci günü de bu görevlerini yerine getirmektedirler. Kurbanı kesimi bayramın üçüncü gününe yörede çok zaruri durumlar dışında bırakılmamıştır.

İskilip yöresinde,İskilip'in bulunduğu konum itibariyle daha çok büyükbaş hayvanları kurban edilir. Yörede, nişanlılık dönemindeki kişiler için de çeşitli uygulamalar vardır. Erkek tarafı,kız tarafına gelinleri adınakesmeleri için kurbanlık bir havyan alıp verirler. Ayrıca gelin adayının bayramda giymesi için de çeşitli kıyafetler almak, erkek tarafının yapması gereken bir uygulamadır (KK32).

5.1.3.Kandiller

Kültürel değerlerimiz içinde kandiller önemli bir yere sahiptirler. Kandillerde tıpkı bayramlarda olduğu gibi büyüklerin yanına gidilir, kandilleri kutlanır. Kandillerde Kur'anlar okunur, dualar edilir, kandilsimitleri cami çıkışlarında cemaate dağıtılır (KK32).

5.2.Millî Bayramlar

Şehir ve kasabalarda şenlik havasının yaşanmasının nedeni olan halkın katılımıyla toplumun millî ve manevi değerlerinden oluşan şehir ve kasabalarda şenlik olarak törenlerle Millî Bayram denir. Bu bayramların kutlanmış olduğumuz diğer bayramlardan farklı yönü bayramın içeriğine göre düzenlenen törenin değişiklikler göstermesidir. Törenlerde her yörede yöreye ait olan halk oyunları oynanır ve törene katılanlara sunulur (KK32).

5.2.1.Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı günü Atatürk çocuklara armağan etmiştir. Her yıl bu tarihte Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı adıyla kutlanan millî nitelikli bir bayramdır. Bu bayram ilçe merkezindeki okullarda da köy okullarında da coşku ile kutlanmaktadır. İlçe merkezinde resmî tören yapılmaktadır. Bu törende şiirler okunmakta, günün anlam ve önemi hakkında halka bilgi verilmekte, halk oyunu gösterileri olmaktadır (KK32).

5.2.2.Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı

19 Mayıs 1919 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun iline çıkmasıyla Kurtuluş Savaşı başlamıştır. Milletimizin esaret altından kurtarılması için atılan ilk büyük adımdır. Her yıl 19 Mayıs'ta Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı İlçe

merkezinde resmin tören yapılmaktadır.Ayrıca her okul (lise) kendi içinde çeşitli etkinliklerle bu bayramı kutlamaktadır(KK32).

5.2.3.Zafer Bayramı

Bu bayram esaretten kurtuluşumuz için son adımlardan biri olan, Kurtuluş Savaşı'nın sonucunu belirleyen Büyük Taarruz'un son günü gerçekleşen Başkumandanlık Meydan Savaşı'nın yıl dönümü 30 Ağustos günü her yıl Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır. İlçe merkezinde resmî tören yapılmaktadır. Bu törende şiirler okunmakta, günün anlam ve önemi hakkında halka bilgi verilmektedir. Halk yoğun bir katılım sağlamaktadır.

5.2.4.Cumhuriyet Bayramı

Cumhuriyetin ilanının yıldönümünde 29 Ekim günü kutlanan Cumhuriyet Bayramı büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Diğer millî bayramlarda olduğu gibi resmî törenler yapılmaktadır. Bu törende şiirler okunmakta, günün anlam ve önemi hakkında halka bilgi verilmekte, halk oyunu gösterileri yapılmaktadır.

5.3. Törenler

Törenler, bir toplumda insanların bazı ritüelleri, olayları veya uygulamaları merasim hâline dönüştürmesiyle oluşmaktadır.

5.3.1.Dinî Törenler

5.3.1.1.Sünnet Törenleri

Sözlükte birçok anlamı olan sünnet, dinî ağırlıklı bir uygulamadır. Çocukların erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi suretiyle oluşan olaydır. Bu olaylar tarihsel akışı içerisinde törenlere dönüşmüş ve birçok geleneği de beraberinde getirmiştir (Şişman, 2002: 453).

Dinî yönden sünnet Müslümanların uyguladığı bir dinî uygulamadır. Sünnetin çocukluk döneminde yapılması tavsiye edilir.

Mahallelerde önceden sünnetçiler bulunuyordu. Çocuğunu sünnet ettirmek isteyen aileler sünnetçiyi çağırıp hazırlıklarını yapardı. Günümüzde gelişen teknoloji ile beraber artık aileler çocuklarını hastanelerde hekimlere sünnet ettirmektedir. Sünnet genel olarak sıcak mevsimlerde bahar ve yaz aylarında yapılmaktadır. Bunun nedeni çocuğun rahatsız olmasını engellemektir. Önceden sünnetler cuma günü tercih edilir-

di. Nedeni mübarek gün olmasıdır. Eskiden sünnet düğünleri, mevlitler çok yaygın değildi. Bunun nedeni halkın maddi durumunun buna elverişli olmamasıdır. Günümüzde ise İskilip 'te sünnet düğünleri için yapılan etkinlikler hayli yaygınlaşmıştır (KK32).

Sünnet için yün yatak, kadife veya ipek yüzü gömbe işlemeli yün yorgan, kanaviçe, beyaz iş, dantellerle süslenmiş yatak takımı hazırlanır. Ailenin yakın bir akrabası veya aile dostu sünnet çocuğunun kirvesi olur. Sünnet çocuğunun bakımından sorumludur(KK32).

Sünnet merasimi yakın akrabaların da gelmesiyle evde mevlit okunarak başlar. Mevlit sonunda gül suyu ve lokum ikram edilir. Yemeğe geçilir. Sünnet yemeğinde diğer önemli günlerde de olduğu gibi şehriye çorbası, bakır lengerde ikram edilen İskilip dolması, sirke salatası, helva ikram edilir. Öncelikle erkeklere yemek ikramı yapılır daha sonra ise kadın misafirlere ikram yapılır (KK32).

5.3.1.2.Mevlit Törenleri

Mevlit, Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını anlatan mesnevidir. Diğer anlamı bu mesnevinin okunduğu dinî tören, doğma, doğum anlamlarındadır(Tdk, 2010: 1669).

Yöre halkı tarafından mevlit denildiğinde Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu Vesiletü'nNecat adlı eser ve daha fazlası akla gelmektedir. Mevlit dinî içerikli Kur'an-ı Kerim'in okunduğu, ilahilerin söylendiği, duaların edildiği bir törendir.

Mevlidin yapılmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla yapılır. Genel olarak mevlitler vefat eden yakınlar için dualar okutulmaktadır. Bunun dışında yeni bir ev, araba vb. alındığında, aile bebek sahibi olduğunda vb. nedenlerle insanlar değer verdikleri durumlar ve nesnelere için de bereketli olması için de huzurlu yaşanılması, hayırlı bir evlat olması gibi nedenlerle de mevlitler yapılmaktadır(KK32).

5.3.1.3.Hacı Uğurlama, Hacı Karşılama Törenleri

Hacı uğurlama törenleri dinsel bir öge olan hac ibadetinin gerçekleştirilmeden önce ve gerçekleştirildikten sonra uygulanan pratiklerdir. Hacı adayı gitmeden önce bütün akrabalarını, komşularını, dostlarını toplar, orada onlardan helallik ister. Bu

törende imam da hazır bulunur. Daha sonra mezarlığa giderek mezarlıktaki ölülerden helallik ister. Bu şekilde gitmek için hazır hâle gelir (Artun, 2013: 299).

Dinî nitelikli tören olan hacı uğurlama ve karşılama yörede yapılmaya özen gösterilen geleneklerdendir. Hacca gideceği belli olan hacı adayını gitmeden önce bütün yakınlarıyla akraba ve komşularıyla vedalaşır ve helallik alır. Maddi durumu iyi olan hacı adayları Hacca gitmeden önce Mevlit okutur, ziyaretine gelen komşu ve akrabalara yemekler ikram eder, çeşitli ikramlarda bulunurlar(KK41).

Hacı adayını kutsal topraklara göndermek için, yakın akraba ve komşular toplanarak gideceği gün otogara kadar giderler, helalleşerek oradan uğurlarlar. Dualar ve güzel dileklerle hacı adayını yolcu edilir.(KK41)

Hacı dinî görevini tamamlayıp geldiğinde akrabaları, komşuları, ailesi karşılamaya giderler dualar ederek evine getirirler. Hacdan gelen hacı mevlit okutur, yedirir, içirir. Hacı kutsal topraklardan getirdiği hediyelerden ziyaretine gelenlere verir. Gelen misafirlere zezem suyu ikram eder. Hacı, tesbih, seccade, çember vb. hediyeler verir (KK41).

5.3.1.4.Akşemsettin Hazretlerini Uğurlama

İskilip Akşemsettin Lisesi öncülüğünde gerçekleşir.Önce Akşemsettin Hazretleri üzerine bir konuşma yapılır. Sonra bir at üstünde Akşemsettin Hazretlerini temsilen bir kişi ata bindirilir. Tüm İskilip halkı belli bir mesafede Akşemsettin Hazretlerini temsil eden kişiyi takip ederek AkşemsettinHazretlerini temsili olarak İstanbul'un fetih seferine uğurlarlar(KK29).

5.3.2.Mevsimsel Törenler

5.3.2.1.Hıdırellez Törenleri

Mayıs ayının ilk haftası Hıdırellez kutlanır.Hıdırellez Türklerin tarih boyunca kutladığı geleneksel törenlerdir. Genel olarak hayvancılıkla, tarımla geçinen hak için doğanın canlanması şenliklere neden olmuştur.Hıdırellez,Hızır (A.s)'ın İlyas Peygamberlerle bulunduğu gün olarak kutlanmaktadır.İnancımıza göre Hızır ve İlyas se-nede birgün yani Hıdırellez'de bir araya gelmektedir. Hıdırellez geleneğinde Hızır ismi daha önce öne çıkmaktadır. Kültürümüzde Hızır'ın şifa, sağlık, uğur,bereket, bolluk getirdiğine inanılmaktadır. Baharda yeşillenme canlanmayla beraberbereketlenir. Baharın müjdecisi olan bu gelenekte işte bu yüzden Hızır ismi öne çıkmaktadır.

Önceden İskilip'te hıdırellezde aynı mahallede oturan hanımlar çocuklarıyla birlikte yiyecek içeceklerini alarak hem ziyaret he de dua etmek için

shra(piknik)yapmak amacıyla kırk kızların olduğuna inanılan Erenler Tepesine giderler. Günümüzde bu olay kalkmıştır. Bunun dışında günümüzde İskilip yöresinde Hıdrellezde aşure keşkeği yapılarak tüm mahalleye dağıtılır. Gül ağacının altına ne istiyorlarsa onun adını yazar, kâğıda resmini çizerek toprağa gömerler(KK32).

5.3.3.Diğer Törenler

5.3.3.1.Asker Uğurlama, Asker Karşılama Törenleri

Vatan görevi Türk halkının kutsal saydığı değerlerin başında gelmektedir. Askerlik çağına gelmiş bir kişinin askere gitmesi, onu gideceği zaman yakın akraba ve dostlarının uğurlaması, askerde iken mektuplaşması ve ihtiyaçlarının karşılanması, geri dönüşte karşılama yapılması gibi birçok uygulama bu kutsallıkla beraber birer pratik hâlini almıştır (Artun, 2013: 295).

Askerlik kültürümüz için çok önemli görülmüştür. Sağlıklı olduğu hâlde askere gitmeyenlere yarım insan olarak bakılmıştır. Askerler dînî nitelikli törenlerle de uğurlanmışlardır. Asker aileleri çocukları askere gitmeden önce mevlit yapmışlar, Kur'an okuyup dualarla onları yolcu etmişlerdir.

Eskiden askerin gideceği gün mahallede askerin ailesi ve uğurlamak için gelenler toplanarak mahallede belli bir yere kadar davulla zurnayla yolcu ederlerdi. Günümüzde ise askerler otogara kadar getirilir yolcu edilir. Asker yolculuğuna başlamadan herkesten helallik alarak yolcu olurdu. Asker memleketine izne geldiğinde “asker görmeye” evine döndüğünde de asker evine “hayırlı olsun” a gidilir. Eğer askerin sağ salim eve gelmesi üzerine adak adanmış ise adak kesilir ve fakirlere dağıtılır (KK32).

ALTINCI BÖLÜM

6.İnanışlar

6.1. Halk İnanışları

Halk inancı bir nesnenin, bir düşüncenin, bir olgunun veya bir varlığın kişilerce veya toplulukça gerçek olduğuna inanılmasıdır. Halkbiliminin inanışlarla alakalı ilgilendiği konu bu inanışları geçmiş dinlerden, insanların yaşadığı çevreler ve topluluklardan günümüze getirdikleridir. Halk inanışlarının diğer bir özelliği ise çok katı olmamalarıdır. Topluluklar içerisinde bile birçok uygulama farklılıklarına rastlanabilmektedir(Boratav, 2000: 7).

Halk inanışları toplumun inandığı dinlerin hükümlerine bağlı olmaksızın halkın içinde canlı olarak yaşamını devam ettiren ve nesilden nesle aktarılan pratikleridir.

Bu inanmalar toplumun her alanında insan hayatına yön vermekte, din merkezli olmayan durumlarda bile çokça uygulanan öğelerdir (Kılıç, 2001: 415).

6.2. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

Halk evliyaların yattığı mezar, yatır, türbe ve ziyaretlere gidip dua eder. Veli-den hastalıktan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi çeşitli konularda yardım istenebilir. Ziyarete istekte bulunan kişi dileği yerine gelirse adak adar. Genelliklekoç, horoz kesilir. Kurbanın dışında Kur'an okuma, mevlit okuma, mum yakma, fakirlere yiyecek içecek dağıtma gibi adaklar adanmaktadır. İskilip yöresinde yatır ve türbele-rin ziyaret edilmesine çok önem verilmektedir. Buönemde, bu mezarlarda yatan kişi-lerin Allah dostu olmaları ve ziyaret eden kişilerin bazı ihtiyaçlarını giderilmesindeki etkilerinin büyük payı vardır. Yatır ziyaretlerinin belli amaçları vardır. Dua edip se-vap kazanma isteklerinin yanında bu dünyayla ilgili olarak da çocuk sahibi olmak, hastalıktan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi konularda yardım istenmektedir. İskilip dolması yapılarak ikram edilir (KK26, KK28, KK32, KK33, KK39).

6.3. Kurban/Adak ile ilgili inanışlar

Kurban kesme İskilip'te yoğun olarak karşılaşılan adetler arasındadır. Mesela bir kişi araba aldığında arabayı musibetlerden koruyacağına, kişinin başına kaza, bela gelmesini engelleyeceğine olan inanıştan dolayı kurban kesilir. Bundan başka bir kişi ev sahibi olduğunda aynı şekilde kurban kesip dağıtır. Eğer evi almıyor kendi yaptırıyor da evin temeline kanı akıtır. Bunun evi nazardan koruyacağına, yapının her yönden sağlam olmasında etkisinin olacağına inanır.

Adak adama ise, yöre halkının herhangi bir işlerinin olmasından sonra yapma-yı taahhüt ettikleri şeylerdir. Yörede adak adamak, kurban kesme şeklinde olduğu gibi oruç tutma, fakir fukaraya yardım etme şeklinde de olmaktadır. Adağı yapan kişi, istediği şey olduğunda muhakkak adağını yerine getirmelidir. Yok, eğer adağını işi olduğu halde yerine getirmiyorsa bu kişinin Allah'a karşı borçlu olacağına, işlerinin düzgün gitmeyeceğine inanış İskilip yöresinde yaygındır (KK43, KK44, KK46).

6.4. Nazar-Nazarlıkla ilgili inanışlar

Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, kimi insanların bakışlarındaki (özellikle renkli gözler)zararlı güç bu nitelikleriyle birkişiye, birhayvana, ya da bir nesneye bakmakla; canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, kırılma gibi olumsuz bir

etkinin meydana gelmesi anlamı taşır. Nazar kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi, kişinin duyduğu hayranlık ve sevgiden de gelebilir. Nazar halk arasında göz değme, göze gelme, nazaragelme, nazara uğrama olarak tanımlanır.

İskilip'te kendine nazar değdiğini düşünen insanlar, kendilerine bir erkek ve bir kadına nazar duası okuttururlar. Bunun dışında muska yazdırırlar. Nazarlık taşımak veya nazarlık takmak sıkça başvurulan yöntemlerdendir. Örneğin evlerin bir köşesinde nazar boncuğu, üzerlikotu, at nalı, kaplumbağa kabukları asarlar ya da iğde dalının asılı olarak durduğu, yöre halkının bu objelerin nazardan koruma gücü olduğuna dair inançları oldukça yoğundur. Ayrıca kurbanlık hayvanın gözü tuzlanıp eve asılır. Nazar değen çocuğun kulağının arkasına is karası sürülür(KK26, KK28, KK37, KK38).

Yörede uygulana bir diğer nazar tedavi yöntemi ise 'kurşun dökme'tir. Yörede inanca göre kurşun dökme işini, ehli olan kişiden başkası yapamaz. Nazara uğramış kişiler, kurşun döken kişinin yanına götürülür. Kurşun döken kişi, nazara uğrayan kişinin üzerine bir örtü örter. Kap nazara uğrayan kişinin başında tutularak ateşte eritilen bir miktar kurşun tasın içindeki suya dökülür. Kurşun döken kişi, kurşunun suyun içinde aldığı şekle bakarak çıkarımlarda bulunur. Sonra kurşunun evin bir köşesine asar. Bu şekilde nazarın gittiği düşünülür(KK26).

Yörede uygulana bir diğer nazar tedavi yöntemi ise kurban gözünü kurutup nazar değen kişinin suyuna atılır(KK26).

Yeni doğan çocuğa üç ihlas bir Fatiha suresi okunur. Kişi avucunun içine bir miktar tuz alarak bebeğin başından ayağına kadar elindeki tuzu çevirir sonra bir miktarını annesine yedirir. Tuzun kalan kısmı sobaya atar(KK26).

6.5. Büyü İle İlgili İnanışlar

İskilip yöresinde büyüye genellikle inanılmaz; ama yörede büyüye inanan ve büyü yaptıran kişilerin olduğu da bilinmektedir. Büyü genellikle muska şeklinde yapılır. Muskaların yazdırılma amaçlarına göre ikiye ayrıldıkları görülmüştür.

Şifa Muskaları, iyi niyetle yazılmış olan muskalarlardır. Bu muskaları hasta olanlar şifa bulmak amacıyla hocalara yazdırırlar. Muskanın içerisinde nazar ve şifa ayetleri bulunmaktadır. Hoca okurken "Şifa Allah'tandır" diye belirtmektedir. Şer muskaları iyi niyetle yazılmamış olan muskalarlardır (KK26).

Kötü niyetle yaptırılmış olan muskalar akan suya atılır. Akan suyun içinde dağılsın, parça pinçik olsun istenir. Muskayı yazdıran kişi kötülüğünü istediği kişinin ve

ailesinin suyun içinde parçalanan muska gibi dağılmasını istediği için muskayı akan suya bırakır(KK9, KK10, KK12).

Bir kişinin ya da ailesinin zarar görmesi için yapılmış olan muskalar, muskayı yaptıran kişi tarafından kötülüğünü istediği kişinin evinin bahçesine, eve yakın ağaç dibine gömülür(KK14, KK16, KK18).

6.6. Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar

İskilip yöresinde tabiat olaylarıyla ilgili bazı uygulamalar tespit edilmiştir(KK30).

Ay ya da güneş tutulması esnasında kelime-i Şehadet getirilmesi, Yasin Suresi okunur(KK4).

Yörede yağmurdamlarını ve kar tanelerinin melekelerin indirdiğine, bundan dolayı bunların birbirlerine çarpmadıklarına inanılır (KK26).

Yörede kuşburnu çok olduğu zaman kavakların ucundaki yapraklar döküldüğü zaman kışın uzun sert geçtiğine inanılır (KK26).

Yağmurun çok yağdığı zaman kıtlık olacağına, kurak olduğu zaman ise bolluk olacağına inanılır (KK2).

Mantar çok olunca ölüm çok olur, Rüyada kiraz görünce kış çok olacağına inanılır(KK4).

Dolu yağdığına durmuyorsa, dolu kesilsin diye yere bıçak saplanır. Ya da bir dolu yerden alınır diş ile kırılır (KK4).

6.7. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

İskilip halkının tamamı Müslüman olduğundan domuz etinin yenmesi yasak sayılır. Karga ve baykuş, yörede uğursuz sayılan hayvanlar arasındadır. Yöredeki inanca göre karganın ve baykuşun öttüğü evde bir kişi ölecek inancı vardır. Hatta bununla ilgili yöre halkının deyimleşmiş sözü vardır: Hayırsan öt Şersen ötme (KK30).

Kurban kesilirken hayvanın dili dışarı çıkarsa kurban kesenin o yıl içinde öleceğine inanılır(KK45).

Kurbağaya yaklaşan kişiye siğil atılacağı düşünülür (KK45).

Horoz ötüncü misafir geleceğine inanılır (KK45).

Örümcek olan eve fakirlik girer (KK45).

Köpek tuvaletini yaparken bakanın gözünde itdirseği çıkar(KK45).

Bir evin penceresine kuş çarparsa o evde kötü bir olay olacak düşüncesine inanılır (KK45).

Kargalar ağustos ayında su içmez. Çünkü kargalar önceden çobanmış ve hayvanları susuz bırakmış. Allah'ta kargalara ağustos ayında su içmeyi yasaklamış (KK45).

Kuşun yumurtasına dokunulmaz dokununca elin kasılır (KK45).

Yılanın ayağını gören cennete gideceğine inanılır (KK45).

6.8. Günlerle İlgili İnanışlar

Günlerin özelliklerine ait değişik inanışlar vardı.

Kız istemeye cuma ve pazartesi akşamları gidilir. Salı günleri uğursuz sayılan günlerdendir (KK45).

Pazartesi günü bahçe ekilmez. Çünkü İskilip halkı pazartesine düşünbe dedikleri için pazartesi düşüklerine inanılır bu yüzden pazartesi bahçe ekilmez çarşamba günü ekerler.(KK45)

Bolluk olacağına inanırlar.Pazar, pazartesi, çarşamba, perşembe günlerinde biçki biçmek, çamaşır yıkamak iyi sayılır (KK45).

Cuma günü akşam ezanından ikindiye kadar dışarıya bir şey dökülmez.

Perşembe ve cuma günleri mübarek sayıldığı için bütün hayırlı işler bu günlerde yapılır(KK45).

Pazar günü ekilen kabak şeker gibi olurken, salı günü ekilen kabak teker gibi olur düşüncesine inanılır (KK45).

6.9. Diğer İnanışlar:

Yörede, tespit edilen diğer inanışlar şunlardır.

Cenaze evinin sahibi soğanla unu bir fakire verir. Acı evden çıksın diye(KK5).

Cenazede tabutu götürürken tabut gıcirdarsa arkasından başka birinin öleceğine inanılır(KK5).

Kerahat vakti uyunmaz(KK47).

Akşamları tırnak kesilmez(KK49).

Biri öldükten sonra o eve kelebek, kuş, böcek gibi hayvanlar gelirse ölen kişinin ruhunun onun içine saklandığı düşünülür (KK47).

Arife günü dikiş dikilmez (KK49).

Kıyafet üzerindeyken aklının dikildiği söylendiğinden kıyafet üzerindeyken dikiş dikilmez (KK49).

Aklının dikilmesi içinde ağzının içine çatal alırlar (KK47).

Yeni gelin heybenin üstüne oturursa ikiz doğurur (KK47).

Hamile kadına manda yedirilmez doğum zor olacağına inanılır (KK48).

Geceleri toprağa sıcak su dökülürken muhakkak 'destur'denilmelidir (KK48).

Süpürgenin üstünden uğursuzluk getirdiği için üstünden atlatılmaz.(KK48).

YEDİNCİ BÖLÜM

7.Halk Bilgisi

Teknolojinin gelişmediği dönemlerde halk kültürünün getirdiği bilgi ve donanımlar kullanılmaktaydı. Halk yeri geldiğinde hekim, yeri geldiğinde doğa olaylarından çıkarım yapan meteoroloji uzmanı olmuştur.

7.1.Halk Hekimliği

Bu başlık altında tıp gelişmeden önce yörede kullanılan tedavi yöntemleri derlenerek sınıflandırılmış ve bilgi verilmiştir.

Halk hekimliği, insanlığın var olduğundan beri süregelen bir pratiktir. Hayvanların içgüdüsel hareketlerini gözlemleyip kendilerine uygulayan insanoğlu kendilerinin doktoru olmuşlardır. Eski dönemlerde hastalıkların tedavilerinde çaresiz kalan insanoğlu bunları güneş tutulması, ayhareketi gibi doğa olaylarına bağlamışlardır. Bu tür çaresiz vakaların çözümünde sihir ve büyü gibi pratiklerden yararlanmışlardır. Tedavilerde muska, sihir ve düğmeler kullanmışlardır(Artun, 2013: 239).

7.1.1.İnsanlarda Görülen Hastalıkların Tedavi Yolları

Önceden sağlıkla ilgili kurumlar bu kadar gelişmemişti. Köylerde, mahallelerde hastalıklarla ilgili bilgisi olan kişiler bulunmaktaydı. Rahatsızlanan kişiler bu kişilerin evine gider tedavi olurdu.

İnsanların vücudunda yara vb. çıktığında pezük, pazı gibi yeşil bitkiler yaranın üzerine sarılır. Bu çok sık başvurulan bir çözüm yoludur. Bu şekilde yaranın kararmasını önlemeye çalışırlar. Ağrı, acıyı bitkinin çekeceği düşünülür(KK47).

Kan sülüğü; yaraların iyileştirilmesi, kirli kanın emdirilmesi, vücuttaki şişkinliklerin indirilmesinde kullanılırdı. Sülük tedavi edilecek yere bırakılır, belli bir süre kanı emer, daha sonra da kendisi emdiği yeri bırakırdı (KK32).

İnsanlar bir yerini yanlılıkla çarptıklarında morarmasını önlemek için ekmek çiğneyip üzerine bırakıp bir bezle sararlardı. Ayağını burkan biri olduğunda tuzlu olarak hamur hazırlanır ve yaranın üzerine konulurdu. Bu çok sık başvurulan bir çözüm yoludur. Ağrının acının azalacağı düşünülürdü (KK1).

Başı ağrıyan insanlar büyük boy bir patatesi halka halka doğrayıp üzerine tuz ekleyip bir çember yardımıyla başlarına sararlardı. Bu şekilde biraz dinlenince ağrı geçerdi (KK37).

Yüksek ateşi olan çocukların, ateşini düşürmek için çocukların vücudu sirkeyle yıkanmaktadır. Çocuk ılık suyla yıkanır. Alnına, koltuk altlarına bezler ıslatılarak konulur ateşin düşmesi sağlanırdı (KK37).

Mahallelerde vücudunda bir yeri kırılan veya çıkan insanların gittiği kırıkçı - çıkıkçı diye adlandırılan “halk ocakları” bulunmaktadır. Genellikle kendi evlerinde hizmet veren bu kişiler tedavi yöntemlerini büyüklerinden öğrenmiş ve doktorun az bulunduğu dönemlerden bugüne bu hizmeti insanlara sağlamaktadırlar. Kırık yerlere uyguladıkları doğal ilaçların ardından çekipkemik yerine oturtulup sabitlemeyi yapmaktadırlar. Vücutta çıkan yerleri önceki tecrübelerine dayanarak yerine oturtmakta ve yine doğal ilaçlarla tedaviyi tamamlamaktadırlar (KK38).

Yörede arı sokan kişilerin vücutlarına iğnenin girdiği yerin şişmemesi için yoğurt, çamur sürülmektedir. Ayrıca metal bir aletle iğne giren yer dolaştırılmaktadır. Bu şekilde şişmenin önleneceği düşünülmektedir (KK38).

7.1.2. Hayvanlarda Görülen Hastalıkların Tedavi Yolları

Hayvanlar hasta olduğunda hastalığına göre ya sahibi ya da mahalleden birileri müdahale etmektedirler.

Hayvanların ayakları kırıldığında uygulanan çeşitli yöntemler mevcuttur. Hayvanın ayağına hamur sarılmaktadır. Diğer bir uygulama ise et sarılması şeklindedir. Ayak tahta veya demir ile sabitlenmektedir(KK39).

Kümes hayvanları zehirli bir şey yediği zaman kadın veya erkek daha doğrusu evde cesaretli bir kişi hayvanın kursağının bıçakla yararak içindeki pisliği boşaltır.

Tekrar dikiş iğnesiyle dikerler. Üzerine de yumuşak tutusun diye tuzlu yap sürerler (KK32).

Büyükbaş hayvanlar su içerken boğazlarına sülük yapışır. Bu sülükler hayvanların kanlarını emdiği için onları güçte ve verimlendürürler. Bunlardan kurtulmak için eli yatkın bir kişi avucuna aldığı bir miktar tuzu hayvanın ağzını açıp kollarını içinesokup tuzu sülüğün olduğu yerebastırır. Sülük bu tuz nedeniyle emmeyi bırakır, sonra sülük hayvanın ağzında alınıp dışarı atılır (KK32).

7.2. Halk Tecrübeleri

Halkımız uzun seneler boyunca yaşantıları sonucunda belli birikimler edinmişlerdir. Bu birikimler genel olarak gözlemler sonucunda olmuştur. Günümüzde de bu tecrübelerden yararlanıldığı görüldüğünden tezimiz içerisine alınmıştır. Halk tecrübeleri, halk meteorolojisi ve halk takvimi alt başlıklarında incelenmiştir.

7.2. 1.Halk Meteorolojisi

Meteoroloji, atmosfer tabakası içinde meydana gelen bütün olayları ve bu olayların değişmesini konu edinen bir bilim dalıdır. Atmosfer tabakasındaki olayların yani yağmur, rüzgâr, fırtına, kar gibi doğa olaylarının meydana gelmesi ve değişmesiyle alakalı yaşantılara ve uzun gözlemlere dayalı tahmine de halk meteorolojisi denir (Artun, 2013: 252)

Yörede hava tahminlerini ve gökyüzü olaylarını anlamlandırmayı en iyi bilenler çobanlardır. Bu kişilerin hava durumuyla alakalı belirli öngörülleri bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanmaktadır:

- Yıldızlar çok sıkı olduğu zaman hava bozacak anlamına gelmektedir.
- Ay halkalanırsa üç güne kalmaz hava bozacak demektir.
- Romatizma ağrıları yağmur yağacağına işarettir.
- Deprem kıpkızıl havalarda olur.
- Gece yıldızlar sık olursa yağmur geleceğine, yıldızlar az olursa güneşli

olacağına inanılır(KK28, KK31, KK32).

7.2.2. Halk Takvimi

Halkın yıl içerisinde kendileri için önemli olan olayları senelerce tekrar ettiğinden dolayı kendi metotlarıyla adlandırmasına halk takvimi denir(Artun, 2013: 260).

1926 yılına kadar Rumi takvim kullanılmaktaydı. Rumi günler miladi günlere göre on üç gün geriden gelmektedir. Miladi ayın on dördü, Rumi ayın biri olmaktadır. Rumi takvimde ayların isimleri miladi takvime göre farklılık göstermektedir. Yaşlı insanların Rumi takvimi hâlen takip ettikleri görülmektedir. Bu yüzden Rumi takvime göre olan aylara, takvime “Kocakarı takvimi” denildiği görülmektedir. Rumi takvime göre ayların isimlendirilişi şu şekildedir:

	Başlangıç	Bitiş
Zemheri	14 Ocak	13 Şubat
Gücük	14 Şubat	13 Mart
Mart	14 Mart	13Nisan
Abrul	14 Nisan	13 Mayıs
Mayıs	14 Mayıs	13 Haziran
Kiraz	14 Haziran	13 Temmuz
Orak	14 Temmuz	13 Ağustos
Ağustos	14 Ağustos	13 Eylül
İlk güz	14 Eylül	13 Ekim
Orta güz	14 Ekim	13 Kasım
Son güz	14 Kasım	13 Aralık
Kara kış	14 Aralık	13 Ocak

(KK32).

7.2.2.1.İskilip’te Haftanın Günleri

İskilip’te önceden çok güçlü bir medresenin var olması ve Farsça bilenlerin olması kelimelerin halka aydınlar tarafından aşılandığı olasılığını düşündürmektedir. Örneğin; salı gününün İskilip halkı ağızındaki karşılığı “deri”dir.

Yazı dilimizde çarşamba Farsça asıllı sözcüktür. Asıl şekliçeharşenbe’dir. İskilipli bunu kullanmamış pazar kurulmasından dolayı bu kelimenin Farsça aslı olan ‘bazar’sözcüğünü kullanmıştır.

Yazı dilindeki perşembe Farsça birkelimedir. Aslı beşinci gün anlamına gelen penç-şembe'dir. İskilip'te halk bunu bazar-ertesi sözcüğünü değiştirerek "bastesi" olarak kullanmıştır.

Halk arasında cuma sözcüğünün karşılığı 'cumayı'dır. Y harfini iki ünlü arasında kaynaştırma olarak düşündüğümüzde sonundaki 'ı'harfinin varlığını şöyle açıklayabiliriz: Kelime önce iki sözcüğün varlığına dayanır. Cuma kelimesi daha sonra cumayu-cumayı şeklini almıştır. Sonundaki 'ı'kelimesinin bir kalıntısıdır. Görüldüğü gibi dilbilgisinin fonetik olayları İskilip ağzında çokça görülür (İskilip Kaymakamlığı,1996: 19).

İskilip'te haftanın günleri aşağıda verilmiştir:

Eski Yeni

Düşünbe	Pazartesi
Deri	Salı
Bazar	Çarşamba
Bastesi	Perşembe
Cumayı	Cuma
Cumiytesi	Cumartesi
Giravu	Pazar(KK32).

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8.Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları

8.1.Ailede İlişkiler

8.1.2. Günlük Hayat

İskilip'in muhafazakâr bir yapısı vardır. Nişan ve kına gibi toplumsal faaliyetlerde kadın ve erkekler törene ayrı ayrı katılırlar. Bu gibi törenlerde İskilip dolması verilir.

İskilip'te eskiden büyük aileler olarak yaşam sürdürülürdü. Babaanne, dede, baba, amcalar, bekarhalalar, torunlar aynı evin içinde yaşardı.Kullanım, paylaşım hep ortaktı. Herkesin belli bir görevi vardı. Herkes bu görevi yerine getirirdi. Aralarında saygı, sevgi vardı. Kimse kimseyi kırmaya, üzmeyeçalışmazdı. Yemek zamanı herkes sofrada bulunmak zorundaydı. Masa yoktu, yer sofrası vardı. Tabak çatalda çok yoktu. Tahta kaşıklar vardı. Kab da çok olmadığı için herkes aynı kaptan yemek yerdi.

Buda paylaşımı arttırırdı. Birlik beraberlik vardı. Günümüze baktığımızda köyden kente göçün getirdikleri, teknolojinin gelişmesiyle de ailelerin küçülmüş birbirinden uzaklaşmıştır (KK32).

Evde büyük olarak dede veya nene vardı. Bunlar otoriteyi sağlardı. Eğer onlar yoksa bu görevi baba üstlenirdi. Büyüğe saygısızlık yapılmazdı. Bütün ev halkı yaşamına dikkat ederdi.

Büyüğün yanında çocuk pek sevilmezdi. Sevilmesi büyüğün olmadığı yerde yapılırdı (KK32).

Evler ahşap veya kerpiçtendi. Çok oda yoktu. Herkes bir oda da otururdu. Buda aile fertleri arasında kuvvetli bir bağ oluşturmasını sağlardı. Ocaklık denen yerler vardı. Bütün aile fertleri burada oturur, ısınır, muhabbet ederek güzel vakit geçirirlerdi. Aile fertlerinin büyükleriyle beraber oturması kişilere adab-ı muhaşeretini kazandırması yönünden önemliydi. Bu odalarda ayrıca büyükler tarafından masal, ninni, efsane anlatılırdı. Bunlar da çocuklar için büyük bir zenginlikti (KK30).

Önceden hep birlikte yaşamak normaldi. Yaşanamazsakınanırdı. Çekirdek aile olarak ev kuranlar büyükleriyle çeşitli sıkıntılar yaşadıkları için ayrılmış ailelerdi. Günümüzde bu çekirdek aile yaygındır(KK32).

Eskiden ailelerin maddi durumları sıkıntı olduğundan çocukların okutulması çok zordu. Okursa sadece erkek çocuklarını okutuyorlardı. Kız çocuklarına pek okuma şansı vermiyorlardı. Bu yüzden İskilip'te kızlar arasında erken evlilik çok yaygındı. Günümüzde maddi olanakların gelişmesi, teknolojinin getirdikleri insanları daha bilinçli olmaya yöneltmiş, çocukların okutulmasına olanak sağlamıştır. Erkek-kız okuma ayrımı hemen hemen kalkmıştır. Her baba, anne çocuklarını okutmaya çalışmıştır (KK32).

Okula giden çocukların harçlıkları köyün olanaklarıyla sağlanırdı. Bunlar tarladan gelen mahsuller, küçükbaşhayvanların getirdikleri sağlanırdı. Günümüzde köyden taşınmalı gelenleri aynı şekilde babaları, annelerininipazar olarak kurulan yerlerde çeşitli meyve, sebze, yumurta gibi ürünleri satarak okutmaktadır (KK32).

Artaerkil bir toplum olduğumuzdan dolayı evin reisi babadır. Evde söz sahibi odur. Eğer baba vefat ederse evin söz sahibi en büyük erkek evlattadır. Ailenin geçimini üstlenir. Herkesin derdiyle ilgilenmeye çalışır. Eğer erkek yoksa anne söz sahibi olur. Evi çekip çevirmeye çalışır. Evin yükünü omuzlar (KK32).

8.1.3. Komşuluk

Komşuluk yerleşim yerlerinde insanların toplu olarak yaşamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan bir kavramdır.

Aynı mahalde oturan kişiler genelde akrabadır. Bu yüzden komşuluk ilişkiler çok gelişmiştir. İlçenin küçük olması insanların birbirlerini tanımalarını sağlamıştır. O yüzden ne yaparlarsa birbirlerinden çabuk haberdar olamakta bu da günümüzde olmayan komşuluk ilişkilerini kuvvetlendirmektedir (KK38).

Önceden evlerin müstakil olması betonlaşmanın getirdiği apartman kültüründen uzak olması komşuluk ilişkilerini arttırmıştır. Malesef günümüzde bu ilişkiler büyük şehirlerde olduğu gibi apartman kültürü İskilip'e de gelmiş ve komşuluk ilişkilerini zedelemiştir (KK38).

Komşuluk ilişkilerinde yardımlaşma çok önemlidir. İskilip'te bu yardımlaşma geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir. Kim olursa olsun evlerine, memleketlerine gelen memurlar, işçiler, turistler olsun yardım etmekte bundan da hazduymaktadırlar. Sadece dışardan gelenlere değil, kendi içlerinde olsun bayram, düğün, toplantı, ramazan ayı, kışa hazırlık gibi dönemlerde birbirlerine yardım ederler (KK38).

“Ev alma komşu al”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır”, “ Komşu akrabadan önce gelir.” gibi birçok dînî veya geleneksel olarak söylenmiş olan sözler mahallelerde genellikle kullanılmakta ve uygulanmaktadır (KK38).

8.1.4. Misafir, Misafir Ağırılama, Misafir Uğurlama

Misafir üç türdür. Misafirler kültürümüzde çok değerlidir. Bir eve misafir gidildiğinde güzel yemekler yapılır, misafirin rahat etmesi için ev sahibinin elinden neler geliyorsa yapmayçalıydı. Misafir çeşitleri:

1. Komşunun komşuya gitmesi: Yörede komşuluk ilişkileri büyük öneme sahiptir. Komşular kendi aralarında misafirlik de yapmaktadırlar. Uzun kış gecelerinde bir araya gelip bu zamanlarda güzel vakitler geçirmektedirler.

2. Akrabanın akrabaya gitmesi: Akrabalık ilişkilerinin gelişmişlik gösterdiği yörede akrabalar arasında ziyaret amacıyla misafirlik için karşılıklı gidip gelmektedir.

3. Dışardan gelen misafir: Dışardan gelenler geri dönmesi zor olan misafirler uygun evlerde misafir edilmektedir. “Her geceyi Kadir bil, her geleni Hızır

bil.”felsefesiyle hareket edilmektedir. Bundan dolayı gelen yabancı misafirler en güzel şekilde ağırlanmaktadır (KK42).

Eskiden misafirliklerde özellikle uzun kış gecelerinde televizyon, radyo olmadığı dönemlerde gaz lambalarının yandığı odalarda mâniler söylenir, bilmeceler sorulur, hikâye ve masallar anlatılmıştır. Bugün bu duru teknolojiyle beraber ortadan kalmıştır. Mani, ninni, bilmece söyleyen yaşlıların çoğu da kalmamıştır (KK38).

4. Misafir Uğurlamak: Kültürümüzde evimize gelişiyle bereket getiren misafir en iyi şekilde tekrar gelmesini temenni ederek sarılıp vedalaşırlar. Ağırlandıktan sonra gitmek istediğinde uğurlanır(KK42).

8.1.5. Çocuk Eğitimi

Eğitim ilk ailede başlar. Burda aile çocuklara ne kadar iyi eğitim verirse gerek okulda, gerek yaşamda çocuk o kadar çok kazanım elde eder. İskilip yöresinde aile içinde babanın otoritesi baskındır. Baskın olması onlarda ilgilenmediği anlamına gelmez tam tersi baba çocuklarıyla çok ilgili olmaktadır (KK42).

Hala devam eden büyük ailerde dengeyi babaanne ya da büyükbaba sağlar. Evin baskın olan karakteridir. Saygıda kusur edilmez çocuklarla ebeveynler arasında denge sağlar.

Babaanneler evdeki dengeyi sağlar, iş bölümünü yapar, çocuklarla ilgilenirlerdi. Evdeki en yaşlı olan kişi evin bilge kişisi olarak bilinmekteydi. Bu yüzden her konuda çocuklar onlara danışır, öğrenmesi gereken bilgileri onlardan öğrenirlerdi (KK42).

8.1.6. Ailede İş Bölümü

İş bölümü evin büyüğü ve söz sahibi olan baba tarafından yapılmaktaydı. İş bölümü büyükler tarafından yapıldığı için itiraz edilmemekte, bu sayede hiçbir şekilde anlaşmazlık olmamaktadır. Evin yönetiminde etkili olan baba yeri geldiğinde terbiye amacıyla çocuğunu döverek ceza verebilmektedir. Bu durum babanın evdeki otoritesinin boyutunu da göstermektedir(KK45).

Köylerde belli bir iş bölümü vardır. Baba iş bölümünü açıklar. Anne ev işleriyle ilgilenir. Evin küçük kızı varsa annesine yardım eder. Erkek çocuk hayvan otlatmaya gider. Baba tarlayla meşgul olur. Bu şekilde ev halkının geçimine, düzenine-

göre yapılan işler kişilere göre değişebilir. İlçe merkezinde genellikle yapılacak işler köylere göre az olduğu için daha belirgindir (KK45).

8.1.7. Ailede Karar Alma

Ataerkil yapıya sahip olan bir toplum olduğumuz için ailede karar almada faal olan kişi evin büyüğüdür. Bu büyükbaba, büyükanne bunlar yoksa baba oda vefat etmişse evin en büyük oğludur. Kadın söz sahibidir. Karar almada etkilidir. Ama bir baba kadar olamamaktadır. Günümüzde bu biraz değişmiş, eşler birbirlerine danışarak demokratik bir ortamda karar almaya çalışmaktadırlar. Hatta önceleri kızlarını evliliklerinde büyükler ne derse o olurken günümüzde kızların kendilerine sormaktadırlar. Bu da ailede karar almanın geldiği noktayı göstermesi açısından çok önemlidir (KK33).

8.1.8. Aile Hukuku

Ailede mevcut malların paylaşımı yani miras genellikle baba öldükten sonra anne sağ ise dörtte biri anneye, geri kalan kısım kardeşler arasında taksim etmek, suretiyle dağıtılmaktadır. Kızlara mal, bahçeden pay vermeye çok az rastlanmaktadır. “İki kız bir oğlan payı” denilen bir pay usulü ile taksim yapılmaktadır. Yani bir erkek çocuğun hakkına iki kız çocuğu ancak sahip olabilmektedir (KK1).

Vasiyet usulü ile genelde mirasta kız çocuklarına yer verilmemektedir. Baba oğullarından, kızlara ev yapmak amacıyla toprak bırakmalarını istemektedir. Böylelikle kız çocuklarının gönlü hoş tutulmaya çalışılmıştır (KK1).

Diğer bir miras paylaşım usulü ise kızlar üçte bir, erkeklere üçte ikisi verilmesi şeklindedir. Bunun dinin emri olduğu düşünülmektedir. Kız çocuklarına bırakılan topraklar genellikle uzak yerde bulunan topraklardır (KK1).

8.1.9. Mektup Geleneği

İskilip’ te önceden mektup geleneği yok yaygındı. Hatta İskilip’e gelip belli bir dönem burada kalan Bedri Rahmi EYÜBOĞLU’nun bir süre kaldığı dönemde eşine yazdığı mektuplar vardı. Hem eşine özlemini hem de İskilip’in nasıl bir yer olduğunu yazdıkları mektupta geniş geniş anlatmıştır. Günümüzde teknolojinin gelmesiyle mektup geleneği de maalesef bitmiştir.

Askere gidene ve gurbette yaşayan akrabalara mektup yazılmaktadır. Mektubun giriş kısmı selamlama kısmıdır. Bu bölümde selamlar ve saygılar iletilmekte, sevgi sözcükleri, hitaplar da eklenmekteydi. İkinci bölüm asıl konuya girildiği bölümdür. Bu bölümde istekler arzular dile getirilmektedir. Son bölümde ise vedalaşma yapılmaktadır (KK47).

Askerden aileye yazılan mektuplara sıkça rastlanılırdı. Bu mektuplarda hitabın aile büyüklerine yönelik olduğu görülmektedir. Bu davranış bir saygı göstergesidir. Asker eşine ya da çocuklarına da arada nükteler yaparak edep çerçevesinde söyleyişlerde bulunabilirlerdi. Mektuplar kültürümüzde, yöremizde konu ve çeşit olarak da çok zengin metinler olarak kabul edilmektedir. Bu yörede yazılan mektuplarda kullanılan üsluplar çok sıcak ve samimidir ve saygı, sevgi çerçevesinde yazılmışlardır (KK47).

Mektuplarda hitaplar samimi ve içten bir eda ile yazılmaktadır. “Sevgili ve saygıdeğer babaanneciğim, dedeciğim, ellerinizden öper herkesi selamlarım”, “güzel gözlü torunum gözlerinden öper selam ederim.” gibi girişlerle başlanmaktadır. Son bölümde bütün ailedeki bütün fertler sayılarak hepsine selamlar verilmektedir. Mektubun sonuna şiir veya mâniler eklenirdi (KK47).

8.1.10. Giyim- Süslenme

Giyim toplumların aynası hâline geldikten sonra sadece bedeni örten bir parça olmaktan çıkarak aksesuar ve makyajla, yeni şekillerde süslenmiştir. Bunların türleri ise yörelerin coğrafikoşulları, teamülleri ve yaşantılarına göre değişiklik arz etmektedir. Giyimin kişiler arasında farklı tarzlarda olduğu görülmektedir. Bu farkların temelinde ekonomik durum, toplumsal statü, yaşam tarzı ve giyim tarzı etkili olmaktadır (Türkoğlu, 2002: 22).

İskilip’te bulunan kıyafetler kadın, erkek kıyafetleri olarak iki başlıkta incelenebilir:

8.1.11. Kadın Kıyafetleri

Yörede ayakkabı, başörtüsü, iç çamaşırı, kemer, kuşak, takı gibi kıyafet unsurları herkes tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca bunlara değişik isimler verilmektedir. Geri kalan başlık, cepken, entari, önlük, şalvar gibi kıyafet unsurları ise günümüzde ya kıyafetin özelliği veya imkansızlıklardan dolayı kullanılmasa da hemen hemen

herkes tarafından bilinip adlandırılmaktadır. Kıyafetlerin yapım malzemesine bakıldığında ise dikkat çeken başlık kullanılan kıyafetlerde malzemenin kadife olması üzerinde altın paralar bulunmasıdır. Başörtüsünde çemberin kullanılması ve bunun da ipek-pamuk karışımı olması bir diğer dikkat çeken noktadır. Cepkenlerin kadifeden ya da satenden, çorapların genellikle yün olduğu, entarinin çubuklu kadifeden bazen basma kumaşlardan dikildiği, iç çamaşırlarda da pamuklu kumaş kullanıldığı, kemerde ise kuşak adı verilen naylon veya pamuk karışımı bir dokumanın tercih edildiği tespit edilmiştir. Şalvarların pamuklu el dokumalardan ya da saten kumaştan yapıldığı, takı olarak altın, gümüş, plastik boncuklar ve bitkisel takıların ön planda olduğu bilinmektedir. Yöresel kıyafetlere bakıldığında ise:

İçe Giyilenler:

İçe Donu: Bu kıyafet unsuruna şalvar paça, don gibi mahalli adlar verilmektedir. Desenli saten kumaşlardan ve el dokuması pamuklu kumaşlardan olanları bulunmaktadır. Bel ve paça kısımları lastikle veya uçkur denilen bez şeritlerle toplanmaktadır.

Gömlek: İçe giyilen bir kıyafet unsurudur. Yöredeki bazı giyimlerde kullanılmaktadır. Daha otantik kıyafetler de görülmektedir. Mahalli adı göynektir. Göynek el dokuma tezgâhlarında dokunmaktadır. Kıyafetteki desenli kısımlar dokuma teknikleri ile elde edilmektedir. Desenli kısımlardaki renkler kimyasal boyalar ile elde edilmiştir.

Üçetek: Genellikle yöresel adı çubuklu kadife olan çizgili kadifeden yapılmıştır. Yaka, boyun ve kol ağızları sutaşları ile süslenmiştir.

Üste giyilenler:

Cepken: Yöresel adı gücek olan cepken, kadife kumaşlardan yapılmıştır. Gümüş sutaşları ile yaka ve boyun kısımları süslenmiştir. Bu giysiye içlik ve gücek mahalli adları verilmektedir.

Taha: Üçetek- şalvar veya cepken-şalvardan oluşmuş bir üst giysidir. Gelinlik olarak kullanılmaktadır. Kırmızı ve pembe olanları da vardır. Kendinden desenli satenlerden dikilmektedir. Göğüs kısmında sutaşları ile nal şekli işlenmiştir. Bele deri ya da metal kemer takılmaktadır. Başta ise taç kullanılmaktadır.

Bindallı: Elbise görünümündedir. Kadife üzerine makinede nakışlar yapılmıştır. Bele metal altın görünümlü kemer takılmaktadır. Kol ağzı, etek uçları ve ön bölümü bol işlemelidir. Özgün değildir. Kişi özel günlerde giymektedir.

Önlük: El dokuması olan önlük, dokuma tezgâhlarında hazırlanmaktadır. Daha sonra üzerine kumaşlarla applike yapılmakta kanaviçe işlenmektedir. Yöresel adı öğnük olarak geçmektedir. Bele bağlanacak sap kısımları ipliklerden yapılmış püsküllerle süslenmiştir.

Kemer-Kuşak: Kuşak da kemer de hazır alınmaktadır. Kuşak Tosya dokumasından birbirlerine birleştirilerek yapılmaktadır. Püskül ve çarpana dokumalarla süslenmektedir.

Başa Giyilenler:

Çember: El dokuma tezgâhlarında elde dokunan çemberler dokuma sırasında motiflerle sonra ise kenarları püskül ve metal pullarla süslenmektedir. Desensiz olanları da vardır. Bunların özelliği dokularına ipek karıştırılmış olmasındandır.

Fes: Kadife veya pazenden yapılmaktadır. Süslemek için altın paralar kullanılmıştır. Saçlara tutturmak için kullanılan halkadaki şeritlere tutamak denmektedir.

Ayağa Giyilenler:

Çorap: Yöresel adı çöpür çoraptır. Elde örülmüştür. Çorabın üstündeki renkli çizgiler ve kenarlarından sarkan püsküllerle süslenmiştir. Yünden örülmüştür (<https://www.iskilip.bel.tr>).

DOKUZUNCU BÖLÜM

9.Halk Mimarisi:

Halk mimarisi halkın kendi içinde meydana getirdiği yaşam alanıdır. Bunlar: ambar, samanlık, ahır, kiler, tandır evi, serender, köy odası,kahve, değirmen, çeşme,yol, köprü, tekke, türbe, mezarlık gibi alanlardır. Bu bütünlük içinde incelendiğinde; söz konusu toplumun bazı değer yargıları, aile,akrabalık, komşuluk ilişkileri,gelenek, görenek ve inançları sosyal ve toplumsal konularda bilgi veren önemli kültür ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İskilip yöresi halk mimarisi açısından zengin bir kültürel yapıya sahiptir.

9.1.Camiler

Şeyh Yavsi Camii: Padişah 2. Bayezit'e yakınlığı nedeniyle Hünkâr Şeyhi denilen Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin babası, Şeyh Muhiddin Mevlana Muhammed bin Mustafa bin İmadi'nin kendi adıyla anılan kubbeli camidir. F.İlter yapım tarihi kesin olmayan camiyi 15. yüzyıl sonu ile 16.yüzyıl başına tarihlendirir ve İskilip'in tek "Ters T Planı" camisi olduğunu belirtir (Tanay,2015: 62).

Akşemsettin Camii: İskilip'e 45 km uzaklıktaki Evlûk Köyü'ndedir. İstanbul'un fethinden önce şeyh bir süre burada yaşamış, buraya Salihler, âlimler ve fakirler için bir zaviye, yanında mescid ve çeşme yaptırmıştır. Cami civarında ailesine ait hanımların ve oğlu Nur'ülHüda'nın mezarı vardır. Cami binası tamamı ahşap malzeme ve ağaçlar çivi kullanılmadan birbirine geçme usulü ile bağlanmıştır. İçinde Sadrazamı Hadım Sinan Paşa'nın yazdırdığı bilinir. Ancak cami büyük olasılıkla yandı ve yerine yenisi inşa edildi ya da daha sonra kitabe değiştirildi. Çünkü şu an kapı üzerindeki kitabenin tarihi Hicri 1032, Miladi 1628'dir. Ayrıca içerideki kapıya ilk kitabeyi Yavuz Sultan Selim'in bir çilehanesi vardır(Tanay,2015: 66).

Yeni (Kadıasker) Camii: Şeyh Yavsi'nin kardeşi Abd 'ül Nasr'ın oğlu Osmanlı'ya 4 kez Şeyhülislamlık yapan Mustafa Sunullah Efendi'nin babası Anadolu Kazaskeri Cafer Efendi tarafından yaptırılıp 1565 yılında vakfedilmiştir. Cami yeni cami mahallesindedir. 4 köşe planlı, kubbeye örtülüdür (Tanay, 2015: 62).

Cafer Gazi Camii: 1576 tarihinde zaviye-i Şeyh Musa Mahallesi'nde, cemaat-i Uffaz/Hafızlar Camii vardır. Bunun yerine daha sonra Cafer Gazi diye bir hayırsever cami yaptırmış. Kesin tarihi yoktur. Caminin kuzey doğunda aynı adla anılan çeşmenin yazıtı Hicri 1234, Miladi 1818 bugünkü cami 4 köşe düz ve ahşap örtülüdür. Sakarya Mahallesi'ndedir (Tanay,2015: 63).

Şeyh Habib (Tabakhane) Camii: Şeyh Yavsi'nin kızı Rukiye Hanım'la evli Şeyh Habib Ömer Karamani tarafından yaptırılıp 1476 yılında vakfedilmiştir. Ancak caminin yanındaki medrese, kütüphane ve şadırvanın günümüze ulaşmamıştır. Cami Tabakhane Mahallesi'ndedir. 4 köşe planlı kubbeye örtülü ve iki bölümlüdür (Tanay, 2015: 63).

Hanönü(Köprübaşı) Camii: Hicri 1236,Miladi 1820 yılında İskilip'in "tay-bı" Köyü'nde Hacı Hasan Ağa tarafından yaptırılmıştır. 4 köşe planlı, düz ahşap örtülü iki katlı bir camidir. Görkemli ahşap taban ortadaki köşeli ve plastik göbek etrafında gelişir. Rivayete göre haftada bir gün İskilip'e gelen Hacı Hasan Ağa Handoğlu yokuşunda yolun sonundaki üstü kapalı çeşmede caminin mimarı ile buluşur. İhtiyaçları olan parayı bırakıp gidermiş. Kibire kapalıdır diye caminin yapılışını ve bitişini hiç görmemiştir. Cami Hacıpiri Mahallesi'ndedir. Mektep ve çeşmeden iz kalmamıştır (Tanay, 2015: 63).

Ulu Cami/Camii Atik: Kentin merkezinde çarşının ortasındadır. Yazıtına göre 1841 tarihinde yapılmıştır. Mimarı Çöcükoğlu Hasan'dır. Çorum'daki Ulu Cami örnek alınmıştır. Taş temeller üzerine, kerpiç olarak yapılmış duvarlarda, minare kaydesinin taş yapısı ve yine taştan silindirik gövdesi ilgi çeker. İÇyapıda ise özellikle ahşap işçilik ve çini uygulama malzemeyi çeşitlendirir. İÇ hacminin ortası kubbeye, kubbe yanları ise düz tavanla örtülmüştür. Kuzey tarafında, çevre yapılara yakın durumu ve ağaçlar arasındaki basık kubbeli yapısıyla ilgiyi çeken şadırvanı, camiye eş zamanlı yapılmıştır. Ana giriş kapısı dışında doğu-batıda merdivenli yan girişler yer alır. Caminin "portal-i"(büyük kapı) dikdörtgen biçiminde olup taş söve (çerçeve kasa)lidir. Lentonun küçüklü, büyüklü, dilimli yapısı girişi taçlandırır. Üzerindeki yapı yatık, dikdörtgen panonunortalarına, yapım yılını veren yazıt yerleştirilmiştir.Yine, panonun üzerindeki Hattat Osman'ın yazdığı, tek satırlık yazıda, yukarıdakalmıştır. Tek satırlık nesih yazı, Kur'an- Kerim'den alınmış bir ayeti vermektedir. İÇeriye geçilen kapı, yuvarlakkemerli, taşşövelidir. Kemer üzerinde ortadaki küçük olmak üzere üç yuvarlak kabartama zoret vardır. Üste iki satırlık bir yazıt vardır. Giriş kapısı üzerindeki yazıtta: "Vakit geçmeden önce namaz için, ölümden öncede tövbe için acele edin."ifadesi yazılmıştır. İÇeriye girildiğinde, insan kendinî, iki kat üzerine ve sık olarak yerleştirilmiş pencereler ve merkezde yükselen kubbeye oldukça aydınlık bir hacimde bulunur. Çinilerle kaplı mihrap ve genellikle geometrik desenlerle düzenlenmiş vitray pencereler bu etkiyi daha da güçlendirirler. İÇ kareyi çizen ahşap desenler, köşelerde üçlü gruplar oluşturarak kubbeyi yüklenirler. Ahşap desteklerin gruplaşan yaklaşımı, pandan tifterle kubbeye geçilmesini sağlar. Sütunlar taş altlıklar üstünde yükselir. Kubbe merkezi özenle yapılmış, bitkisel bezemeli bir göbeğe sahip-

tir. Kubbe eteğini dolanan dar balkon ahşap parmaklıklarla çevrilmiştir. Mihraptaki yazıttan mihrabın 1909 /1910 yılında Kütahya çinileriyle kaplandığı belgelenmektedir. İki katlı düzenlenmiş pencerelerde alttakiler düzgündikdörtgen biçimlidir. Üstekiler ise, daha küçük ölçülerde yuvarlak kemerli, vitraypencerelerdir. Minber kaba bir işçilik sergiler. Taklit künde kari tekniğindedir. UluCamii, merkezi kubbeli planı barok nitelikli bezemeleri ve çini mihrabıyla kentin başyapıtlarındandır (Kaymakamlığı,1996; 59).

Uludere Camii: Şeyh Seydi Mahmut tarafından kerpiçle yapılmış ahşap örtülü alçı mihraplı bir yapıydı.1975 yılında tuğlayla örülen yeni bir camiye dönüştürülmüştür. Günümüzde Hacı Ahmet Camisi olarak anılmaktadır (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Yukarı Tash (Fazlıoğlu)Camii: Ulaştepe Mahallesi'ndedir. Ahşap camide duvarlar yığma kerpiçtir.1785 tarihli olup ahşap tavan 12 gen plastik bir göbekte vurgulanmıştır. (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Çuval (Şadi Bey) Camii: Çavuş Mahallesi'ndedir. Kerpiç duvarlar ahşap hatlıdır. Ahşap tavan büyük göbekli merkezi vurgusu ve çıtalı-baklava desenli kenar çerçevesi ile etkileyicidir (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Pazar Başı Camii: Pazarbaşı Köprüsü karşısında yakın zamanda yenilen yapı 19.yüzyılda yapılmıştır (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Büyüktaş (Kadı Ağa) Camii: Cami taş bina üzerinde yığma kerpiç duvarlı bağdadîkubbelidir. Çatıkırmadır. Saçtan minareli olup 1750 yılında inşa edilmiştir (İskilip Kaymakamlığı,1996.59).

Kayakoparan Camii: Meydan Çayı kenarındaki camidir. Kerpiçten yapılmış, bağdadî kubbeli ve çatısı kiremitli örtülüdür. Geç gelenler bölümünden ahşap tavanında başka bir yerden getirildiği söylenen “Çakma Künde kari” işçiliğın ve ustalığı görülen göbek bulunmaktadır. Mihrap Kütahya çinileriyle 20. yy. başında kaplanmıştır (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Doruk Mescidi: 1870'te ahşap olarak yapılmıştır. Ulaştepe Mahallesi'ndedir (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

9.2.Çeşmeler

İskilip çeşmeleri camiönünde, yanında veya önemli meydanlarda yer alır.

Çeşmelerin çoğu “Hacı Ali Suyu’nu” dağıtır. Yivlik suyunu dağıtan çeşmelerde mevcuttur.

Çeşmelerden sanat tarihi değeri taşıyanlar düzgün kesme taşlarla kaplı, bazıları geniş ahşap saçaklarla taştan kırma çatılarla kapatılmışlardır. Yakın zamanlı bakımlarda, çeşmelerin eski çatıları kaldırılarak çoğu düz beton örtüler yapılmıştır. Çoğu yazıtlı olan çeşmeler genellikle tek ya da üç aynalı önyüz düzenleriyle iki tipi yineler. Su tekneleri (yataklar, oluklar) genellikle önyüz boyunca uzanırlar. Önyüzleri taçlandırılan profillikornişler, kilit taşların yerleştirilmiş içleri çiçeksi motiflerle doldurulmuş rozetler sık olarak işlenmiştir. Az örnek de olsa geometrik geçmeli iri rozetler (Mutaflar Çeşmesi), ibrik (Yanıklar çeşmesi) gibi motiflerde görülebilir.

Sanat tarihi değeri olan çeşmelerin yanında sonradan betondan yapılan birçok çeşme bulunur. Ayrıca parkın içine ve Şeyh Yavsi Camii'si bahçesine sekizgen, kubbeli mermerden çeşme yapılmış İvlik suyu akıtılmaktadır. Suyönünden zengin olan İskilip'te Ulu dere ile Elmalı Köyü yol ayrımı arasında 12 çeşme bulunmaktadır. Kesme taştan yapılan ve yazıtı olan çeşmelerden eski Tosya Çeşmesi, Çuval Çeşmesi ve Hoca Çeşmesi üç kemerliyken, Mutaflar Çeşmesi iki kemerli diğerleri ise (AliBey, Semerciler, Çatlakdere, Büyüктаş, Kaledibi, Yanıklar, Temenna, Mutaflar) çeşmeleri bir kemerlidir (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Ali Bey Çeşmesi 1: Yeni Cami Mahallesi Ali Bey Sokağı'ndadır. Öteki çeşme ile aralarında birkaç yüz metre vardır. Yazıtı(1228 H.)1813 tarihini verir. Kesme taştan tek musluklu olup saçak ve çatısı yoktur. Ayna taşı ve yazıtın bulunduğu orta pano yanlara kıyasla kilit taşı ile profilli korniş arasında yazıt yer alır. Yazıt mermerdendir. (İskilip Kaymakamlığı,1996: 59).

Ali Bey Çeşmesi 2:Ali Bey Sokağı'ndadır. Kent nüfusunun artmasıyla kadınlar pazarındaki yerinden alınarak eski mezarlığın yanına şimdiki yerine getirilmiştir.

Yazıtına göre 1843 yılında yapılmış 1867’de onarım görmüştür. Düzgün kesme taşla örülmüş yapı tek muslukludur. Teğetli sivri kemer, kemerin kilit taşıdaki kabartma yuvarlak rozette de “lailahe illallah” yazılıdır. (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Eski Tosya Çeşmesi: Küyükler Sokağı’nın Sakarya Caddesi’ne (Eski Tosya Caddesi) açıldığı köşededir. Yazıtından 1826 -1827’de yaptırıldığı anlaşılır. Kesme taşla kaplanmış ahşap saçağı ve kırma çatısı vardır. Yüzde musluk ve lüleleri çeviren üçlü kemer grubu ortaya toplanmıştır. Ortadaki en büyükleridir. Teğetli sivri kemerinin kilit taşında birçok çeşmede görülen iri çiçekli bir motifle doldurulmuş yuvarlak bir rozet kabartması yer alır. Ana kemerin üstüne yazıt yerleştirilmiştir (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Çuval Çeşmesi: Çavuş Mahallesi’nde Çuval Camiisi Sokağı’ndadır. Üzerine kurulmuş bir evin temelini oluşturur. Yazıtına göre 1840 yılında Ahmet Ağa adlı bir kişi tarafından yaptırılmıştır. Moloz taştan yapılmış olan cephesi sonradan sıvanmıştır. Üç kemerli, üç musluklu çeşmede su teknesi önyüz duvarı boyunca uzun tutulmuştur (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Yanıklar Çeşmesi: Çatlakdere Mahallesinde, Çatlakdere Sokağı ile Yanıklar Sokağı’nın kesiştiği yerdedir. Yazıtı yoktur. Ancak 19. yüzyılın ilk yarısı içinde yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Kesme taştan yapılmış çeşme günümüzde lülesini yakın bir seviyeye kadar toprağa gömülüdür. Çeşme kerpiçbir duvarın içine gömülmüş olup saçaksızdır. Artık suyu akmayan çeşme tipik kemeri ve yüz düzlemesi kilit taşıdaki stirilize kartal kabartmasıyla da ayrıca ilgi çekicidir (İskilip Kaymakamlığı,1996 :59).

Mutaflar Çeşmesi: Mutaflar Camii’nin karşısındadır. Çeşme üzerinde (1284H)1687 yılında yapıldığını veren tarih vardır. Malzeme kesme taştır. Söylenene göre çeşmenin ilk yapımında Kastamonulu ustalar çalışmışlardır. İki kemerli, ikimuslukludur. Su teknesi üç bölmeli ve kademelidir. Kemer kilit taşında ve alanlığında rozetler vardır. Rozetin hemen altında da 1284 Hicri yılı yer alır. Rozet bezemeli önyüzü ile grubun ilginç bir yapısıdır. Hemen onun üzerinde ikinci mutaflar çeşmesi vardır (İskilip Kaymakamlığı,1996:59).

Cafergazi(Sakarya)Çeşmesi: Sakarya Mahallesi'ndeki çeşme aynı adı taşıyan caminin karşısındadır. Çeşmeyi sol taraftan çekilmiş bir duvar ikiye ayırır. Her bir bölümde duvar yüzlerini ortalayarak yerleştirilmiş birer yazıt vardır. Yazıtın yapımının 1818;ikinci yazıtta ise 1899'da onarıldığı duyurulur. Malzemesi taş olan çeşme yer yer sıvanarak bu özelliği ve genel görünümünü değiştirmiştir. İki bölümlü çeşmede sağdaki uzun bölüm altı muslukludur. Soldaki küçük bölümde ise tek musluk vardır. Sağdaki muslukların üstüne taş sabun yeri olarak hazırlanmış yarı dairesel biçimli küçük bölümlerden oluşur (İskilip Kaymakamlığı, 1996:59).

9.3. Türbeler

İskilipli M.Atıf Hoca Anıt Mezar ve Külliyesi: İskilip'e bağlı Toyhane Köyü'nde 1876 'da doğmuş,1926 yılında Ankara İstiklal Mahkemesinin verdiği kararla idam edilmiştir. Ankara'da kayıp mezarı bulunmuş DNA testleri sonucu kesinlik kazanınca İskilip Gülbaba mezarlığına yenedefinedilmiştir. Daha sonra mezarının bulunduğu yere Anıt Mezar ve Külliyesi yaptırılarak halkın ziyaretine açılmıştır.Türkiye'nin her yerinden de insanlar ziyarete gelir (Tanay, 2015: 70).

Gül Baba Türbesi: Çavuş Mahallesi'nde adı ile anılan mezarlıktadır. Kimliği hakkında bilgi yoktur. Türbesinde ikisi de çok silinmiş eski yazı şahide taşı vardır (Tanay,2015: 68).

Şeyh YavsiTürbesi: Ebussud Efendi'nin babası çağdaşı Taşköprüzade ondan “ el âlim, el Arif-i bi'lla eş Şeyh Muhiddin Muhammed el İsgilibi” diye söz eder. Bayramiyetarikatışeyhidir. Adı ile anılan caminin bitişiğine oğlu Ebussud Efendi'nin vefatından (1514) sonra türbesini yaptırmıştır (Tanay,2015: 69).

Sultan Hatun Türbesi: ŞeyhYavsi'nineşi, meşhur matematikçi Ali Kuşçu'nun kızı ve Ebussud Efendi'nin annesi Sultan Hatun'a aittir. Şeyh Yavsi Türbesi'nin biraz ilerisindedir (Tanay,2015: 69).

Nur'ülHüdaTürbesi: Akşemsettin'in 6. oğludur. Asıl adı Muhammed Nurullah'tır. Kabrinin üzerinin örtülmemesini vasiyet etmiş ama örtmüşlerdir. Fakatdaha sonra

kabir açılır, bir daha cesaret edip örtmezler. Yanındaki ahşap binada ise Akşemsettin'in ananesi ve torunlarına ait kabirler vardır. Nur'ül Huda'nın doğduğuna inanılan kaynak suyunda bazı hastalar soğuk su ile banyo ettirilir. Cami içerisinde bulunan çilehaneye bir müddet sokulur ve şifa aranır (Tanay,2015: 68).

Hacı Garani(Kur'ani)Türbesi: Kastamonu evliyalarından Şeyh Şaban-ı Velinin halifelerindedir. Garani ya da Kur'ani kendisine verilen lakaplardır. Asıl adının Şeyh Abdalbaki (D? Ö:1589) olduğu bazı kaynaklarda geçer. İskilipli Acem Ali'nin (Yemen'den geldiği rivayet edilir) oğludur. Birçok kerametleri görülmüştür. Dahaönce türbesi "Koçyakası" (şimdiki şelale) yakınında iken yol genişletilmesi sırasında kaldırılarak adı ile anılan mezarlığa nakledilmiştir (Tanay, 2015: 69).

Kadiri Şeyhi Türbesi: Tabakhane Mahallesi eski Adile yeni adı Hallı-Sokak'tadır. Sadece mezarı vardır. Bir Belgede "12.Teşrin-i Sani 1287 (12 Eylül 1870) Kadiriye meşayihinden-şeyhlerinden Hacı Hafız İsmail Hakkı Efendi İbn-i Ali, İbn-i Hüseyin Efendi, İskilip şehrine çiftlik içinde bir hangah tesis ederek vakfetmiştir.

Bunlardan başka İskilip'te Erenler Tepesindeki "Kırkıızlar",Yazkıran Tepesi'ndeki Kesikbaş kaledeki mezar ve İbik Köyü'ndeki İbik Baba Türbesi diğer ziyaret yerlerindedir (Tanay, 2015: 70).

Gül Baba Türbesi: Çavuş Mahallesi'nde adı ile anılan mezarlıktadır. Kimliği hakkında bilgi yoktur. Türbesinde ikiside silinmiş eski yazı şahide taşı vardır. Dikilolan üçüncüsünde ise Latin harfleriyle "Gül Baba" yazıyor (Tanay,2015: 68).

9.4.Tarihi Evler

İskilip evlerinin İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan diğer eski evlerden bariz bir şekilde farklı olması göze çarpmaktadır. Bu tarz evlerde çekirdek aile yapısından uzak geniş aile yapısı göze çarpar. Evlerde yüklükler, Medinedenilen üstüne gaz lambası konulan oyuklar, dolaplar her yüklüğün altında banyoları mevcuttur. Kendine has bir merdiven sistemi vardır. Kapılarının kendine has özelliği vardır. Büyük ve küçük tokmaklı kapıları vardır. Erkek geldiği zaman büyük, kadınlar geldiği zAman küçük tokmağı çalarlar. Ev sahibide kimin geldiğini bildiği için kapıyı kadın veya erkek

açar.Günümüzde az da olsa bu tarihi evler mevcuttur. Maalesef birçoğu betonlaşmanın kurbanı olmuştur (KK58).

ONUNCU BÖLÜM

10.Halk Sanatları ve Zanaatları

İskilip ilçesi el sanatları konusunda oldukça gelişmiştir. İskilip'te Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu 1970 yılında Azmimillî İlkokulu'nun bir odasında faaliyetlerine başlamıştır. Bugün kendisine ait bir binası bulunmaktadır. Mobilya, ayakkabı, deri, giyim, geleneksel el sanatları, vakıf ve okullara toptan satış ürünleriyle Türkiye'nin beş büyük Halk Eğitim Merkezinden biri haline gelmiştir. Tüm yurda ürün sevkiyatı yapmaktadır.

İskilip ilçesi 1950 yıllardan 1980 'lı yıllara kadar zanaatlıkta kayda değer bir yeri ve konumu vardır.Bu yıllarda arastalarda birçok zanaat kolu yaygındır.Teknolojinin gelişmesiyle arastalar çarşısında zanaatlarda bir bir yok olmuştur. Günümüzde her şeye rağmenvarlığını çok az da olsa sürdüren kişiler vardır.Bunlara sırasıyla değinecek olursak:

SEMERCİLİK

Yük hayvanlarının üstüne konulan semer yapma sanatıdır. İskilip'te önceleri çok yaygın olan semercilik, günümüzde azalıp tek bir kişiye kalmıştır. Semerci ustası Recep Köle babasının ölümünden sonra son semerci ustası olmuştur.Bir yandan bakkal bir yandan semercilikle uğraşmaktadır. Recep Köle artık bu işi vatandaşın işi görülsün diye yapmaktadır.Mesleği babadan öğrenmiştir. Anlatıklarına göre semercilikte çirak hiç yetişmemiş.Semercilikte yaş hayvan derisi kullanılıyor.Sonra bu hayvan dersi kurutuluyor,kurutulduğu için etrafa çok pis bir koku yayıyor.Bundan dolayı hiç çirak yetişmemiş.Sadece babadan oğula geçme şeklinde günümüze kadar devam etmiştir.

Eskiden arastlar çarşısında 15 semerci varmış. Gelir bakımında da iyilermiş. Semerde kullanılan kamışlar kamyonlarla kırk dilim denilen yeden gelirmiş.Hatta arastalarda yer olmadığından bu kamışlar evde tutulmuş.O derece yaygın iken teknolojinin gelişmesiyle arabaların artması,hayvanların azalmasıyla bu zanaat kolu da bir kişi dışındakalmamıştır(KK34).

BAKIRCILIK

Anadolu'nun doğusu ve özellikle Güneydoğu Bölgesi bakırcılığın en çok geliştiği bölgeler olmuştur. İskilip'te de bakırcılığın varlığı tek dükkân aracılığı ile Mehmet Köylü tarafından devam etmektedir. Bu dükkân günümüzde yöre halkının bakır kaplarını tamir etmek, eskiden kalmış bakırları satın almak ve kalaycılık zanaatını sürdürmek suretiyle devam ettiği görülmektedir (KK 36).

KALAYCILIK

Eskiden çelik kaplar ya da malzemelerden mutfak kapları gelişmediği dönemlerde bakır kaplar, tencereler yoğun bir kullanım alanı oluşturuyordu. Bakırın dolaysız kullanılabilmesi ise kalayın bakır üzerine kaplanması zorunlu kılmaktaydı. Bakır ve kalay çok fazla kullanılmamaktadır. Özellikle alüminyum kap kacakların çıkması kalaycılığı bitirme noktasına getirmiştir. İskilip'te bunun en iyi örneği önceden çok fazla olan kalaycılık şimdi iki dükkân dışında kalmamıştır. Hatta tek kalay dükkânı vardır. Diğer kalaycı ustası olan Mehmet Köylü aslında bakır ustasıymış. Sonradan kalay işine de girmiş şimdi iki kişi kalmışlar. Kalaycı ustası Ali Gülercan günlerce ocağı yakmadığını söylüyor. Gelenlerde İskilip merkezden olmayıp köyden gelenlermiş. Kendisi de yakın zamanda dükkânı kapatacağını belirtiyor. Bu durumda bir zamanlar gözde bir zanaat olan kalaycılık İskilip'te tarihe karışacak. (KK35)

SEPETÇİLİK: İskilip'te sepetçilik 1930'larda başlamıştır. Ozamanlar malzeme olarak bahçe kenarlarında ve ormanda bulunan yoz fındık, söğüt ve sorgundan yapılıyordu. Ayrıca ağaçlardan ve yılğın çubuğundan kara kovan arı sepeti yapılırdı.

1960'lardan sonra köy sakinlerinden iki kişi Samsun'un Çarşamba ilçesine yolları düşüp ve oraların bahçelerinde yetişen zirai fındık çubuklarından, ton hesabı veya kabala olarak alınıp Elmalı Köyüne getirilip eşit şekilde bölünerek sepet yapımı devam etmiştir.

En çok yapılan sepet çeşitlerinden biri de "hey" olarak bilinen büyük, orta, küçük tütün sepetleridir. "Hey"ler Samsun, Bafra, Çankırı, Kastamonu, Tokat, Erba gibi il ve ilçelere ticareti yapılır. Ayrıca arıcılığın çok olduğu Çankırı ve Ço-

rum'un ilçesi Sungurlu'ya arı sepeti yapılır.Bunların dışında elsepeti, piknik sepeti,çamaşır sepeti gibi çeşitleri de vardır.

Günümüzde ElmalıKöyünden başka İskilip'teki Salliler başında bulunan esnaflardan Arif Tepe, Halim Yıldız, Ramazan Dere bu mesleği alım satım ve yapım şeklinde devam ettirmektedirler.Son zamanalara bakacak olursak plastik, kasa,poşet gibi nesnelere imal edilince sepet yapımı ve satışları durma noktasına gelmiştir.Elmalı Köyü'nde 25-30 hane; İskilip Sallilerbaşında ise 3 -4 dükkânda bu sepet işleri devam etmektedir.Görüşüm sepet ustası Ali Çam ve diğer sepet ustaları sepetçiliğin devam etmesini,plastik malzemelerden yapılan kasa ve poşet gibi nesnelere dolaylı olarak yok olmasını ve daha iyi tanıtılmasını istemektedirler (KK 33).

AHŞAP OYMACILIĞI:

Ahşap oymacılığı İskilip'in en dikkate değer iki zanaatinden biridir. Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinden gelen kültürel bir yapıyı temsil eden Türk evlerinin oymalı kapıları, çerçeveleri, oymalı süslemeli tavanları sanat ve zanaatları İskilip'te de değer bulmuştur. Günümüzde Halk Eğitim Merkezinde ahşap oymacılığı devam etmekte ve Türkiye'nin çeşitli yerlerine üretim sağlanmaktadır. Bu bakımdan İskilip'e önemli bir ekonomik gelir sağlamaktadır.(<http://www.iskilipsempozyumu.hitit.edu.tr>)

SEDEF KAKMACILIĞI

İskilip'e ayrı bir değer kazandıran sedef kakmacılığını günümüzde devam ettiren baba oğul Soğucak Köyü'nde bulunmaktadır. Sedeflerin maliyetinin yüksek olması bu mesleğin devam etmesini zorlaştırmıştır. Halk Eğitim Merkezinde ahşap oymacılıkla beraber sedef kakmacılığı yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.(<http://www.iskilipsempozyumu.hitit.edu.tr>)

AYAKKABICILIK

İskilip'te ayakkabı yapımı çok köklü bir zanaattır. Önceden arastalar çarşısında çok yoğun şekilde devam etmeydi.Teknolojin gelişmesiyle dükkânlar azalmaya yüz tuttu.İmalat yapan dükkânlar azaldı. Çoğu da kapandı. Buların dışında büyük firma şeklinde kurulan da olmuştur. Bunun en güzel örneği Greyder firmasıdır.

İskilip'te üretimini sürdüren Greyder Ayakkabı Firması 1940 yılında kendisi de bir ayakkabı ustası olan İsmail Kavlu tarafından Kavsan adı ile kurulmuştur. İsmail Kavlu mesleğe bir ayakkabıcı çırağı olarak başlamış ve yıllar içinde gelişip kalfa ve usta olmuştur. Tarihi bu kadar eskiye varan Kavsan/ Greyder Firması ürettiği Greyder marka ayakkabılarıyla bir dünya markası olmuştur. Türk pazarının yanı sıra Avrupa pazarına ayakkabılar ihraç etmektedir(KK34).

ON BİRİNCİ BÖLÜM

11. Halk Müziği

Bu Bölümde yörede düğünlerde, eğlencelerde halkın güzel vakit geçirmesi için kullanılan çalgılara yer verilmiştir.

Davul: Sığır derisinden kalın bir kasağa çapraz iplerle gerdirilerek yapılan bir çalgıdır

Yöremizde davul çok sık tercih edilen bir çalgıdır. Davul deyince akla hemen zurna da gelmektedir. Davul, zurna ayrılmaz bir ikili olarak kültürümüzde yer almaktadır. Davul düğünlerde, asker uğurlamalarında, şenliklerde ve kutlamalarda halk oyunları sergilenirken zurnayla tercih edilmektedir (KK49).

Zurna: Keskin bir ses çıkaran ve çoğu zaman davulla veya dümbelekle çalınan nefeslibir çalgıdır(Tdk,2010:2665).

İskilip yöresinde zurna çok sık kullanılır. Zurna düğünlerde, asker uğurlamalarında, şenliklerde ve kutlamalarda halk oyunları sergilenirken davulla birlikte tercih edilmektedir. Ramazan aylarında da davulla mani eşliğinde çalınır(KK1).

Bağlama:Üç çift telli olan ve mızrapla çalınan bir sazdır. Yörede toplantılarda, dostmeclislerinde bağlama çalınmaktadır (Tdk, 2010:230).

Bağlamanın çalındığı ortamlarda sesi güzel olan kişilerin türkü söyleyerek saza eşlik ettikleri de görülmektedir.(KK1)

Parmak Zili: Yörede eskiden düğünlerde kullanılan bir çalgıdır. Parmaklara takılarak ritmik sesler çıkarılmakta ve türküler söylenmektedir.

Eski düğünlerde erkeklerin bu şekilde oynadıkları ifade edilmiştir. Bu zilleri kullananakoyunayan kişiler belli başlı kişilerdir. (KK49)

ON İKİNCİ BÖLÜM

12.Halk Mutfağı

İnsanoğlu, var olduğundan itibaren hayatta kalabilmesi için besin kaynağına ihtiyaç duymuştur. İlk dönemlerde avcılık, toplayıcılık yapılsa da yerleşik düzene geçilmesiyle beraber yemek kültürleri gelişmeye başlamıştır. Ateşin bulunmasıyla beraber yemeği pişirme olanaklarına sahip olan insanoğlu yemeğin birçok çeşidini yapmaya başlamıştır. Bu şekilde birçok evreden geçen mutfak kültürü her topluluğun yaşadıkları coğrafyaya bağlı olarak günümüze kadar sürekli gelişim göstermiştir. Yemek konusu her yörenin iklim ve bitki örtüsüne bağımlı olduğundan yöreler arasında farklılık göstermektedir (Ögel, 1982: 15).

İskilip yöresi mutfak kültüründe önemli bir yere sahiptir.İskilip'i ulusal alana taşıyan İskilip dolması başlı başına bir yemek kültürüdür.Ayrıca sadece Ramazan aylarında çıkan keşkek de İskilip sofrasında önemli yerini almıştır.İçecek kısmında ise İskilip' e ait özel 'İskilip Turşusu' sertliği ve lezzeti bakımından bambaşka bir tattır.

12.1 Yiyecek Türleri ve Yapılışları

12.1.2 Çorbalar

Şehriye Çorbası

Malzemeler:

- 1 Paket arpa şehriye
- 1 yemek kaşığı tereyağ
- 1 çay kaşığı tuz
- 1 su bardağı normal su
- 2 su bardağı dolma(et) suyu

Yapılışı:

Önce biraz tereyağı,biraz sıvı yağ konulur.Sonra kısık ateşte kızdırılır.Sonra şehriyeler eklenir,altın sarısı olana kadar kavrulur.Sonra biber salçası ve domates salçası eklenir.Diğer taraftan da kaynamış suyu ocağın altını açarak dökülür.Fokurdayana kadar beklenir.Tuzu eklenir.Kapağı açık bir şekilde pişer.İskilip dolamasını yapan dolamcı ustaları suyun olduğu kısımda normal su yerine et suyu koyarlar.Bu bambaşka bir lezzet oluşturur.Özellikle İskilip dolamsından önce şehriye çorbası ikram edilir(KK59).

Tutmaç Aşı

Malzemeler:

½ su bardağı yeşil mercimek

¾ su bardağı un

1 yumurta

2/3 su bardağı yoğurt

4 yemek kaşığı tereyağı

5 diş sarımsak

1 yemek kaşığı nane

2 tatlı kaşığı tuz

5 su bardağı su

Yapılışı:

Un, yumurta, tuz ve su ile katı hamur yoğrulur. Yufka açılır. Yeşil mercimek büyüklüğünde küçük kareler kesilir. Mercimek haşlanır. Hamurlar, bir kısmı kavrulmak üzere ayrılarak mercimeğe aktarılır. Biraz soğuyunca sarımsaklı yoğurt eklenir, karıştırılır. Üzerine tereyağında kavrulmuş kare hamurlar ve nane dökülerek servis yapılır(KK59).

OğmaçAşı

Yumurtalı hamurdan minik parçalar koparılır, tavuk suyuna atılır. Pişince tereyağında kızdırılan soğanlar sos olarak eklenir. Bu, geçmişin İskilip'inde kış günlerinin günlük yemeği idi (KK59).

Keş

Yoğurt süzülerek katılaştırılır. Bolca tuzlanır. Yumurta büyüklüğünde toplar yapılır. Güneşte kurutulur. Tüm suyunu bıraktığında çok sert olur. Kullanılacağında su ile ezilir ve ayran kıvamına getirilir(KK59).

Çatal Aşı

Malzemeler:

- 1 Su bardağı yeşil mercimek
- 1 su bardağı çekilmiş yarma
- 1 baş orta boy soğan
- 3 yemek kaşığı tereyağı
- 2 su bardağı et suyu
- 7 su bardağı su
- 1 tatlı kaşığı kuru nane

Yapılışı:

Yıkamış mercimek soğuk suda bekletilir, su azaldıkça eklenerek kırmızı renge verene kadar pişirilir. Yıkamış yarma, tuz ve et suyu eklenir. İnce doğranmış soğanlar tereyağında pembeleşene kadar kavrulup nane eklenerek sos yapılır. Çorbaya servis sırasında sosu dökülür (KK59).

Tarhana Çorbası

Malzemeler:

- 2yemek kaşığı dolusu toz tarhana
- 1 çay bardağı haşlanmış nohut
- 2-3 yemek karşılığı kavrulmuş kıyma

Yapılışı:

Tarhana akşamdan ıslatılır. Sabah suyu değiştirilir, karıştırılır. Nohut eklenir, koyulaşana dek pişirilir. Kavrulmuş kıyma da eklenerek birkaç taşım daha pişirilip üzerine tereyağı ve nane yakılır.İskilip tarhanası yemeklerin önemli bir lezzetidir(KK59).

Bulamaç Çorbası

Pirinç kırıkları kaynar suya atılarak pişirilir. Diğer yanda un su ile ezilir, pirincin suyundan da eklenir, pişmiş olan pirince katılır ve birlikte kaynar. Soğan, salça ve kırmızı pul biber atılıp tereyağında kavrulup, soğanlar ölünce sos çorbaya eklenir ve çorba yeniden kaynamadan ateşten alınır (KK59).

Yoğurtlu Yarma Aşı

Malzemeler:

- 1 su bardağı aşurelik yarma
- ¼ su bardağı nohut
- ¼ su bardağı fasulye
- 1 kâse yoğurt
- Birkaç yaprak taze nane
- 1 yemek kaşığı tereyağı
- 5 su bardağı su

Yapılışı:

Yarma, nohut ve fasulye akşamdan ıslanır. Ertesi gün ayrı ayrı haşlanır. Birleştirilip kıvam alana dek pişirilir. Yoğurt su ile seyreltilir. Ilık çorbaya azar azar eklenir. Çorbanın kesilmesini sağlamak için kaynayana dek karıştırılır. Nane yaprakları ince doğranarak üzerine serpilir. Kızdırılmış tereyağ gezdirilerek servis edilir (KK59).

Toyga Aşı

Malzemeler:

- 1 çay bardağı haşlanmış yarma
- 1 çay bardağı haşlanmış nohut
- 1 yemek kaşığı un
- 1yemek kaşığı kavrulmuş kıyma
- 1 yumurta
- 2yemek kaşığı tereyağı
- Nane,kırmızı biber,tuz
- 6-7 su bardağı su

Yapılışı:

Katık, un, yumurta karıştırılır; su eklenir. Kavrulmuş kıyma, haşlanmış nohut ve haşlanmış yarma eklenerek kaynatılır. Üzerine tereyağında kızdırılmış nane ve kırmızıbiber dökülerek servis edilir. Bu çorba geçmişin kahvaltı çorbalarındandır (KK59).

Helle Çorbası

Malzemeler:

1 su bardağı un

125 g tereyağı

50 g tereyağı

1 çay bardağı tavuk suyu

7 su bardağı su

1 çay kaşığı tız kırmızı biber,tuz

Yapılışı:

Tereyağı eritilip un ilave edilir. Kısık ateşte pembeleşinceye dek kavrulur. Azar azar soğuk su eklenerek gevşetilir. Kıvam alınca tavuk suyu ve tuz eklenir. Üzerine kızdırılmış tereyağına kırmızı biber eklenerek servis edilir.

Helle yörede kavrulmuş un anlamında kullanılmaktadır. Eskiden herkesin evinde bir kümes mutlaka olduğundan bu çorba tavuk suyu ile yapılırdı. Şimdilerde ise et suyu kullanılmaktadır. Çorba kimi zaman un hellesi olarak bilinirken Mecitözü ilçesinde kavurma hellesi olarak da bilinir (KK59).

12.1.3 Yemekler

İskilip Dolması

İskilip dolması “ca dolması” olarak da bilinir. Bir kazan içerisinde pişirilen özgün bir yemektir. Bu kazan içerisinde yavaş yavaş pişen etin üzerine torbada bulunan pirincin konulmasıyla birlikte pişirilir. Aynı kazan içinde ayrı ayrı pişen et ve pirinç yemeğin önemli iki ana maddesidir. Pilav kazanının içindeki buharla pişer ve bu oldukça fazla sabır gerektirir. Pirinç torbalara konularak kazan içindeki etin buharında pişer. Ve bu pirinç dolayısıyla yemek adını “dolma” olarak almıştır. İskiliplilere göre pirince pilav denilmemelidir. Böyle denildiğinde biraz rahatsız olurlar.

Pişirmesi kolay gibi gözükür ancak oldukça zahmetlidir. Pişirilecek et büyük parçalara ayrılarak büyük bir kazanın altına konur. Daha sonra bu etin üstüne bir sacayak yerleştirilir, bu sacayağın üzerine de bir sini konur. Sininin üzerine ise pirinç doldurulmuş torbalar yerleştirilir. Ete; tereyağ, tuz, karabiber ve soğan gibi malzemeler eklendikten sonra etin buharı ilede pirinç pişer. Pişirirken kazan hava almasın diye kazanın kapağı ve kenarları da hamurla kapatılır. Kazan kısık odun ateşine bir gece ya da 12 saat bırakılır. Aşçılar sürekli ateş kontrol eder ve bunun için nöbet tutarlar. Et ve pirinç aynı kazan içinde ayrı ayrı pişerken kendi tatlarını korur.

Yemek adını, yapıldığı ilçeden alan İskilip dolması bölgenin kendine has bir yemeğidir. Bu yemeğe başka hiçbir yörede rastlanmaz. İskilip dolmasına “ca dolması” da denmesinin nedeni pirincin doldurulduğu torbanın adının ca olması dolayısıyla dır.

Yemeğin ne zaman yapılmaya başladığıyla alakalı bir inanış vardır ki Osmanlı Dönemi’nde önemli bir merkezi yere sahip olan İskilip ve civarında kurulan asker ocaklarında Yeniçeri askerleri için hazırlanmıştır. Bu bakımdan İskilip halkı yemeğin Osmanlı zamanından geldiğini ve geçmişinin en az 500 yıl öncesine dayandığını ileri sürmektedir. Bu inanışla ilgili resmi bir kayıt olmamakla beraber pirinç ve etin maliyetinin yüksek olmasından dolayı Osmanlı’nın yüksek zümresine hitap ettiği düşünülmektedir.

İskilip dolması daha ziyade kalabalık misafirlerin ağırlanacağı düğün, ölüm, sünnet, mevlid gibi törenlerde yapılan bir ziyafet yemeğidir. Ve yemeğin yapımı fazla zahmet ve emek ister. Önceleri misafir ağırlayacak kişiler kendileri bu dolmayı yapardı. Günümüzde ise bunun için dolma ekipleri oluşturulmuş ve bu ekip dolmanın pişirilmesinden, servis edilmesinden, masa düzeninden bulaşığa kadar ev sahibinin yükünü hafifletecek konumdadır. Bu ekip her zaman erkeklerden oluşur. Dolmadan sonra diğeri bir ziyafet yemeği olan keşkeği genellikle kadın aşçılar yaparken dolmanın hazırlanması sadece erkeklerin işi haline gelmiştir. Dolma ekibinin başındaki kişiye dolmacı denir. Kazan sayısına ve misafirlerin çokluğuna göre dolmacının yanında çalışan ekibin sayısı da değişmektedir. Genellikle dolmacının yanındaki yardımcılar öğrencilerden oluşur ve öğrenciler buradan harçlıklarını çıkarır. Dolmacılık İskilip ilçesi için bir meslek alanı haline gelmiştir. Düğünlerin çok olduğu bahar dönemlerinde dolmacı ve ekibi binlerce kişiye yemek çıkartarak hizmet eder. Dolmacı ustası olmak yılların tecrübesine dayanır, kolay değildir. Dolma yapan kişinin artık usta ola-

cağını belirtecek bir dernek olmadığı için usta olmayı müşteri beğenisi ve talebi oluşturmaktadır. Zira dolma ne kadar güzel olursa talep o kadar artacaktır.

Dolmacı ve ekibi İskilip dolması bittikten sonra misafirlere verilmesi gelenek haline gelen un helvasını da pişirir ve çorba ile salataya karışmazlar. Dolmanın yanında olmazsa olmaz kabul edilen, hazmı kolaylaştıran sirkeli cacık olarak bilinen sirkeli salata ve çorba fazla zahmet gerektirmediğinden kadın aşçılar ya da ev sahibi tarafından yapılır. Dolmanın temel özelliği bir masa etrafında toplanan 7-8 kişilik grupların lenger denilen dolmanın koyulduğu kaptan birlikte yenilmesidir. Genellikle açık alana yerleştirilen yuvarlak masalara servisler açılır. Bu masaların yuvarlak olması samimiyet, paylaşım ve bağlılığı güçlendirmek amacıyla. Genellikle şehriye çorbası herkese özel servis edilirken dolma, sirkeli cacık ve un helvası masadaki misafirlere ortak ikram edilir.

Sirkeli cacık denilen sirke salatası küp küp doğranmış salatalıkların ayrı ayrı içerisine sirke ile birlikte konulmasıyla servis edilir. Sirke bolca koyulur çünkü mideye ağır gelecek olan dolmanın sindirilmesine yardımcı olur. Yemek un, tereyağ, süt ve şekerden yapılan un helvası ile sona erer. Dua edilerek masadan kalkılır.

İskilip dolması Afrin Harekâtı sırasında Mehmetçiklerimiz için yapılarak gönderilmiştir.

Yemeğin Yapımı:

Dolma hazırlığı kazan, kap, kacak ve odun gibi malzemelerin temini ile başlar. Ziyafetin verileceği yakın alana malzemeler götürülür. Kadınlar tarafından pirinç ayıklanır. Ev sahibi masaları, tabak, kaşık ve çatal gibi malzemeleri ayarlar ya da bunun için ayrı bir ekip ile çalışır. Dolma pişirileceği davucular ile duyurulur. Kullanılacak et kasaptan alınır. İsteğe göre kuyruk yağı da alınır. Kuyruk yağı olacaksa doğranır ve tavalarda eritilir. Daha sonra odunlar ziyafet alanına yakın bir yere getirilir. Dolmanın güzelce pişmesi için odun seçimi iyi yapılmalıdır. Her kazan için 50 kg odun alınır. Misafir sayısına göre pirinç, et, yağ, un, şeker, süt, soğan gibi malzemeler ayarlanır. Mustafa Kiraz'ın verdiği hesaba göre bir sofraya 10 kişiliktir. Her masa için bir buçuk kilo et, bir buçuk kilo pirinç, 200 gr tereyağ hesaplanır. Ve kurulan kazanların kapasitesi 150 kişiliktir. Kullanılan malzemelerin kalitesi de dolmayı veren ev sahibinin maddi durumuna göre değişmektedir.

Dolma kışın daha çok severek yenir. Yazın ise havanın da sıcak olmasıyla daha az yenir. Bu yüzden yaz mevsiminde yapılan kazanlar daha çok kişi tarafından yenir.

Yemek için gerekli malzemeler

Pirinç:Pirinç olarak ustalar genellikle Çorum'un diğer bir ilçesi olan Osman-cık'ın bir köyünde yetiştirilen ak çeltik pirinci tercih edilir. Çünkü bu pirinç uzun süre pişmeye karşın dayanıklıdır.

Et: Kemikli veya kemiksiz dana eti tercih edilir.

Yağ:Tereyağı tercih edilir. Ev sahibinin maddi durumuna göre tereyağının kalitesi de değişmektedir.Bazı dolmaların içinde kuyruk yağı kullanan ustalar da vardır.

Soğan:Yerli üretim soğan tercih edilir.

Tuz:Çekilmemiş kaya tuzu kullanılır.

Karabiber:Bir adet küçük kazan için 1 çay kaşığı karabiber kullanılır.

Mutfak takımı:

Dolma Kazanı: 150 kişilik kapasiteli bakır kazan tercih edilir. Pişen etin buharının dışarı çıkması için kazanın kapağında bir delik bulunur.

Yardımcı Kazanlar:Bu kazanlarda pirinç ıslatılır ve helva pişirilir.

Sacayağı: Etin üzerine buharıyla pişmesi için konulan tepsideki pirinci dengelemek için sacayağı konur.

Tepsi:Etin buharıyla pirinçlerin pişmesi için etin üzerine tepsi konulur. Daha sonra tepsi yemek ikramında kullanılır.

Uzun saplı sahan:Yemek yapımında ve servis için ölçek olarak kullanılır.

Pirinç torbası:Buhar ile pişecek olan pirincin konmasında kullanılır. Bu torbalara ca da denir. O yüzden yemeği bir diğer adı ca dolmasıdır.

Bakır kürek:Yemeğin karıştırılmasında kullanılır.

Bakır tabak: Pişen eti parçalamak ve yemeği servis etmek amacıyla kullanılır.

Piştirme Tekniği:

Bir adet küçük kazan için 7 kilogram suyun içine bir kilogram tuz atılarak dolma suyu iyice kaynatılır. Kaynamış olan tuzlu su ocaktan indirilir. Bir kepçe ile su havalandırılarak savrulur. Bu işlem 10 defa yapılır. Daha sonra 5 kilogramlık ölçülü olan pirinç içine atılarak bir sefer karıştırılır. Pirinç en az bir saat tuzlu suda bekler. Pirinç bir saat beklerken tereyağ, kristal zeytinyağı ile birlikte eritilerek kızgın hale getirilir. Doğranmış olan ince soğanlar, kızgın yağda kızarmış patates rengi alıncaya

kadar kızartılır. Kızarmış soğan üzerine ölçülü olan 5 litre su ilave edilerek tekrar kaynatılır. Önceden tuzlu suda bekletilen pirinçler tuzu çıkana kadar bol su ile yıkanır. Süzgeçten süzülen pirinçler kaynamış suya atılır. Ve üzerine bir çay kaşığı karabiber, bir çay kaşığı tuz ilave edilerek suyu iyice çekilene kadar ateşte pişirilir. Suyu çekildikten sonra ocaktan alınır. On dakika bekletildikten sonra karıştırılarak iyice soğutulur. Sonra ca adı verilen torbaya doldurulur. Torbanın ağzı ipe bağlanır. Hazırlanmış iç dolmayı pişirmek için küçük veya büyük kazana yerleştirilir.

Kazanın dip kısmına 5 kilogram dana eti, üzerine 200 gram tereyağı, bir adet büyük soğan, bir çay kaşığı karabiber, iki yemek kaşığı tuz ilave edilir. Etin üzerine kapatacak şekilde su içerisine, sacayağı onun üzerine ters şekilde sini veya tepsi kapatılır. Üzerine hazırlanan iç dolma konur. Ca üzerine parşömen kâğıdı konur ve kazan kapağı kapatılır. Daha sonra kazanın kenarları önceden hazırlanan hamur ile kapatılır, sadece bir parmak kalınlığında buhar çıkmasını sağlamak amacıyla açık yer bırakılır. Hazırlanmış olan kazan kısık odun ateşi ile en az 10-12 saat pişirilir.

Servis ritüeli: Kazanın açılma anında dolma ustası kazanın kapağını açmayarak ev sahibinden bahşiş alır. Pişen İskilip dolması sabah namazından sonra hocalar tarafından dualar eşliğinde açılır ve ilk servis yapılır. Saat 11.00'e kadar erkeklere 11.00'den 13.00'e kadar kadınlara servis yapılır.

10 kişilik masalara 4-5 kâseye doldurularak kemik suyu ile pişmiş şehriye çorbası ikram edilir. Bazen çorba herkese özel olarak da gelebilir. Daha sonra dolma servisi başlar.

İskilip dolması lenger adı verilen bakır kapaklı kaplarla servis edilir. Lengerdeki yemek biter ve masadakiler doymazsa lengerde son kalan kısım ekmek ile sıyrılarak lenger ters çevrilir ve aşçıya verilmek üzere masada oturan misafirler ters çevrilen lengere bahşiş bırakırlar. Bu bahşişi alan aşçı bahşişin durumuna göre 2. lengerin et miktarını artırarak misafirlere yeni lengeri gönderir. Eğer bahşişi az bulursa pilavı çok eti az olarak gönderir. İskilip dolması yanında olmazsirkeli cacık da bulunur. Bu cacık da ortak olarak misafirler tarafından paylaşılır. Yemek durumuna göre bitirilen lenger sayısı artırılabilir. Dolma yenildikten sonra tatlı olarak un helvası gelir. Bu da ortak olarak yenir. İkram, dua ile son bulur.

İskilip dolması ulusal televizyon kanallarında da geniş yer bulmuştur. Önceleri dolma yeme yarışması da düzenlenirmiş (KK57).

Kavurma

Et kuşbaşı doğranır. İçyağı ile kavrulur. Bir kaba bastırılır. Kapta fazlaca yağ birikirse akıtılır ki bu işleme ve bu yağa sızdırma denir. Kavurma daha çok sebze yemeklerinde kullanılan bir etliktir (KK59).

Teker Kıyma

Kıyma içyağı ile hafif tuzluca kavrulur, uzun süre pişirilir. Altı geniş, kenarı dik bakır tencerele sıkıca basılır. Donduktan sonra ortasından delik açılır. Kalınca bir ip ortasından geçirilir. Serin bir yerde tavana asılarak kış boyu saklanır. Yuvarlak olduğu için teker denmiş, kıyma tekeri ve teker kıyma isimleriyle de bilinen kavrulmuş kıymadır (KK59).

Et Yahnisi

Et kuşbaşı doğranır. Kendi suyunda 30 dk haşlanır. Üzerine salçalı su verilip bir 30 dk daha kaynatılır, servis edilir. Eğer et yağsız ise pişirirken tereyağı eklenebilir (KK59).

Çilbir/ Cilbir

Malzemeler:

¼ kg kavrulmuş kıyma

5-6baş soğan

2yemek kaşığı tereyağı

4 yumurta

2 tatlı kaşığı domates salçası

Karabiber, tuz

Yapılışı:

Küp küp doğranmış soğanlar tereyağında kavrulur. Kıyma eklenip çevrilir. Salçası da bırakılıp kavrulur. Malzemeye bir parmak geçecek kadar sıcak su eklenir. Su kaynayınca yumurtalar kırılır. Karabiber, tuz gibi baharatlar serpilir. Yumurtalar sertleşmeden çatalla parçalanır. Kısık ateşte 15 dk kaynatılır (KK59).

Mimbar

- 2 kuzu bağırsağı
- 1,5 su bardağı bulgur düğülü
- ½ kg domates
- 100 yeşil biber
- 1 baş soğan
- 1 yemek kaşığı domates salçası
- 1 demet maydanoz
- 3 su bardağı sirke
- 1 tatlı kaşığı pul kırmızı biber ve karabiber

Yapılışı:

Kuzu bağırsakları tuzlu sirkeli suda temizlenir, ters yüz edilir. Düğül, soğan, maydanoz, yeşil biber, domates ve baharatlar karıştırılarak iç hazırlanır. Bağırsaklar bu içle doldurulur, ağızları dikilir. Tencereye dizilir. Üzerlerini geçecek kadar su ile eklenir. Servis edilir.(KK59)

Kirli Sac (Tepsi)

Malzemeler:

- 2kg kuşbaşı kuzu eti
- 2kg kuşbaşı domates, yeşilbiber, soğan
- ½ kg kuyruk yağı

Yapılışı:

İskilip'te tepsi de denilen kirli sac İskilip yöresine ait önemli bir yemektir. Tüm sebzeler küp küp doğranır. Etle beraber saca koyulur. İyice karıştırılır. Üzerine elle bastırılır. Kuyruk yağları ince ince doğranır, sacın kenarlarına dizilir. Kara fırında pişirilir. Günümüzde yılın her ayı yapılan; ancak malzemeleri nedeniyle aslında bir yaz yemeği olan kirli sacın fırından çıkar çıkmaz yenmesi gerekir. Aksi halde yağ donar. Bu yemeği pişirmek için şimdilerde yavaş yavaş vazgeçilen bir tutum olsa da yalnızca bakır sac kullanılıyor. Paslanmaması için sac yıkanmayıp silinerek temizleniyor. O nedenle yemeğe kirli sac deniyor. Ne var ki günümüzde saclar hijyen kaygısıyla her yemekten sonra yıkanıyor. Tepsi bir işte başarılı olmuş ya da bir ev, araba gibi bir kazanç elde eden kişiler yaptırır (KK59).

Tas Kebabı

Malzemeler:

- 1kg kuşbaşı kuzu eti
- 2orta boy,küp doğranmış soğan
- 1 demet maydanoz
- 1 tatlı kaşığı karabiber
- 1 tatlı kaşığı pul kırmızı biber

Yapılışı:

Tasın dibine ilkin soğanlar döşenir. Üzerine de sapları kesilmiş maydanozlar eklenir. Et biberlerle harmanlanır, maydanozların üzerine bastırılarak yerleştirilir. Tas ters çevrilmiş olarak bir bakır tencereye oturtulur. Üzerine ağırlık bırakılır. Tasın kenarına iki parmak kadar sıcak su verilir. Suyun içine de bir parça kuşbaşı et atılır ki üzeri kapatılmış yemeğin pişip pişmediği anlaşılabilsin. Ağır ateşte iki buçuk –üç saat pişen yemek tasın kenarındaki et suyuyla pişirilen bulgur pilavı ile pilavın ortasına döşenerek ve maydanozları ayıklanmış olarak servis edilir (KK59).

İşkembe Tuzlama ve Kavurma

Malzemeler:

- 850 g işkembe
- 5 su bardağı su
- 2 yemek kaşığı tereyağı
- 1 tatlı kaşığı su

Yapılışı:

İşkembe yıkanıp temizlenir sıcak su eklenerek pişirilir. Bir kısmı küçük kareler halinde doğranır. Eritilmiş tereyağında sotelenir, kavurma yapılır. Kalan kısım büyük karelere kesilip tuzlanarak servis edilir (KK59).

Kelle Paça Yahnisi

Malzemeler:

- 1 su bardağı un
- 3 litre küllü su
- ½ kelle,1/2 kg paça
- 1 tatlı kaşığı damates salçası

1 yemek kaşığı tereyağı
4-5 diş dövülmüş sarımsak,tuz

Yapılışı:

Kelle ve paça yıkanır, tütsülenir. Kirinin iyice gitmesi ve beyazlaşması için küllü suya yatırılır. Yeniden yıkanır. Bir kazanda un ve tuz kaynatılır. Etlar kemiklerinden ayrılır ve unlu suya atılır. Pişince üzerine tereyağı, salça ve sarımsak sosu dökülür (KK59).

Göğ Domates Yemeği

Malzemeler:

½ kg göğ domates
2baş soğan
2patlıcan
¼ çaybardağı çekilmiş yarma
150 g kavrulmuş kıyma
2 yemek kaşığı tereyağı
2 diş sarımsak
1 kâse yoğurt
tuz

Yapılışı:

İskilip'te bağ temizlenirken yapılan yemeklerindendir. Özellikle soğan ve yufka ekmeği ile yenir. Domatese topalak ya da Frenk denirdi.Domatesler ortadan ikiye kesilir, sıkılarak çekirdekleri çıkartılır. Kuşbaşı doğranır. Sıcak suda kaynatılır. Patlıcanların kabukları soyulur. Tuzlu suya bırakılır. Soğanlar tereyağında pembeleşene kadar kavrulur. Kıyma ve domatesler eklenir. Patlıcanlar tuzlu sudan alınır, yıkanır. Yemeğe eklenir. Üzerine yarma serpilir. Üzerini geçmeyecek kadar su ile kısık ateşte 30 dk pişirilir. Sarımsaklı yoğurt ile servis edilir (KK59).

Su Kabağı Yemeği

Malzemeler:

½ kg kurutulmuş su kabağı
½ kg kuşbaşı doğranmış kemikli koyun eti
1su bardağı

1 yemek kaşığı domates salçası
1 su bardağı yoğurt
2 diş sarımsak
1 yemek kaşığı tereyağı

Yapılışı:

İskilip'te çokça yapılan yemeklerden biridir. Yemeğe kabaklar atılmadan önce ekşi de eklenir. Nohut bir gece önceden ıslatılır. Sabah haşlanır. Su kabağı sıcak suda haşlanır ve küp küp doğranır. Soğanlar tereyağında pembeleşene dek kavrulur. Et eklenir ve suyunu çekene dek kavrulur. Salça eklenip bir 5 dk pişirilir. Haşlanmış nohut ve su kabakları eklenir. Üzerini örtecek kadar su dökülüp yaklaşık 30 dk daha pişirilir. Yoğurtlu sarımsak dökülerek servis edilir (KK59).

Yırtma

Malzemeler:

½ kg taze ve ince asma yaprağı
1 yemek kaşığı bulgur düğülü
½kg kavrulmuş kıyma
1 baş büyük soğan
1 yemek kaşığı tereyağı
1 yemek kaşığı domates salçası
2 diş sarımsak
1 kase yoğurt

Yapılışı:

İskilip'te yapılan bu yemek için özellikle Örübağ köyünün asma yaprağı kullanılıyor. Taze asma yaprakları küçük parçalar halinde yırtılıyor. Et, soğan kavrulup salça, sarımsak ve dağ eriği ekleniyor. Yırtma da katılıp karsalanıyor, yıkanmış yarma atılıyor. Karsalama yaprağı yumuşatır. Yarma piştiğinde yemek olmuş demektir. Ateşten alınınca parlak olması için kavrulmuş yağ ve salça kullanılır. Üzerine yeşillik kıyılır ve sarımsaklı yoğurt dökülür, yufka ekmekle yenir. Geçmişte yaz aylarının özellikle bağ toplantılarının vazgeçilmezlerinden olan yırtma dolma malzemeleriyle hazırlandığı ama dolma gibi sarılmadan yapıldığı için tembel dolması olarak da bilinmektedir(KK59).

Bal Kabağı Yemeği

Malzemeler:

- 1 kg kabukları soyulmuş bal kabağı
- 2 orta boy soğan
- 1 doğranmış kırmızı biber
- 1 ay bardağı kırık yarma
- 1 yemek kaşığı tereyağı
- 2 yemek kaşığı zeytinyağı
- 1 tatlı kaşığı pul kırmızı biber
- 2,5 tatlı kaşığı tuz

Yapılışı:

Küçük küçük doğranan soğan ve biberler karıştırılarak yağda kavrulur. Ardından kabaklar tencereye eklenir. Onlar da kavrulur. Daha sonra yarma, baharat ve su eklenir. Yemek hafif sulu kalana kadar kısık ateşte pişirilir (KK59).

Ekşili Kabak

Malzemeler:

- 1 bal kabağı
- 1 yemek kaşığı uyuşuk
- 1 soğan
- 1 yemek kaşığı domates salçası
- Birkaç dal maydanoz
- 1 yemek kaşığı tereyağı
- Pul kırmızı biber ve tuz

Yapılışı:

Bal kabağı küp küp doğranır. Soğanla birlikte çevrilir. Uyuşuk, biber, tuz ve salça eklenir, suyu verilir. Pişmeye bırakılır. Ocaktan alınacağında maydanozu atılır (KK59).

Madımak

Malzemeler:

- ½ kg madımak
- 200 g pastırma
- 1 baş büyük boy soğan
- 3diş sarımsak
- 1 su bardağı yoğurt
- 1 yemek kaşığı tereyağı
- 1 tatlı kaşığı tuz

Yapılışı:

Madımlar ayıklanıp yıkanır. Kuruduktan sonra bıçakla kıyılır. Kıyılmış soğan tereyağında pembeleştirilir. Kuşbaşı kesilmiş pastırma eklenerek 5 dk çevrilir, suyu verilir. Kaynayınca madımak, bulgur ve tuz eklenir. 30 dk pişirilir. Sarımsaklı yoğurt dökülerek servis yapılır; yufka ekmeği ve yeşil soğan ile yenir (KK59).

Patlıcan Közlemesi

Malzemeler:

- 1kg patlıcan
- 1yumurta
- 4baş soğan
- 10yeşil biber
- 2domates
- 2yemek kaşığı tereyağı
- Karabiber,tuz

Yapılışı:

Daha çok bağ zamanında ve bağ evlerinde yapılan yapılan yufka ekmeği, ciğer kavurma ve tulum peyniriyle birlikte bağdan kesilen üzümlerle yenen yemektir. Patlıcanlar közlenir, kabukları soyulup ince kıyılır. Kızdırılmış tereyağına ince doğranmış soğan, yeşil biber ve domates eklenip 5 dakika pişirilir. Patlıcanlar eklenir. Birbirini tutması ve terbiye için üzerine yumurta kırılıp karıştırılır. Tuz ve karabiber serpilerek 5 dakika demlenmeye bırakılır (KK59).

Keşkek

Malzemeler:

400-800 gram keşkeklik Kırmızı et (isteğe göre dana-koyun-kuzu veya kıyma)
/beyaz et(tavuk eti)

100gram kuyruk yağı,eritilip kıkırdağı içinden alınmış

2Su bardağı Keşkeklik buğday/yarma

Kuru soğan

4 çorba kaşığı Tereyağ/Sıvı yağ/Zeytinyağ/Kuyruk yağ(isteğe bağlı)

Domates (isteğe bağlı)

Taze biber (isteğe bağlı)

Nohut(isteğe bağlı)

Salça

Tuz

Baharat (karabiber, kırmızı biber, kırmızı pul biber, kimyon vb.) (isteğe bağlı)

Yapılışı:

Keşkek ayıklanıp yıkanarak et ise tuzunu alması için yine yıkanarak 1 gece önce ayrı ayrı suda ıslatılır. İskilip'te et olarak keçi egesi kullanılıyor. Buğday yarma değil tüm olarak atılıyor ve az miktarda salça eklenerek taş fırında pişiriliyor. Sabah bakır ya da toprak bir tencerede ince doğranmış soğan kuyruk yağı ile pembeleşene dek kavrulur, ardından etler atılır. Yarma ve baharatı da eklenip suyu verilir, kapağı kapatılır, hava almaması için kapak hamurla çevrelenir.Ağır yanan kömür ateşinde ya da odun fırınında 10 saat pişirilir.Biraz dinlendikten sonra etin kemikleri alınır, tahta tokmakla sümek sümek olana dek dövülür.Servis sırasında üzerine kızgın tereyağı ve pul kırmızıbiber dökülür. Bu yemek İskilip'te ramazan aylarında her gün iftar için yapılan meşhur bir yemektir. Kadınlar güveçlere bu yemeği hazır edip sabahın erken saatlerinde özel yapılmış keşkek fırınlarına verirler. Ve akşama kadar orada pişer.Ayrıca ilçe ve köylerin düğün yemeği olarak da büyük öneme sahiptir.Bu yemek eski geleneklerimizde pekmez veya ekmek yapıldığı günün ertesinde yapılırmış. Hiçbir şeyin ziyan edilmediği o dönemlerde tandırın ve ocak ateşinin boşa gitmemesi için ekmek ve pekmez yapımı sonrası keşkek yapmak zamanla adet haline gelmiş. Sabaha kadar tandırda tandırda veya kor ateşte bekletilen keşkeğin mis gibi kokusuna uyandırılır, kahvaltıda yufka ekmeğiyle yenilirdi. Ayrıca düğünlerde sofranın ortasına alınan

keşkek tepsinin ortası açılır, salçalı etimiz sulu bir halde ortasına yerleştirilir, servis yapılır(KK59).

Söbelek Dolması

10 söbelek mantarı

Harç için:

½ su bardağı bulgur

½ demet maydanoz

1çay kaşığı kimyon

1büyük domates

2 yeşil biber

1 yemek kaşığı salça

1 yemek kaşığı inek tereyağı

Tuz,karabiber

Yapılışı:

Mantar 10 dakika kaynatılarak pişirilir. Soğan,tereyağında kavrulur.İnce kıyılmış domates biberle birlikte maydanoz,kimyon, salça,tuz eklenir.Hazırlanan iç mantara doldurularak dolma az su ile çok kısık ateşte pişirilir.Servis tabağına alındığında üzerine kızdırılmış tereyağı gezdirilir.Bu özel yemeği pişiren ve yiyen herkes lezzeti oluşturan ve ortaya çıkaran öğrenin inek tereyağı ve bunun bolca kullanılması olduğunda hemfikirdir.Yörede bir süredir bulgur yerine pirinç de kullanılmaktadır (KK59).

Sarma

Malzemeler:

1kg küçük boy asma yaprağı

Harç için:

¼ kg pirinç

¼ kg yarma

¼ bulgur

2baş büyük boy soğan

1 yemek kaşığı domates salçası

½ demet nane

½ demet dereotu

Sos için:

1 baş büyük soğan

3yemek kaşığı tereyağı

Yapılışı:

Pirinç, yarma, bulgur, soğan ve baharatlar çığden karıştırılır. Yapraklar birkaç dakika haşlanır. Sarma çok ince şekilde sarılır. Duru suda pişirilir. Soğan ve tereyağı kızdırılır. Yemek ineceğinde üzerine dökülür. Düğünlerin, özel günlerin, bayralların vazgeçilmezidir (KK59).

Zeytinyağılı Pırasa Dolması

Malzemeler:

600 dolmalık pırasa

Harç için:

2 su bardağı pirinç

1su bardağı zeytinyağı

2 baş orta boy soğan

1çay kaşığı karabiber

1çay kaşığı yenibahar

1fiske tarçın

1demet maydanoz

1çay kaşığı kuru nane

1tatlı kaşığı şeker

1yemek kaşığı domates salçası

1tatlı kaşığı tuz

Yapılışı:

Pırasa dolması yörede daha çok kış aylarına gelen ramazanlarda iftariyelik olarak servis edildiği gibi hanımların öğleden sonra çaylarının yanındaki ikramlıklardan biri olarak da kabul ediliyor. Pırasalar onar cm uzunluğunda kesilip yıkılıyor.5-6 dakika haşlanıyor. Soğuyunca avuç içinde ovularak yapraklarının rulo halinde teker teker çıkması sağlanır. Harç malzemeleri iyice harmanlanır; rulolara her iki ucunda da birer cm boşluk kalacak şekilde doldurulur. Tencerenin dibine pırasa sapları döşe-

nir,üzerine dolmalar dizilir. Bir bardak sıcak su eklenerek pişirilir. İstenirse bir bardak limon suyu da gezdirilebilir (KK59).

Bükme/Çörek

Bu hamur işi özellikle harmana götürülmek için pişiyor. Hamur yoğrulur. İnce yufka açılır. Soğan ve yumurta tereyağında kavrulur. Temizlenmiş ve küçük doğranmış ispanak da eklenir, kavrulur. Yufkanın içine, bir tarafına koyulur. Yufka yarım ay şeklinde kapatılır. Sacda pişirilir.Özellikle Ramazan aylarında sahurlarda vazgeçilmez bir tattır (KK59).

Cızlak

Geçmişte sac üzerinde pişirilen ve daha çok bir acil çay ikramı olan cızlak, bugün de yanında pekmez veya peynirle servis ediliyor. Un, süt, ılık su, sıvı yağ, ekşi maya, tuz ve tereyağ karıştırılarak mayalı cıvık bir hamur yapılır. Bir saat kadar kabarmaya bırakılır. Tam iki katı kadar kabardığında yağlanmış kızgın tavaya kepçe ile dökülüp tava çevrilerek hamurun ince bir şekilde tüm tabana yayılması sağlanır. Orta ateşte iki tarafı da kızartılır. Üzerine tereyağı sürülür. Her biri üst süte konulup yağlanır. Sıcak servis edilir (KK59).

Yanıç

Hamur yoğrulur. Yumurta büyüklüğünde bezeler yapılıp çok ince açılır. Harç malzemeleri yağda kavrulur. Yufkaya yarım ay şeklinde döşenir. Üzeri yufkanın diğer yanıyla kapatılıp yağlanır. Sacda pişirilir. Malzemesinin bol tutulması önemlidir. Köylerde yufka ekmeği yapıldığı gün mutlaka yanıç da yapılır(KK59).

12.1.4. Tatlılar

Hasıda

Geçmiş zamanda bir köyde konaklamak zorunda kalan birine önce köy odasında bir oda sonra da köy ağası tarafından güzel bir sofraya hazırlanmış tatlı olarak da hasıda sunulmuş. Misafir çok beğenmiş ve ertesi sabah yola çıkmadan adını sormuş. Ağa ‘Hasıdadır onun adı’ demiş. Yolcu okuma yazması olmadığından unutmamak için yol boyunca yinelemiştir. Ama bir dereyi geçerken öyle zorlanmış ki ismini unuttu. Eline bir çöp almış dere kenarına çökmüş, ‘Nerede, nerde?’ diye

başlamış suyu karıştırmaya. Dere kenarından geçen bir adam durmuş bakmış bir adam suda bir şey arıyor. Yaklaşmış ve ne aradığını sormuş. ‘İsmini bilmiyorum;ama, düşürdüm.’ deyince adam ‘İsmini bilmiyorsun karıştıra karıştırabhasıdaya döndürdün.’ demiş, yolcu anımsamış.

Bir kapta nişasta, pekmez ve su karıştırılır. Başka bir kapta tereyağı eritilir. Nişastalı karışım dökülüp topak haline gelene kadar karıştırılır. Çok az sıvı yağ dökülüp ezilir. Bu işlem 3 kezde tamamlanır. Topak 10-15 dakika sonra bulgur gibi dağılacaktır. Tatlı, bu halde sıcak olarak ve üzerine ceviz serpilerek servis edilebilir (KK32).

Malak

Un ve su karıştırılıp kaynatılır.Karıştırmaya devam edilerek pişirilir.Hamur haline gelince lengere (bakır büyük servis tabağı) lokma lokmaaktarılır.Tuzsuz tereyağı ve pekmez karıştırılarak hamurların zerine dökülür (KK57).

Un helvası

Süt,su ve şeker kaynatılır.Diğer yanda ve aynı anda tereyağı eritilir. Un eritilerek kısık ateşte un kokusu çıkıp pembeleşene dek kavrulur.5 dakika sonra ceviz ya da fıstığı verilir.Şerbet kavrulmuş una (Bir parça un,kaynamış bir miktar şerbete bırakılır,sıçrar ise kavrulma işlemi tamamlanmış demektir.)yavaşça dökülür,tencerenin ağız kapatılarak demlenmeye bırakılır.5 dakika onra iyice karıştırılır ve sıcak servis edilir.İskilip dolmasından sonra mutlaka ikramı yapılır (KK57).

Fasla kabak

Fasla : Yöredeki sözcük anlamı ‘‘fasıla’’dan gelmek üzere ‘‘parça parça’’dır.

Bal kabağı, kabuklu olarak ve 10’ar cm büyüklüğünde kareler halinde kesilir,çekirdekleri çıkarılır,yıkanıp süzdürülür.Bakır pilavlık tencereye ve kabuklar tencereye degecek şekilde dizilir.Kısık ateş üzerine pekmez gezdirilerek pişirir.Servis sırasında üzerine bolca ceviz serpilir.Kabağın suyu yeterli olmazsa tencereye çok az miktarda su da eklenir.Çok tatlı ise az, tatsız ise daha fazla pekmez gezdirilir.Bu, geçmişte yemeklerin üzerine yenen bir tatlı değil,kış gecelerinde konuklara ve çocuklara okul dönüşlerine ikram edilen bir yiyecekti.Tatlı, tabakta kabuğu ile servis edilir, tatlı kaşığı ile içi sıyrarak yenir (KK59).

12.1.5.İçecekler

Sirke Salatası

Sarımsak mendilin içinde tuzla ezilip suya bırakılır.1 gün bekletilir.Yoğurt su ile çırpılarak ayran yapılır.Elekten geçirilir.Sarımsaklı su süzdürülür. Ayranasirke, şeker ve tuzla birlikte eklenir.Salatalık küp küpdoğranır,ayrana katılır karıştırılır.Özellikle yörenin geleneksel yemeği İskilip dolması ile ikram edilir.Hazmettirici özelliği nedeniyle her ağır yemeğin yanında bulunduruluyor.Bir çeşit cacık olan sirke salatası ana malzemesi sirke olmasa da onsuz yapılmadığı için bu adı almıştır (KK57).

Yivlik, Çağıl, Mutaflar, KanaraSuyu: Volkanik arazide çıkmaktadır.Yumuşak bir sudur. İçimi çok lezzetli hatta böbrk taşlarına da iyi gelmektedir.Yüzyıllardır halk tarafından özel olarak getirip kullanılmaktadır(KK32).

İskilip Turşusu

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU , “Devlete ve Millete Dair” isimli şiirinde az gidip uz gittikten,dere tepe düz gittikten sonra günlerden bir gün İskilip’e vardığını söyler,”Turşusu ile köylüleri meşhur.”der. İskilip turşusu bir özel gün lezzeti olmasa da kış için yazdan hazırlanan kışlık turşu olarak da bilinen ve değişik yöntemle yapılan salatalık turşusudur.Tepesi biraz kesilen salatalıklar,tuzu içine alması için iğne ile delinir.Çok fazla tuz atılmış soğuk su dolu kavanozda,üzerine güzel koktuğu için de-reotu kökü serpilerek ağzı kapalı olarak saklanır.Yeneceği zaman ilkin tuzundan arınması için iyice ıslatılır.Ardından bol sarımsaklı sirkeye yatırılır.Sarımsağın işlevi tat katmak olduğu kadar salatalıktaki tuzu da almasıdır.O nedenle sudan çıkarılırken tuzu kontrol edilmesi,sarımsak o ölçüde atılmalıdır.Bu İskilip turşusu için özellikle İskilip sirkesi gerekmektedir. İskilip sirkesinin özelliği çok sert turşusudur.Hatta bu sertlikten dolayı çok sayıda mide hastalıklarına da sebep olmuştur.Ona rağmen çok lezzetli olan turşu dışarıya da çok ihraç olmuştur.Günümüzde İskilip sirkesi çok olmadığından İskilip turşusunun lezzeti de çok yakalanamamaktadır (KK32).

12.1.6.Çerezler

Köme

Un ve nişastası sulandırılmış kara pekmez (ya da şıra) ile inceltilir. Tel elekten geçirilir.Ağır ateşte,kırıştırılarak koyulaşana dek pişirilir.Cevizler iplere dizilir,kıvama

gelen koyu pelteye 3-4 kere batırılır.Kurutulur.Nişastayabattırılır.İpler 15-20 cm uzunluğunda kesilir,kavanozlardasaklanır(KK32).

Pestil

Tüm malzemeler bir arada kaynatılıp sıcak olarak ve ince bir şekilde çarşafalara serilir.Havadar bir yerde kurulutulur.Başka bir çarşafa ters çevrilip diğer çarşaf hafifçe ıslatılır.Birkaç dakika sonra buradan soyulup her iki yüzüne de nişasta serpilir.Kesilip bez torbalara alınır ve serin yerde saklanır.Pestil de köme gibi kışa hazırlık ürünü.Özellikle akşam çaylarıyla birlikte ikram edilen bu çerezin üretim zamanı bağ bozumudur.Bağ bozumunun ardından ilkin pekmez yapılır, hemensonrasında da köme ve pestil hazırlanır (KK32).

Köfter:Pekmez bulamacı çarşafalara sürülür.Daha sonra kuruyan bu bulamaç levhalar halinde çarşafta kabartılır.İçine ezilmiş ceviz konularak küçük küçük üçgen şeklinde sarılır. Kış gecelerin çerezi olur (KK32).

Kırık Leblebi:Leblebi bütün olarak kavrulur.Bunların bazıları ocaktayken kırılır.Eleğin altından geçen kırık leblebi denir.Yanında akide şekeriyle tüketili (KK32).

12.1.7. Sebze, Bakla ve Meyveler

- Ceviz
- Mor elma (Antidiyabetik özelliği vardır ve şeker hastaları rahatlıkla kullanabilir.Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde yapılan ilk incelemesinde anti-di-yabetik olduğu bilimsel olarak tespit edildi.)
 - Kara Müslüme elması(Raf ömrü uzun olup 9-10 ay bekletilebilir. Migren için ezilip alna konularak ağrıların hafifletilmesinde kullanılır. Yanıkların üzerine konulduğunda iz bırakmadan iyileştirir. Bazı ortopedi uzmanları kırıklarda bu elmanın yenilmesini tavsiye etmektedir.)
 - Kaba Müslüme elması(Çok güzel kokuludur. Kabuğu yakılarak tütsü yerine kullanılmakta, kurutulmuş halde çamaşır aralarına konulmaktadır.
 - Garip elması (Mideye dokunmadığı, hazımsızlığa iyi geldiği, bağırsakları çalıştırdığı denenmiş ve bu amaçla kullanılmıştır.)

- Ahlat(Halk arasında ‘Kimye (Kimya)’ olarak bilinir. Çiçeği nisan yağmularını topladığı için şifalı olduğuna inanılır. Hoşaf yapılıdır, kurutulup değirmende öğütülerek ‘Kavut’ haline getirilir. Kavut sütlü kahverenginde un halindedir. Su ile karılarak ekme katığı olarak kullanıldığı gibi; un halinde tüketildiğinde ishalin en bilinen ilacıdır.)

- Bey Armudu(Yaz, güz ve kış beyi olmak üzere üç ayrı tipi vardır. Kabızlık tedavisinde ve bağırsak düzenleyici olarak faydası görülür. Fazla su istemediği için dikim alanı geniştir.)

- Kadın Budu Armudu (Ağustos- Eylül aylarında üretilir.)

- Ayva

- Üvez

- Pirinç

- Kara üzüm

- Asma yaprağı

- Kiraz

- Karadut

- Kızılcık

- Kereviz

- Pancar

- Kayısı

- Mısır

- Nohut

- Domates

- Biber

- Fasulye

- Çilek (Tarımda iyi uygulamalar, modern kapama meyve bahçesi tahsisi çiftçi eğitim projesi kapsamında ahududu, çilek ve böğürtlen bahçeleri tahsis edildi.(<http://www.iskilipsempozyumu.hitit.edu.tr>)

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

13.Halk Tiyatrosu

13.1. Meddahlık

Meddahlığı en temel biçimi ile hikâyeye anlatma sanatı olarak tanımlamak mümkündür. Övücü, yani meddah, taklitler yapıp, hikâyeler anlatarak halkı eğlendirmektedir. Sonradan bizde meddah adını alan bu halk hikâyecilerine Araplar'da "kıssahan", Acemlerde ise "kıssahân" denirdi. Pertev Naili Boratav'a göre; "Kaynağını hikâyeye anlatma sanatından alan meddahlık, süreç içinde kendiliğinden gerçekleşen bir işbölümünün İstanbul'daki uzantısıdır. Ozanların işini, büyük merkezlerde kıssahan ve meddahlar, köylerde kasabalarda ve küçük kentlerde âşık hikâyeciler alır." (Boratav, 1988: s. 102)

İskilip'te 1970'li yıllarında Meddahlık geleneğini icra eden Aşçı Mori lakabında biri varmış. Aşçı Mori adında bu kişi İstanbul'da bulunan Makedonya lokantalarında öğrendiği yemekleri İskilip'e döndüğünde devam ettirmiş. Aşçı Mori çok şen şakrak bir adammış. Askerde, İstanbul'da yaşadığı anılarını anlatarak insanları güldürmüştü.

İskilip'te Ramazan aylarında demirciler çarşısında Hüsnü ve Puruşuk adlı kişilerin doldurduğu kahvelerinde teravih namazından sonra bu hikâyelerini anlatarak insanları hoş vakit geçirmelerini sağlamış. İşte o yıllarda meddah geleneğini Aşçı Mori sürdürmüştü. Bunu yaparken de meddahlık geleneğinin araçları olan sandalye, mendil baston üçlüsünü kullanırmış. Hikâyelerine başlamadan önce de İskilip ağzı ile söylenen tekerlemelerle insanlar hikâyelere hazırlanırmış. Günümüzde bu şekilde meddahlık geleneğini sürdüren kalmamıştır(KK32).

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

14. Oyun, Eğlence, Spor

Bu başlık altında İskilip ilçesinde eskiden oynanan ve günümüzde de oynanmaya devam eden çocuk oyunları, yetişkin oyunları, halk oyunları ve spor oyunları ayrı başlıklar altında değerlendirilerek bilgiler verilmiştir.

14.1. Çocuk Oyunları

Yörede yapmış olduğumuz derleme çalışmaları sırasında eskiden oynanmış olup artık hafızalarda kalan oyunlar, günümüzde hâlâ oynanan oyunlar ve günümüz çocuklarının oynadığı oyunlar derlenmiştir. Çocuk oyunları yönünden ilçe zengin bir kültürel birikime sahiptir.

1.4.1.1. Taş ile Oynanan Oyunlar

Beştaş Oyunu

Düz zemin üzerinde en az iki kişinin beş adet taş ile oynadığı oyundur. Sırası gelen oyuncu elindeki beş taşı yere saçar. Daha sonra rastgele yerdeki beş taştan biri alınır,havaya atılarak yerdeki diğer taşlar teker teker alınmaya çalışılır.Atılan taş yere düşer ya da alınamaz iseoyun diğer oyuncuya geçer. Taşlar başarıyla alındıktan sonra sonra ikinci tura geçilir.Taşları yine rastgele yere saçılır.Elinde tutulan tek taş havaya atılarak taşlar ikişerli alınmaya çalışır. Üçüncü tura geçilir. Üçüncü turda bu sefer taşlardan önce birini alınır sonra kalan üçü alınır. Dördüncü turda ise dördü tek tek taş havaya atılır tek hamlede dördü alınmaya çalışılır.Son turda ise taşlar yine rastgele yere saçılır.Karşı rakip biri taş seçer o taş sona bırakılır. Orta parmak işaret parmağının üzerine konur başparmakla kale şekline getirilir.Elde tutulan taş havaya atılarak diğer taşlara değmeden taşlar tek tek kalenin içine sokulmaya çalışılır.Rakibin seçti taşta kaleden geçirildikten sonra beş taşlar avuç içinin ters tarafına atılır iki ele gelen taşlar tek elde toplanır, tek hamlede ters dönen taşlar avuç içinde tutulmaya çalışılır. Tutlan taş kadar puan yazılır (KK18,KK50,KK51).

Çizgi (Seksek) Oyunu

Genellikle kızların oydanığı bir oyundur. Erkekler de oynayabilir. Tebeşir, kömür ya da çöplerle çizgiler oluşturularak seksek çizilir. Tek ayak havada olacak şekilde oyuncular ellerindeki taşı sırasıyla 1.2.3 şeklinde çizgilerin içine atarlar. Oyuncular iki gruba ayrılır.Hangi grubun oyuna ilk başlayacağını seçmek için bir taşın üzerine tükürülür.Yaş olan taraf bir grubu, kuru olan taraf bir grubu temsil eder. Taş havaya atıldıktan sonra yere düşer, hangi taraf geldiyse ilk o taraf oyuna başlar.

Oyun oynanırken iki türlü şekil vardır. Birinde taş ayakla sürdürülürken diğesinde taş atılarak oynanır. Taşı ayakla sürdürerek oynamada 6 sayı çizgi içerisine yazılır.Taş çizgi içindeki sayılara sırayla atılır daha sonra taş bütün sayıların içine ayakla

çizgi sınırları içerisinde sokulmaya çalışılır. Diğer çizgi içindeki sayıya atabilmek için 3 kere ayakla vurma hakkı vardır. Çizgiye taş gelirse ya da üçten fazla ayakla vurulursa oyun diğer tarafa geçer.

Taş atılarak oynanan oyunda ise 8 sayı çizgilerin için yazılır. Sırasıyla sayıların üzerine atılır. Taşın geldiği sayının olduğu çizgiye basılmaz. Üzerinden atlanır dönerken de bu taş eğilerek alınır ve yine üzerinden atlanarak başlangıç kısmına geri dönülür. Eğer çizgiye değilmediyse bir üst sayıya taş atılarak oyuna devam edilir. Çizgiye basıldıysa oyun diğer tarafa geçer (KK27, KK50, KK51).

Dokurcum (Dokuz Taş) Oyunu

Bir yere iç içe üç kare çizilir ve kenarları orta noktalarından birleştirilir. Böylece 12 köşede ve 12 kenar üzerinde olmak üzere 24 nokta ortaya çıkmaktadır. Oyuna ilk başlayacak oyuncu belirlenir. Oyuncu elinde taşlardan, fasulyelerden birini kesişme noktalarından birinin üstüne koyar. Aynı şekilde rakip oyuncu da istediği herhangi bir kesişme noktalarından birine taşını koyar. Oyuncuların amacı ellerindeki dokuz adet taşı oyun alanına üç tane taşı aynı hizaya getirerek yerleştirmeye çalışmaktır. Oyunculardan bir tanesi taşlarını yerleştirme sırasında üç 102 taşını aynı çizgi üzerinde yan yana getirir ise rakip oyuncunun herhangi bir taşını almaya hak kazanır. Aldığı taş oyun dışında kalır. Dikkat edilmesi gereken bir nokta ise rakip oyuncunun aynı sıraya hizalanmış olan üçlü taş sıralarındaki taşlarından alınamaz. Oyunda oyuncular sıra ile hamle ederek taşlarını aynı hizaya getirmelerini denemeleri ile devam eder. Oyunculardan birinin oyun içerisinde iki taşı kalmasıyla oyun son bulur (KK27, KK50, KK51).

On İki Taş Oyunu

Oynanışı dokuztaşa benzer. Dokuztaştan farkı iç içe karelerin köşelerinin de birleştirilmesidir. Kural dokuztaşa olduğu gibidir. Bir kişinin elinde son iki taşı kalana kadar oyun sürer (KK50).

Üç Taş (üçürcüm)Oyunu

Üçtaş oyunu yavaş ilerleyen bir oyundur.İki kişi ile oynanan zekâ oyunlarından biridir.Oyuncular kâğıda,toprağa ya da kaldırıma tebeşirden kare çizer.Bu dört köşeden çarpaz olacak şekilde çizgiler çizilir.

İki arkadaş bu oyunu uygun bir yerde oturarak oynayabilir. Düzgün bir zemine ya da kâğıda önce bir kare çizilir. Karenin her bir köşesinden çaprazını uzanan çizgiler çizilir.Bu çizgilerin 9 köşe oluşur.Oyuncular üçer taş olur.İki oyuncunun taşlarının karışmamaması için farklı renkte taşlar seçilir.Bu taşlar 9 köşe içinden istenilen köşelere yerleştirilir. Bu yerleştirme işlemi,rakibin taşlarının aynı çizgide olmasını engelleyecek şekilde yapılır.Oyuncular sırayla bir hamle yapar.Yapılan hamlelerde amaç kendilerine ait olan üç taşın da sağ,sol çarpaz ya da düz şekilde dizilmesini sağlamaktır.Bunu gerçekleştiren kişi oyunu kazanır (KK50).

1.4.1.2.Sopa İle Oynanan Oyunlar

Çelik Çomak Oyunu

Bu oyun iki grup arasında oynanır. Oyunda 35 santimetre çelik,75 santimetre çomak ismi verilen iki sopa alınır.Yere küçük bir çukur açılır ya da bir taş konur. Kişinin önce çelik çomağı başlayacağı seçilir. Diğer kişi çizginin oraya geçer. Oyuna başlayan kişi çeliği havaya atar.Sopayla vurup uzağa göndermeye çalışır. Çeliğin düştüğü yere diğer oyuncu gider ordan çeliği kazılan çukura atmaya ya da yerde bulunan taşa değıdirmeye çalışır. Çelik çukurun içine girerse ya da taşa değıerse oyuncular yer değıştirir (KK52).

Tahterevalli Oyunu

Tahta kütük ya da büyükçe bir taş düz bir yere bırakılır. Uzun tahtanın ortası kütük ya da taşın ortasına konulur.İki ucuna birer kişi oturur.Oyuncular ayaklarının yardımı ile aşağı yukarı çıkıp inerler (KK50,KK51).

Kibrit Çöpü Alma

En az iki oyuncuyla oynanır. Kibrit çöpleri rastgele ortaya saçılır. Oyuncular sıra ile kibrit çöplerinden çekerler. Ve çekerken diğer kibritlerin hareket etmemesi gerekmektedir (Kalayoğlu,2017:21).

Topaç Çevirme Oyunu

Yere büyük bir çember çizilir ardından ip topaca sarılır. Bir ucu orta parmağa bağlanır. Topaç çevrilirken çemberin içine atılır. Topaç çemberin içinden dışarı çıkmazsa oyuncu kazanır. Topaç çember dışına çıkarsa oyuncu oyunu kaybeder. (KK51, KK52).

Hot

Aralarında 4-5 metre uzaklık olan iki paralel çizgi çizilir. Sonra da bu çizgilerden birinin üzerine hot denilen ve 40-50 santim uzunluğunda ve 10 santim kadar kalınlıkta bir odun parçası dikilir. Oyuncuların elinde de 50-60 santim uzunluğunda da kalın sopalar vardı. Ebe hotun başına geçip arkadaşlarının çizilen çizginin gerisinden ellerindeki sopaları atarak hotu devirmesini bekleyecekti. Sırayla atılan sopalardan birisi hota vurup devirir devrilmez ebe hotu hemen yerine diğer diğer oyuncular da koşarak hot hizasındaki çizgiyi geçip yeniden kendi çizgilerinin öbür tarafına kaçarlar. Eğer ebe hotu çabucak diktikten sonra çizgiyi geçip yerlerine dönmekte olan arkadaşlarından birisine değebilirse ebelikten kurtulmuş olur. Değemezse aynı şekilde devam eder (Kalayoğlu,2015:150).

Coş

Oyun toprağa kazılan çukurun üzeri bir tahta parçası ile köprü oluşturarak oynanır. Oyun iki grup halinde oynanır. Oyunda yer almak isteye kişiler en az 4 'erli gruplara ayrılır. Ebe seçilen grup çukurun başına geçer. Diğer grup ise çukurdan 3 metre uzakta çizilen çizgide yerlerini alırlar. Ellerinde bir adet tahta sopa bulunur. Gruptaki her kişi sırayla çukurun üzerindeki tahtayı düşürmeye çalışır. Gruptakilerden hiçbiri tahtayı düşüremezse ebe olarak başa geçerler. Şayet grupta düşüren olursa attığı sopayı alıp geri çizgisine gelene kadar ebe gruptaki bir öğrenci düşüne sopayı yere koyup 'coş'der. Karşı gruptaki kişiyi çizgisine geçer yakalamaya çalışır. Yakalarsa ebelikten kurtulmuş olurlar. Yakalayamazsa aynı grup ebe olmaya devam eder. Oyun bu şekilde sürer. (<http://www.arge19.com>)

1.4.1.3.İp İle Oynanan Oyunlar

İp Atlama Oyunu

İki kişi ipin birer ucundan tutarak ipi çevirmeye başlarlar. Diğer kişiler ipin üzerinden atlar. En az üç kişi ile oynanır. Farklı oyun oynanma şekilleride vardır. İki kişi ipi çevirir. Atlayacak olan kişiler ipi çeviren bir kişinin yanında sıraya girerler.Sıra kendilerine geldiğinde dışarıdan içeriye girerek atlar ve karşı tarafa ipi çeviren diğer kişinin yanına geçerek yeni bir sıra oluştururlar.Eğer bir kişi ipe takılıp atlayamaz ise bu kişi ipi çeviren kişilerden birinin yerine geçer.Diğer kişi de oyuna dâhil olarak sıraya girer.Bir başka oynama şeklinde ise ip ikiye katlanır,iki elde de ip olur.İp sağ ve sol elle sırayla çevrilir.Kişiler bu şekilde ipin arasından atlamaya çalışırlar (KK27,KK50,KK51).

Düğme Oyunu

Boyu 60-70 santimetre olan ip kesilir, düğmenin deliklerinden geçirilir. Düğme ipin orta kısmına getirilir. İpin bir ucu bir elin işaret veya orta parmağına, diğer ucu da diğer elin aynı parmaklarına geçirilir. İp hafif gevşek bırakılarak döndürülür. Üç beş dönmeden sonra sağ ve sol el dışa doğru hafifçe gerilir. Düğme dönmeye başlar. Gevşetip gererek harekete devam edilir. Oyun isteğe göre birkaç kişi arasında yarış biçiminde oynanabilir.(KK50)

İp Alma Oyunu

Oyuna başlamak için sayışmalar yapılır ve ilk oynayacak kişi belirlenir. Belirlenen oyuncu ipi iki elinin işaret ve başparmaklarının arasından geçirecek ve avuç içleri birbirine bakacak şekilde gerer. İki elin başparmakları hariç ip diğer parmakların etrafında bir kez daha dolaştırılır ve ip tekrar gergin duruma gelir. Daha sonra sağ elin orta parmağı sol elin halkasından geçirilir, gerilir. Aynı işlem sol el ile de yapılır. Meydana gelen şeklin diğer oyuncu tarafından yeni bir şekil oluşturarak oyuncunun elinden ipi kendi eline geçirmesi istenir. Her oyuncu sıra ile ipi kendi eline geçirir. İpi kendi eline geçirirken bozan oyuncu yenilmiş sayılır (KK50,KK51).

1.4.1.4.Mendil İle Oynanan Oyunlar

Mendil Kapmaca Oyunu

Oyuncular iki gruba ayrılır. Bir kişi ortaya geçer.Ortaya geçen kişi mendili tutar.Her gruptan birer kişi gelir.Mendili tutan kişinin elinden bir komutla almaya çalışır.İlk alan kişi kendi grubuna doğru koşar.Burda önemli olan mendili ilk kapmadır.Kapan kişi kaçarken diğeri de onu yakalamaya çalışır.Kız ve erkeklerin oynadığı ortak bir oyundur (KK 50,KK51).

Körebe Oyunu

Oyuncular içinden bir ebe seçilir. Ebenin gözleri bez,tülbent gibi bir örtü ile bağlanır.Ebe gözleri kapalı bir şekilde diğer oyuncuları yakalamaya çalışır.Oyuncular ebeye dokunarak,seslenerek ebeyi şaşırtmaya çalışır.Ebe seçilen kişi diğer kişilerden birini yakaladığı anda o kişi ebenin yerine geçer.Oyun bu şekilde sürer(KK50,KK51).

Yağ Satarım

Genellikle Beden Eğitim derslerinde oynanan oyundur. Önce bir ebe seçilir. Diğerleri ise çember şeklinde olup yere çömelirler. Mendilin bir ucu düğümленir ve bu mendili ebe avcuna saklayarak çemberin etrafında dönmeye başlar. Dönerken de avcundaki mendili bir arkadaşının arkasına bırakıyormuş gibi yapar. Bu sırada da çemberdekiler bir ağızdan şarkıyı söyler.

Yağ satarım bal satarım,
Ustam ölmüş ben satarım.
Yağlıca, ballıca dayak atarım.
Ustamın kürkü sarıdır.
Satsam 15 liradır.
Zambak zumbak,
Dön arkana iyi bak!

Ebe en sonunda elindeki mendili bir arkadaşının arkasına bırakır. Ama mendil hala avcunun içindeymiş gibi dönmeye devam eder ve diğer arkadaşlarının arkasına bırakıyormuş gibi yapmaya devam eder. Bu şekilde ebe dönmeye devam eder. Arkadaşları mendilin kimin arkasında olduğunu görse bile belli etmezler. Eğer hala görmezse ebe mendili alır ve mendili bıraktığı kişinin sırtına vurmaya başlar. Ebenin

vuruşlarından kaçmak için halkanın etrafında koşmaya başlar. Oyuncu bir tur atıp da kendi yerine gelince oyun yeniden başlar (KK50, KK51).

1.4.1.5. Top İle Oynanan Oyunlar

Yakan Top Oyunu

Oyuncular iki türlü grup oluştururlar. Ortaya geçecek grup sayısmacayla belirlenir. Top ile atışın yapılacağı çizgiler çizilir. Atış yapacak olan grup karşılıklı çizilen bu çizgiler üzerindeki yerlerine geçerler. Ve atış yapmaya başlarlar. İki çizgi arasında kalan yer aynı zamanda oyunun oynandığı alandır. Topu atan grup içerde atılan toplardan kaçan gruptan birine değerse o yanar ve oyundan çıkar. Yere değmeden atılan topu havada tutan kişi bir hak daha kazanmış olur. Buna can kazanma denir. Can kazanan oyuncu vurulduğunda kazanmış olduğu canı kullanır. Hatta oyuncu havadaki topu tutarak kazanmış olduğu canı kendi grubundan başka bir arkadaşına da verebilir. İçerde oyun oynayan gruptaki herkes yanınca diğer tarafa sıra geçer (KK50, KK51).

İstop Oyunu

Ebeyi oyuncular bir yere toplanarak sayısmacalarla belirlerler. Ebe topu yukarı doğru atarak diğer oyunculardan birinin adını söyler. Adı söylenen oyuncu top yere düşmeden tutmaya çalışır. Eğer topu yere düşmeden tutar ise o da başka bir arkadaşının adını söyleyerek topu havaya atar. Eğer topu havada yakalayamaz ve top yere düşerse diğer oyuncular kaçmaya başlar, oyuncu ebe olur. Ebe topu tutar ve istop diyerek arkadaşlarının durmasını sağlar. Ebe olan oyuncu aklından bir renk seçer. Rengi bağırarak söyler. Örneğin beyaz dediğinde diğer oyuncular beyaz renkli herhangi bir nesne bulup beyaza dokunmaya çalışır. Eğer ebe oyunculardan birini beyaz renge ulaşmadan top ile vurursa, ebe o vurulan oyuncu olur, oyun tekrar başlar. Eğer ebe hiçbir oyuncuyu beyaz renge ulaşmalarından önce top ile vuramazsa tekrar ebe olur ve oyuna tekrar başlanır (KK50, KK51).

Okkokko

En az 7-8 kişiyle oynanan bir oyundur. Bir kişi ebe seçilir. Diğer oyunculardan biri topa vurup kaçar. Ve ebe topu yakalayana kadar diğer oyuncular saklanır. Ebe saklananları buldukça ayağını taşa koyarak okkokko der. İlk ebelenen oyuncu ebe olur. (<http://www.arage19.com>).

1.4.1.6.Diğer Oyunlar

Misket (Bilye) Oyunu

Oyun sokakta, mahallede düz bir zemin üzerinde oynanır.Daha çok erkeklerin oynadığı bir oyundur.Bilyeler ip gibi düz bir şekilde dizilir.Oyuncular dizilen bilyenin 3-5 metre uzağına giderve uzunca bir çizgi çizerler.Çizgeyi geçmeden oyuncular, teker teker dizilen bilyeleri oyuncuların atma şekillerine göre vurmaya çalışırlar (KK52).

Uzuneşek Oyunu

Oyun iki grup halinde oynanır. Her grupta en az 4-5 kişi olmalıdır.Kalabalık olursa daha güzel olur. Önce hangi grubun eşek olup eğileceği belirlenir.Sonra bir yastık belirlenir. Yastık olan kişi duvara sırtını dayar. Bacaklarını açar.Eşek olan oyunculardan ilk kişi başını yastığın eline koyar.Diğer kişilerde öncekinin bacaklarının arasına kafalarını yerleştirir.Diğer gruptan kişiler dizilen bu eşeklerin sırtına teker teker atarlar.Eşeğin çökmemesi önemlidir.Atlayan kişiler” bizim köyün imamı, alttan verir samanı, üstten çıkar dumanı çattı, pattı, kaç attı” diye tekerleme söyleyip parmaklarıyla bir kişi,tek veya çift sayı gösterir. Tekmi, çift mi diye sorar.Alttaki oyunculardan tek veya çift derler.Bilirlerse üsttekiler bu sefer eşek olur.Bilemezlerse tekarardan eşek olmaya devam ederler. Oyun bu şekilde devam eder (KK52).

Birdirbir Oyunu

Oyuna başlamadan önce bir ebe seçilir. Ebenin duracağı yer belirlendikten sonra, diğer oyuncular ebenin ardına arka arkaya sıralanır. Ebe elleri dizkapaklarında olacak şekilde belini eğer, sıranın başındaki oyuncu ebenin üzerinden atlarken “birdirbir” der, birkaç adım ileride aynı ebe gibi eğilir. İkinci oyuncu da “ikidir iki” diyerek ebe ve diğer arkadaşının üstünden 101 atlar. Kişi sayısına göre, atlayanlar her atladığı oyuncunun üstünden kaçınıcı ise ona göre tekerlemesini söyler. Bu tekerlemeler,

- Birdirbir
- İkidir iki
- Üçtür üç atlaması güç
- Dörttür dört horoz gibi öt
- Beştir beş ol bana eş
- Altıdır altı yaptım kahvaltı
- Yedidir yedi kedi eti yedi

- Sekizim sek sek
- Dokuzum durak
- Onum orak.

Diğer oyuncunun üstünden atlayamayan oyuncu oyundan çıkar(KK50, KK51).

Evcilik Oyunu

Beş- altı kişi toplanır. Anne, baba ve çocuk olurlar. Toprakta çanak çömlek yapılır. Çocuklar birbirlerine misafirlığe giderler. Yiyecekler, içecekler yeniliyor- muş, içiliyormuş gibi yapılır. Anne rolündeki kişiler tarafından çocuklar uyutulur, beslenir. Genellikle kız çocukları oynar (KK50, KK51).

Köşe Kapmaca Oyunu

Yere büyükçe bir kare çizilir. Sayışmaca ile bir kişi ebe olur. Belirlenen oyuncu yani ebe bu şeklin ortasına, diğer oyuncular ise köşelere yerleşir. Köşelerdeki oyuncular birbirleriyle karşılıklı olarak yer değiştirmeye çalışırlar. Ebe ise yer değiştirme sırasında diğer oyunculardan birinin köşesini kapmaya çalışır. Eğer ortadaki oyuncu bir köşeyi kaparsa boşta kalan oyuncu ortaya geçer. Oyun bu şekilde sürer (KK50, KK51).

Saklambaç Oyunu

Ebeyi oyuncular kendi aralarında sayışma yaparak seçerler. Ebe belirlenen yerde durur. Ebe bu yere yüzüstü dönerek belirlenen sayıya kadar sayarken diğer oyuncular saklanır. Sayı bitince ebe “Önüm, arkam, sağım, solum sobe; saklanmayan ebe” der. Gizlenen oyuncuları bulmaya çalışır. Gördüğü oyuncuların ismini söyleyerek kapandığı yere üç defa “sobe sobe sobe” der. Bu oyuncular gizlenen arkadaşlarına ebenin durumuna göre “elma dersem çık; armut dersem çıkma” diyerek yardımcı olur. Diğer oyuncular ebeye görünmeden belirlenen yeri sobelemeye çalışırlar. Ebenin ilk sobelediği kişi ebe olur. Kimseyi sobeleyemezse kendisi yine ebe olur (KK50, KK51).

Çuval Yarışı

Bir çizgi çizilir. Oyuncular çizginin üzerinde dizilirler.Oyuncular ayaklarına çuval geçirir.Bu çuval içinde zıplayarak belirlenen çizgiye ulaşmaya çalışırlar.Bu çizgiye ulaştıktan sonra başlangıç noktasına dönerler. İlk gelen yarışmayı kazanır. İlk Düşen tekrar oyuna devam edebilir. Kız, erkek bütün çocuklar oynayabilirler (KK50,KK51).

Bayrak Yarışı

Tıpkı çuval yarışındaki gibi bir çizgi çizilir. Oyuncular çizginin üzerinde dizilirler. Yarışmacılar ellerine aldıkları küçük bayraklarla işaretle belirlenmiş hedef noktasına gidip dönmeye çalışırlar. İlk gelen birinci olur. Bayrağı düşüren tekrar oyuna devam edebilir. Kız, erkek bütün çocuklar oynayabilirler (KK51).

Simit Oyunu

Erkekler arasında sevilerek oynanan bir oyundur. Bir oyuncu, yuvarlak bir çizgi çizer ve çizilen alanın içine girer. Diğer oyuncular dar alanın bir kaç metre uzağında bekler. Çizili alanın içerisindeki oyuncu aralıksız “simiiiiiiiiiiiiit” diye bağırarak oyunculardan birininpeşine düşer. Eğer ebenin sesi kesilir ise diğer oyuncular tarafından tekme tokat dövülür, çizili dairenin içine girmeye çalışır ancak dairenin içine girdiğinde dayak yemesi kesilir ve ebe olur. Ebe eğer bir oyuncuyu yakalarsa yakalanan oyuncu ebenin yerine geçer (KK50,KK51).

Yoğurt Yeme Yarışı

Tepsiye yoğurt konulur içine madeni para ya da oyuncuların bulması istenilen nesne konularak karıştırılır. Oyuncular elleri arkalarına bağlı olarak eğilip yoğurt içindeki nesneyi bulmaya çalışırlar. Saklanan nesneyi ağızıyla bulan yarışmacı oyunu kazanır (KK50).

Şaşırtmacalar

İki oyuncu karşılıklı durur veya oturur. Oyuncular el ele tutuşarak ellerini ileri geri oynatır ve oyuna başlamadan “Şa-şırt-ma-ca-larşaşırana 5tokat” diyerek oyuna başlarlar. Oyuncular önce kendi ellerini birbirine çarptırır. Sonra karşılıklı sağ ellerini vurur, sonra iki ellerini bir birine vurur, sol eller birbirine vurulur tekrar iki el birbirine vurulur ve oyun böylece hızlanarak devam eder, şaşıran yanar, oyun yeniden baş-

lar. Şaşırp oyunu kaybeden oyuncu başta belirlenen sayı kadar tokat yiyerek ceza alırlar. Genellikle kızların oynamayı tercih ettiği bir oyundur (KK50, KK51).

Çamur Patlatmaca

Çamurla oynanan bir oyundur. Bu çamur Meydan Çayı'ndan gelen sel ile oluşan çamurdur. Çamurun dağılmamasına, çektikçe uzamasına özen gösterilir. Oyuncuların hepsi eşit büyüklükte çamur alırlar ve yoğurmaya başlarlar. Ve bu çamuru güveç biçiminde şekillendirirler. Yapılan güveçlerin patlatılmasıyla güveçte açılan deliğin büyük olmasına göre oyunun kazanımı belli olmaktadır. Güveci içine tükürerek cilalarlardı. Sıra patlatmaya geldiğinde oyuncular hazır olan güveçlerin şekilleri bozulmadan ellerine alırlar. Ve "bir, iki, üç" diyerek yere çarparlar. En büyük delik kimin güvecinde açıldıysa o oyunun kazananıdır. Oyunun kaybedenleri kendi çamurlarından oyunu kazanan kişinin güvecindeki deliği giderecek kadar çamur verirlerdi. Kendi çamurları da bu durumda azalırdı. Böylece oyunun ikinci etabına geçilirdi. Oyun ellerindeki çamur bitene kadar devam eder(Kalayoğlu,2017: 21).

Bom

Saymalarla ilgili bir oyundur. En az iki kişi ile oynanır. 1'den başlayarak sayılır. 5 ve 5'in katları kime gelirse söylenmesi gereken sayı yerine bom diye bağırır. Bom demesi gereken yerde sayıyı söyleyen ya duraklayan kişi oyun dışı bırakılır. Geriye kalanlar ise oyuna devam eder(KK50).

Âşık Kemiği Atma

Âşık kemiği hayvanların ayak tarağı kemiklerinden biridir. Kibrit kutusundan daha küçük boyuttadır ve dikdörtgen şeklindedir. Çocuklar kemiği düz bir zemine atar ve kemiğin zemin üzerindeki duruşuna göre sayı kazanırlardı. Kemik yan yüzeylerden birinin üzerine düşerse 5 sayı kazanılır. Geniş yüzeylerden içe çökük olanı üste gelecek şekilde düşerse 2 sayı kazanılır. Tersine ortası biraz şişkin yüzeyin üzerine düşerse sıra diğer tarafa geçer. En yüksek sayıyı alan oyunu kazanır (Kalayoğlu,2015:108).

Gazoz Kapağı Oyunu

Gazoz kapakları ile oynanan bir oyundur. İki kişi ellerindeki gazoz kapaklarını eşit bir şekilde paylaşırlar. Birer tanesini ellerine alıp geriye kalan kapakları birbirine değmeyecek ve ağzı üst tarafa gelecek şekilde dizerler. Sırası gelen gazoz kapağının yan tarafını dizili kapaklardan birinin kenarına vurur, kapak yüz üstü dönerse alıp cebine koyar, dönmezse sıra diğer oyuncuya geçer. En fazla kapağı toplayan kazanır (KK53).

Ceviz Oyunu

Tarlanın düzgün bir yerine büyük bir çivi çakılırdı. Tepesi biraz yukarıda bırakılırdı. Çividen 4-5 metre öteye bir çizgi çekilerek ceviz atma yeri belirlenir. Çivi üzerine ceviz konurdu. Cevizi vuran ebe olurdu. Ebe çivi üzerine yerleştirdiği cevizi vurulup düşürülünceye kadar beklerdi. Bu sırada atılan cevizlerden isabet ettirilemeyenler de ebenin olurdu. Vuran olursa o kişi yeni ebe olurdu (KK53).

Yattı Kalktı Kabak Oyunu

İskilip erkeklerinin sohbet gecelerindeki meşhur oyunlarından. Herkes kendisine beğendiği bir meyve ya da sebze ismi seçer. Bu sohbet gecelerine bir gecelik katılanlara sohbet başkanı hıyar, armut gibi isimler koyardı. Bu kişiler de oyunu bilmediklerinden bu isimlere itiraz etmezlerdi. Herkes namazda olduğu gibi iki dizi üzerine çökerek yan yana halka şeklinde sıralanırdı. Oyuna kabak ismi verilen kişiden başlanırdı. Bu kişi oturduğu yerden eğilerek alnını yere değdirip geri doğrulurken “kabak yattı, topalak(domates) kalktı” diye seslenirdi. Bunu duyan topalak da yere eğilip kalkarak “ topalak yattı, dene börülce kalktı” diye seslenirdi. Dene börülce de “ dene börülce yattı, hıyar kalktı” diye bağırır. Oyunda herkesin arkadaşının hangi meyve ismini aldığını bilmesi gerekiyordu. Oyunda birbirine küfürlü konuşanlar, kızcılık yapanlar hemen cezalandırılırdı. Bir tasa para atmaları sağlanırdı. Eğilmesi gerekirken eğilmeyenler, ismini yanlış söyleyenler oyun dışı kalırdı. Sona kalan üç kişi oyunun kazananı oldu ve tasa para atmaktan kurtuldu (KK52, KK54).

Yüzük Kimde Oyunu

Oyuncular yan yana veya halka şeklinde dizilirler. Ebe belirlenir. Oyuncular avuçlarını birleştirir. Ebe elindeki yüzüğü saklayacağı kişiyi belirlemek için oyunu başlatır. Ebe elindeki yüzüğü kendi avucu içine koyar. Ellerini birleştirmiş bekleyen

oyuncuların avuçlarına koyuyor gibi yapar. Gizlice oyunculardan birinin avucunun içine yüzüğü koyar. Mendilin bir ucunu düğümleyerek ilk kişiden başlamak üzere mendili oyuncuya vurarak “Yüzük kimde?” diye sorar. Oyuncu birinin adını söyler. Yüzüğün kimde olduğunu bilirse ebe “Kalk da al” diye vurur. Bilemezse “yoktur onda” diyerek yine vurur. Ebe ismi söylenen kişiye gider. Onun eline vurarak “Yüzük kimde?” diye sorar. Oyun yüzüğün bulunması ile yeniden başlar (Kalayoğlu,2015:150).

Taş, Kâğıt, Makas Oyunu

Oyuncular karşılıklı olarak yerlerini alırlar. Oyundaki taş işaretini oyuncu elini yumruk hâline getirerek yapar. Makas, başparmak,yüzük parmağı ve serçe parmağın kıvrılması diğer parmakların ise açıkta kalmasıyla oluşturulur.Kâğıtta ise el tamamen açık parmaklar birbirine yapışıktır. 1-2-3 diye sayıştıktan sonra taş, kâğıt ya da makas işaretlerinden birini yaparlar. Oyunun kurallarına göre taş, makası kırar. Makas, kâğıdı keser. Kâğıt, taşı ezer. Oyuncular rakip oyuncunun seçmiş olduğu nesneye göre(taş, kâğıt, makas) oyunun kuralları çerçevesinde oyunu oynarlar (KK50,KK51,KK52,KK53,KK54).

El El Üstünde Kimin Eli Var

En az 4-5 oyuncu,en fazla 6-7oyuncu ile oynanır.Oyunculardan biri yere sırtüstü yatar,diğer çocuklar ellerini yumruk yaparak yere sırtüstü uzanan ebenin sırtına koyarlar.Ebe en üstte kimin eli olduğunu bilmeye çalışır.Ebe bilirse bildiği kişi ebenin yerine geçer. Bilemezse ebeye davul, zurna,cimcik cezası verilir.Cezadan sonra yine bilene kadar ebe olur (KK50,KK51,KK54).

Esir

Oyun en az 8 oyuncuyla oynanır.İki ayrı grup oluşturulur.En az 20 metre mesafeli karşılıklı kale(kale bir tane taş demektir.) oluşturulurlar. Amaç rakip oyuncuları esir almaktır.Esir almak için rakip oyuncudan sonra kaleden çıkarak ona dokunmak gerekir.Alınan esirler kalenin 3-4 metre yanında bulunan bir noktada bekleler.Esirleri kurtarmak için yakalanmadan arkadaşına dokunmak gereklidir.Her seferinde bir esiri kurtarabilir.Rakipten tek kişi kalınca kalenin etrafını çevirerek kaleye dokunmak suretiyle kale ele geçirilmiş olur. Ve oyun kazanılır. Oyun bu şekilde devam eder-(KK50).

Eski Minder

Oyun sayısı 8-10 kişiden oluşur.Oyunda bir tane ebe olur.Ebe yüzünü gizleyerek ortaya oturur.Diğer oyuncular halka şeklinde ebenin etrafında eski minder şarkısını söyleyerek döner.

Eski Minder

Yüzünü göster

Göstermezsen bir şey söyle

Güzellik mi?

Çirkinlik mi?

Havuz başında heykelcik mi?

Hangisi?

Şarkı bitiminde yüzünü gizleyen oyuncu yüzünü gösterir. Oyuncuların ebeye sorduğu “güzellik,çirkinlik ya da heykelcik mi?” sorularına birini seçerek cevap verir.Ebenin seçtiği kelimeye göre oyucular en güzel en çirkin ya da en iyi heykel duruşunu sergileyerek kendisinin seçilmesi için yarışır.Ebenin seçtiği oyunculardan biribenin yerine geçer. Oyunbu şekilde sürer(KK50,KK51,KK54).

Eşimi Buldum

Bu oyun kalabalık gruplar halinde oynanır.Oyunu oynayacak kişiler dörderli gruplara ayrılırlar.Aralarında ebe seçilen grup bir duvara yüzlerini çevirip saymaya başlarlar.Diğer gruplar saklanırlar.Sayma bitince bu dört kişi saklanan grupları aramaya başlarlar.Hangi grup önce gelip ebe olan grubu saydığı yerde sobelerse oyu aynı grubun ebe olmasıyla devam eder.Eğer saklanan kişiler sobelenirse o grup ebe olur.Oyun bu şekilde devam eder (KK50).

Kayık

En az üç kişi ile oynanan kayık oyunu genellikle kışın kar üzerinde yokuş aşağı bir zeminde oynanan yarışma türünde bir oyundur.Oyuna başlamadan önce bir hedef ve bu hedefin başında duracak bir hakem belirlenir.Ardından herkes kayıklarına biner ve kaymaya başlar.Yarışı ilk bitiren kazanır.Ve birinci olan oyuncu sonuncu olan oyuncuya ceza olarak ya kendini sırtında taşıtır ya da kar üstünde çıplak ayakla yürümesini ister (KK50,KK51,KK54).

Kördüğüm

5- 7 kişilik grupla oynanır.Oyuncular birbirlerinin kollarının arasından geçerek düğüm oluştururlar.Ve ebe onları bir dakika içinde açmaya çalışır.Belirlenen sürede açamazsa ebe oyun dışı kalır (KK50,KK51).

Kurt Baba

Oyun 8 kişi ile oynanır.Bir kişi kurt baba olur.Altı çocuk yumurta olur.Bir kişi yumurtaların annesi olur.Anne yumurtalara renklerden isim verir.Anne ve yumurtalar evlerinde güzel güzel yaşarken Kurt Baba gelir ve kapıya vurur.Anne kapıyı açar ve Kurt Baba'ya ne istediğini sorar.O da yumurta istediğini belirtir. Anneyumurtanın ne renkte olmasını istediğini. Kurt Baba'ya sorar. Söylediği renk çocuk yumurtaların içinde varsa yumurta evden dışarı çıkarak koşar.Kurt Baba ise onun peşinden koşar.Çocuk Kurt Baba'yı atlatıp tekrar eve dönüp annesinin eline değerse kurtulur.Kurt Baba yumurtaya ulaşırsa o yumurta oyundan çıkar.Oyun Kurt Baba'nınhepsini yakalamasıyla sonlanacaktır (KK50,KK51,KK54).

Kutu Kutu Pense

En az dört oyuncu ile oynanan bir oyundur..El ele tutuşan kişiler ‘’ kutu kutu pense ,elmamı yerse arkadaşımarkasını dönse’’ diyerek sırasıyla arkalarını dönerler.Tüm oyuncular arkasını döndükten sonra aynı işlem eski hale dönmek için uygulanır (KK50,KK51,KK54).

Kümbürküt

Oyun 3ile 7 kişi arasında oynanır.Bir kişi ebe olur.Ebe eğilir diğer çocuklar ellerini ebenin üstüne dizerler.Kimin eli üstte diye sorulur.Ebe tahmin etmeye çalışır.Bilirse ebelikten kurtulur. Bilemez ise ebe olan oyuncuya tekrardan soru yöneltilir. Davul mu,zurna mı,iğne mi,iplik mi?Ebe olan kişi bunlardan birini söyler, davul derse sırtına çocuklar tarafından vurulur.Zurna derse kulağının dibine bağırılır.İğne derse parmak ucuyla gıdıklanır.İplik derse çimdiklenir.Eller tekrar dizilir ebeye sorulur.Ebe bilene kadar ebe olamayı sürdürür (KK50).

Yağlı Kayış

Oyun 5-10 kişi ile oynanır.Yağlı kayışı oynayacak çocuklar sayışarak önce bir ebe belirler.Ebe kayışı alarak diğerlerine gözükmeyecek şekilde saklar.Diğerlerikayışı aramaya başlarlar.İçlerinden biri kayışı bulunca diğerlerini kovalanmaya başlar.Çocuklar önceden belirlenen yerlerine dönünceye kadar ebe kovalar. Ve yakaladığına da hafifçe vurur.Sonra yeni ebe kayışı tekrar saklayarak oyun devam eder (KK55).

Avcı Adam

Bir ebe seçilir.Bu ebe avcı olur.Ve bir yöne giderken arkadaşlarından birine yönelir.”benimle ava(tilki,kuş,balık)gelmek ister misin?)der.Ebe böyle dört kişi alır ve arka arkaya dizilirler.Ebe ve seçtikleri ava gider gibi yürürler.Avcı birden döner ve hepsine doğru “bum”der.Bunun üzerine ayaktaki çocuklar yerine oturmaya çalışır.Ve ilk oturan ebe olur(<http://www.arge19.com>).

Balon

Bu oyun sınıftaki bütün öğrenciler ile oynanır. Herkes el ele tutuşur.Ve bir daire oluşturur.Bir kişi ebe olur.Ebe daire dışında durur.Dairedeki öğrenciler büzülmüş şekilde bekler.Ebe gelir balon şişirir gibi pısss der.Ve daire genişler.Ebe daha sonra bolunu patlatmaya çalışır.Arkadaşlarının kollarını birbirinden ayırır ve herkes pat der.Ebe başka birini ebe olarak seçer oyun böyle sürer (<http://www.arge19.com>).

Çift Karış

Oyun 4 kişi ile oynanır.Erkek oyunudur.2 kişi ebe olur ve yere oturur.Ayaklarını üst üste koyarlar.Diğer iki kişi bunların üzerinden atlar.Eğer ayaklara dokunulursa yanar ve ebe olurlar. Oyun böyle sürer(<http://www.arge19.com>).

Don Ateş

Oyuncuların içenisinden bir ebe seçilir.Seçilen ebe diğerlerini kovalamaya başlar.Oyuncular ebelenmemek için don deyip oldukaları yerde donup kalırlar.Serbest olan oyuncular don olan oyunculara gelir dokunarak ateş der ve onları çözer.Don di-yemenen yakalanan oyuncu ebe olur(KK50,KK51,KK54).

Güvercin Taklası

Erkeklerin oynadıkları bir oyundur. 4 'er kişilik iki gruba oynanır. Dört kişi eğilir. Karşılıklı iki kişi kafalarını yaklaştırır. Diğer iki kişi de eğilip arka arkaya dururlar. Dört oyuncu eğilmiş vaziyette ellerini tutarlar. Diğer gruptan oyuncular eğilen bu kişilerin üzerlerinden takla atmaya çalışırlar. Bir kişi bu taklayı atamazsa ya da eğilen kişileri düşürse oyun diğer gruba geçer (KK53).

Sincap ile Ceviz

Bütün öğrenciler yerlerinde oturur. Öğrencinin biri sincap olur. Eline ceviz yerine silgi alır. Öbür öğrenciler uyuyormuş gibi kafalarını sıranın üstüne koyarlar. Sincap ceviz ile arkadaşları arasında dolaşır. Cevizi bir arkadaşının eline koyar ve yerine oturmak için kaçır. Yerine varıncaya kadar yakalanmazsa kurtulur. Eline ceviz konulan öğrenci Sincap'ı yakalayamaz ise kendi ebe olur (KK50).

Uzun Urgan

Böğrenciyle oyuna başlanır. Bir öğrenci ebe olur. Ebe olan öğrenci : "uzun urgan, Uzun Urgan, bugün kimin düğüne var?" der. Diğer ebe olan öğrenci, yanındaki arkadaşlarından birinin adını söyleyerek : "...nın düğünü var." der. Diğer ebe olan öğrenci : "hayırlı uğurlu olsun, bir yastıkta kocasın" der. Diğer öğrenciler, ismi söylenene arkadaşlarını kollarının altında geçirerek ismi söylenen öğrenciyi ters döndürürler. Diğer arkadaşlarının isimleri söylenerek tüm öğrenciler ters dönerler. Ebe olan öğrenciler, uzaklaşarak iki nesne belirlerler. Ve diğer arkadaşlarının yanlarına gelerek tuttıkları iki nesneyi (elma-armut vb.) arkadaşlarına sorarlar. Sordukları öğrenci hangi nesneyi söylerse o ebenin arkasına geçerler. Ebe olan öğrenciler, her öğrenciye bu şekilde sorarak kendi arakalarına geçirirler. İki ebe el ele tutuşurlar ve diğer öğrencilerde kendi ebesinin arkasına geçerek yarışmaya deva edilir. En son öğrenci kalıncaya kadar uzun urgan yarışmasına devam edilir. En çok öğrenci çeken ebenin grubu birinci olur. Oyun bu şekilde sona erer (<http://www.arge.19.com>).

Kelle Oyunu

Kelle oyunu en az 6 kişiyle oynanır. Önde bir lider elinde de bir kayış olur. Diğerleri arkada dolanmaya başlarlar. Lider önde ne yaparsa arkasındakilerde aynısını yapmak zorundalar. Eğer arkasındakilerden kim liderin yaptığını yapmaz

ise lider elinde tuttuğu kayış ile yapmayanlar kim ise onlara vurmaya başlar.Oyun bu şekilde devam eder. En sonunda herkes lideri döver(KK52).

14.2.Yetişkin Oyunları

Deve Oyunu

Üç kişi ile oynanmaktadır. Büyük bir çul, battaniye vb. hazırlanır içine iki kişi geçer. Örtünün altındaki iki kişinin başları farklı tarafa bakar. Biri devenin ön tarafı diğeri arka tarafı olur. Deve şekline getirilir. Deve olan kişilerin ellerinde ikişer tane değnek olur. Bir kişi de deveyi gezdirir. Etraftakilere şakalar yapılır. İnsanlar deveye bindirmeye çalışılır. Bu şekilde insanlar güldürülmektedir. Daha çok düğünlerde oynanan bir oyundur (KK32, KK50).

Yüzük(Fincan) Oyunu

Çocukların oynadığı yüzük kimde oyununa benzer bir oyundur. Bu oyun erkek çocuklar tarafından oynadığından daha serttir ve genelde erkekler oynar. Oyunun ebesi belirlenir, ebe yüzüğü arar. “Yüzük kimde?” diye sorar. Halka içinden birini tahmin eder. Eğer doğru tahmin etmişse o kişinin eline havlu ile vurur ve ebe değişir. Yanlış tahmin ettiyse tahmin ettiği kişi tarafından havluyla dayak yer. Ebe olmaya devam eder (KK32).

Halat Oyunu

Güç gerektiren bir oyundur. Erkekler tarafından oynanır. İki grup olarak oynanır. Gruplar eşit sayıda oyunculardan oluşur. Uzun ip, halat bulunur. Gruplardan belirlenen birer kişi önde olur, diğerkleri ise birbirinin bellerinden sarılarak dizilir. Gruplar karşılıklı olarak yer alırlar. Ortaya bir çizgi çizilir. Başlama komutu verildikten sonra gruplar ipi çekmeye başlarlar. Hangi grup ortadaki çizgiye basarsa oyunu kaybeder (KK29).

SimsimOyunu

Genellikle düğünlerde erkekler tarafından oynanan bir oyundur.Düğün günün gündüzü gençler tarafından bütün evler dolaşılır.Akşam simsim oynanacağı söylenir. Simsim için odun toplanır.Toplanan bu odunlar akşam vakti yakılır.Simsimden sorumlu kişi geniş bir alan çizer sonra bu alanda hakemlik yapar.Gençlerden biri ateş

etrafında dolanarak ateş hırsız olur. Dairenin içine hızlıca giren gençler ateş hırsızını yakalamaya çalışır.Yakalanan genç, yakalayan tarafından sırtına vurularak dairenin dışına çıkarılmaya çalışılır.Vuran genç diğer gencin yerine geçer.Çeşitli komiklikler yaparak etrafında bulunan izleyicileri eğlendirir.Diğer gençlerin ateş üzerinden atlamaları oyuna güzel seyirlik görünüm kazandırır.Ateş sönünceye kadar eğlence devam eder (KK33).

Garip Ölüsü Kaldırma

Oyun geniş alanda oynanır. Kişiler ölüyü yıkayan hoca;ölu olan garip; oyunu yöneten kâhya;ölüyü taşıyan hizmetliler ve kova taşıyan bir de sucudan oluşur.Oyunu bilmeyen kişi garip rolüne bürünür.Garip meydanda soyularak bir üstünde bir kilotla kalır.Hoca, selasını verip Garip'in defin işlemleri için para toplar.Sonra ölüyü yıkamak için su ister.Bir kova dolusu soguk su getirilir.Hiçbir şeyden haberi olmayan Garip'in üzerine bir kova dolusu su boşaltılır.Neye uğradığını şaşırarak Garip hızlıca koşmaya başlar.Seyirciler ölünün dirilmesine şükrederler.Hoca Garip ölsünü dirilttik der ve oyun bu şekilde sona erer(KK32).

Gıdı Gıdı Oyunu

Gıdı gıdı oyunu odada oynanan bir oyundur. Oyuncular daire şeklinde oturtulur.Gıdı gıdıyı bilmeyenler arasına oyunu bilenler oturtulur.Daha sonra oyunu bilenler çeşitli bahanelerle dışarı çıkıp bir ellerini kömüre bularlar.Buladıkları ellerini kapatıp odaya dönerler.Oyunu yöneten kişi ‘Ben ne yaparsam siz de aynısını yapacaksınız.’der.Herkes tarafında kabul edilir.Oyun başlar.Oyun yöneticisi elini kaşına, yüzünedokundurur.Diğer oyuncularda yanındakinin kaşlarına yüzlerine dokunur.Başlangıçta oyunu bilenler temiz ellerini gıdı gıdı diyerek kullanırlar.Oyunun ileleyen bölümlerinde eli kömürlü olanlar,kömürlü ellerini kullanarak diğerlerinin yüzünü,kaşını siyaha boyarlar. Herkes biribinin karalanmış haline şaşırıp gülererek eğlenceye devam ederler. Oyun bu şekilde sonlandırılır (KK32).

14.3. Halk Oyunları

Bu başlık altında ilçede oynanan halk oyunları hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Çiftetelli

Müzik eşliğinde oynanan bir oyundur. Çiftetelli karşılıklı oynanabildiği gibi toplu olarak da oynanmaktadır. Vücut burada pek fazla hareket etmez. Yöre insanı genellikle düğünlerinde bu oyunu oynamaktadırlar. İskilip insanının eğlenmek için oynadığı sevdiği bir oyundur (KK33).

13.5. Spor Oyunları

Bu başlık altında İskilip ilçesinde oynanan spor oyunları hakkında bilgi verilmiştir. Bu spor oyunlarından en önemlisi güreş sporudur.

Güreş

Güreş sporu çok eskilere dayanmaktadır. Hıdırellez, Mayıs Yedisi törenlerinde ve yayla şenliklerinde, bayramlarda ve özel günlerde insanlar geniş alanlarda toplanır güreş müsabakası yapılırdı. Güreşi her yaştan çocuk, genç, yetişkinler oynayabilir. Yaşlara göre gruplar oluşturulur ve karşılaşmalar olurdu. Güreş önceden düğünlerde sıkça görülen bir spordur. Hatta düğüne okunurken güreşçileri davet etmeye dikkat ederlerdi. Güreşçiler düğünehorozla okunurlardı. Düğünlerde kız ve erkek tarafından gelen güreşçiler güreş ederlerdi. Başpehlivana ödül olarak bez verilirdi. Güreşte önemli başarılarla imza atmış sporcu da çıkarmıştır.Selim Kozan 65 Kiloda Avrupa ve 54 kiloda dünya şampiyonu olmuştur(KK56).

SONUÇ

İskilip,tarihi Hititler,Paflogonlar,Galatlar,Romalılar,DanişmendlilerAnadolu Selçuklu ve Osmanlı'ya ait izlerinin bulunduğu bir yerleşim yeridir. İki isim İskilip izi taşımaktadır: Ak Şemseddin ve Ebussuud Hazretleridir.Bu tarihi değerlerinin yanında,yaylaları, çam ormanları,su kaynakları, yürüyüş sporu için de eşsiz bir yerleşim yeridir. İskilip'teönceden uzun kış gecelerinde aile büyüklerinin torunlarına,misafirlere vakit geçirmek,onları eğlendirmek eğlendirmek amacıyla anlattıkları,aile halkınında severek dinlediği,Halk edebiyatının önemli türlerinden olan masallar, fıkralar, maniler,efsaneler,türküler, ninniler,ağıt ve tekerlemeler günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. Teknolojinin gelişmesi,gençlerin çocukların bu ürünlere ilgisiz kalması,bu ürünlerden haberdar olmamasına, dolayısıyla bu ürünlerin unutulmasına sebep olmuştur.

Doğum adetlerinde İskilip halkı,Türkiye'nin pek çok yerinde olduğu gibi çocuğu ve anneyi korumak amacıyla çeşitli uygulamalara yönelirler.Onlara zarar gelecek unsurlardan uzak kalma çabası içindedirler.Bu uygulamalar doğum öncesinden başlayıp doğum ve doğundan sonra da devam eder.

Yörede evlilikle ilgili adet ve inanmalar,evlilik olayının bereketlenmesi, uğursuzluklardan korunması amacıyla yapılır.Buuygulamalar da evlilik öncesinde başlayıp düğün sonrasına kadar devam eder.

Ölüm hadisesinde İskilip halkı ölen kişinin ahirete kolay göçmesi için çeşitli hususlara dikkat etmektedir.Ölüm sırasında Yasin-i Şerif okunması ölen kişiyi bekletmeden gömme isteği,ölünün ardından verilen yemeği,okunan duaları,ölen ölen kişinin öbür dünya da rahat etmesi günahlarının Allah tarafında affedilmesi içindir.

Dinî ve Millîtörenlerde İskilip halkının hassasiyetinin çok büyük olduğu görülmektedir.Dışarıya göç veren İskilip 'te Dinî Bayramlarda dışarıda olan İskiliplilerin bayram ziyaretleri vesilesi ile gelmeleri bundan dolayı İskilip'in çok kalabalıklaşması bu hassasiyeti gözler önüne sermektedir. Millî bir ruh taşıyan İskilip halkı Millî Bayramları da yediden yetmiş büyük bir coşkuyla karşılamaktadır.

Bunların yanında artık gelenekselleşen Fatih Sultan Mehmet Hanın Hocası Akşemsettin Hazretleri'ninİskilip halkı tarafından İstanbul'a uğurlaması içinde yapılan tören ayrı bir değer ve önem arz etmektedir.

İskilip'te halk inanışları önemli bir yere sahiptir.Yörede yatırlara saygı gösterilir.Bu yatırların çeşitli dertlere derman olacağına inanılır. Yörede nazara,büyüye ina-

nışlar hala çok önceleri olduğu gibi yoğundur. Bunların dışında tabiat olaylarına, hayvanlarla ve günlerle ilgili inanışlara ise yoğun olamasa da devam etmektedir.

İskilip yöresinde, tıbbın gelişmediği dönemlerde halkın doğandan veya inançsal kaynaklardan şifa aradığı bilinmektedir. Yöredeki birçok insan özellikle yaşlı kimseler hastaneye gitmeden küçük rahatsızlıkların tedavisinde geleneksel metotlara başvurmaktadır. Günümüzde tıbbın gelişmesi deneyimli yaşlı insanların sayılarının azalması halk hekimliğini unutturmaya yüz tutmuştur. İskilip'te halk tecrübeleri olarak iki unsura rastlanılmaktadır. Bunlardan biri Halk Meteorolojisidir. Yöre halkının geleneksel hava tahminleri yaptıkları görülmektedir. Hava tahminleri yapılırken doğaya ve hayvan hareketlerine göre yorumlar dâbulunulduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen halk tecrübelerinden diğeri ise halk takvimidir. Eski adetleri yaşatan yaşlı insanlar yöresel adlarla ayları ve günleri kullanmaktadır.

Önceden daha geniş aile olarak yaşanıldığı dede, babaanne, anneanne, babaanne ve çocuklarla hayat sürüldüğü öğrenilmiştir. Bu aile bağlarının günümüzden daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bu ailelerde aile bağlarının günümüzden çok daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde yörede çekirdek aile yapısı hâkim olduğu görülmektedir.

Giyim ve süslenme kendine has özellikleri içinde barındırır. Her yörenin kendine has yaşayışları, değerleri olduğundan kendine özgün motifleri bulunmaktadır.

İskilip mimarisi zengin kültürel miras sahiptir. Geleneksel tarihi evleri camiler, çeşme, türbe, kale restora edilen redif kışlası, taş mektebi gibi bu güzel mimari yapıları içinde barındırır.

İskilip'te halk zanaatları bitme noktasına gelmiştir. 1970 -1990 yıllarında çok yoğun olan arastalar çarşısında bulunan sepetçilik, semercilik, ayakkabıcılık, bakırcılık, kalaycılık gibi zanaatlardan birkaç dükkân dışında bu mesleği devam ettirecek kimseler kalmamıştır. İlerde unutulmaya yüz tutan meslekleri yaşatabilmek için küçük atölyeler kurulmalı ve destekleme yapılarak mesleklerin günümüz dünyasına direnmesi sağlanmalıdır. Eski meslekler günümüz şartlarına uyarlanmalı ve yaşatılmalıdır. Örneğin sepetçilik mesleğini icra eden birinin gerekli malzemeler temin edilmeli, yerli ve yabancı turistlerin görebilecekleri bir mekânda bu meslek yaşatılmalıdır. Önceden ihtiyaçlar doğrultusunda kocaman yapılan sepetler yerine meslek erbabı daha küçük süs için sepetler yapmalı ve bunlar turist-

lere sergilenmelidir. Böylelikle bu mesleğe olan ilgi hem artacak, hem de kültürel motifler ilmekilmek işlenerek somutlaştırılarak gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır.

Halk Müziğinde İskilip yöresine ait müzik aleti yoktur.Hemen hemen her yörede olan bu aletler bulunur. Bu müzik aletlerle düğünlerde, eğlencelerde halkın güzel vakit geçirmesi için kullanılır.

İskilip yemek çeşitleri bakımından zengindir.Özellikle yöreye özgü ‘İskilip dolması’ülke genelinde gerek yazılı,gerekse görsel basında zaman zaman tanıtılmıştır.İskilip dolamsının dışında da ilçeye has yemekler de vardır.Bunlardan biri de sadece ramazan boyunca çıkan İskilip keşkeğidir.Mahalle aralarındaki keşkek fırınlarında çöleklerde sabahtan akşama kadar pişirilmektedir.İftarda mutlaka bulunur.Sofraların vazgeçilmez lezzetidir.

İsklip kadınları yemek konusunda mevsimlere göre üretken olmuşlardır.Mevsim meyve ve sebzelerini iyi değerlendirmişlerdir.

İskilip, halk tiyatrosu bakımından fakirdir.1970 li yıllarda ortaya çıkan meddahlık geleneği sürmemektedir.Sadece belli dönemlerde bazı tiyatro kuruluşlarının geldiği oyunlarda halk kendinî göstermektedir.Bunun dışında okullarda oynanan oyunları da sayabiliriz.

Çocuk oyunları yönünden İskilip ilçesi zengindir.Bu oyunların büyük bölümü günümüzde çocuklarca oynanmaktadır.Araştırmamızda bazı oyunları genç neslin bilmediği tespit edilmiştir.Teknolojinin gelişmesiyle daah bebeklikten elden düşmeyen bilgisayar,telefon çocuk oyunlarını unutturmuştur. Buda nesilden nesile aktarılamadığı için günümüzde bazı oyunlar yok olmaya yüz tutmuştur. Yöreye özgü yetişkin oyunları da tespit edilmiştir. Yetişkin oyunları kaynak kişilerden hatırdaki kaldığına derlenerek kayıt altına alınmıştır.

İsklip’te spor oyunları olarak Türk toplumunun ata sporu olarak güreş karşımıza çıkmaktadır.Yörede güreşe büyük ilgi vardır. Festivallerde güreş yarışmaları düzenlenir.İskilip güreşte önemli başarılarla imza atmış önemli sporcular yetiştirmiş Dünya,Avrupa Şampiyonları çıkarmıştır.

Anadolu coğrafyası her yönüyle incelenmeye değerdir. Anadoluda bulunan bütün yörelerin kültürel zenginlikleri derlenerek kayıt altına alınmalıdır. Çünkü teknoloji hızla gelişmekte malesef bu kültürel değerlerimiz yok etmektedir. Bu vesile ile çalışmanın, ülkemize, halk kültürüne katkısının olmasını temenni eder bize yol gösteren bilim insanlarına şükranlarımızı sunarız.

KAYNAKÇA

- Abulkadir, Ozulu, *Folklorumuzdan Örnekler*, Çorum Valiliği, Çorum, 2013.
- Akkaya, Nevin, *Gelenek ve İnançların Toplum İçindeki Fonksiyonları*, Balıkesir, 1995.
- Albayrak, Nurettin, *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, L&M Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2004.
- Artun, Erman, *Türk Halkbilimi, Gözden Geçirilmiş/Genişletilmiş*, Dokuzuncu Baskı, Karahan Kitapevi, Adana, 2013.
- Aslan, Ensar, *Türk Halk Edebiyatı*, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2008.
- Aşkar, Mustafa, *İskilipli Şeyh Muhyiddin Yavsi*, Vera Yayınları, Ankara, 1996.
- Bacon, E. Elizabeth, *Esir Orta Asya*, Çev. Tansu Say, Tercüman 1001 Temel Eser, t.y., s. 190.
- Başçetinçelik, Ayşe, *Adana Halk kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm*, Altın Koza Yayınları, Adana, 2009.
- Bakırcı, Nedim, *Niğde Masalları*, Niğde Yüksek Öğretim Yayınları, Niğde, 2006.
- Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Boratav, Pertev Naili, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002.
- Çetin Çulpan, Zarifova, *Tatar Türklerinin Gelenek ve Göreneklere*, Karadeniz Dergisi Yay., Ankara, 2009.
- Çobanoğlu, Özkul, *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinin Giriş*, Akçağ Yayınlar, Ankara, 2012.
- Çorum Valiliği, *Güzelleme*, Kültür Yayınları, Çorum, 2012.
- Dilek, İbrahim, *Altay Türklerinde Çocuğun Doğması Ve Doğum Günü Kutlamalarına Dair Bazı İnanışlar*, Bilig Dergisi, Bahar 1996, ss.96-102.
- Durbilmez, Bayram, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, Ürün Yayınları, Ankara 2008.
- Duymaz, Ali, *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001.

- Elçin, Şükrü, *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Fügen, İlter, *Bir Anadolu Kenti İskilip*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.
- Günay Ünver, *Güngör, Harun, Türk Din Tarihi*, Laçın Yay, Kayseri 1998.
- Hitit Üniversitesi, İskilip Meslek Yüksekokulu, *HerYönüylü İskilip: Dünü, Bugünü, Yarını*, Çorum, 2016.
- İnan, Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- İnan, Abdülkadir, *Şamanizm*, Ankara 1954.
- İsmailov, *Kazak Türkleri*, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002.
- İskilip Kaymakamlığı, *İlim ve Hilm Kenti İskilip*, Ankara, 2015.
- Jumbayev, Maksat, *Kırgız Gelenek ve İnanışlarında Dinî Ritüeller*, AÜ, SBE, Ankara, 2006
- Kaya, Doğan, *Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Kaya, Doğan, *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- Kalafat, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, AKM Yayınları, Ankara, 1999.
- Karakaş, Ayhan, Feke Halk Kültürü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2005, ss.79-90.
- İskilip Kaymakamlığı, *Tarihten Günümüze İskilip*, Çorum, 1996.
- Kalayoğlu, Hasan Ali, *Oyun Kenti İskilip-1*, Kültür Yatırımları, Ankara, 2015.
- Kılıç, Abdullah, *''Isparta Yöresi Halk İnançları''*, *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirimleri*, Evrak Yayınları, Ankara, 2001.
- Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Ögel, Bahaeddin, *''Türk Mutfağının Gelişmesi ve Türk Tarihi Gelenekleri''*, *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.
- Örnek, Sedat Veyis, *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- Polat, Kemal, *Beşikten Mezara Kırgız Türkleri'nde Gelenek ve İnanışlar*, TDV Yayınları, Ankara, 2005.

Potapov, L.P, *Altay Şamanizmi*, Çev., Metin Ergun, Kömen Yayınları, Kon-
ya,2012.

Radloff, W.*Sibirya'dan*, Çev. Ahmet Temir, Maarif Basımevi, İstanbul, 1956.

Sakaoğlu,Saim,*Masal Araştırmaları*,(3.Baskı),Akçağ,Ankara,2007.

Seyidoğlu,Bilge,*Erzum Efsaneleri*,Erzurum Kitaplığı,İstanbul,1997.

Seroşevsky, V.1;*Saka Yakutlar*, Çev. Arif Alacaoğlu, Selenge
Yay.,İstanbul,2007.

Şişman, Bekir, “*Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik
ve Ölüm)İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar*”, Erdem Dergisi,
Türk Halk Kültürü Özel Sayısı 3, C.13, s.39, Can Ofset, Ankara, 2002.

Tanay,Nurettin,*İskilip Tarihine Ait Derlemelerim-1*,Kültür Yayınları, Ankara,
2013.

Türkoğlu,Sabahattin,*Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*,İstanbul,2000.

Yalgin, Ali Rıza Yalman, *Cenupta Türkmen Oymakları I, II.*,Haz. Sabahat Emir,
Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

Yıldırım,Dursun,*Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*,Akçağ Yayınla-
rı,Ankara,1999.

Yoloğlu,Güllü,*Türklerin Aile Mesasimleri*, Akm Yayınları,Ankara,1999.

Türk Dil Kurumu,*Türkçe Sözlük*,On birinci baskı,Ankara,2010.

İskilip T.H.M/ TRTRep.Sıra No:1097

Ankara Devlet Konservatuvarı TRTRep No:04938

İskilip T.H.MTRTRep. No:3147

İskilip T.H.MTRT 1180

(<http://www.iskilip.bel.tr/nufus>)

(<http://www.iskilip.bel.tr/redifkislasi>)

(<http://www.resmigazete.gov.tr>)

(<http://www.iskilipliyiz.com/giysiler>

(<http://www.iskilipnazar.com.tr/index.php/İskilip/tarihi-iskilip-evleri>

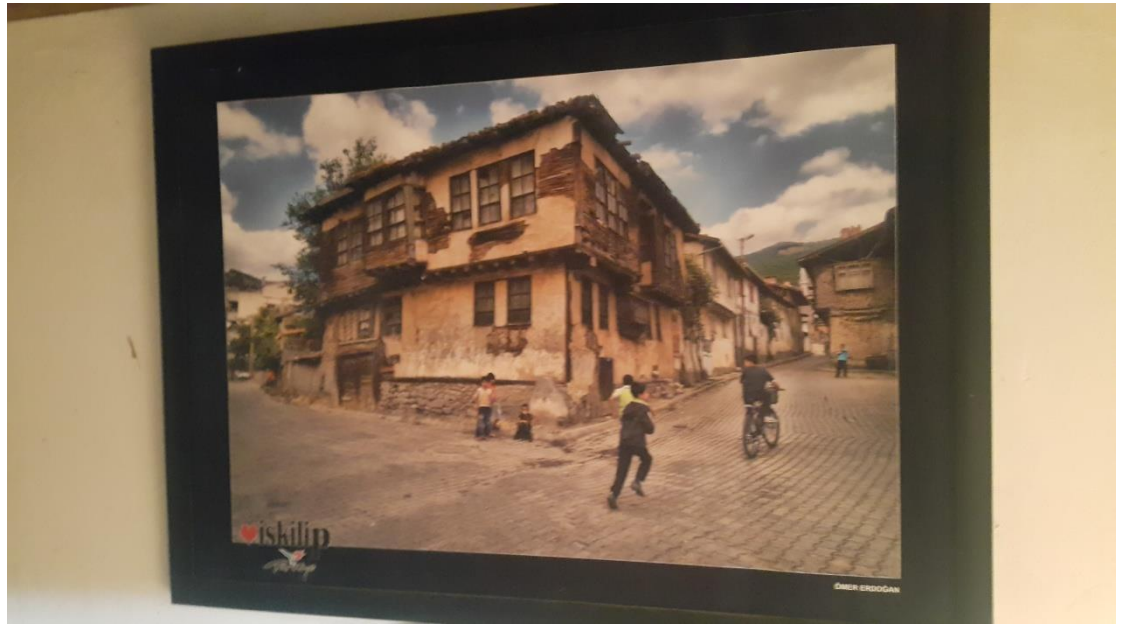
(<http://www.iskilipsempozyumu.hitit.edu.tr/zanaatlar>)

(<http://www.arge19.com/oyunlar>)

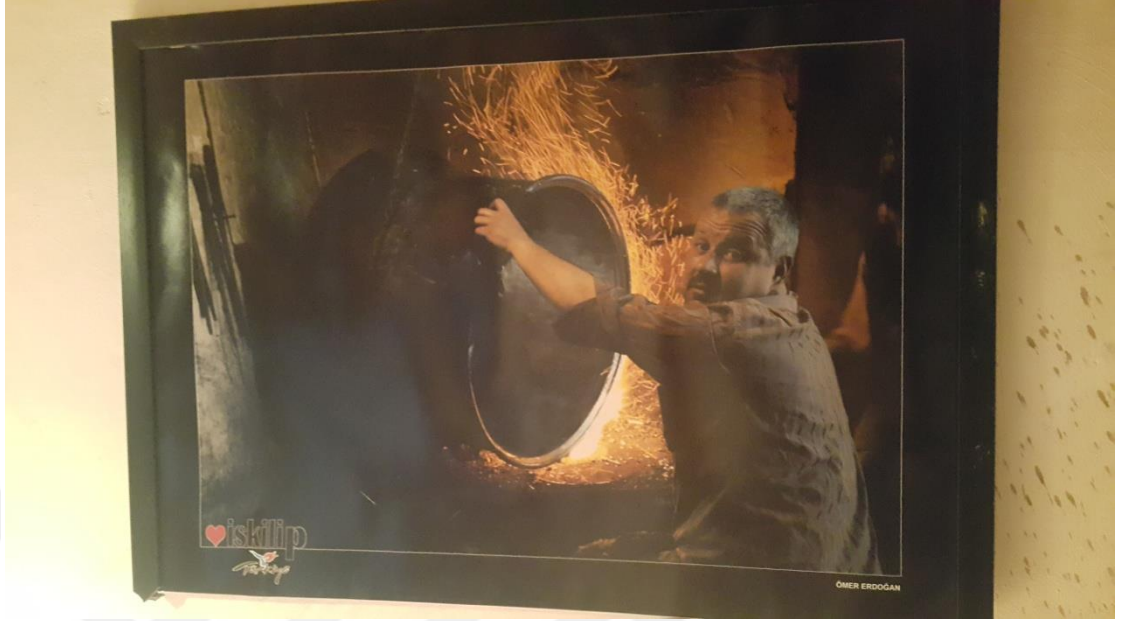
(<http://yolcusiiri.blogspot.com/2008/05/İskilip-maniler.htm>)

EKLER

Ek1. Eski Tarihi Ev

Ek2. Bakırcılık

Ek3.Bebek Beşığı

Ek4. Sepetçilik

Ek 5. Sedef Oymacılık

Ek 6.

e

Ek7.

Ek8. Şeyh Akşemsettin

Ek9. Ebussuud Efendi

Ek10.

Ek11.

Ek 12. Çakmak Dede

Ek 13.

Ek14. Eski bir köy odası

Ek15. Molla Cafer Çelebi

Ek 16.

Ek17.Semercilik

Ek18.Kalaycılık

Ek19.Sepetçilik

Ek 20.

Ek 21.

Ek22.

Ek23.Çeyiz Sandığı

Ek 24. Yelekler, patikler

EK25.Üste giyilenler

Ek26. Başa Giyilenler

Ek27. Ayağa Giyilenler

Ek28. Erkek Kıyafetleri

Ek29.İskilip Dolma Kazanları

Ek30.İskilip Dolması

Ek31.Keşkek Fırını

Ek32.İskilip Keşkeği

KAYNAK KİŞİLER

- KK44.Abdullah Erdoğan:** 1968 doğumlu, Lise mezunu,İskilip
- KK23.Ahmet Topçu:** 1933 doğumlu, İlkokul mezunu,Örübağ Köyü
- KK33.Ali Çam:**1975 doğumlu, İlkokul mezunu,Elmalı Köyü
- KK35.Ali Gülercan:** 1962 doğumlu, İlkokul mezunu,İskilip
- KK49.Ayşe Biber:**1934 doğumlu, Okur-yazarlığı yok,İskilip
- KK54.Ayşenur Çam:**2002 doğumlu, Lise öğrencisi,İskilip
- KK31.Ayşe Çöpatlamaz:**1933 doğumlu,Okur-yazarlığı yok,Çomu Köyü
- KK25.Ayşe Satılmış:** 1952 doğumlu,İlkokul mezunu,Örübağ Köyü
- KK.24.Ayşe Topçu:**1932 doğumlu,İlkokul mezunu,Örübağ Köyü
- KK19. Azime Bozkurt:** 1964 doğumlu, İlkokul mezunu, Başmakçı Köyü
- KK27. Betül Taşkın:** 1996 doğumlu,Üniverste mezunu,Kuzköy
- KK50.Büşra Boyraz:**2002 doğumlu,Lise öğrencisi,Başmakçı Köyü
- KKK11. Cemile Demir:** 1951 doğumlu, İlkokulmezunu,İskilip
- K10. Cemile Eğrici:** 1949 doğumlu, Okur-yazarlığı yok,Örenseki Köyü
- KK14.Döndü Çitil:** 1937 doğumlu,Okur-yazarlığı yok,Yenice Köyü
- KK42.Döne Armutcu:**1945 doğumlu, Okur-yazarlığı yok, Çomu Köyü
- KK28.Emine Boyraz:**1974 doğumlu, İlkokul mezunu,Başmakçı Köyü
- KK39.Enbiya Çöpatlamaz:**1974 doğumlu, İlkokul mezunu,Çomu Köyü
- KK55.Eren Biber:**2002 doğumlu,Lise öğrencisi,İskilip

- KK58. Fatih Açıkgöz:**1977 doğumlu,Üniverste mezunu,İskilip
- KK26.Gülbahar Karadağ:**1974 doğumlu,Ortaokul mezunu,İskilip
- KK16.Gülperi Singer:** 1922 doğumlu, Okur-yazarlığı yok,Kavaklı Köyü
- KK20.Hacer Kökdere:**1926 doğumlu,Okur-yazarlığı yok,Başmakçı Köyü
- KK53.Hamit Sağır:**1990 doğumlu,Öğretmen,Seyirçay Köyü
- KK18 .Hanife Boyraz:** 1938 doğumlu, İlkokul mezunu,Başmakçı Köyü
- KK47.Hanife Çam:**1944 doğumlu, Okur-yazarlığı yok,İskilip
- KK13. Hatice Babacan:** 1916 doğumlu,Okur-yazarlığı yok,İskilip
- KK2. Hatice Karadağ:**1956 doğumlu,İlkokul muzunu,Doğangir Köyü
- KK52.İlker Yıldırım:**2002 doğumlu,Lise öğrencisi,İskilip
- KK51.İrem Biber:**2002 doğumlu,Lise öğrencisi,İskilip
- KK22.Kadir Boyraz:**1946 doğumlu, İlkokul mezunu,Başmakçı Köyü
- KK.6. Kazım Bodur:** 1914 doğumlu,Okur-yazarlığı yok,Aşağıörenskei Köyü
- KK17.Kezban Karataş:** 1945 doğumlu, Okur-yazarlığı yok,Akpınar Köyü
- KK3. Mehmet Karadağ:** 1955 doğumlu, Ortaokul mezunu,Doğangir Köyü
- KK30.Meryem Yeşil:** 1955 doğumlu,İlkokul mezunu,Karaburun Köyü
- KK36.Mehmet Köylü:**1962 doğumlu, Ortaokul mezunu,İskilip
- KK40.Metin Çöpatlamaz:** 1977 doğumlu,Lise mezunu,Çomu Köyü
- KK43.Mustafa Erdoğan:**1924 doğumlu, Okur-yazarlığı yok,İskilip
- KK21.Mustafa Kökçe:**1972 doğumlu,İlkokul mezunu, Başmakçı Köyü

- KK57. Mustafa Kiraz:** 1966 doğumlu, Lise mezunu, İskilip
- KK15. Mustafa Taşkın:** 1942 doğumlu, İlkokul mezunu, Kuzköy
- KK7. Mürsel Bodur:** 1951 doğumlu, İlkokul mezunu, Aşağıörenskei Köyü
- KK46. Mürsel Çam:** 1939 doğumlu, Okur-yazarlığı yok, İskilip
- KK.32. Nureddin Tanay:** 1947 doğumlu, Üniversite mezunu, İskilip
- KK59. Nurten Şarllı:** 1972 doğumlu, İlkokul mezunu, İskilip
- KK45. Rahime Singer:** 1957 doğumlu, İlkokul mezunu, İskilip
- KK29. Recep Karabük:** 1984 doğumlu, Üniversite mezunu, İskilip
- KK.34. Recep Köle:** 1963 doğumlu, Lise mezunu, İskilip
- KK4. Sabire Singer:** 1921 doğumlu, Okur-yazarlığı yok, Kavak Köyü
- KK.12. Safiye Özdemir:** 1955 doğumlu, İlkokul mezunu, Harun Köyü
- KK48. Satı Yıldırım:** 1929 doğumlu, Okur -yazarlığı yok, İskilip
- KK56. Selim Kozan:** 1995 doğumlu, Üniversite öğrencisi, Yenice Köyü
- KK37. Şahsenem Torun:** 1944 doğumlu, Okur -yazarlığı yok, Seyirçay Köyü
- KK41. Şakir Çöpatlamaz:** 1902 doğumlu, Okur -yazarlığı yok, Çomu Köyü
- KK38. Şehri Sağır:** 1955 doğumlu, İlkokul mezunu, Seyirçay Köyü
- KK8. Veysel Eğrici:** 1948 doğumlu, Okur-yazarlığı yok, Yukarıörenskei Köyü
- KK1. Yakup Sağır:** 1962 doğumlu, İlkokul mezunu, Seyirçay Köyü
- KK5. Yeter Karakoç:** 1949 doğumlu, İlkokul mezunu, Kuzköy
- KK9. Zahide Taşkın:** 1949 doğumlu, Okur-yazarlığı yok, Kuzköy

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı :Ali ŞİMŞEK
Doğum Yeri ve Tarihi :Mersin/ 01.01. 1980
Medeni Hali :Bekâr
İletişim Bilgileri :0507 665 37 90
E-mail :rindane_33@hotmail.com

EĞİTİM

1995-1997Mersin Tevfik Sırrı Gür Lisesi
2000-2004 Niğde Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
2005-2007 Karadeniz Teknik Üniverstesi Türk Dili ve Edebiyatı
Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans
2017-2019 Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve
Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2009- 2017 Çorum/İskilip İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu
Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.
2017- Çorum /İskilip İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu
Lisesi Müdür Yardımcılığı.

YABANCI DİLİngilizce

